

ELINA NOPPARI, PENTTI RAITTILA & PIRITA MÄNNIKKÖ

SYYLLISEKSI KIRJOITETTU

Ulvilan surman uutisointia paperilla ja verkossa

Journalismin, viestinnän ja
median tutkimuskeskus

Tampere Research Centre for
Journalism, Media and Communication

Tampereen yliopisto
Viestinnän, median ja teatterin yksikkö

COMET – Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus
Viestinnän, median ja teatterin yksikkö
Tampereen yliopisto
uta.fi/comet
Taitto & kansi Riitta Yrjönen

ISBN (painettu) 978-951-44-9907-4
ISBN (verkko) 978-951-44-9908-1

Paino Juvenes Print
Tampere 2015

SISÄLLYSLUETTELO

SAATTEEKSI	5
1. JOHDANTO	8
1.1. Rikosuutinen viihteellistyneessä mediaympäristössä	9
1.2. Tabloidikäräjät ja oikeusturvan ongelmat	11
1.3. Metodi ja aineistot: Kolmen lehden tarinat tarkan luennan kohteena	14
2. TARINA ULVILAN MURHAMYTEERISTÄ: "TÄÄLLÄ ON JOKU TAPPAJA, TULKAA NOPEASTI!"	16
2009 – Uusi tutkintalinja johtaa Anneli Auerin vangitsemiseen	18
2010 – Auer tuomitaan ensimmäisen kerran syylliseksi tekoon	22
2011 – Hovioikeuskäsittely ja vapauttava tuomio	23
2011 – Uusi rikosepäily seksuaalirikoksista	24
2012 – Saatananpalvontaa ja ironista uutisointia	25
2013 – Takaisin käräjäoikeuteen	26
2015 – Hovioikeus vapauttaa Auerin jälleen	27
3. SYLLISYYTTÄ RAKENTAVAT JA HORJUTTAVAT ILMAISUKEINOT	29
3.1. Mediatekstien ilmaisukeinojen lähiluvun jäsennystä	31
3.2. Syyllisyyden ja syyttömyyden esitystavat tapauksen eri vaiheissa	38
3.2.1. Näin Anneli Auer kirjoitettiin syylliseksi	38
3.2.2. Ei sittenkään syyllinen ennen oikeuden päätöstä	52
3.2.3. Ensimmäinen hovioikeuskäsittely: Auer vapauteen	61
3.2.4. Lapsiaan ikävöivästä syyttömästä seksuaalirikosepäilyksi	68
3.2.5. Suuria eroja uutisoinnissa	78
3.3. Yhteenvetoa ja pohdintaa ilmaisukeinoista	92

4.	SUKUPUOLEN MERKITYS ULVILAN SURMAN UUTISOINNISSA	99
4.1.	Auerin rauhallisuus toiseuden tuottamisen keinona	101
4.2.	Paljon puhetta (huonosta) äitiydestä	107
4.3.	Surma tapahtui "omituisen avioliiton" kehyksessä	115
4.4.	Yhteenvetoa: Kolme diskurssia sukupuolesta	122
5.	KARNEVALISOINTIA JA KIISTOJA VERKOSSA	124
5.1.	Twitter toimittajien työkaluna	126
5.1.1.	"Annu-mamma tänään viimeisellä tuomiolla!" – 140 merkin uutinen	129
5.2.	Amatöörietsivät rikosjulkisuutta tuottamassa	142
5.3.	Yhteenvetoa: Ulvilan surman seuranta verkossa muistuttaa fiktiivistä narratiivia	150
6.	ULVILA OPETTAA	153
Lähteet	160
Liitteet	168

SAATTEEKSI

Auerin rooli elää, tarina on kesken. Ihmisielen vain on vaikea koko ajan vaihtaa kerran muodostunutta kuvaa. (Anna-Stina Nykänen, HS 25.9.2011)

Tarkastelemme tässä raportissa, miten suomalainen journalismi on käsitellyt Ulvilan murhaoikeudenkäyntiä vuosina 2009–2013. Selvitämme, onko journalismi tuottanut uutisissaan vaikutelmia teosta epäilyistä Anneli Auerista syyllisenä tai syyttömänä oikeuskäsittelyn eri vaiheissa. Seuraamme myös rajoitetusti aiheen käsittelyä verkkoympäristössä. Tutkimuksemme on yhden rikostapauksen ja tämän päivän rikosjournalismin kartoittamista, ja se liittyy yleisempään journalismin ja muun verkkojulkisuuden välisen suhteen ja tulevaisuuden pohdintaan.

Kirjamme nimi ”Syylliseksi kirjoitettu” voi tuntua journalismia leimaavalta, jopa sitä syyllistävältä. Onhan kiistatonta, että suomalaiset lehdet ovat viime vuosina kirjoittaneet sadoittain juttuja Ulvilan murhaoikeudenkäynnistä ja tuoneet esiin niin Anneli Auerin syyttömyyttä kuin syyllisyyttäkin tukevia näkökulmia. Vaasan hovioikeuden kahden vapauttavan päätöksen jälkeen on moneen kertaan vakuutettu, että nyt Anneli Auer on oikeuden päätöksellä syytön.

Syksyllä 2009 Anneli Auer kuitenkin kirjoitettiin suomalaisten mieliin miehensä murhaajaksi. Aloitamme media-analyysimme syyskuusta 2009, jolloin Auer ensi kerran vangittiin epäiltynä murhasta. Tuossa vaiheessa osa suomalaisesta mediasta yksiselitteisesti kertoi Auerin tappaneen miehensä Jukka S. Lahden.

Ristiriitaisessa tiedotuksessa ensiksi esitetyt faktat ja argumentit jäävät helposti vallitseviksi. Ristiriitaisuuksia Ulvilan murhatapausta koskevassa oikeudenkäynnissä on riittänyt, ja oikeuskäsittelyjen kaikissa vaiheissa – myös hovioikeuden vapauttavien tuomioiden yhteydessä – lehtien lukijoiden mieleen on palautettu syyllisyyttä puoltavia perusteluja.

”Syytön”, sanotaan yhtäällä. ”Näyttö ei riittänyt”, vastataan toisaalla. Jälkimmäisen argumentin taustalla kytee epäily: sittenkin syyllinen?

Rikosjournalismi on ollut keskeinen journalismin ja myös journalismin tutkimuksen alue. Tampereen yliopiston ensimmäinen lehdistö- ja tiedotusopin väitöskirja oli Pertti Hemánuksen vuonna 1966 ilmestynyt Helsingin sanomalehtien rikosaineisto. Tutkimuksessaan Hemánus luokitteli ja mittasi rikosjuttujen sisältöjä ja teki määrällisten jakaumien perusteella tulkintoja rikosjournalismin yhteiskunnallisista funktioista. Journalismin tutkimuksen menetelmät ovat noista ajoista melkoisesti muuttuneet.

Hemánuksen menetelmä perustui tuon ajan sisällön erittelyn periaatteisiin, joissa ideana oli tekstien ilmisällön luokittelu. Ilmisällöllä tarkoitettiin tekstin lähes kiistattomia, kaikille yhteisiä denotatiivisia merkityksiä. Sitten yhteiskuntatieteissä painopiste on siirtynyt enemmän tekstien merkitysten tulkintaa painottaviin menetelmiin: tekstien ilmisällön erittelyä pidetään riittämättömänä, ja sen rinnalle ovat tulleet analyysimenetelmät, joissa teksteistä pyritään löytämään kaikille selvien merkitysten ohella kulttuurisidonnaisia viitemerkityksiä eli konnotaatioita.

Ulvilan surmatapausta käsittelevä tutkimuksemme perustuu tekstien ja kuvien tulkinnalliseen analyysiin. Emme pyri kertomaan yksiselitteistä ja kokonaisvaltaista totuutta suomalaisen journalismin tavasta uutisoida Anneli Auerin murhasyytteen käsittelyä vuosina 2009–2013. Emme kuitenkaan kerro vain satunnaisia mielipiteitä, vaan tulkintamme perustuvat massiivisen tekstiaineiston moninkertaiseen lukemiseen ja luokitteluun. Olemme myös testanneet tulkintojamme haastatteleamalla uutisoinnissa mukana olleita toimittajia ja kuvaajia sekä muutamia asiantuntijoita. Jotta lukija voisi arvioida tulkintojemme pätevyyttä, kirja sisältää runsaasti esimerkkejä analysoiduista kuvista ja tekstikatkelmista.

Eroista huolimatta Auer-tutkimuksellamme ja Hemánuksen 50 vuoden takaisella tutkimuksella on yhteisiä piirteitä. Silloin määrällisen tutkimuksen ihanteet ohjasivat tulkintoja, kun taas nyt päähuomio on verbaalisten ja visuaalisten esitysten merkitysten analyysissa sekä journalismin ja ei-journalistisen verkkomaailman suhteen pohdinnassa. Yhteistä silloiselle ja nykyiselle tutkimukselle on sen tavoite: yhteiskunnallinen keskustelu journalismin ihanteista, pelisäännöistä ja vastuusta.

Tutkimuksen aineiston kokoaminen aloitettiin keväällä 2014, ja varsinainen tutkimustyö käynnistyi syksyllä 2014. Aineiston määrään nähden nopeasti toteutettu tutkimus jää monilta osin kuvailevalle ja journalismikriittiselle tasolle. Tutkimus antaa kuitenkin aineksia perusteellisemmalle tieteelliselle rikosjournalismin esitystapojen analyysille.

Tutkimus on kolmen kirjoittajan yhteistyön tulos, ja kaikki kirjoittajat ovat ideoillaan, lisäyksillään ja kommenteillaan vaikuttaneet kaikkien lukujen sisältöihin. Lehtitekstien ja kuvien tulkinnoista on keskusteltu kymmenissä yhteisissä tapauksissa, joten suurelta osin kysymys on ollut yhteiskirjoittamisesta.

Elina Noppari (YTM) työskentelee tutkijana Tampereen yliopiston Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskuksessa (COMET). Noppari oli hankkeen tutkijana pisimpään, ja hän on tehnyt suurimman työn raportin kirjoittajana. Noppari on vastannut erityisesti lukujen 1,2,4 ja 5 kirjoittamisesta sekä osallistunut myös lukujen 3 ja 6 kirjoittamiseen.

Pentti Raittila (YTT, COMET) on hankkeen johtajana vastannut tutkimustyön kokonaisuudesta. Sen lisäksi hän on vastannut erityisesti lukujen 3 ja 6 kirjoittamisesta ja osallistunut myös muiden lukujen muokkaamiseen.

Pirita Männikkö (YTM) työskenteli hankkeessa tutkimusassistenttina kolmen kuukauden ajan keväällä 2015. Tänä aikana hän luokitteli erityisesti luvun 3 teksti- ja kuva-aineistoja sekä kirjoitti pohjatekstejä tuon luvun analyyseiksi sekä täydensi muiden lukujen tekstejä. Erityisesti Männikkö paneutui lehtikuvien analyysiin.

Hankkeen käynnistysvaiheessa keväällä 2014 hankkeen tutkimusassistenttina oli yht. yo Ilmari Hiltunen, joka kokosi ja alustavasti luokitteli pääosan tutkimuksessa käytetystä lehti- ja verkkomateriaalista. YTM Paula Haara osallistui toukokuussa 2015 tutkimukseen viimeistelemällä kaavioita sekä kommentoimalla eri lukujen tekstejä. FM Riitta Yrjönen taittoi kirjan.

Kirjan käsikirjoituksen tai sen osia ovat loppuvaiheessa lukeneet Kari Koljonen, Esa Reunanen ja Satu Seppä. Heiltä sekä osan tekstistä lukeneilta Ari Heinoselta ja Pia Sivuselta saimme hyviä kriittisiä kommentteja, joista osan olemme kireän aikataulun vuoksi voineet ottaa huomioon.

Helsingin Sanomain Säätiön rahoitus mahdollisti tutkimuksen toteuttamisen.

Kiitokset kaikille hyvästä yhteistyöstä

Tampereella 19. elokuuta 2015

Pentti Raittila

1.

JOHDANTO

Tätä kirjaa kirjoittaessamme Ulvilan surmasta on kulunut jo kahdeksan vuotta. Tapauستا on käsitelty kaikki nämä vuodet eri oikeusasteissa. Anneli Auer on tuomittu syylliseksi miehensä surmaan kaksi kertaa käräjäoikeudessa, ja kaksi kertaa hänet on julistettu syyttömäksi hovioikeudessa. Helmikuussa 2015 Vaasan hovioikeus antoi murhasyytteessä Auerille vapauttavan tuomion, mutta syyttäjä on hakenut tapauksesta valituslupaa korkeimpaan oikeuteen. Suomen rikoshistoriassa tapaus on mutkikkouudessaan ollut ainutlaatuinen. Sen yhteydessä on keskusteltu paitsi itse surmateosta myös poliisin toimintavaltuuksista ja journalismin etiikasta.

Ulvilan surmasta on kirjoitettu satoja ellei tuhansia palstametrejä journalismia. Sen ympärillä on käyty myös kiihkeää ja spekulatiivista keskustelua erilaisissa verkko-tiloissa, ja on todennäköistä, että osa ihmisistä on jo vakuuttunut oman kantansa oikeellisuudesta huolimatta muuttuneista oikeustuomioista. Äänestyksellä syntynyt hovioikeuden vapauttava päätös helmikuussa 2015 ei vakuuttanut kaikkia Auerin syyllisyyteen uskovia, ja tapauksen mahdollinen jatkokäsittely Korkeimmassa oikeudessa tuskin horjuttaa Auerin syyttömyyteen uskovien mielipiteitä.

1.1. Rikosuutinen viihteellistyneessä mediaympäristössä

Tässä tutkimuksessa tarkastelemme miten Ulvilan surmaa käsiteltiin journalismissa ja erityisesti sitä, tuotettiinkö Anneli Auerista käsitystä syyllisenä tai syyttömänä tapauksen eri vaiheissa. Joku voisi pitää hankkeemme lähtöasetelmia hieman vanhanaikaisina. Journalismin tutkimuksessa ei ole Suomessa pitkään aikaan keskusteltu puolueettomuuden tai objektiivisuuden ihanteista, ainakaan objektiivisuus-sanaa käyttäen. Objektiivisuuden sijaan journalismin uskottavuuden ja luotettavuuden kriteereitä on haettu avoimuudesta (Weinberger 2009), jolla voidaan tarkoittaa Heikkilän ja Domingon (2012) tavoin a) toimittajan avoimuutta omista lähtökohdistaan, b) journalistisen työprosessin avoimuutta ja c) yleisön mahdollisuuksia vaikuttaa journalistiseen työprosessiin ja kommentoida journalistisia sisältöjä.

Kuitenkin aivan viime aikoina myös objektiivisuus-sana on otettu uudelleen tarkasteluun. Reunanen ja Koljonen (2014, 49–55) kirjoittavat sen olevan yhä käytökelpoinen ja elinvoimainen journalismin ideaali – jos käsite ymmärretään niin, ettei objektiivisuudessa ole kyse todellisuuden mekaanisesta jäljentämisestä vaan enemmänkin journalismin kriittisestä tulkinnasta, joka nojautuu riittävän laajaan lähdeaineistoon ja sen monipuoliseen tarkasteluun. Siinä missä mekanistinen objektiivisuuskäsitys ajattelee faktojen puhuvan puolestaan, kriittinen objektiivisuuskäsitys katsoo faktojen edellyttävän aina myös asiantuntevaa tulkintaa (em.).

Tutkimuksemme sijoittuu aikaan, jolloin kriittisen objektiivisuuden ideaali on eittämättä koetteella. Journalismin muutosta kuvaava kirjallisuus luonnehtii tätä aikaa viihteellistyneeksi, tarinalliseksi ja mielipiteellistyneeksi (esim. Kivioja 2008; Välvirronen 2009; Reunanen & Koljonen 2014). Journalismin viihteellistymisessä korostuvat skandaalit, ihmisten yksityiselämä, tunteet, dramaattinen tyyli, epämuodollinen kielenkäyttö sekä tiedotusvälineiden yritys päästä dialogiin lukijoidensa kanssa (Sparks 2008). Viihteellistymiskehityksen ajatellaan näkyvän journalismissa siten, että iltapäivälehtien uutiskriteerit ja toimintatavat ovat utjutautuneet vähitellen myös muihin viestimiin. Tämänkaltaista journalismia ei enää oudoksuta, vaikka monet toimittajat edelleen pitävät työnsä lähtökohtana neutraalia tiedonvälitystä (Panti 2009, 204).

Rikosjournalismissa viihteellistymiskehitys näkyy Mäkipään ja Mörän (2009) mukaan siinä, että iltapäivälehdissä rikosten kuvausten ja viranomaisten haastattelujen rinnalle on noussut rikosten aiheuttamista reaktioista ja tunteista uutisointi. 2000-luvulla henkirikosuutiselle on tyypillistä moraalinen tuomitseminen, ja itse rikosta koskevien faktojen rinnalla painotetaan yksilöiden subjektiivisia kokemuksia sekä luonnehdintoja rikoksen kohteesta ja tekijästä (em.).

Viihteellistyneessä mediaympäristössä rikosuutisille on selvästi kysyntää. Huolimatta siitä, että varsinaisten väkivaltarikosten määrä on pysynyt yhteiskunnassa vakaana tai paikoin jopa hieman vähentynyt, 2000-luvulle tultaessa väkivaltariko-

suutisten määrä on jatkuvasti kasvanut (Kivivuori ym. 2002). Iltaapäivälehtien lööppeihin nostettujen väkivaltarikoksien kuvataan tapahtuvan entistä arkisemmissa ympäristöissä, lähellä tavallista ihmistä (Syrjälä 2007, 40–42). Uutisissa pyritään luomaan illuusio siitä, että väkivaltarikos kuuluisi lukijoiden arjessa heidän ensimmäisiin huolenaiheisiinsa (Mäkipää, 2004).

Yksi syy rikosuutisten määrän kasvuun on viranomaisten tiedottamisen ammattimaistuminen: poliisi tarjoaa rikostietoa entistä aktiivisemmin ja on alkanut käyttää myös sosiaalista mediaa omassa tiedotuksessaan. Poliisin tiedottamisen voimistuminen on nähty yhdenmukaistaneen rikosuutisointia: yhä useammin poliisin tuottamat näkökulmat pääsevät journalismissa läpi sellaisinaan (Nousiainen 2012). Journalistien ammattikunnassa ammattimaistuminen on taas tuottanut rikoksiin keskittyvien erikoistoimittajien joukon ja synnyttänyt myös erilaisia rikosohjelmien muotoja. (Kemppi & Kivivuori, 2004, 22–23)

Rikosuutiset myyvät hyvin. Ne tarjoavat alustan, jossa voi työstää julkista moraalialia, ja yksilöllistyneessä ajassa ne tarjoavat myös kosketuspinnan laajoihin yleisöryhmiin sekä synnyttävät niille mahdollisuuden kokea suuria tunteita yhdessä (Jewkes 2011). Katz (1987, 62–64) kirjoitti jo 1980-luvulla, että rikosuutisten seuraaminen on sekä kollektiivinen että rituaalinen kokemus, joka mahdollistaa yhteisöllisen reaktion poikkeavuutta vastaan. Siinä missä Hemánuksen (1966) mukaan rikosuutisten yksi keskeinen funktio oli normeja ja rikkomuksia koskevan tiedon jakaminen, nykyiselle rikosuutisoinnille on tiedon tarjoamisen lisäksi tyypillistä juuri yhteisten tunnekokemusten tarjoaminen. Rikoksista ja niiden oikeuskäsittelyistä on helppo tehdä dramaattisia, koskettavia juttuja, koska onnettomat asiat ovat tapahtuneet todellisille ihmisille. Oikeussalijuttujen myyvyyttä lisää sekin, että ne voidaan esittää selkeiden vastakohtaisuuksien ja moraalisten argumenttien kautta: hyvän (uhrin) ja pahan (tekijä) konfliktina (Wilhelmsson 2002, 254–256).

Myös rikostoimittajat ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että 2000-luvun kuluessa rikos- ja oikeusjutut ovat henkilöityneet ja jutuissa puhuvat niin uhrit, tekijät kuin näiden omaiset ja muu lähipiiri (Arolainen, 2001; Sipilä 2001). Rikostapauksista otetaan nykyään entistä enemmän irti rakentamalla niistä jatkokertomuksia ja kaivamalla esiin yksityiskohtia (Raittila ym. 2008, Syrjälä 2007). Samalla media usein sivuuttaa sen yhteiskunnallisen kontekstin, joka vaikuttaa rikollisuuden syntyyn (Koskela 2009, 338). Jatkokertomuksiksi rakennettujen rikosuutisten osapuolista voi helposti tulla julkikkia, vaikka he ennen tapauksen käsittelyä olisivat olleet tavallisia kansalaisia (Wilhelmsson 2002, 254–256). Näin on eittämättä käynyt myös Ulvilan surmasta epäillylle Anneli Auerille, jonka kasvot ja nimi ovat olleet lööpeissä jo kuuden vuoden ajan.

Arolaisen (2001) mukaan kyse on eräänlaisesta porttiteoriasta, jonka mukaan rikosuutisoinnissakin näkyy paine siirtyä entistä kovempiin juttuihin vanhojen aiheiden ja käsittelytapojen alkaessa tuntua kesyiltä. Hän perustelee porttiteoriaa sillä,

että myös television uutis- ja ajankohtaisjournalismi on alkanut kiinnostua enenevästi rikostapauksista. Tietenkään rikos- ja oikeusuutiset eivät ole vain paisuttelea ja kaupallista sensaationaallisuutta, vaan kyse on myös lainkäytön seurannasta, joka puolestaan on yhteiskunnallisen vallankäytön ydintä. Tältä osin journalismi toteuttaa yhtä keskeistä tehtäväänsä kirjoittaessaan rikos- ja oikeusuutisia. (Kunelius 2001, 25) Viihteellistyneen mediaympäristön logiikan mukaista on kuitenkin, että esimerkiksi monimutkaiset talousrikokset päätyvät isoiksi uutisiksi harvemmin kuin dramaattiset henkirikokset (Arolainen 2001; Smolej 2011).

1.2. Tabloidikäräjät ja oikeusturvan ongelmat

Tunnepitoinen, henkilöityvä ja pitkään jatkunut rikosjulkisuus synnyttää helposti epäillyn oikeusturvaan liittyviä eettisiä ongelmia, ja vastakkain asettuvat monet yhä voimassa olevat perusoikeudet: yhtäältä sananvapaus, toisaalta yksityisyyden suoja (Saarenpää 2006). Yksi länsimaisen oikeusjärjestyksen peruskivistä on se, ettei kenenkään tarvitsisi erikseen todistaa olevansa syytön. Miten tämä onnistuu, jos media tapausta seurattaessa synnyttää vahvoja vaikutelmia puoleen tai toiseen?

Asiasta on kannettu huolta jo 1800-luvulta asti, jolloin *trial by newspaper* -termillä viitattiin tilanteeseen, jossa mittava ennakkojulkisuus voisi vaikuttaa rikoksesta epäillyn kohteluun rikos- ja oikeusprosessissa, ja näin media kaappaisi oikeuslaitokselle kuuluvaa valtaa. Termi on peräisin maista, joissa oikeusistuimissa käytetään maallikoista muodostuvaa valamiehistöä. Teuvo Arolainen (1999) on kääntänyt käsitteen *mediakäräjöinniksi* ja tuo esiin, että käsitteen kuvaama tilanne voi syntyä, jos a) tapausta koskevaa mediajulkisuutta on poikkeuksellisen runsaasti, b) media esittää tapauksesta avoimesti tulkintoja, jotka ovat osin perusteettomia tai epäillyn edun vastaisia ja c) jos julkisuudella todella olisi vaikutusta tuomioistuinten ratkaisuihin.

Fox ym. (2007) kuvailevat puolestaan 2000-lukua tabloidikäräjien (*tabloid justice*) aikakaudeksi, jonka synnyn he ajoittavat vuoteen 1991, josta se on jatkunut näihin päiviin asti. 1990-luvun alussa media alkoi suunnata huomattavasti voimavarojaan ns. ”vuosisadan mediaoikeudenkäyntien” kuten entisen jalkapallotähden O.J. Simpsonin murhaoikeudenkäynnin seurantaan. Foxin ym. mukaan tabloidikäräjille on tyypillistä kiinnittää huomiota sensaationhakuiseksi henkilöön ja sokeeraaviin yksityiskohtiin. Rikoksia ja oikeudenkäyntejä käsittelevistä uutisista on tullut enemmän viihdettä sen sijaan, että ne tähtäisivät yleisön sivistämiseen tai varsinaiseen tiedonvälitykseen. (Fox ym. 2007)

Tabloidikäräjien aikakaudella myös fiktiivisten rikosohjelmien ja oikeussalidraamojen määrä on lisääntynyt. Konvergoituneessa ja eri lajityyppisiä sekoittavassa mediaympäristössä fiktiivisistä rikossisällöistä tutut asetelmat voivat huoma-

matta siirtyä tarinallisuutta tavoittelevaan journalismiin. Brink ja Jensen (2011) puhuvat CSI-efektistä, jolla viitataan siihen, miten suosituksen yhdysvaltalaisarjan CSI:n sisällöt ovat vaikuttaneet yleisön tapaan ymmärtää rikostutkintaa ja oikeusprosesseja. Heidän mukaansa vastaavan kaltaista valumaa on nähtävissä tanskalaisissa sanomalehdissä, joiden rikosuutisissa näkee samoja draamallisia valintoja kuin klassisissa rikosdraamoissa ja uudemmissa oikeussarjoissa. Perinteisessä rikosfiktiossa keskeistä on juuri syyllisten ja motiivien etsintä, yleisölle tarjotaan vihjeitä ja heidät kutsutaan ratkomaan tapausta. Uudemmissa fiktioissa korostuvat taas teknologian mahdollistamat tutkintamenetelmät ja tiede, ja molemmat näkökulmat voivat siis vaikuttaa journalistien tapaan tuottaa rikosuutisia. (emt.)

Suomessa journalistien itsesäätelyn tukena toimivat Julkisen sanan neuvosto (JSN) ja Journalistin ohjeet ovat pyrkinet ohjaamaan rikosuutisointia niin, että media käsittelee rikosten osapuolia kohtuudella. Journalistin ohjeissa mm. mainitaan, että henkilön tunnistamiseen johtavien tietojen käytössä olisi syytä olla varovainen, kun kyse on vasta rikosepäilystä tai syytteestä. Journalismin ei myöskään tulisi ennakolta ottaa kantaa teosta epäillyn syyllisyyteen. (Journalistin ohjeet, 32 & 35)

Käytännössä lehdet ovat Suomessakin alkaneet julkaista epäiltyjen nimiä entistä hanakammin jo tutkinnan alkuvaiheissa. Mäntylä (2008, 163–165) kirjoittaa, että Suomessa on liikuttu kohti angloamerikkalaista mallia, jossa kynnyksen nimen julkaisemiseen on tuomioistuinkäsittelyn kuluessa entistä alhaisempi. Kaupallisessa ja nopeudella kilpailevassa mediaympäristössä massiivisin mediahuomio voi itse asiassa kohdistua jo esitutkintavaiheeseen. Asianajaja Markku Fredmanin (2002) mukaan syyttömyysolettama on tässä kilpailussa osin jo menettänyt arvonsa, sillä poliisi kokee velvollisuudekseen selostaa tarkasti vielä tutkintavaiheessa olevia rikostapauksia, ja media ottaa vähintään epäsuorasti kantaa epäiltyjen syyllisyyteen.

Toimittaja Martti Backman tuo esille, ettei mediakäräjöinti ole 2000-luvun Suomessa niinkään yritystä vaikuttaa tuomioistuimen ratkaisuihin, vaan se on kamppailua julkisuuden sisällöistä ja sävyistä (Backman 2005, 133–134). Tutkimuksissa onkin kiinnitetty huomiota ns. mediatuomioihin eli epäillyn maineen menettämiseen median syyllisyysarvuuttelun johdosta (Pietilä 1998). Yksi tunnetuimmista tällaisista rikostapauksista on Bodom-järven murhaoikeudenkäynti vuonna 2006. Oikeudenkäynnin jälkeen murhista epäilty Nils Gustafsson pyysi poliisia selvittämään, onko media syyllistynyt uutisoinnissaan törkeään kunnianloukkaukseen ja yksityiselämää koskevan tiedon levittämiseen, mutta kihlakunnansyyttäjät eivät lopulta nostaneet syytteitä median edustajia vastaan (Nuutila 2006).

Ulvilan surma on julkisuudessa usein rinnastettu Bodom-järven surmatapaukseen. Kummallekin tapaukselle on yhtenevää se, että pitkään jatkunut massiivinen mediakäsittely alkaa muuttua osin omalakisiksi kertomukseksi. Ahti Saarenpää (2006) toteaa, että tällaisissa tilanteissa siirrytään helposti oikeusnormien tasolta sosiaalisten normien tasolle. Median luomassa kertomuksessa norminmuodostus

tapahuu toisenlaisin tiedoin, korostuksin ja oletuksin kuin asian käsittely oikeudessa. Tosiasiallisten tapahtumien ja kertomuksen vastaavuus voi paikoin olla hyvin ohutta. (emt.) Toimittaja Susanna Reinbothin mukaan media liikkuu kaltevalla pinnalla erityisesti silloin, jos toimittajat lähtevät arvioimaan, onko syytettyä vastaan esitetty riittävästi näyttöä. Sen sijaan julkinen keskustelu oikeudellisista kysymyksistä on osa demokraattista yhteiskuntaa. (Reinboth 2006)

Oma tutkimuksemme ajoittuu verkon aikakaudelle, jolloin perinteisten medioiden lisäksi myös sosiaalisen median toimijat ovat alkaneet enenevästi osallistua rikosjulkisuuden tuottamiseen. Verkkojulkisuudessa amatööriekijöitä eivät sido Journalistin ohjeet, ja julkaistavaksi päätyy yleensä kaikki mitä julkaistavissa on. Näin myös eriytyneistä yleisöistä kilpailua käyvälle perinteiselle medialle voi syntyä paine julkaista entistä kantaaottavampia ja koukuttavampia tekstejä (Kunelius & Reunanen 2008; Reunanen & Koljonen 2014). Kiviojan (2008) mukaan esimerkiksi iltapäivälehdet ovat imeneet vaikutteita online-ympäristön klikkausbisneksistä, ja menestyvien verkkouutisten toimintalogiikka on samankaltainen kuin iltapäivälehtien lööppien. Tämä vaikuttaa rikosuutisointiin etenkin online-ympäristössä.

Tanskalaista rikosjulkisuutta tutkineet Brink ja Jensen (2011) toteavatkin, että sanomalehtien tapa uutisoida rikoksista voi olla hyvin erilainen painetussa lehdessä kuin saman välineen verkkojulkaisussa. Tähän vaikuttaa paitsi kiihtyvä nopeuskilpailu myös se, että verkossa tilaa on rajattomasti ja lehti voi nähdä online-julkaisunsa ja painetun lehden tavoittelevan osin erilaisia kohderyhmiä. Verkkojulkaisut pyrkivät tekemään juttuja myös käyttäjien jaettaviksi sosiaalisessa mediassa, ja tästä syystä niihin haetaan huomiota herättäviä otsikoita ja poikkeavia näkökulmia. Toimittajien myös odotetaan olevan näkyvästi läsnä erilaisilla sosiaalisen median alustoilla ja tuottavan reaaliaikaisia kommentteja ja näkökulmia näitä palveluja hyödyntäen.

Aamulehden rikosuutisointia käsittelevässä keskustelutilaisuudessa 18.2.2015 toimittajat Tuomas Rimpiläinen, Ilkka Karisto ja Anu Silfverberg toivat esille, kuinka reaaliaikainen Twitter-uutisointi oikeussalissa ja ylipäänsä nopeutuvalla tempolla tuotettu rikosjournalismi voivat synnyttää ns. *episodi uutisointia*. Tällä tarkoitetaan sitä, että tietty oikeuskäsittelyn vaihe tulee julkaistuksi omana kokonaisuutenaan, ja esimerkiksi syyttäjän tai puolustuksen puheenvuoroista tuotetaan eri päivien julkaisuihin erilliset jutut, joissa tuodaan esille vain kunkin päivän ja osapuolen näkökulmat. Episodi uutisointia seurattaessa tasapainoisen kokonaiskuvan saavuttaminen vaatisi lukijalta systemaattista kaikkien juttujen lukemista. Lienee epärealistista olettaa kovinkaan monen lukevan uutisia niin tarkasti. Jos rikosjournalismia tuotetaan episodeina, on olemassa riski, että suurta mediahuomiota saavissa tapauksissa vaikutelma nimenomaan epäiltyjen syyllisyydestä korostuu, sillä oikeudenkäyntimenettelyn mukaisesti syyttäjällä on oikeuskäsittelyssä ensimmäinen puheenvuoro. Näin syyttäjän argumentit pääsevät julkisuuteen ensin ja niillä on myös eräänlainen etulyöntiasema julkisuudessa käytävässä mielikuvakampailussa.

1.3. Metodi ja aineistot: Kolmen lehden tarinat tarkan luennan kohteena

Tässä tutkimuksessa tarkastelemme, tuottiko journalismi Ulvilan surman oikeuskäsittelyn eri vaiheissa tulkintoja, jotka vahvistavat käsitystä Anneli Auerin syyllisyydestä miehensä murhaan. Keskitymme syyllisyysvaikutelman rakentumiseen uutisjournalismissa, sillä leimaaminen syylliseksi ennen oikeuden tuomiota ei kuulu hyvään journalismiin. Erityisen tärkeää tämän periaatteen noudattaminen on Ulvilan surman kaltaisessa monimutkaisessa oikeustapauksessa.

Emme oleta, että journalismi ottaa tietoisesti kantaa Auerin syyllisyyteen. Analyysimme tavoitteena on tehdä näkyväksi otsikoinnin, juttujen rakenteiden, kuvituksen sekä lausetason verbaalisten ilmausten kautta mahdollisesti syntyviä syyllisyyttä tuottavia tulkintoja. Jutussa saatetaan puhua oikeaoppisesti epäilystä, mutta tahattomien tai tahallisten sanavalintojen, argumentaatorakenteiden tai kuvakulmien kautta voidaan vahvistaa lukijan käsitystä henkilön syyllisyydestä. Muodollisesti korrekti ja tasapainoinen juttu voi siis ilmaisukeinojensa kautta tuottaa yksipuolisen tulkinnan.

Tutkimusmetodimme on kulttuurista tekstintutkimusta, joka nojaa diskurssitutkimuksen ja retoriikan tutkimuksen perinteisiin. Näissä tutkimusperinteissä paino on merkityksen ja tulkinnan käsitteillä. Tekstin tulkinnassa ei rajoituta niiden suoraan informaation sisältöön (mitä sanotaan), vaan kiinnitetään erityistä huomiota ilmaisutapaan (miten sanotaan). Tekstit ymmärretään merkityspotentiaaleiksi, joiden tulkinta riippuu kontekstista ja tulkitsijasta. (ks. Pietilä 1995a; Lehtonen 1998)

Koska rikosuutisoinnin tutkimusta on kritisoitu siitä, että se varsin usein keskittyy vain kirjoitettuihin uutisteksteihin (esim. Green 2010, 2–3), olemme halunneet tarkastella kirjoitettujen tekstien lisäksi myös Ulvilan surman kuvajournalistista kerrontaa. Visuaalisen ilmaisun analyysissä nojaudumme kuvasemioottiseen tarkasteluun, jossa kuvien merkityksiä tulkitaan paitsi kuvan ominaisuuksien (kuvakulma, rajausta, valoisuus, henkilöiden asettelu ja ilmeet jne.) myös niiden julkaisu- ja kulttuurisen kontekstin perusteella (ks. Seppänen 2005, 106–141.)

Kuvien ja kirjoitettujen tekstien merkitykset eivät ole niiden ominaisuuksia sinänsä, vaan ne syntyvät aina lukijan ja tekstin sekä katsojan ja kuvan välisessä kohtaamisessa. Lukijat ja katsojat, tässä tapauksessa tutkijat, luovat katseita mediateksteihin¹ omista lähtökohdistaan ja konteksteistaan. Toivomme tutkijakatseiden ja -tulkintojen virittävän lukijoita pohtimaan Auer-tekstien ja -kuvaston merkityksenantoa vastaavasti omasta näkökulmastaan.

Olemme tutkimukssessamme seuranneet tapauksen mediakäsittelyä vuodesta 2006

¹ Semioottisessa analyysissä myös kuvat nimetään usein teksteiksi, joita luetaan (ks. Lehtonen 1998). Tässä teoksessa puhumme useimmiten arkikielelle tyypillisemmällä tavalla tekstien lukemisesta (jolloin tarkoitamme verbaalisia ilmauksia) ja kuvien katsomisesta. Kun puhumme mediatekstien lukemisesta ja tulkimisesta, sana mediateksti sisältää myös jutun kuvituksen.

asti kolmessa erityyppisessä lehdessä: *Helsingin Sanomat* edustaa aineistossa valtakunnallisesti vaikuttavaa sanomalehteä, *Iltalehti* iltapäivälehdistöä ja *Satakunnan Kansa* alueellista julkaisua, jota luetaan surmapaikkakunnalla.

Koska tutkittavaa materiaalia oli valtavasti, olemme tehneet aineistomme sisällä rajauksia. Aloitimme tarkemman tekstianalyysin Anneli Auerin vangitsemisesta syyskuussa 2009. Kartoitimme vuosien 2009 ja 2013 välistä kirjoittelua valitsemalla otoksia kriittisiä käännteitä sisältäneiltä ajanjaksoilta. Varsinaiseen aineistoomme jäi lopulta 620 juttua, joista 87 ilmestyi Helsingin Sanomissa, 276 *Iltalehdessä* ja 257 *Satakunnan Kansassa* (Liite 1).

Tutkittavat jutut on kerätty kunkin lehden sähköisestä arkistosta käyttäen hakusanoja "Auer", "Ulvila", "Ulvilan surma", "Ulvilan murha", "Jukka S. Lahti" ja "oikeudenkäynti". Sähköisen arkiston käyttöön liittyi joitakin ongelmia. Esimerkiksi Helsingin Sanomissa osa jutuista on arkistoitu verkkojulkaisumuodossa, jolloin otsikko voi olla erilainen kuin painetussa lehdessä. Toisaalta aineiston joukkoon on voinut eksyä muutama pelkästään verkossa ilmestynyt juttu.

Analyytiesimerkkeinä käytetyt tekstit ja valokuvat olemme pyrkineet valitsemaan siten, että ne kuvaavat monipuolisesti kunkin lehden sisältöä. Koska näkökulmamme on ensisijaisesti syyllisyys ja sen esittäminen, erilaisten tulkinnanvaraisten ja ongelmallisten esimerkkijuttujen rooli voi korostua. Tämä ei kuitenkaan merkitse, että aineistoa olisi tutkittu vain virheitä etsien.

Rikastaaksemme aineistosta tehtyä tulkintaa olemme myös tehneet seitsemän haastattelua, joissa olemme puhuttaneet tapauksesta kirjoittaneita toimittajia, valokuvaajia sekä muita asiantuntijoita Ulvilan surmaa käsittelevästä journalismista. Haastattelut ovat tutkimuksessamme toissijaista aineistoa, jonka olemme koonneet kuullaksemme juttujen tekijöiden näkemyksiä sekä testataksemme joitakin omia tulkintojamme. Haastatteluja on niin vähän, että niiden perusteella ei ole mahdollista esittää yleistäviä tulkintoja journalistien ja kuvaajien toiminnasta Auer-murhatapauksen tai laajemmin rikosjournalismin yhteydessä.

Käyttämämme sosiaalisen median aineiston esittelemme erikseen verkkojulkisuutta tarkastelevassa luvussa viisi.

Julkaisun pääluvut rakentuvat seuraavasti: luvussa kaksi esitellään tiiviisti Ulvilan surman oikeuskäsittelyn vaiheet. Luvussa kolme analysoidaan syyllisyyden ja syyttömyyden esitystapoja sanomalehtiaineiston teksteissä ja kuvissa. Luvussa neljä käsitellään syyllisyyden problematiikkaa sukupuolen representaatioiden näkökulmasta. Luvussa viisi käsitellään toimittajien Twitter-uutisointia Ulvilan surmasta ja verkkojulkisuuden osuutta murhatapauksen tiedonvälityksessä. Luvussa kuusi on johtopäätösten ja pohdinnan paikka.

2.

TARINA ULVILAN MURHAMYSTEERISTÄ: "TÄÄLLÄ ON JOKU TAPPAJA, TULKAA NOPEASTI!"

"Täällä on joku tappaja, tulkaa nopeasti!" Näillä sanoilla Anneli Auer aloitti puhelun soittaessaan Porin hätäkeskukseen 1. joulukuuta 2006 perjantain vastaisena yönä. Kun poliisit noin yhdeksän minuuttia myöhemmin saapuivat ulvilalaiselle omakotitalolle, he löysivät soittajan puolison, Jukka S. Lahden verisenä pariskunnan makuuhuoneen lattialta. Muutamaa minuuttia myöhemmin paikalle tulleet sairaankuljettajat totesivat uhrin kuolleeksi. Pariskunnan neljä lasta olivat surman aikaan 2-, 4-, 7- ja 9-vuotiaita.

Tästä tapahtumasta, "Ulvilan surmasta", sai alkunsa vuosien monimutkainen ja paikoin outojakin piirteitä saanut rikostutkinta ja oikeuskäsittely. Tässä luvussa kertaamme tapahtuman vaiheet ja kiinnitämme lyhyesti huomiota siihen, millaisten kehysten avulla rikosuutista ja siitä tuotettua jatkokertomusta rakennettiin

tutkimiemme lehtien palstoilla. Samalla piirtyy esiin tarinan koko kaari vaihteineen myös niille, jotka eivät ole seuranneet Ulvilan surman käsittelyä lehtien palstoilta tätä aikaisemmin.

2006 - Mystinen surma

Anneli Auerin kertoman mukaan Jukka S. Lahden oli 1.12.2006 surmannut rikotun ovi-ikkunan kautta taloon tunkeutunut ulkopuolinen tekijä. Ulkopuoliseen tunkeutujaan viittasi se, että myös Auer oli loukkaantunut veitseniskusta surman yhteydessä ja lattialta löytyi verisiä jalanjälkiä.

Julkisuus Ulvilan surman ympärillä oli kohtalaisen mittavaa heti alusta pitäen. Uhrin, Jukka S. Lahden, nimi ja kuva julkaistiin joissakin medioissa pian tapahtuman jälkeen. Iltaapäivälehdet spekuloidivat, liittyivätkö Lahden surma ja samaan aikaan tapahtunut hänen opiskelutoverinsa katoaminen toisiinsa. Opiskelutoverin katoamisen kytkeä Lahden surmaan loi tapauksen ympärille mysteerin ilmapiiriä. Tässä vaiheessa Anneli Auerista lapsineen puhuttiin evakossa olevana perheenä, joka on joutunut lähtemään kotoaan kammottavan rikoksen jälkeen.

2007 - Tutkintalinjana ulkopuolinen tekijä

Ulvilan surman tutkinnanjohtajana oli ensin komisario Juha Joutsenlahti, ja poliisi piti surman motiivina henkilökohtaista kosta, joka liittyisi Jukka S. Lahden työtehtäviin. Keväällä ja kesällä 2007 poliisi pidätti kaksi miestä teosta epäiltyinä, mutta heidät vapautettiin varsin nopeasti. Ensimmäisen tutkinnanjohtajan alaisuudessa epäiltiin yhteensä kahdeksaa miestä, joiden joukossa oli muun muassa Anneli Auerin entinen puoliso. Joutsenlahti erotettiin myöhemmin tutkinnanjohtajan tehtävästään. Hän on ollut sen jälkeenkin murhaoikeudenkäynnin kaikissa vaiheissa vakuuttunut Auerin syyttömyydestä.

2008 - Massiivinen murhatutkimus

Poliisi suoritti Ulvilan surman tutkinnan yhteydessä Suomen rikoshistorian suurimman DNA-testauksen, jossa otettiin näyte noin 700 ihmiseltä. Tutkintaan sisältyi monia ”julkisia etsintöjä”, joissa poliisi pyysi yleisöltä vihjeitä niin tapahtumapaikan lähellä nähdystä punaisesta Volvosta kuin tuntemattomaksi jääneestä ravintola-asiakkaasta. Lehdet kutsuivat lukijoita ratkomaan tapausta viranomaisien kanssa.

Maaliskuussa 2008 poliisi päätti rajoittaa tapauksesta tiedottamista ja vaihtoi elokuussa tapauksen tutkinnanjohtajaksi rikoskomisario Pauli Kuusirinnan. Aineistomme lehdistä vain alueellinen Satakunnan Kansa seurasi aktiivisesti tapauksen etenemistä elokuun 2008 ja syyskuun 2009 välisenä aikana.

2009 – Uusi tutkintalinja johtaa Anneli Auerin vangitsemiseen

Vuoden 2009 alkupuolella Ulvilan surman käsittely julkisuudessa oli vaimennut. Jälkikäteen media-aineistoista voi kuitenkin lukea, että tutkinnanjohtajan vaihtuessa myös poliisin tutkintalinja oli muuttunut. Poliisin huomio oli kiinnittynyt yhä enemmän Aueriin: hänen asuntoaan kuunneltiin ja poliisi solutti hänen miesystäväkseen peitetehtävässä työskentelevän ”Sepon”.

Anneli Auer vangittiin teosta epäiltynä 28.9.2009. Poliisin mukaan Auer tunnusti teon kaksi päivää myöhemmin, mutta jo lokakuun alussa Auerin asianajaja kiisti tunnustuksen pätevyden².

Aloitimme aineistomme tarkemman tarkastelun Anneli Auerin vangitsemisen jälkeen. Kaikki aineistomme lehdet huomioivat Auerin vangitsemisen, ja lehtien välillä oli ehkä odotetun kaltaisiakin eroja, joita havainnollistavat hyvin otsikot Auerin ”tunnustuksen” jälkeen julkaistuissa lehdissä:

Ulvilan uhri surmattiin hätäpuhelun aikana. Vaimo tunnusti surmatyön keskiviikkona kuulusteluissa. (HS 1.10.2009)

Vaimo surmasi miehensä hätäpuhelun ollessa auki. Ulvilan murha: Tunnustus toi julki hätkähdyttäviä yksityiskohtia kuuluisasta hätäpuhelusta. (SK 1.10.2009)

Äiti viimeisteli isän surman. Hätäkeskukseen soittanut äiti ojensi puhelimen tyttärelleen ja puukotti miehensä kuoliaaksi. (IL 1.10.2009)

Tässä vaiheessa Iltalehti kehysti voimakkaasti tapahtumaa taustoittamalla Auerin persoonaa ja kaivamalla perheestä esiin outoina pidettäviä yksityiskohtia. Myös Satakunnan Kansa näytti pitävän tapausta ratkenneena, vaikka lehti arvosteli jo tässä vaiheessa myös poliisin toimintatapoja. Satakunnan Kansassa tapahtumasta

² Kirjoitamme Auerin tunnustuksen lainausmerkkeihin, jotta emme itse faktuaalistaisi kiistanlaista poliisin kertomusta murhatunnustukseksi. Poliisi ilmoitti tiedotteessaan 30.9.2009, että *”Jukka Lahden aviopuoliso on tänään klo 13.18 päättäneessä kuulustelussa myöntänyt surmanneensa Jukka S. Lahden”*. Auerin puolustusasianajaja totesi jo 2.10. eli kolme päivää myöhemmin Ylen Satakunnan radiolle antamassaan haastattelussa, että epäilyllä ei ole tapahtumista mitään muistikuvaa. *”Hän on perustanut lausumansa siihen, että tietyt tutkimustulokset on esitelty hänelle, ja hän on sen perusteella pitänyt todennäköisenä, että hän on syyllistynyt epäiltyyn teokoon”*, asianajaja sanoi. (Uutinen Satakunnan Kansassa 3.10.2009). Viikkoa myöhemmin puolustusasianajaja kiisti tunnustuksen vielä selvemmin: *”Leski ei edelleenkään muista surmayön tapahtumia, joten koko tunnustus on spekulatiota, sanoo Manner STT:lle. (---) Jos epäilty ei kuitenkaan muista surmatyötä, niin automaattinen vastaus tällaisessa tapauksessa on, että syyte kiistetään, Manner sanoo.”*(SK/STT 10.10.2009)

kirjoitettiin myös tragediana, ei vain suunniteltuna surmatekona. Lehti kuvaili tapahtunutta arkiseksi perheriidaksi, joka riistäytyi käsistä.

Traaginen lopputulos oli, että mies sai surmansa ja vaimo haavoittui. (SK 1.10.2009)

Anneli Auerin vangitsemisen alkumetreillä on kiinnostavaa tarkastella, miten lehdet suhtautuivat epäillyn yksilönsuojaan. Helsingin Sanomat ei kertonut tässä vaiheessa teosta epäillyn nimeä. Iltalehti julkaisi heti Auerin ”tunnustuksen” jälkeisenä päivänä epäillyn nimen ja kuvan. Satakunnan Kansalla oli alueellisena julkaisuna omanlaisensa intressit: lehti julkaisi Auerin nimen ensimmäisenä heti vangitsemisen jälkeen jo ennen ”tunnustusta”. Satakunnan Kansan linja ei ollut kuitenkaan erityisen selvä. Auerin nimeä käytettiin joissakin jutuissa, mutta esimerkiksi pääkirjoituksissa häntä ei nimetty. Haastattelemamme Satakunnan Kansan toimittaja kertoo, että syyt nimen julkaisulle nousivat yhtäällä alueellisuudesta ja toisaalta rikostapauksen poikkeuksellisuudesta:

Keskustelimme Auerin nimen julkaisemisesta (silloisen SK:n) päätoimittajan Jouko Jokisen kanssa pikaisesti poliisin tiedotettua Auerin vangitsemisesta. Tilanne oli äärimäinen hektinen. Käsillä oli vuoden paikallinen uutispommi. Lähes kolme vuotta pimeänä ollut henkirikos, josta spekuloinnit elivät vilkkaana suuren yleisön keskuudessa, oli nyt ratkeamassa, kuten silloin näytti. Tunnustuksesta kertova tiedote tuli poliisilta vain kaksi päivää myöhemmin. Kuten uutisestani (SK 1.10.2009) ilmenee, tunnustus tuli yllätyksenä myös poliisille, eikä sitä ollut kirjoitettu alkuperäiseen, ennalta laadittuun tiedotteeseen.

Uvilan surman selviäminen oli iso uutinen. Pienellä paikkakunnalla kaikki tiesivät, kuka oli surmatun puoliso. Olisi ollut erikoinen veto maakunnan johtavalta lehdeltä pitää Auerin nimi pimennossa, varsinkin kun Auerin asianajaja Juha Manner käytti jo ensimmäisissä mediakommenteissaan päämiehensä nimeä täysin avoimesti.

Tiesimme päätoimittajan kanssa molemmat erittäin hyvin, että epäillyn nimen julkaiseminen näin varhaisessa vaiheessa olisi poikkeuksellista, mutta niin oli henkirikoksen Suomen rikoshistoriassa perin poikkeuksellinen. Olimme yhtä mieltä siitä, että nimen julkaisemiseen olisi tässä tilanteessa erittäin painavia syitä. Epäroimattä nimen sitten julkaisimmekin. Emme ole sitä missään vaiheessa katuneet.

Korostan vielä, että journalistinen päätös nimen julkaisusta tehtiin sen hetkisen tiedon perusteella. Name makes news. Sama senhetkisyys kertautui vuosien mittaan vielä useaan kertaan, niin erikoisia käänteitä Uvilan surma sai.” (toimittajan haastattelua tarkentava sähköpostiviesti 13.6.2015)

Journalistin ohjeiden mukaan epäillyn nimeä ei ole yleensä syytä paljastaa ennen tuomioistuinkäsittelyä. Jos näin tehdään, tulisi samalla julkaista myös syytösten

perustelut ja antaa epäillylle tilaisuus selitykseen. Nimen julkaiseminen ei ole yksiselitteistä tuomion julistamisen jälkeenkään. Julkisen Sanan Neuvoston ohjeiden mukaan tuomion saaneen nimi voidaan paljastaa, jos rikos on niin merkittävä, että siitä saatu rangaistus on yli kaksi vuotta vankeutta. Lain näkökulmasta yksityisyydensuojan rikkominen on todennäköisempää, jos media rikoksesta uutisoidessaan paljastaa nimen lisäksi myös muita yksityiselämään liittyviä tietoja. Rikoksenteikijän nimen tai henkilöyden paljastamisen sallittavuus punnitaan kokonaisuutena arvioimalla niin juttujen sisältöä, kuvia, yleissävyä kuin otsikointia. (Pesonen 2011)

Julkisen Sanan Neuvosto on jakanut kansalaiset heidän yksityisyydensuojansa mukaan kolmeen eri kategoriaan:

- A. Merkittävät vallankäyttäjät politiikan, elinkeinoelämän ja hallinnon alalla,
- B. Aikalaishistoriaan kuuluvat, tunnetut julkisuudessa esiintyvät henkilöt ja
- C. Tavalliset kansalaiset.

Ryhmän A yksityisyydensuoja on huomattavasti pienempi kuin ryhmän C tavallisten kansalaisten. Eniten yksityisyyden suojaa nauttivat tavallisten kansalaisten yksityiset tekemiset. (Mäntylä 2008)

Vaikka Ulvilan surmasta ja uhrista oli kirjoitettu jo runsaasti, on ilmeistä, että Auer kuului tavallisten kansalaisten kategoriaan C. Uhrin, Jukka S. Lahden, luokittelu ei ole yhtä selvää. Satakunnan Kansan mukaan hän oli ainakin alueellisesti tunnettu hahmo, joka oli muun muassa Raision Yrittäjien puheenjohtaja, Suomen sosiaalipsykologit ry:n perustajajäsen ja yritysvalmennuksen uranuurtaja. Tietyissä ammattiireissä Lahti on todennäköisesti ollut tunnettu, mutta ehkä ei kuitenkaan laajemmin aikalaishistoriaan kuuluva henkilö, jonka JSN sijoittaisi kategoriaan B. Surman aikaan hän toimi erään yrityksen kehittämispäällikkönä. Ilta-lehti saikin maaliskuussa 2007 JSN:n langettavan päätöksen julkaistuaan uhrin ja tämän samaan aikaan Helsingissä kadonneen lapsuudenystävän nimet kuvineen.

Epäillyn tunnustamiseen eivät Journalistin ohjeet ja JSN näytä ottavan suoraa kantaa. Tunnustus ei kuitenkaan ole sama asia kuin oikeusistuimessa langetettu tuomio. Tunnustuksella ei ole rikoslaisissa sitovaa vaikutusta, vaan oikeuden on erikseen tutkittava, mikä vaikutus tunnustuksella on todisteena. Näin journalisminkaan ei tulisi ottaa tunnustusta merkinä tapauksen ratkaisemisesta.

NIMI JA KUVA JULKI

KUVA 2.1. (IL 29.9.2009) Tutustumme Anneli Aueriin aineistomme ensimmäisissä kuvissa pikselöidyn kasvokuvan välityksellä. Tiukasti rajatun, sumennetun kasvokuvan julkaiseminen kertoo, että kuvalla on vahva todistuksellinen voima siinäkin tapauksessa, että miltei kaikki henkilön tuntomerkit on häivytetty. Kuva kertoo, että surmasta epäilty on pitkähiuksinen, vaalea nainen. Jo tällaisenaan kuva synnyttää odotuksia siitä, ettei rikos ole tavallinen henkirikos.

KUVA 2.2. (IL 2.10.2009). Kun poliisi kertoi, että Auer olisi tunnustanut teon, Iltalehti julkaisi saman kuvan pikselöimättömänä versiona. Kuva on ilmeisesti hieman vanhempi, passi- tai perhekuvan oloinen otos, jossa vaalea nainen katsoo suoraan ja peittelemättä kohti kameraa. Henkilökohtaisten albumikuvien merkitys muuttuu, kun ne julkaistaan mediassa täysin toisessa kontekstissa. Siksi kuva on myös emotionaalisesti vahva – se ikään kuin kertoo, ettei kuvan vienosti hymyilevä nainen vielä tiedä, mikä häntä odottaa. Sen sijaan kuvan katsojalla on jo naisen kohtalo tiedossaan. (vrt. Ovaskainen 2007, 60) Iltalehti kertoo epäroimättä heti Auerin tunnustuksen jälkeen kuvan tekstissä, että kyseessä on Ulvilan surmaaja. Kannen kuvaan on lisätty emotionaalista tehoa vihjaamalla, että levolliselta näyttävällä naisella oli salaisuus, eikä hän ollut yhtä viaton kuin mitä kasvokuvasta voisi päätellä.

2010 – Auer tuomitaan ensimmäisen kerran syylliseksi tekoon

Huhtikuussa 2010 Ulvilan surmatapausta käsiteltiin ensimmäisen kerran käräjäoikeudessa. 22.6.2010 oikeus totesi alustavasti Auerin syylliseksi tekoon tuomariäänin 2–1. Auer lähetettiin mielentilatutkimukseen, jonka tulokset valmistuivat syksyllä. Auer todettiin syyntakeiseksi ja marraskuussa 2010 käräjäoikeus langetti lopullisen tuomion, joka oli elinkautinen vankeusrangaistus.

Tarkastelemamme lehdet uutisoivat käräjäoikeuden käsittelyn vaiheista jossain määrin maltillisemmin kuin Auerin vangitsemisen vaiheista syys-lokakuussa 2009. Helsingin Sanomat ei tuonut vielä käräjäoikeuden käsittelyn alkaessakaan esille syytetyn nimeä. Koska epäiltyä oli nyt päästy kuulemaan, lehden otsikoihin päätyivät puolustuksen argumentit, joihin oli kuitenkin sisällytetty myös sanova taho esimerkiksi seuraavilla tavoilla:

Ulvilan puolustus: Tappaja on vapaana (HS 15.4.2010)

Ulvilan surmasta syytetyn tytär: Minä näin jonkun pakenevan (HS 17.4.2010)

Vuoden 2010 käräjäoikeuden käsittelyn yhteydessä voidaan lukea ensimmäisiä journalismin pohdintoja ja itsekriittisiä kannanottoja siitä, miten Ulvilan surman kaltaista rikostapausta tulisi mediassa käsitellä. Tämänkaltaista toimittajien harjoittamaa journalismikritiikkiä oli luettavissa aika ajoin Ulvilan surman käsittelyn edetessä oikeusasteissa. Helsingin Sanomat haastoi iltapäivälehtiä kysymällä jutussaan (30.5.2010), miksi lehdet ovat päätyneet julkaisemaan Auerin nimen. Ilta-Sanomien toimituspäällikkö perusteli sekä nimen että kuvan julkaisemista sillä, että henkilöt olisi mahdollista tunnistaa joka tapauksessa kerrotun perusteella. Helsingin Sanomat julkaisi Auerin nimen ja kuvan vasta käräjäoikeuden tuomion uutisoinnin yhteydessä marraskuussa 2010.

Iltalehden käytännöt noudattivat Ilta-Sanomien linjaa. Iltalehden jutut käräjäoikeuden ensimmäisen käsittelyn aikaan keskittyivät paitsi puolustuksen ja syyttäjän kantojen esittelyyn myös Auerin persoonan esittelyyn, ja hänen tunnereaktioitaan havainnointiin tarkasti oikeusistuntojen aikana. Satakunnan Kansa kehysti ensimmäisen käräjäoikeuden käsittelyn aikaan tapausta edelleen virkavaltaa kritisoidulla. Siinä missä esimerkiksi Iltalehti toi esille syyttäjän ja puolustajan olevan eri mieltä lähes kaikesta, saman päivän Satakunnan Kansa totesi näiden olevan itse asiassa yksimielisiä yhdestä asiasta: poliisi ei ole suoriutunut esitutkinnasta hyvin. (SK 15.4.2010)

Poliisiin kohdistuvaa kritiikkiä lisäsi peitetoiminnan paljastuminen. Lehdet kertoivat, että Auerin elämään oli solutettu ”valesulhanen”:

Laissa peitetoiminnassa saattaa olla sulhasen mentävä aukko (SK 10.5.2010)
Soluttautuja iski polulla (IL 28.6.2010)

2011 – Hovioikeuskäsittely ja vapauttava tuomio

Ulvilan surman käsittely eteni Vaasan hovioikeuteen toukokuussa 2011. Heti hovioikeuden käsittelyn alkupäivinä korkeimmasta oikeudesta tuli päätös, jonka mukaan Auerilla on lupa saada tietoonsa, mitä poliisi sai hänestä selville peitetoiminnan tuloksena. Auerin kannalta myönteiset käänteet jatkuivat, kun Vaasan hovioikeus vapautti hänet odottamaan tuomiotaan kesäkuussa. Tästä voitiin jo osin ennakoida, mikä hovioikeuden varsinainen päätös olisi. Auer vapautettiin syyttömänä heinäkuussa 2011.

Jo hovioikeuden käsittelyn aikana sekä Iltalehden että Satakunnan Kansan uutisoinnissa oli havaittavissa jonkinlaista sävyn muuttumista suhteessa Aueriin. Poliisin peitetoiminnan paljastuminen kääntyi jossain määrin Auerin hyväksi. Poliisin käyttämästä valepoikaystävästä käytettiin mm. nimitystä ”poliisin rakkausansa” (IL 11.5.2011). Satakunnan Kansa (5.5.2011) uutisoi, että ”Ulvilan surma lopetti poliisin salailukauden”. Kaikissa lehdissä käsiteltiin peitetoiminnan rajoituksia ja esimerkiksi sitä, onko poliisin sopivaa hakeutua seksisuhteeseen epäillyn kanssa peitetoiminnan aikana.

Vapauttavan päätöksen jälkeen myönteinen asenne Aueria kohtaan oli entistä selvemmin luettavissa joistakin jutuista. Syyskuun alussa Satakunnan Kansa julkaisi Auerista laajan positiivissävyyisen henkilöhaastattelun. Jutun ingressissä todetaan, että ”rikoksen selvittelystä on tullut vainon kaltainen taistelu Porin poliisi vastaan Anneli Auer” (SK 5.9.2011).

Hetkeksi sankariviittaa sovitettiin myös tehtävästään erotetulle ensimmäiselle tutkinnanjohtajalle Juha Joutsenlahdelle: hänet kuvattiin poliisiksi ”joka kuunteli omaatuntoaan” (SK 28.5.2011).

Oikeudenkäyntiuutisoinnin kaareen näyttää kuuluvan, että luetun tuomion jälkeen media alkaa käsitellä oikeudenkäynnin kuluja. Näin on tapahtunut myös Ulvilan surman oikeuskäsittelyjen yhteydessä. Hovioikeuden tuomion jälkeen mediassa keskusteltiin mahdollisista suurista korvauksista, jotka Auer saisi istuttuaan syyttömänä vankeudessa.

2011 – Uusi rikosepäily seksuaalirikoksista

Syyskuussa 2011, vain pari kuukautta Auerin vapauttamisen jälkeen, syyttäjä toimitti korkeimpaan oikeuteen valituslupahakemuksen Ulvilan surmasta uuteen näyttöön vedoten. Syyttäjän uusi näyttö synnytti myös uuden rikosepäilyn, ja Auer pidätettiin 16.9.2011 vakavien seksuaalirikosepäilyjen vuoksi. Häntä epäiltiin yhdessä entisen miesystävänsä kanssa lasten seksuaalisista hyväksikäytöistä, pahoinpitelystä ja törkeästä raiskauksesta.

Vaikka Ulvilan surma ja seksuaalirikokset olivat erillisiä rikostapauksia, journalismissa ne kietoutuivat tiiviisti yhteen, sillä kyseessä oli sama elämänpiiri, osittain samat todisteet (lasten kertomukset) ja samat epäillyt. Ulvilan surmaan viitattiin toistuvasti myös seksuaalirikosuutisissa, ja surmaa koskevissa uutisissa käytettiin seksuaalirikossyytteitä argumentteina. Emme kuitenkaan analysoineet, tuotettiinko näissä uutisissa käsityksiä Auerista syyllisenä seksuaalirikoksiin, vaan pidäydimme vain Ulvilan surman syyllisyyden tarkastelussa.

Vaikka seksuaalirikosepäily tarjosi lehdille jälleen uuden käänteen Aueriin liittyvässä uutisoinnissa, lehdissä lisääntyi myös uutisointi, jossa kritiikin kärki kääntyi viranomaistoimintaan ja tutkinnan luotettavuuteen. Helsingin Sanomat (18.9.2011) esimerkiksi kuvaili Aueria ”helvetin läpikäyneeksi naiseksi”, mikäli kävisikin niin, ettei häntä tuomittaisi syylliseksi tekoihin. Satakunnan Kansa kysyi puolestaan rikos- ja prosessioikeuden professori Matti Tolvaselta, ovatko Auerin ympärillä esiin nousevat rikosepäilyt osoitus jonkinlaisesta ajojahdistista (SK 18.9.2011).

Iltalehden uutisoinnissa näkyi se, kuinka vaivattomasti lehdessä siirrytään puolelta toiselle: tilanteiden muuttuessa uutisoidaan uudet käänteet vahvaa dramaattisuutta hakien. Heinäkuussa Iltalehti oli pahoitellut otsikossaan Anneli Aueria lainaten, miten tämän koko entinen elämänsä oli varastettu (2.7.2011). Syyskuussa lehti kirjoitti ”kauhujen kodista”, joka kätki hirvittävät rikokset (19.9.2011).

Kuitenkin uutisissa alkoi näkyä myös Auer-väsymystä, eikä seksuaalirikosepäilystä tuotettu niin ylilyöviä otsikoita kuin epäilyt huomioon ottaen olisi ollut mahdollista. Median huomion jakoi seksuaalirikosepäilyn tullessa julki Auerin ohella toista epäiltyä taksiyritystä, jonka kanssa Auerin kerrottiin seurustelleen.

2012 – Saatananpalvontaa ja ironista uutisointia

Toukokuussa 2012 Ulvilan surmaan liitettiin julkisuudessa entistä hurjempia väitteitä. Korkein oikeus julkisti osia lisätutkintapöytäkirjasta, jonka mukaan tapaukseen saattoi liittyä saatananpalvontaa. 29.6.2012 Auer tuomittiin käräjäoikeudessa syylliseksi seksuaalirikoksiin jälleen tuomariäänin 2–1. Lokakuussa 2012 Korkein oikeus kumosi Ulvilan surman osalta alempien oikeusasteiden tuomiot ja palautti tapauksen käräjäoikeuden käsiteltäväksi.

Sekä Helsingin Sanomat että Satakunnan Kansa näyttivät olevan jossain määrin hämmentyneitä saatananpalvontaväitteiden tullessa julki, ja molempien lehtien teksteissä voi nähdä kantaottavia elementtejä Auerin syyttömyyden puolesta. Se näkyi ironian käyttönä jutuissa, toimittajien epäuskoisissa kommenteissa, otsikoissa ja myös haastateltavien valinnoissa. Saatananpalvontasyytteiden koettiin vievän uskottavuutta jo ennestään poikkeuksellisen monimutkaiselta rikostapaukselta.

Helsingin Sanomat kyseenalaisti saatananpalvontaepäilyn pitävyyttä uutisanalyysissään, jossa kysyttiin, miten on mahdollista, ettei uhrin vartaloon pistettyjä ristikuvioita olisi havaittu tutkimuksen aikaisemmissa vaiheissa:

Auerin joulukuussa 2006 kuolleen miehen molemmissa olkavarsissa oli useilla veitseniskuilla aiheutettu haavakuvio, jossa on alaspäin käännetty risti. Tieto on vähintäänkin kiinnostava ... Jos se pitää paikkaansa. (HS 9.5.2012)

Myös Satakunnan Kansa toi esille epäuskonsa saatananpalvontaväitteiden todenperäisyyteen:

Alkaa haiskahtaa hysteeriseltä noitavainolta. Naurattaisi, jollei asia olisi muuten vakava. Saatananpalvonta ei käsittääkseni ole mikään järjestäytynyt uskonnollinen ryhmittymä, johon kotirouva tutustuu pyykinpesun ja muiden askareittensa lomassa. (SK 12.5.2012)

Muutama viikko myöhemmin, seksuaalirikostuomion tullessa julki, Satakunnan Kansa otti kuitenkin jälleen pääkirjoituksessaan tiukan linjan, jossa lehti totesi, että ”kovapintaisen” Auerin sanojen uskottavuus on nyt mennyt:

Vaikka kolmesta ammattituomarista yksi olisi tuominnut Auerin vain pahoinpitelystä, tuomio on kuitenkin annettu. Sen myötä uskottavuus kovapintaisen naisen puheisiin on saanut kokonaan toisenlaisen pohjan kuin tähän saakka. (SK 30.6.2012)

Koska seksuaalirikosoikeudenkäynti käytiin suljettujen ovien takana, Helsingin Sanomat arvosteli tuomion tullessa tapauksesta tiedottamista todeten, ettei julkisuuteen tuotujen tietojen valossa ole mahdollista arvioida oikeuden äänestyspäättöksen oikeudenmukaisuutta (HS 30.6.2012).

2013 – Murhasyyte takaisin käräjäoikeuteen

Elokuussa 2013 Ulvilan surman käsittely aloitettiin uudelleen Satakunnan käräjäoikeudessa. Syyttäjät kertoivat saaneensa hovioikeuden tuomion jälkeen uutta näyttöä, joka perustui pitkälti perheen lasten uusiin kertomuksiin, joita nämä olivat tuoneet ilmi ollessaan sijoitettuina surman jälkeen Auerin veljen perheeseen. Joulukuussa 2013 Auer tuomittiin elinkautiseen miehensä murhasta tuomariäänin 2–1.

Toisen käräjäoikeuden käsittelyn aikana julkisuuteen päätyi uutisia etenkin Auerin perhe-elämästä. Syyttäjä pohjusti tapausta esittelemällä murhateon mahdollisia motiiveja mm. yllätystodistajaa käyttäen, ja oikeudessa esitettiin kertomuksia, joiden mukaan Auer oli luonteeltaan väkivaltainen ja hänen avioliittonsa rikkonainen. Käräjäoikeuden toisen käsittelyvaiheen alun uutisointia dominoivat syyttäjän kannat ja esiintuomat todistelut. Pitkään jatkunut tapauksen käsittely on ehkä motivoinut toimittajia pelimetaforien käyttöön. Satakunnan Kansa arvioi elokuussa 2013 voimatasapainon kääntyneen syyttäjän hyväksi ja Aueria vastaan:

Tilanne on nyt oleellisesti erilainen kuin kolme vuotta sitten. Auer lähtee tähän oikeudenkäyntiin selvästi heikommista asemista. (SK 17.8.2013)

Helsingin Sanomat oli saanut käyttöönsä vuodettuina osan perheen lasten lausunnoista, ja ensin Helsingin Sanomat itse ja myöhemmin myös Satakunnan Kansa julkaisi osia niistä. Helsingin Sanomissa otettiin myös kantaa lasten esittämiin väitteisiin:

Auerin lasten kertomukset surmayöstä ja sen jälkeisistä tapahtumista ovat hämmäntävää luettavaa. Kertomuksiin sisältyy poikkeuksellisia väitteitä, joihin tutustuneet asiantuntijat ovat niiden uskottavuudesta täysin erimielisiä. (HS 10.9.2013)

Myös Satakunnan Kansasta oli luettavissa lasten todistuslausuntoja epäileviä sävyjä:

Pojan uusi kertomus vuodelta 2011 muistuttaa hätkähdyttävästi sitä versiota, jota poliisi yritti tarjota hänelle jo kaksi vuotta aiemmin. Käräjäoikeuden pitää myös

arvioida, mikä on Auerin veljen ja tämän vaimon osuus kertomusten synnyssä. Lapset olivat sijoitettuina veljen luokse, kun puhe alkoi pulputa. Kertomukset syntyivät sijaisperheessä veneretkellä. (SK 14.11.2013)

Tuomion tullessa tutkimamme lehdet olivat jo valmistautuneet prosessin jatkumiseen seuraavassa oikeusasteessa. Lehdet ottivat yhä enemmän kritisoiden kantaa tutkimuksessa tehtyihin virheisiin ja prosessin pitkään keston. Satakunnan Kansa esitti tässäkin vaiheessa rikoksen paikallista yhteisöä yhä jäytävänä tekona, jolle tulisi saada selkeä ratkaisu.

Myös julkisuudessa vuosikausia jatkunut myllytys lukemattomine spekulointeineen on ollut melkoinen. Suomen rikoshistoriassa prosessi on pituutensa ja repivyytensä vuoksi omaa luokkaansa. – Yleinen etu olisi se, että pitkälle ja raskaalle henkirikoskäsittelylle saataisiin lopulta luotettava ja yksiselitteinen päätepiste, jotta tapaus lakkaisi jäytämästä ympäröivää yhteisöä. (SK 13.12.2013)

2015 – Hovioikeus vapauttaa Auerin jälleen

Helmikuussa 2015 hovioikeus vapautti Auerin murhasyytteistä äänestyspäätöksellä 2–1. Yksiselitteistä päätöstä tapauksesta ei siis saatu vielä.

Emme analysoineet vuoden 2015 Ulvilan surmaa käsitteleviä juttuja teksti- tai kuvatasolla tarkasti. Seurasimme kuitenkin tapauksen käsittelyä aineistomme lehdistä etenkin tuomion julistamista seuranneina päivinä. Kaikissa tutkimissamme lehdissä Ulvilan surma nousi tuomion saapuessa pääkirjoitusaiheeksi asti. Pitkään jatkuneessa tapauksessa huomio siirtyi vuosi vuodelta Auerista oikeusprosessiin ja viranomaisten toiminnan kritisointiin. Etenkin Helsingin Sanomat ja Iltalehti ottivat kriittisesti kantaa poliisin työn laatuun ja rikospaikkatutkiminnan onnistumiseen:

Hovioikeuden tuomio antaa niin murskaavan kuvan tapauksen poliisitutkinnasta, että vastuuta työn laadusta ei voi vyöryttää yksittäisten tutkijoiden tai edes yhden poliisilaitoksen harteille. (HS 21.2.2015)

Vaikka murha on rikoksista raskain, prosessi on häpeäksi niin poliisille kuin oikeusvaltiolle. Tutkiminnan alussa kompuroitiin pahoin, mutta tämä ei saa johtaa epäilyllä ja hänen läheistensä piinan venyttämiseen lähtöruutuun palaamalla. (IL 21.2.2015)

Satakunnan Kansassa asiaa tarkasteltiin jälleen myös alueellisesta ja yhteisöllisestä näkökulmasta ja arvioitiin, ettei äänestyspäätöksellä syntynyt tuomio lopeta vielä spekulatioita tapauksesta:

Kestopuheenaiheeksi muodostunut Ulvilan surmatapaus jakaa todisteiden hataruuden vuoksi suomalaiset kahteen leiriin. (SK 20.2.2015)

Hovioikeuden ratkaisu helmikuussa 2015 oli ainakin lehtien uutisoinnin perusteella odotettu. Vaikka käräjäoikeuden tuomio kumoutui ja Auer todettiin syyttömäksi, tällä kertaa ei puhuttu yllätyksestä. Helsingin Sanomien analyysissä 20.2. ”Neljäs kerta vasta toden sanoo” annetaan ymmärtää, että kysymys on vain todisteiden puuttumisesta, ei niinkään siitä, että Auer todella olisi syytön. Viitatessaan vapauttavan tuomion perusteluihin lehti kirjoittaa:

”Vivahde on Aueria epäilevä, mutta kun näyttöä ei ole, ei ole tuomiotakaan.”
(HS 20.2.2015)

3.

SYLLISYYTTÄ RAKENTAVAT JA HORJUTTAVAT ILMAISUKEINOT

Syylisyys ja syyttömyys rikokseen voidaan ilmaista yksiselitteisesti, ja yleensä journalismissa näin tehdäänkin oikeuden lopullisten päätösten jälkeen. Sitä ennen länsimaisessa oikeuskäytännössä ja journalismissa lähdetään yleensä siitä, että syylisyyteen ei oteta kantaa, vaan puhutaan epäilystä, syytetystä tai joissain tapauksissa todennäköisestä syylisestä. Mahdollinen syylisyys voi muuttua journalismissa todennäköiseksi syylisyydeksi tilanteissa, joissa rikoksen tekniset ja muut todisteet ovat erityisen vakuuttavat ja jos epäilty on myöntänyt syylisyytensä.

Pelkkä rikoksen tunnustaminen ei tee ketään syyliseksi. Haastattelemamme oikeustieteen asiantuntija viittasi aikaisempiin väärin tunnustuksiin, joita on tehty esimerkiksi silloin, kun syytetty on halunnut suojella jotain toista henkilöä.

Ja ihminen saattaa väsyneenä tunnustaakin jotain mitä ei ole tehnyt, ihan vaan päästäkseen siitä tilanteesta eroon (---) Tai kuolemansairas isä tunnustaa, kun tietää että lapsi on tehnyt sen rikoksen. (Asiantuntijahaastattelu)

Ulvilan murhatapauksessa rikoksen tekniset todisteet ja tapahtumien kulku eivät ole olleet tutkinnan missään vaiheessa selvät ja aukottomat. Kun poliisi syyskuussa 2009 kertoi Anneli Auerin vangitsemisesta ja pari päivää myöhemmin tämän ”tunnustuksesta”, Auerin julkinen kuva muuttui nopeasti miehensä menettäneestä uhrista tämän surmaajaksi. Tiedotusvälineiden tavoissa puhua Anneli Auerin syyllisyydestä tai syyttömyydestä oli eroja, ja syyllisysepäilyn varmuus vaihteli ”tunnustusta” seuranneiden yli neljän vuoden aikana. Tässä luvussa kuvaamme syyllisyyteen liittyvien ilmaisutapojen vaihtelua tutkittavien kolmen sanomalehden painetuissa versioissa oikeusprosessin eri vaiheissa vuoden 2009 syyskuusta vuoden 2013 loppuun.

Analyysimme ei osallistu keskusteluun Anneli Auerin syyllisyydestä, sillä se on oikeuslaitoksen tehtävä. Sen sijaan pyrimme antamaan aineksia keskusteluun siitä, miten journalismi voi kuvata mahdollista syyllisyyttä tilanteessa, jossa oikeusopineiden, rikostutkijoiden ja suuren yleisön näkemykset ovat voimakkaassa ristiriidassa keskenään. Syksyllä 2009 oli kysymys siitä, miten journalismi otti kantaa syyllisyyteen poliisin kerrottua julkisuuteen, että Anneli Auer oli tunnustanut miehensä surman. Lokakuun alussa 2009 ja kaikkien myöhempien oikeuskäsittelyjen aikana oli puolestaan kysymys tilanteesta, jossa syytetty ja hänen asianajajansa kiistivät syyllisyyden ja edellä mainitun ”tunnustuksen” pätevyuden.

Analyysitapamme on lehtitekstin ja kuvien lähilukua, mediasisältöjen kuvailua sekä journalismin esitystapojen ja retoriikan erittelyä. Analyysin tavoitteena on tehdä näkyväksi otsikoinnin, juttujen rakenteiden, kuvituksen sekä lausetason verbaalisten ilmausten kautta mahdollisesti syntyviä syyllisyyttä tuottavia tulkintoja.³

Tekstien ja kuvien tarkalla analyysillä on mahdollista löytää ja tuoda esiin niissä olevia helposti havaittavia tai piiloisia merkityspotentiaaleja. Niiden pohjalta voidaan pohtia, millaisia tulkintoja Auerin syyllisyydestä tekstit synnyttävät. Esitämämme tulkinnat ovat tutkijan tulkintoja, eivätkä ne koskaan voi olla täysin objektiivisia. Kyse ei ole kuitenkaan mielivaltaisista subjektiivisista mielipiteistä, sillä tulkintamme perustuvat tekstien ja kuvien systemaattiseen luokitteluun, ja tulkintojen perustana olevat ilmaisutavat ja analysoitavat tekstit on esitetty niin, että kirjamme lukija voi arvioida tulkintojen pätevyyttä.

Kielelliset ja visuaaliset keinot voivat vahvistaa käsitystä rikoksesta epäillyn syyllisyydestä joko ilmiselvästi tai vain viitteellisesti. Semiotiikan käsittein on kysymys verbaalisten ja visuaalisten ilmausten denotatiivisista ja konnotatiivisista merkityksistä. Tekstin tai kuvan denotatiivisella merkityksellä tarkoitetaan sen ilmiselvää, erilaisille tulkitsijoille yhteistä merkitystä. Konnotatiivisella merkityksellä puolestaan tarkoitetaan tulkitsijasta ja tulkintatilanteesta riippuvaa viitemerkitystä. Joskus denotaatio on nimetty päämerkitykseksi ja konnotaatio sivumerkitykseksi. Tämä on kuitenkin ongelmallinen jaottelu, koska monissa tulkintatilan-

teissa kulttuurisidonnainen viitemerkitys onkin päämerkitys. (van Leeuwen 2001, 94–100; Lehtonen 1996, 108–112; Seppänen 2005, 116–118)

Analyyssilla on merkitystä journalismin esitystavoista käytävälle keskustelulle laajemminkin. Tekstien ja kuvien systemaattinen lähiluku näyttää, miten näennäisesti objektiivinenkin journalismi voi rakentaa syyllisyyttä vahvistavia tai horjuttavia tulkintoja.

3.1. Mediatekstien ilmaisukeinojen lähiluvun jäsenystä

Lehtitekstien ilmaisukeinojen analyyssissa keskitymme kaikelle journalismille tyypillisiin piirteisiin: faktuaalistamiseen, yleistämiseen, lähteiden käyttöön, dramatisointiin ja tarinan rakentamiseen. Lisäksi erittelemme syyllisyyttä tuottavia sanavalintoja sekä toimittajan roolia juttujen puhujien ja argumenttien kontekstojana tai kehystäjänä. Kirjoitetun tekstin lisäksi analyyssimme kohteena ovat juttujen kuvat ja taitto. Seuraavassa kuvaamme lyhyesti näitä analyyssivälineitä, ja luvussa 3.2. tutkimme niiden avulla syyllisyyteen liittyvien ilmaisutapojen vaihtelua välineittäin ja vaiheittain vuosina 2009–2013.

Faktuaalistaminen. Tarkoitamme faktuaalistamisella arkikeskusteluille ja myös journalismille tyypillistä esitystapaa, jossa epävarma tapahtumakulku tai syyllisyys kuvataan ensin epäilyksinä ja epävarmoina oletuksina, mutta myöhemmässä kerronnassa noita oletuksia tuodaan esiin faktoina. Toki on myös tapauksia, joissa tapahtumien kulku ja mahdollinen syyllisyys suoraan faktuaalistetaan heikoin perustein, ja mahdolliset epäilyt tulevat vasta myöhemmin. Rikostapausten lisäksi faktuaalistaminen on tyypillistä esimerkiksi onnettomuuksien syiden pohdinnassa (ks. Raittila 1996, 136–168 ja 2004, 189–202) tai vaikkapa päivänpolitiikan kuvaamisessa (ks. Jokinen & Juhila 1999, 78–80; Jokinen 1999, 140–141). Useimmiten faktuaalistaminen ei ole tarkoitushakuista ennenaikaista syyllistämistä, vaan journalististen rutiinien tuottamaa tekstin pelkistämistä.

Ulvilan murhatapauksessa journalismin faktuaalistava rooli tuli esiin erityisesti syksyllä 2009 Anneli Auerin vangitsemisen ja ”tunnustamisen” uutisoimisessa. Sen jälkeen oikeudenkäyntien käänneet vuoroin laimensivat ja vahvistivat syyllisyyteen liittyvää faktuaalistamista, mutta ilmiö on jollain tavalla mukana aineistossamme koko ajan. Tosin syksyn 2009 jälkeen suorat syyllisyyttä rakentavat ilmaisutavat jäivät taka-alalle ja epäsuorempi syyllisyysvaikutelman luominen tuli voimakkaammin esiin. Epäsuorasti ja tulkinnanvaraisesti syyllisyysvaikutelmaa luotiin muun muassa sanavalintojen, yleistämisen, tarinoiden sekä lähteiden kontekstoinnin kautta.

Yleistäminen on journalismiin ja ihmisten väliseen keskusteluun liittyvä piirre, jota ilman viestintä olisi mahdotonta. Yleistäminen liittyy myös edellä kuvattuun

faktuaalistamiseen, samoin tarinan rakentamiseen. Yleistäminen voi olla tapahtumakulkujen tiivistämistä ja pelkistämistä, mutta se voi olla myös tapa kuvata ilmiön yleisyyttä tai normaaliutta erilaisin sanavalinnoin, rinnastuksin tai asiantuntijalausuntojen avulla. Esimerkiksi Ulvilan murhatapauksen käsittelyn yhteydessä media haastatteli monenlaisia asiantuntijoita, jotka puhuivat naisten tekemistä henkirikoksista yleisellä tasolla ottamatta kantaa taustalla olevaan rikokseen. Yleistävät asiantuntijalausunnat saattoivat joko vahvistaa tai horjuttaa käsitystä Anneli Auerin syyllisyydestä. Usein ”yleisellä tasolla” puhumisen yhteydessä toimittaja viittasi Ulvilan surmatapaukseen, mutta asiantuntijalausuntojen yhteydessä tuotiin esiin, että asiantuntija ei ota kantaa kyseiseen tapaukseen. Vaikka näin pestiin kädet siitä, että asiantuntija kommentoisi juuri Ulvilan tapausta tai Aueria, tultiin kuitenkin liittäneeksi asiantuntijan kommentit ja Ulvilan surma yhteen.

Sosiaalisessa mediassa tapahtuva juttujen jakaminen tuo asiantuntijamielipiteiden käytölle vielä uuden yleistämistä vahvistavan elementin, kun ihmiset etsivät omiin teorioihinsa sopivia asiantuntijamielipiteitä ja kierrättävät tuoreiden keskustelujen osaksi myös vanhoja asiantuntijahaastatteluja. Sosiaalisessa mediassa alkuperäisen jutun päivämäärää ei välttämättä huomata, ja vuosia vanha juttu voi tulla luetuksi silloisen uuden tapauksen kontekstissa⁴.

Lähteiden käyttö murhatapauksen käsittelyssä voi liittyä edellä kuvattuun yleistämiseen, kun asiantuntijamielipiteitä käytetään tapauksen taustoituksessa tai yleisen tason selittäjänä. Sen lisäksi kaikkeen uutisointiin liittyvä lähteiden valinta, niiden arvottaminen ja esitysjärjestys ovat ilmaisukeinoja, joilla samoista fakta-aineuksista voidaan tuottaa eri tavoin painottuvia juttuja ja tulkintoja. Tuchmann (1999, 300–303) puhuu ”objektiivisuuden strategisista rituaaleista”, joilla hän tarkoittaa käytäntöjä, joilla toimittajat perustelevat nopeatahtisessa työssään tekemiään valintoja. Strategiset rituaalit, kuten sitaattimerkkien käyttö toisten puheenvuorojen yhteydessä tai faktojen ja mielipiteiden erottaminen erillisiin osiin, toimivat journalistille puolustuskeinona, joiden avulla hän voi esittää olleensa juttua tehdessään objektiivinen.

Lähteiden käyttö perustuu aina valintoihin: lähteet voidaan valita siksi, että niiden edustamat näkökulmat sopivat jutun tarinaan. Faktat voidaan esittää erillään toimittajan omana tekstinä tai niiden uskottavuutta voidaan vahvistaa esittämällä ne arvovaltaisen lähteen sanomina. Toimittajan valintaa on sekin, missä roolissa kukin

⁴ Esimerkiksi lokakuussa 2014 Rautavaaralla tapahtunut murha-itsemurha herätti runsaasti keskustelua sosiaalisessa mediassa (päin rekkää ajanut perheenäiti surmasi itsensä ja kolme lastaan). Näissä keskusteluketjuissa jaettiin laajasti vuotta aiemmin julkaistua Yleisradion juttua, jossa Psykiatrisen vankimielisairaalan ylilääkäri Hannu Lauerma luonnehti perhesurmien tekijöitä narsisteiksi ja sairaalloisen itsekeskeisiksi. Myös Ilta-Sanomien päätoimittaja Ulla Appelsin nosti Lauerman haastattelun omaan, Rautavaaran tapausta käsittelevään kolumniinsa kertomatta, että juttu oli itse asiassa vanha (<http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/art-1288757133429.html>). Tässä kontekstissa sen esittäminen asetti myös haastattelun antaneen asiantuntijan outoon valoon.

jutussa puhuu. Erityisesti oikeusprosessien kuvaamisessa toimittajan tapa arvottaa ja referoida syyttäjän ja puolustuksen esittämiä todistajia voi vaikuttaa tekstin syyllisyyttä tuottaviin tulkintoihin. Tämä tuli esiin syksyn 2013 käräjäoikeuskuvauksissa, kun lehdet vaihtelevin tavoin esittelivät oikeudessa esiintyneet todistajat.

Lähteiden käyttöön liittyy myös tietolähteitä hämärtäviä ja epämääräistäviä ilmaisutapoja. Näitä ovat passiivimuotojen lisäksi viittaaminen ”lehden omiin tietolähteisiin” tai ”julkisuudessa olleisiin tietoihin”. Jos lähteinä käytetään omia aikaisempia juttuja, lukijan on vaikea arvioida niiden oikeellisuutta. Myös toisten medioiden lähteitä voidaan käyttää niin, että alkuperäinen puhuja hämärtyy; näin teki esimerkiksi Iltalehti viitatessaan MTV3:n välittämään tietoon:

”MTV3 muun muassa kertoi, että tiettävästi pariskunnan riidat olivat aiemminkin ”rajuja” ja niissä ilmeni piirteitä, jotka viittasivat naisen ”outoon” käyttäytymiseen” (IL 3.10.2009).

Kaikissa edellä kuvatuissa ilmaisutavoissa – faktuaalistamisessa, yleistämisessä ja lähteiden käytössä – voi olla kysymys journalismin tutkijoiden kuvaamasta *vastuun kierron strategiasta*. Puhe strategiasta on vain analyttinen termi, koska vastuun kierto ei useinkaan ole suunnitelmallista toimintaa, vaan se kuuluu uutisjournalismin päivittäisrutiineihin. Epävarmoja tai kiistanalaisia asioita esitettäessä toimijat ja lähteet usein hämärretään, ja näkökulmat tai tiedot merkitään jonkun muun toimijan kuin jutun kirjoittajan itsensä sanomiksi. (ks. Reunanen 2003, 171–175)

Dramatisointi ja koherentin tarinan rakentaminen. Dramatisointi on kaikkeen journalismiin liittyvä kerronnan keino ja yleisemmin ihmiselle universaali tapa kuvata todellisuutta. Tarinassa todellisuudelle annetaan merkitys asettamalla tapahtumat aikajatkumolle ja kertomusta tukeviin syy-seuraussuhteisiin toistensa kanssa. tarinat ovat journalismissa työkalu, jolla faktoille annetaan merkityksiä. Kuitenkaan tarinat eivät synny vain faktojen perusteella, vaan faktoja valitaan sillä perusteella, että ne sopivat tiettyyn tarinaan. Kerrottavan tarinan valitseminen onkin yksi tärkeimpiä journalistisia päätöksiä, sillä tarinan logiikka sulkee sen ulkopuolelle asioita, jotka voisivat vaikuttaa asian tulkintaan. (Zareff, 2012)

Valtaosa journalismista on jollain tavalla tarinallista, mutta erityinen merkitys tarinallistamisella on iltapäivälehdissä, ja muun lehdistön ”iltapäivälehdistyminen” on kasvattanut sen merkitystä myös tavanomaisessa uutisjournalismissa⁵. Auer-oikeudenkäyntien yhteydessä Iltalehti rakensi todistajalausunnoista pelkistettyjä tarinoita, joiden kautta todistajalausunnot saivat erilaisen merkityksen kuin kahdessa muussa lehdessä. Verbaalista dramatisointia täydennetään nykyään aikaisempaa enemmän visuaalisin tehokeinoin, tarinaan sopivien valokuvien ja grafiikoiden

5 Iltapäivälehdistymisellä eli tabloidisaatiolla tarkoitetaan muun muassa sitä, että muut lehdet (ja Kiviojan mukaan myös televisio) omaksuvat iltapäivälehdistä tyypillisiä uutiskriteerejä ja toteutustapoja (Kivioja 2008, 205).

avulla. Dramaattisten tapahtumien ja kuvien yhteen kokoaminen ei vielä rakenna draamaa; siihen tarvitaan yhtenäinen koherentti tarina, jossa on alku, jännitteen säilyttäviä välivaiheita sekä draaman kaaren sulkeva loppu. Koherentin tarinan rakentaminen merkitsee usein sitä, että eri lähteistä saatuja faktoja täydennetään draamaan sopivilla elementeillä.

Erityisesti rikostapausten käsittelyssä journalistisen draaman rakentamiseen liittyy jatkokertomuksenomaisuus: tarinasta ei kerrota kaikkea kerralla, vaan se jatkuu seuraavissa numeroissa. (ks. Kivioja 2008, 122–128; Syrjälä 2007) Verkkouutisissa puolestaan viitataan tai linkitetään omiin aiempiin juttuihin. Viittaaminen aihetta koskevaan aiempaan mediakäsittelyyn lisää myös jutun uutisarvoa, koska se osoittaa, että aihe on ”pinnalla” tai ”kuuma” (Horsti 2005, 57).

Sanavalinnoilla voidaan joko tietoisesti tai tahattomasti arvottaa esitettäviä asioita. Ilmaisuuksien *perhesurma* synnyttää erilaisia tulkintoja kuin puhe *Ulvilan surmata-pauksesta*. Adjektiivit *kauhea* ja *julma* samassa kappaleessa Anneli Auerin kanssa synnyttävät erilaisia miellejohdotuksia kuin viittaus perheen kärsimykseen. Sanan *psykopaatti* toistaminen murhatapausten käsittelyn yhteydessä synnyttää mielikuvia persoonaltaan sairaasta henkilöstä, vaikka jutun tekstissä sitä ei suoraan yhdistettäisi murhasta epäiltyyn. Auerin seksuaalirikosjuttu ei kuulu analyysimme piiriin, mutta sen käsittelyn yhteydessä mainittu *saatananpalmonta* leimasi Aueria niidenkin silmissä, jotka eivät jaksaneet enää juttuja lukea. Erityisesti otsikoiden ja väliotsikoiden sanavalinnat suuntaavat tai rajaavat jutun tulkintaa. On eri asia otsikoida juttu vaikkapa ilmaisulla ”*Syylinen*” (IL ja SK 23.6.2010) kuin tuomion kiistanlaisuutta korostaen ”*Syylinen äänin 2-1*” (HS 23.6.2010).

Muita verbaalisia keinoja. Kiinnitämme huomiota otsikoinnin ja väliotsikoinnin lisäksi juttujen argumentaatorakenteeseen. Esimerkiksi syyllisyyttä käsittelevien perustelujen esitysjärjestys voi vaikuttaa syyllisyyttä koskeviin viitemerkityksiin. Toimittajan rakentamalla vertailuasetelmilla ja kontrasteilla, vihjauksilla, retorisisilla kysymyksillä, passiivimuodoilla sekä muilla tapahtumia tai henkilöiden roolia epämääräistävillä ilmaisuilla juttu saadaan näyttämään näennäisesti neutraalilta, ja samalla voidaan tuottaa syyllisyyttä rakentavia viitemerkityksiä. Auerin tapauksessa syksyllä 2011 julkisuuteen tulleet seksuaalirikosepäilyt ja niihin liittyvät myöhemmät tuomiot ainakin implisiittisesti tukivat epäilyksiä syyllisyydestä murhaan, vaikka eri rikostapauksilla ei ollut suoraa yhteyttä.

Valokuvat ja muut visuaaliset keinot. Kirjoitetun tekstin lisäksi syyllisyyden tai syyttömyyden vaikutelmaa rakennetaan myös kuvituksen ja taiton keinoin. 2000-luvulla etenkin iltapäivälehtijournalismi on visuaalistunut, ja uutiskuvat porautuvat ihmisten mieliin usein sanoja voimakkaammin (ks. Kivioja 2008, 32–36 ja 54–63; Syrjälä 2007). Valokuvissa merkitykset rakentuvat henkilöiden ilmeiden ja keskinäisen asemoinnin, kuvakulmien, valonkäytön, syväterävyyden ja kuvausetäisyyden avulla. Kuvan tulkintaan vaikuttavat myös kuvauspaikan (oikeussali, poliisi-auto, koti, pihalla lasten kanssa) valinta, kuvan sijoittelu sivulla sekä se, miten kuva

tekstin avulla kontekstoidaan⁶. Visuaalinen ja verbaalinen ilmaisu saattavat tukea toisiaan tai olla keskenään ristiriidassa, mutta joka tapauksessa otsikot ja kuvatekstit määrittävät usein vahvasti kuvan merkityksiä (ks. Seppänen 2005, 125).

Lehden taitolla vaikutetaan juttujen huomioarvoon, luettavuuteen ja kuvituksen saamaan painoarvoon, mutta sijoittelulla muiden juttujen yhteyteen voidaan vaikuttaa myös rikostapausten syyllisyyttä koskeviin tulkintoihin (ks. kuva 3.9). Mahdollisia tapahtumaketjuja esittävillä graafisilla kuvauksilla voidaan rakentaa yleistävä ja faktuaalislava tarina rikoksesta (ks. kuvat 3.5 ja 3.34).

Kuvan yhtä lailla kuin tekstinkin tuottamiseen liittyy valintoja, jotka vaikuttavat siihen, millaisia *denotatiivisia* tai *konnotatiivisia* merkityksiä se sisältää. Semioottisessa analyysissä näitä valintoja kuvaamaan käytetään *paradigman* ja *syntagman* käsitteitä. Paradigma on merkkijoukko, jolla on jokin yhteinen ominaisuus, kun taas syntagma on kokonaisuuteen valittujen merkkien yhdistelmä. Valokuvan syntagma muodostuu merkeistä, jotka valikoituvat tietyistä paradigmoista. Esimerkiksi kasvokuvissa silmät ja hiukset ovat paradigmoja, kun taas kasvojen kaikista osista muodostuu syntagmaattinen kokonaisuus. Työssään valokuvaaja tekee jatkuvasti paradigmaattisia valintoja ja rakentaa syntagmoja muun muassa käyttämällä kameraansa tilanteeseen sopivin asetuksin sekä kuvaamalla valitsemallaan objektiivilla. Valokuvaaja voi päättää, minkälaisia asioita kuvaustilanteesta hän haluaa sisällyttää kuvaan, esimerkiksi valitsemalla tietyn kuvakulman tai ottamalla kuvan hetkellä, jolloin kuvattavalla on kasvoillaan tietynlainen ilme. (Seppänen 2005, 127–130).

Edellä kuvattu semioottinen ajattelu on tämän luvun kuva-analyysien perustana, mutta emme raskautta kuvien verbaalista erittelyä tarkalla semioottisella käsitteistöllä. Kun analysoimme Anneli Auerista otettujen kuvien kuvakulmia, ilmeitä tai Auerin vaateetusta, puhumme kuvaajan paradigmaattisista valinnoista, vaikka emme tuota sanaa käyttäisikään. Kun noiden valintojen perusteella tulkitsemme kuvien tuottamia merkityksiä, kuvailemme ennen muuta kuvien viitemerkityksiä eli konnotaatioita.

Kun myöhemmin tässä luvussa esittelemme Ulvilan surman visuaalista kerrontaa, käy ilmi, että suuri osa Auerin henkilökuvista esittää hänet totiseksi ja yksi-ilmeiseksi naiseksi. Ennen näiden kuvien näkemistä onkin ehkä hyvä tarkastella Iltalehden kuvaa toisen käräjäoikeuden käsittelyn ajalta (4.10.2013), joka on ilmeeltään aineiston valtavirrasta poikkeava. Kuva 3.1 on hyvä osoitus siitä, että julkaistavaksi päätyvät kuvat ovat aina toimitusprosessin valintojen tulosta.

6 Televisioututisia koskevassa tutkimuksessaan Veikko Pietilä (1995a) pohtii paljon kuvan ja sanan suhdetta merkitysten rakentumisessa. Vaikka Pietilän analyysin kohteena ovat tv-uutiset, hänen tiivistyksensä sanan roolista ”kuvan sisältämien merkitysmahdollisuuksien aktualisoijana” (emt. 189) pätee myös lehtikuvien ja niitä ympäröivien tekstien analyysiin.

KUVA 3.1. (IL 4.10.2013)

Haastattelussa selvisi, että kuva oli otettu pari vuotta aikaisemmin oikeuden istunnon alkaessa tilanteessa, jossa osa kuvaajista oli jo tullut tutuiksi Auerille. Kuva osoittaa, että Auerista oli ollut mahdollista saada monipuolisempia kuvia kuin mitä yleensä julkaistiin. Vaikka Aueria kuvailtiin useissa jutuissa ilmeettömäksi ja kylmäksi, valokuvaajan haastattelusta käy ilmi, että moniin muihin oikeussalikuvtaviin verrattuna hän oli poikkeuksellisen ilmeikäs. Hän saattoi kohdata edessään parveilleita kuvaajia ja toimittajia hymyillen ja suoraan silmiin katsoen. Hymyilevät tai valoisat Auerin kuvat ovat kuitenkin lehtiaineistossamme hyvin harvinaisia.

Yleensä jos on joku syytettynä murhasta, sillä on huppu päässä ja selkä kyyryssä. Eikä pelkästään yleensä, vaan lähestulkoon aina. Mutta kun Auer tuli sisään saliin, niin (---) silleen katto maahan päin ja sitten se, kyllä se vilkutti ja vilautteli hymyjä kameraan. Kyllä se ihan otti meidät vastaan tervehtien. (---) Se vähän niin kuin tervehtii tuossa (kuvassa 3.1.), sitä ei lukija voi tietää. (---) Se katsoo suoraan mun kameraan tuossa, ja vielä kääntäen silmiä. (---) Se tervehtii tuossa, hiljainen tervehdys. Että moro. Että säkin oot täällä. (Haastattelu, valokuvaaja)

Toimittajan rooli kehystäjänä ja kontekstioijana. Toimittaja (tai toimitus kollektiivina) luonnollisesti rakentaa koko jutun, jolloin kaikki edellä luetellut ilmaisukeinot ovat osa journalistin tapaa kehystää tapahtuma. Tärkein tapa kehystää juttu on usein sen otsikointi, kärki tai voimakas kuva. Jutun kehystäminen on rutiinomaista ja olennainen osa toimittajan työtä, ja usein sitä kautta lukijalle avautuvat merkitykset voivat olla jutun kirjoittajalle tahattomia ja tiedostamattomia. Kaikessa kerronnassa on luonnollista, että joitakin seikkoja korostetaan ja toisia häivytetään.

Edellä kuvattiin lähteiden käyttöön liittyvää ”vastuun kierron strategiaa”, jossa epävarmat asiat esitetään hämärtämällä tiedon lähteet tai kertomalla ne toimituksen

ulkupuolisten nimissä. Lähteiden valinnan lisäksi toimittaja voi haastateltaviin tai muihin lähteisiin viitatessaan omalla referoinnillaan ja johtolauseillaan horjuttaa tai vahvistaa syyllisyyttä tai syyttömyyttä tukevia argumentteja. Viittaaminen lähteen asiantuntijuuteen, koulutukseen tai institutionaaliseen asemaan vahvistaa haastateltavan lausunnon uskottavuutta. Kun toimittaja esimerkiksi hätäpuhelun äänianalyysin tulkinnessa nojautuu FBI:n rikoslaboratorion lausuntoon, se antaa tulkinnalle arvovaltaa ja vakuuttavuutta.

Journalistisessa kerronnassa toimittajan oma ääni usein sekoittuu jutun puhujien ääniin. Tämä voi olla tahatonta ja ongelmatonta journalistista rutiinia, jonka avulla esimerkiksi haastateltavan polveileva tarina saadaan tiivistettyä selkeään muotoon. Joissakin tapauksissa – tietoisesti tai tiedostamatta – toimittaja yhdistää siteerausten tai referoinnin välissä haastateltavan ajatuksia ja omia näkemyksiään tavalla, joka jättää hämäräksi, kenen näkemyksestä tekstissä oikeastaan on kysymys⁷. Oli sitten tällainen ilmaisutapa tahallinen tai ei, se epämääräisyydessään ”vapauttaa” niin lähteen kuin jutun kirjoittajankin vastuusta, vaikka toki viimekätinen vastuu tekstistä on aina toimittajan.

Uutisjournalismin keskeisenä tavoitteena on kertoa, *mitä on tapahtunut*, eli kuvata ja selittää maailmaa ja kertoa samalla tarinoita maailmasta. Tässä luvussa mekin kuvaamme, mitä lehdet kertoivat Anneli Auerista ja hänen mahdollisesta syyllisyydestään Ulvilan murhaan. Analyysimme avainsana ei ole kuitenkaan, *mitä* lehdet kertoivat, vaan *miten* ne sen tekivät. Ja tuon *miten*-tarkastelumme rajaamme ensisijaisesti siihen, millaisin verbaalisin ja visuaalisin keinoin kolme lehteä tuottivat käsitystä Anneli Auerista syyllisenä miehensä murhaan tai millaisin keinoin samat lehdet horjuttivat käsitystä Anneli Auerin syyllisyydestä.

7 Veikko Pietilä kehitteli 1990-luvulla useissa kirjoituksissaan (ks. kokoomateos Kertomuksia uutisista, uutisia kertomuksista 1995) analyysia siitä, miten tavanomaisten uutisjuttujen ”vieraat puheet” (haastateltavat, referoidut) muuntuvat ja sekoittuvat journalistin kertovaan tekstiin erilaisten epämääräistävien transformaatioiden kautta. Transformaatiot hämärtävät tai hävittävät kokonaan jutun lähteiden puheaktien puheluonteen, ja niiden sisältö sulautuu osaksi kertojan diskurssia (Pietilä 1995b, 86–92; ks. myös Reunanen 2003, 173–175). Uutisessa tällainen lähteen puheen transformaatio kertojan diskurssiksi voi merkitä epävarman tapahtuman faktuaalistamista ja autentisoimista (ks. Raittila 2004, 178–199).

3.2. Syyllisyyden ja syyttömyyden esitystavat oikeusjutun eri vaiheissa

Tässä alaluvussa analysoimme kolmen lehden ilmaisutapoja, joilla ne kuvasivat Anneli Auerin mahdollista syyllisyyttä miehensä murhaan. Tarkastelu etenee kronologisesti oikeudenkäyntien rytmittämien vaiheiden kautta syyskuusta 2009 joulukuuhun 2013. Koska juttuja on niin paljon, emme voi tuoda kattavasti esiin kaikkia aineistosta löytyviä syyllisyyttä tuottavia tai horjuttavia ilmaisukeinoja. Toiston välttämiseksi, luettavuuden säilyttämiseksi ja sivumäärän pitämiseksi kohtuullisena olemme valikoineet analysoitavat tekstikatkelmat ja kuvat niin, että ne kuvaavat monipuolisesti syyllisyyden käsittelyä oikeudenkäynnin eri vaiheissa. Tavoitteenamme on, että yksittäisten esimerkkien kautta lukija saa kattavan kuvan syyllisyyden käsittelytavan muutoksista neljän vuoden aikana. Analyysin kohteeksi valittujen vaiheiden ajoitus ja niiden aikana erityisesti käsiteltävät ilmaisutavat on tiivistetty kaavioon 3.1.

KAAVIO 3.1. Lehtien ilmaisutapojen analyysin ja vertailun kohteet tapauksen eri vaiheissa.

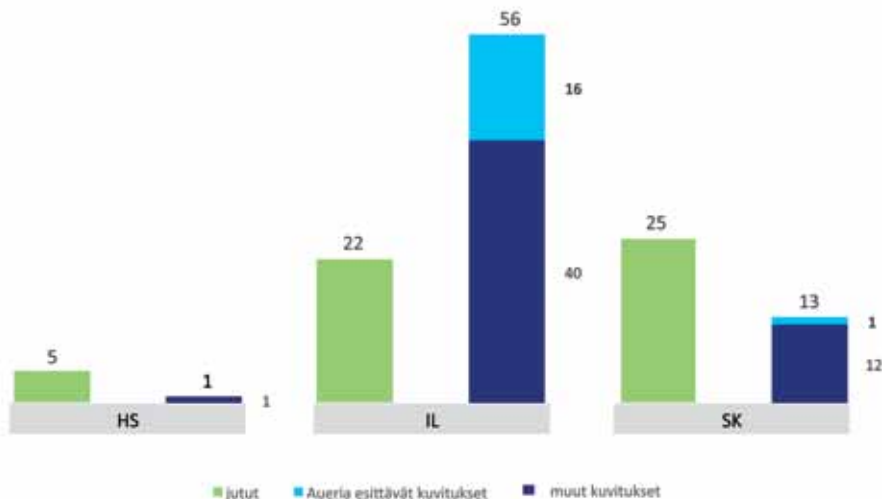
2009 Auerin vangitsemisen ja "tunnustus" 29.9.–27.10.	2010 Ensimmäinen käräjäoikeuskäsittely 14.4.–28.6. sekä murhatuomion julkistaminen 13.–15.11.	2011 Ensimmäinen hovioikeuskäsittely ja Auerin vapauttaminen 2.–28.5. ja 2.–6.7.	2011 Syyttäjän uudet todisteet ja valituslupa-anomus KO:lle. Seksuaalirikosepäilyt ja vangitseminen 1.–29.9.	2013 Toinen käräjäoikeuskäsittely 14.8.–9.10. ja murhatuomio 13.–14.12.
<ul style="list-style-type: none"> - Anneli Auerin syyllisyyden faktuaalistaminen kiistanalaisen murhatunnustuksen jälkeen - sanavalinnat - asiantuntijoiden käyttäminen - verbaalisen ja visuaalisen tarinan rakentaminen 	<ul style="list-style-type: none"> - Syyttäjän ja puolustuksen argumenttien esitysjärjestys ja arvottaminen - Aueria esittävien valokuvien rooli syyllisyysvaikutelman luomisessa. 	<ul style="list-style-type: none"> - huomio valokuvien monipuolistumiseen - lehtien erilaiset tavat esittää syyllisyyttä ja syyttömyyttä tukevia todisteita 	<ul style="list-style-type: none"> - seksuaalirikosepäilyjen ja murhasyytteen yhteen kietoutuminen - valokuvissa paluu vanhoihin, syyllisyysvaikutelmaa tukeviin kuviin - lähteiden epämääräinen käyttö - sanavalinnat 	<ul style="list-style-type: none"> - Lehtien erilaiset tavat valita ja kontekstoida oikeuden todistajat ja asiantuntijalähteet - erilaiset tavat esittää Auerin ja hänen lastensa kertomukset surmayöstä - murhatuomion erilaiset esitystavat

3.2.1. Näin Anneli Auer kirjoitettiin syylliseksi

Syys-lokakuun 2009 lehtiaineiston analyysissä kiinnitimme erityistä huomiota siihen, millaisin ilmaisukeinoin Anneli Auerin syyllisyys miehensä murhaan tuotiin esiin ensin epäilynä ja miten se sitten faktuaalistettiin eli esitettiin ilmiselvänä tosiasiasta. Lisäksi kiinnitimme huomiota tämän oikeudenkäyntejä edeltävän vaiheen sanavalintoihin ja dramatisointiin sekä yleistämiseen ja asiantuntijoiden käyttämiseen.

Myöhemmissä oikeudenkäynnin vaiheissa kiinnitämme huomiota ilmaisutapojen muutoksiin, mutta emme toista samojen ilmaisukeinojen analyysia joka vaiheessa. Sen sijaan kiinnitämme erityisesti huomiota siihen, miten syksyllä 2009 esitettyä koherenttia tarinaa murhan tapahtumien kulusta muutettiin ja miten yksiselitteisen selvää kuvaa Anneli Auerin syyllisyydestä horjutettiin ja kyseenalaistettiin vuosien 2010–2013 oikeudenkäyntien aikana.

KAAVIO 3.2. Juttujen ja kuvitusten⁸ lukumäärät 29.9.–27.10.2009

Utinen siitä, että Jukka S. Lahden vuonna 2006 tapahtuneen surman tekijäksi epäilläänkin hänen vaimoan Anneli Aueria, tuli julkisuuteen 28. syyskuuta 2009. Parina ensimmäisenä päivänä Auer esitettiin epäiltyinä ja mahdollisena syyllisenä, mutta syyllisyyteen viittaavat ilmaisut olivat vielä melko epämääräisiä ja varovaisia. Tässä vaiheessa Satakunnan Kansa jo mainitsi Auerin nimeltä ja julkaisi tämän kuvan, mutta Iltalehti ja Helsingin Sanomat eivät. Iltalehti tosin julkaisi Auerin kuvan, mutta pikselöitynä versiona. Iltalehti käsitteli 29. syyskuuta uutista useissa jutuissa, joissa murhan ratkeamiseen ja syyllisyyteen liittyvät ilmaisut vaihtelivat:

Maanantai-iltana useimmat naapurit olivat jo ehtineet kuulla poliisin uusimmasta teoriasta, jonka mukaan Jukka S. Lahden murhaajaksi *olisi paljastunut* [1] tämän oma vaimo. (---)

[poliisin tutkinnanjohtaja] ei halua ottaa suoraan kantaa siihen, kuinka pitkään vaimon *epäillään suunnitelleen tekoaan*. Suunnitelmallisuudesta kielii kuitenkin jo rikosnimike murha.

- *Jokainen tehköön siitä sitten johtopäätökset.*(---)

Surman yksityiskohdat herättävät kysymyksen: onko vaimo suunnitellut kaiken? *Jos äiti olisi puukottanut lasten isän* [2], tyttären täytyisi siis tietää, ettei tekoon liittynyt

8

Kuvituksilla tarkoitetaan valokuvia (valtaosa kuvituksista), piirroksia ja graafisia kuvia.

kolmatta osapuolta. *Onko äiti valehdellut asiasta?* [3]

Kuinka vaimo on onnistunut lavastamaan onnistuneesti sen, että ikkunasta olisi tullut sisälle suurikokoinen mies?[4] (---)

Onko vaimo osannut ajatella harhauttamista näin pitkälle vai onko kyseessä ollut vain onnekas sattuma? [5] (IL 29.9.2009, kursivoinnit lisätty)

Edellä kuvatuissa katkelmissa mahdollinen syyllisyys esitetään vielä epäilyinä, jota horjutetaan kysymysten (kohdat 3, 4 ja 5) ja ehdollistavien konditionaalien (kohdat 1–2) avulla. Jos-lauseen käyttö (kohta 2) on varsin tyypillinen tapa vihjata syyllisyyteen sanomatta asiaa suoraan ja yksiselitteisesti. Samalla jotkut Iltalehden ilmaisut tuovat vähintään viitteellisesti tulkinnan, jonka mukaan tapaus on selvitetty: *”Suunnitelmallisuudesta kielii kuitenkin jo rikosnimike murha.”* Juttusitaatin lopussa olevat kysymykset (4–5) yhtäältä horjuttavat syyllisyyttä, mutta toisaalta niissä myös faktuaalistetaan se, että vaimo on harhauttanut poliisia.

Kun vielä syyskuun puolella Aueria syyllistävässä sanankäänteissä oli paljon epä-määräisyyttä, parissa päivässä hänen syyllisyytensä murhaan muuttui uutisissa epäilystä kyseenalaistamattomaksi faktaksi. Syynä nopeaan muutokseen oli poliisin 30.9.2009 välittämä tiedote, jonka mukaan Anneli Auer on myöntänyt surmanneensa miehensä. Poliisin kirjallinen tiedote oli hyvin lyhyt, ja seuraavina päivinä lehden rakensivat sen, aikaisempien tietojen sekä tutkinnanjohtajan puhelimitse antamien lisätietojen⁹ pohjalta yksityiskohtaisia kuvauksia tapahtumien kulusta.

Poliisin tiedote:

Ulvilan murha

30.09.2009 klo 14

Ulvilassa 1.12.2006 tapahtuneessa henkirikoksessa surmansa sai vuonna 1955 syntynyt henkilöstövalmentaja Jukka S. Lahti. Asunnossa oli tapahtuma-aikana Jukka Lahden lisäksi hänen aviopuolisonsa ja näiden neljä ala-ikäistä lasta, joista vanhin tuolloin 9,5 vuotta.

Jukka Lahti on 30.11.2006 aamulla aikaisin lähtenyt entisen työnantajansa tilaisuuteen Turkuun, josta palannut saman päivän iltana noin klo 23. Jukka Lahdelle ja aviopuolisolle on tullut suusanallista riitaa, joka on muuttunut kovaääniseksi huutamiseksi ja esineiden paiskomiseksi. Aviopuolisot ovat käyneet käsiksi toisiinsa. Riitely on alkanut makuuhuoneesta ja jatkunut keittiössä. Vaimo on ottanut käteensä keittiöveitsen, joka on ollut myös Jukka Lahden kädessä. Tilanne on riistäytynyt pois aviopuolisoiden hallinnasta ja seurauksena vaimo loukkaantui ja Jukka Lahti sai surmansa. Riitelyn aikana ulkoterrassille johtavan oven lasi rikkoutui.

⁹ Poliisi ei järjestänyt erillistä tiedotustilaisuutta, mutta uutisoinnissa mukana olleen toimit-tajan mukaan heti poliisin tiedotteen jälkeen toimituksesta soitettiin tutkinnanjohtajalle. Puhelimessa ”annettiin aika selkeästi ymmärtää”, että tunnustusta ei ole syytä epäillä, että siinä ei ole tulkinna-vaaraa. Tutkinnanjohtaja Pauli Kuusirannan kertoman mukaan mediaa pyrittiin palvelemaan avoimesti, ja ”melko paljon sai puhelimesta olla, sai tuntikausia vastata toimittajien kysymyksiin.” (puhelinkeskuste-lut 12.8.2015).

Jukka Lahden aviopuoliso on tänään klo 13.18 päättyneessä kuulustelussa myöntänyt surmanneensa Jukka S. Lahden.
 Poliisi tiedottaa asiasta seuraavan kerran keskiviikkona 7.10.2009 iltapäivällä.
 Tutkinnanjohtaja ei ole tavoitettavissa 1.-2.10. ja 6.10.2009.
 Tutkinnanjohtaja, rikosylikomisario Pauli Kuusiranta

Iltalehti levitti asian kahdelle täydelle aukeamalle, joiden otsikot eivät jättäneet epäilystä syyllisestä:

Lapsi pyysi apua – Äiti viimeisteli isän surman
 Hätäkeskukseen soittanut äiti ojensi puhelimen tyttärelleen ja puukotti miehensä kuoliaaksi

Vaimo paljasti totuuden (IL 1.10.2009)

Myös saman päivän Satakunnan Kansan etusivun pääotsikko *”Vaimo surmasi miehensä hätäpuhelin ollessa auki”* esittää surman tekijän yksiselitteisenä faktana.

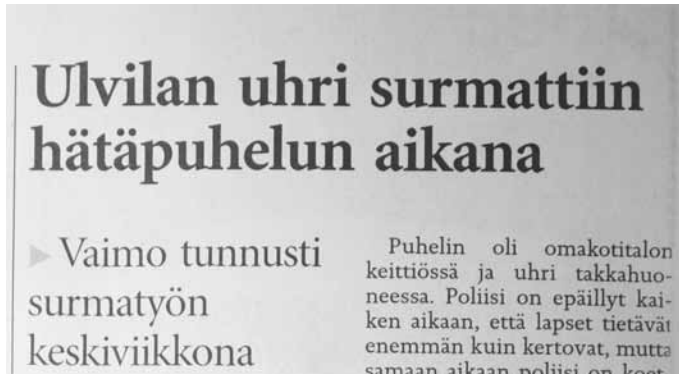
Haastattelemamme oikeustieteilijä piti yllä kuvattuja otsikkoja outoina tilanteessa, jossa Aueria ei ollut vielä edes syytetty saati tuomittu mistään.

Yleensähan ollaan hyvinkin varovaisia. Usein rattijuopoistakin puhutaan tosi pitkään epäiltyinä, vaikka olisi jäänyt rysän päältä kiinni ja puhaltanut hirveät promillet.
 (Oikeustieteen asiantuntija)

Helsingin Sanomat esitti syksyllä 2009 Auerin pidätyksen ja mahdollisen syyllisyyden neutraalimmin kuin kaksi muuta lehteä. Helsingin Sanomien kaksiosainen otsikko kertoo surman passiivimuodolla, ja alaotsikko raportoi poliisin kertoman. Passiivimuoto häivyttää tekijän, ja alaotsikko välittää vain tiedon tunnustuksesta, mutta ei ota kantaa tekijään:

Ulvilan uhri surmattiin hätäpuhelin aikana
 Vaimo tunnusti surmatyön keskiviikkona kuulusteluissa (HS 1.10.2010)

Seuraavassa erittelemme tarkemmin kaikkien kolmen lehden juttuja ja vertailemme niissä käytettyjä ilmaisuja sekä toimittajan roolia lähteiden kehystäjänä.

KUVA 3.2.
(HS 1.10.2009)

TAULUKKO 3.1. Vasemmalla Helsingin Sanomien juttu 1.10.2009, oikealla tekstianalyysi.

Ulvilan uhri surmattiin hätäpuhelun aikana

Vaimo tunnusti surmatyön keskiviikkona kuulusteluissa [1]

Kolmen vuoden takaisesta Ulvilan surmajutusta ja siihen liittyvästä hätäpuhelusta paljastui keskiviikkona hämmentävä seikka. Kun runsaan neljän minuutin mittainen hätäpuhelu alkoi, uhri Jukka S. Lahti oli vielä elossa, ja kun puhelu loppui, hän oli mitä ilmeisimmin kuollut. Puhelun lopussa puhelimesta oli yksi lapsista. [2] "Hänet surmattiin tämän puhelun aikana", sanoo rikosylikomisario Pauli Kuusiranta. [3]

Lahden murhasta vangittu 41-vuotias vaimo tunnusti surman keskiviikkona kuulusteluissa ja kertoi yksityiskohtia. [4]

"Sillä aikaa kun tytär oli puhelimesta, siihen aikaan surma vietiin päätökseen." [5]

[1] Pääotsikko passiivissa (ei suoraa syyllistämistä) alaotsikko ei kerro murhayön tapahtumia faktana, ainoastaan vaimon tunnustuksen.

[2] Tapahtuman kuvaus ilman AA:n roolia, ei ehdottomana faktana ("mitä ilmeisimmin").

[3] Surma kerrotaan passiivissa, sanat selkeästi lähteenä olevan Kuusirannan kautta, ei lehden kertomana tarinana

[4] Vaimo (nimeä ei mainita) tunnusti ...

[5] Tunnustukseen liittyvät yksityiskohdat kerrotaan passiivissa, joka jälleen häivyttää tekijän

Vaimo soitti puhelun noin varttia vaille kolme yöllä, kertoi jonkun tappajan tulleen asuntoon sisään ja pyysi apua. [6] Uusi tieto on, että yksi lapsista osallistui puheluun samaan aikaan kun äiti poliisin mukaan oli toisessa huoneessa jatkamassa verityötä. [7]

Puhelin oli omakotitalon keittiössä ja uhri takkahuoneessa. Poliisi on epäillyt kaiken aikaan, että lapset tietävät enemmän kuin kertovat, mutta samaan aikaan poliisi on koettanut heitä myös suojella. Vanhinkin neljästä lapsesta oli tuolloin alle kymmenvuotias. [8]

”Puhelussa kuuluu uhrin valitusta ja sitten se yhtäkkiä loppuu.”

[9] Lahti palasi kotiinsa illalla yhdentoista aikaan työmatkalta marraskuun viimeisenä päivänä 2006. Pian syntyi kovaääninen riita avioparin kesken ja he kävivät toisiinsa kiinni. Riitely alkoi makuuhuoneessa ja jatkui keittiössä. Vaimo otti käteensä keittiöveitsen, joka oli myös Jukka S. Lahden kädessä. Se selittää vaimon kylkeensä saaman vamman. Riitelyn aikana terassin oven lasi rikkoontui.

Poliisi ei kerro, mikä oli miehen ja vaimon riidan syy.

Puhelusta poliisin tuloon kesti vain kuusi minuuttia, jolloin uhri oli jo kuollut. Kaksi lapsista oli tällöin hereillä. Päihteillä ei poliisin mukaan ollut osuutta tapahtuneeseen. [10]

Vaimo vangittiin maanantaina käräjäoikeudessa todennäköisin syin murhasta epäiltyä. Poliisi alkoi epäillä häntä vasta hiljattain, elokuussa häntä kuulusteltiin ensimmäisen kerran epäiltyä. Tuolloin hän vielä kiisti syyllisyytensä. [11]

[6] Soitto kerrotaan faktana (tämä on tuttu asia jo AA:n vangitsemista edeltäneestä uutisoinnista).

[7] ”Poliisin mukaan”, verityötä ei kerrota tapahtumafaktana, vaan poliisin kertomana.

[8] Tässä kappaleessa toimittajan ja lähteiden äänet sekoittuvat. Tapahtumat kuvataan mahdollisesti poliisin kertomana, mutta sitä ei ole ilmaistu selvästi.

[9] Tässä vaiheessa juttua HS luopuu passiivista ja selkeästä poliisin referoinnista ja siirtyy faktuaalistavaan tapahtumakuvaukseen: kappale alkaa kuvauksella JL:n kotiinpaluusta (kiistaton fakta). Siitä siirrytään suoraan riitatarinaan, joka perustuu poliisin tiedotteen sanamuotoihin (lähdettä ei mainita, pääteltävissä seuraavan kappaleen aloituksesta). Kappaleen viimeisessä virkkeessä juttu palaa faktuaalistavasta kerronnasta tekijän häivyttävään passiiviin.

[10] Tapahtumakuvaus päättyy lähteen esiin tuomiseen (”poliisin mukaan...”).

[11] Jutun lopussa ei ilmaista yksiselitteistä varmuutta syyllisyydestä.

KUVA 3.3.
(IL 1.10.2009)

TAULUKKO 3.2. Vasemmalla Iltalehden juttu 1.10.2009, oikealla tekstianalyysi.

Lapsi pyysi apua – Äiti viimeisteli isän surman

Hätäkeskukseen soittanut äiti ojensi puhelimen tyttärelleen ja puukotti miehensä kuoliaaksi

Perheriidasta kuolinkamppailuksi kärjistynyt tilanne herätti Jukka S. Lahden ja Anneli Auerin 9,5-vuotiaan esikoistyttären joulukuun 1. päivä 2006.

Astuessaan ulos huoneestaan hän näki isän ja äidin riitelevän. He kehottivat häntä menemään takaisin huoneeseensa.

Jonkin ajan kuluttua tytär palasi - mutta komento toistui. Kun hän tuli kolmannen kerran makuuhuoneesta, Auer oli puhelimesta. Hän soitti hätäkeskukseen, kertoi talossa olevasta tappajasta ja pyysi poliiseja paikalle.

Samalla Lahti makasi henkitorissaan pariskunnan makuuhuoneessa.

Hätäntynyt lapsi meni äitinsä luokse. Auer ojensi tyttärelleen puhelimen ja poistui itse hetkeksi. Tytär jatkoi avun pyytämistä.

Aluksi puhelun taustalta kuului Lahden vaikerrusta. Kun Auer palasi puhelimeen, vaikerrus oli loppunut. [1]

Tytär ei maininnut tappajaa

Ulvilan surman tutkinnanjohtaja Pauli Kuusiranta ei paljasta, kertoiko tytär puhelun aikana jotakin rikoksen ratkaisun kannalta merkittävää [2]. Hätäkeskusnauhoite on joka tapauksessa yksi tärkeimmistä todisteista [3], jotka johtivat eilen Anneli Auerin tunnustukseen.

Otsikko yksinkertaistaa, faktuaalista ja dramatisoi poliisin kertoman tunnustusuutisen todeksi ja tapahtuneeksi, ei vain tunnustuksen sisällöksi.

Koko aukeaman pääjuttu alkaa murhatapahtumien pelkistetyllä kuvauksella. Uutinen muodostaa ehyen tarinan siitä mitä "todella" tapahtui, kertomuksen faktoja ei pohdita eikä kyseenalaisteta. Tapahtumat faktuaalistava tarina kerrotaan loppuun ennen kuin tuodaan esiin sen tietolähde (tutkinnanjohtaja Kuusiranta).

[1] Jutun ensimmäinen koherentti tarina päättyy tähän.

[2] Poliisi ei paljasta kaikkea. Tämä palvelee hyvin dramaattisen tarinan jatkokertomuksenomaisuuden rakentamista, lehti säilyttää jännitteen ja jatkojuttujen odotuksen

[3] "Yksi tärkeimmistä", luo mielikuvan, että on muitakin todisteita.

Kuusirannan mukaan tytär ei sano 4 minuuttia ja 20 sekuntia kestävässä puhelunauhoitteessa mitään siitä, että talossa olisi ulkopuolinen tappaja.

- Tämä nauha on hyvin tarkkaan analysoitu, käyty lävitse ja tultu tiettyyn johtopäätökseen, Kuusiranta valottaa rikoksen ratkaisua. [4]

Julkisuudessa olleiden tietojen mukaan [5] lapsi kertoi heti surman jälkeen poliisille, ettei hän nähnyt talossa ulkopuolisia, mutta muutti kertomustaan myöhemmin.

Lapsen kertomuksiin tai hänen rooliinsa tutkimuksissa Kuusiranta ei halua ottaa mitään kantaa. [6]

Mikä johti virhearvioon?

Riidan [7] tarkasta alkamisajankohdasta poliisilla ei ole tietoa. Jukka Lahti on saapunut kotiinsa kello 23 aikoihin. Hätäkeskukseen tullut puhelu on kirjattu yöllä kello 2.43. Kun poliisi tuli paikalle kuusi minuuttia myöhemmin, Lahti oli jo kuollut. Kuusirannan mukaan Auer ei ole ollut pitkään poissa puhelimesta.

- Ei siinä nyt pitkiä aikoja voikaan olla, kun 4 minuuttia 20 sekuntia kestää koko juttu (puhelu).

Tutkimusten aluksi poliisi kertoi, että hätäkeskusnauhoite vahvistaa teoriaa ulkopuolisesta tappajasta [8]. Kuusiranta ei halua kertoa, mikä nauhoitteessa on johtanut alun perin tähän tulkintaan.

- Minä olen ollut tutkinnanjohtaja viime vuoden elokuusta alkaen ja minä keskustelen nyt lähinnä siitä, mitä on viimeksi tehty.

Auer ei ole poliisiin mukaan vielä sanonut, miksi hän päätti riidan surmaamalla miehensä [9].

- Ensimmäinen tunnustus on tullut tänään kuulusteluissa. On selvä, että joudutaan suorittamaan tarkentavia kuulusteluja yksityiskohtien selvittämiseksi. Kaikkea ei ole mitenkään ehditty kysyä. [10]

[4] Puhelun tarkka pituus vahvistaa faktuaalistavaa kerrontaa. Samalla Kuusirannan kertoma puhelun sisältö vahvistaa AA:n ”tunnustusta” ja vie pohjaa aikaisemmilta puheilta ulkopuolisesta tappajasta.

[5] Epämääräiseen lähteeseen viittaamalla vahvistetaan edellä nauhoitteesta kerrottu asia. Vahvistaa luopumista vanhasta murhatulkinnasta.

[6] Edellä kerrottua tarinaa hiukan epämääräistä virke.

[7] Poliisin epäilyjen faktuaalistamista. Vaikka viitataan poliisiin lähteenä, itse murhaan johtanut riita esitetään tosiasiana.

[8] Tunnustusta ja edellä faktuaalistettua syyllisyyttä hiukan horjuttava lause

[9] Toisin kuin alun tarinassa, tässä on lähde mukana: ”poliisin mukaan...” Sen jälkeen virkkeen jälkiosa kuitenkin yksiselitteisesti faktuaalistaa AA:n syyllisyyden.

[10] Lopetus antaa lupauksen jatkokertomuksen tulevista osista. Draama jatkuu.

KUVA 3.4. (SK 1.10.2009)

TAULUKKO 3.3. Vasemmalla Satakunnan Kansan juttu 1.10.2009, oikealla tekstianalyysi.

Vaimo surmasi miehensä hätäpuhelun ollessa auki

Uvilan murha: Tunnustus toi julki hätkähdyttäviä yksityiskohtia kuuluisasta hätäpuhelusta.

Lähes kolme vuotta selvittämättä ollut Ulvilan murha selvisi lopullisesti keskiviikkona iltapäivällä [1], kun henkirikoksen ainoa epäilty, surmatun Jukka. S. Lahden puoliso Anneli Orvokki Auer, 44, tunnusti veriteon.

Tunnustus toi samalla julki rikoksen aiemmin pimennossa olleita yksityiskohtia, jotka liittyvät Auerin soittamaan kuuluisaan hätäkeskuspueluun.

Poliisi vahvistaa, että Lahti oli vielä hengissä, kun puhelin hätäkeskuksessa soi 1. joulukuuta noin kello 2.40. Mutta kun puhelu runsaat neljä minuuttia myöhemmin loppui, Lahti makasi kotonaan jo hengettömänä.

Otsikko esittää tapahtuman (ja syyllisyyden) kyseenalaistamattomana faktana (ei esim. "poliisin mukaan", "AA:n tunnustuksen mukaan")

[1] Murhan selviäminen esitetään varmana faktana

Poliisin tutkinnanjohtaja, rikosylikomisario Pauli Kuusiranta vahvistaa, että uhri kuoli hätäpuhelun aikana. Nauhalle taltioitui hänen valitustaan.

Hätkähdyttävien uusi tieto on [2], että myös yksi perheen lapsista oli puhelimen auki ollessa yhteydessä hätäkeskukseen, samaan aikaan kun hänen äitinsä poliisin mukaan jatkoi toisessa huoneessa keittiöveitsellä aloittamaansa verityötä. [3]

Lapsi puhui puhelimeen keittiössä, kun uhri menehtyi omakotitalon takkahuoneessa. [4]

(NOSTO: "Aviopuoliso on tänään klo 13.18 päättyneessä kuulustelussa myöntänyt surmanneensa Jukka S. Lahden."

Poliisin tiedote eilen kello 14. [5]

[2] Ilmaisu "uusi tieto" faktuaalista kappaleessa esitettävää tapahtumien kuvausta.

[3] Tässä äidin tekoa ei esitetä uutisfaktana, vaan AA:n toimintaa kuvataan poliisin kertomuksen referointina. "Verityö" on vahvasti leimaava sanavalinta.

[4] Tapahtumien kulku esitetään faktana, mutta murhan tekijä on häivytetty ("uhri menehtyi").

[5] Poliisin tiedotetta siteeraavan noston täsmällinen kellonaika vahvistaa faktavaikutelmaa.

Keskeistä 1.10. lehdissä oli suhtautuminen vangitun Anneli Auerin ”tunnustukseen”. Helsingin Sanomat kertoi tunnustuksen sisällön melko niukkasanaisesti ja poliisin lausuntoihin viitaten sekä esittämällä surmateon passiivissa, ei selkeästi vangitun vaimon tekona. Satakunnan Kansa ja Iltalehti kuvasivat poliisin kertoman informaation perusteella Anneli Auerin yksiselitteisesti surman tekijäksi. Molemmat lehdet kuvasivat tapahtuman faktuaalistettuna ja vahvasti dramatisoituna tarinana, jota vielä vahvistettiin graafisella kuviolla surmatalosta (ks. kuvat 3.5 ja 3.34)

Myös alla olevien kursivoitujen ilmaisujen kaltaiset sanavalinnat vahvistivat syyllisysolettamaa vangitsemista seuranneissa jutuissa:

”Vaimon onnistui harhauttaa poliisia heti alussa. Vaimon aidon tuntuinen hätä, pahat vammat ja valheellinen kertomus ulkopuolisesta tappajasta aiheuttivat massiivisen poliisitutkinnan. (---) 44-vuotias Anneli Auer ehti esittää kolme vuotta varsinaista malliäitiä kantaen samalla tunnollaan julmaa tekoaan.” (IL 1.10., kursivoinnit lisätty)

”- aviopuoliso soitti kesken veritekonsa -” (SK 2.10., kursivoinnit lisätty)

Faktuaalistamisen ja ehyen tarinan rakentamisen lisäksi syksyn 2009 jutuissa syyllisyysvaikutelma vahvistui asiantuntijoiden yleistävien kommenttien kautta. Alla olevissa esimerkeissä tulee esiin kaksi yleistämisen piirrettä: ensinnäkin jutuissa nojaututaan asiantuntijoihin, jotka puhuvat yleisellä tasolla, ottamatta kantaa Ulvilan murhatapaukseen. Juttujen sijoittelu Ulvilan murhan käsittelyn yhteyteen sekä ajallinen konteksti sitoo nämä lausunnot koskemaan myös Anneli Aueria.

Satakunnan Kansan jutussa haastatellaan psykologi Ghitta Weizman-Heleniusta, joka korostaa, että hän ei ota kantaa Ulvilan murhatapaukseen. Jutun sijoittaminen murhaepäilyä ja vangitsemista koskevan kokonaisuuden viereen kytkee asiantuntijan lausunnon luontevasti Aueriin. Leimaavat sanalliset ilmaukset (kursivoitu) esitetään muodollisesti erillään Auerista, mutta jutun konteksti saa lukijan yhdistämään nuo sanat koskemaan häntä:

Mielisairaana olisi vaikea teeskennellä vuosikaupalla

Henkilö, jolla on epäsosiaalista käyttäytymistä ja psykopaattisia piirteitä, voi syyllistyä rikokseen tuntematta syyllisyyttä.(---)

Psykopaatti on murhaajatyyppi, jolla ei ole empatiakykyä. Hän ei koe syyllisyyttä ja pystyy elämään asian kanssa. Eteen on tullut rikollisia, jotka ovat olleet kuin teffonia. On vinyt vuosia, ennen kuin he ovat lähteneet miettimään mitä ovat tehneet.

Ulvilan murhasta epäilty nainen toimii perhealan nettilehdessä. Ottamatta kantaa hänen tapaukseensa, Weizmann-Henelius muistuttaa, että *psykopaatti kykenee näyttämään ja tulemaan myös toimeen ihmisten kanssa*. (SK 29.9.2009, kursivoinnit lisätty)

Iltalehti puolestaan vahvistaa jo edellisenä päivänä esittämänsä yksiselitteisen syyllisyyden voimakkaasti leimaavilla otsikolla ja sanavalinnoilla sekä nojautumalla tutkimustietoon ja asiantuntijan lausuntoon tappajien persoonallisuuden piirteistä. Kriminaalipsykologi Jaana Haapasalo ei jutun perusteella ole ottanut suoraa kantaa Auerin syyllisyyteen, mutta *Superäidistä surmaajaksi* -jutun osana hänen lausuntonsa tukevat vahvasti lehden rakentamaa syyllisyysvaikutelmaa. Toimittaja on rakentanut haastattelun niin, että hän muutamassa kohdassa sijoittaa Auerin nimen (esimerkiksi kohta 1 alla) Haapasalon kommenttien väliin, jolloin ne sekoittuvat toisiinsa, vaikka haastateltu ei sano itse mitään Auerista. Asiantuntijan lausunto kytketään Ulvilan surmaan myös kuvituksen keinoin, sillä samalla aukeamalla on kaksi valokuvaa Auerista sekä surmatun Jukka S. Lahden kasvokuva.

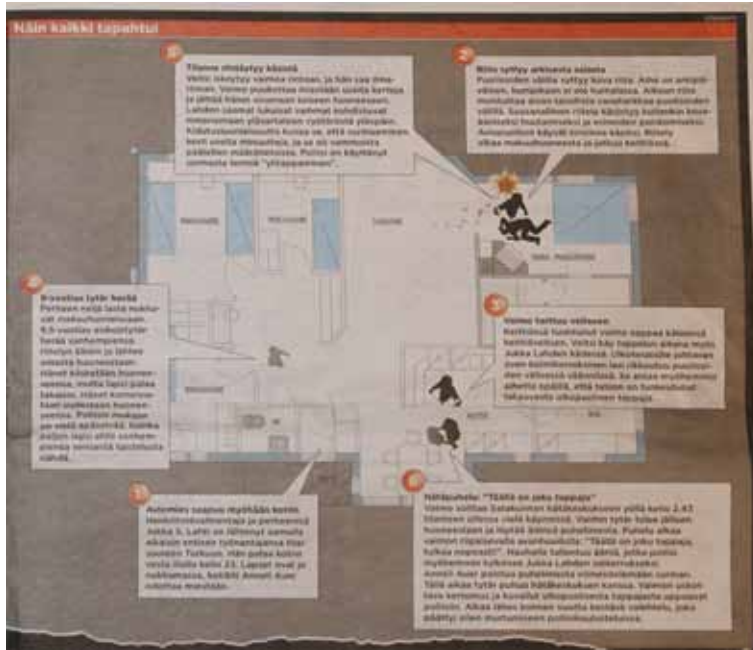
Superäidistä surmaajaksi (sivun pääotsikko)

Tappaja voi jakaa persoonansa (sen alla olevan taustajutun otsikko)

- Suomessa tehdyn *tutkimuksen mukaan* naisten tekemissä henkirikoksissa yli puolessa tapauksista uhrina on ollut entinen tai nykyinen puoliso, ja yleisin surmatapa on puukotus, kuvailee *naistappajien* tekoja kriminaalipsykologian dosentti Jaana Haapasalo. (---)

Poliisin mukaan Anneli Auerin ja hänen miehensä surmaan päättynyt riita lähti arkisesta riidasta. Näin Haapasalon mukaan usein käy [1]. (---)

Haapasalon mukaan *sarjamurhaajia tutkittaessa on todettu*, että jotkut heistä kykenevät *lohkomaan persoonansa* useisiin osiin, jotta tavallinen arki on mahdollista veritöiden välillä. He tavallaan lokeroivat elämänsä siten, että heillä on *kaksi erilaista persoonaa*. Siksi murhaajien tutut usein kertovat, etteivät ikinä olisi uskoneet tekijästä paha. (IL 2.10.2009, kursivoinnit lisätty)

KUVA 3.5. Otsikoinnin lisäksi taitolla ja grafiikalla oli keskeinen merkitys Auerin syyllisyyden esittämisessä. Iltalehden 1.10.2009 jutun grafiikassa kuvataan yön tapahtumat vaiheelta niin, että se faktuaalista poliisin esittämän tarinan murhayön tapahtumista. Surmatalon yksityiskohtainen pohjapiirros ja siihen upotetut tekstit kertovat oletetun tapahtumien kulun aikajatkumolla kiistattomina faktoina. Grafiikan otsikko ”Näin kaikki tapahtui” ei jätä sijaa epäilyille¹⁰. Satakunnan Kansa esitti tapahtumat samankaltaisella faktuaalistavalla grafiikalla, mutta saman lehden graafinen esitystapa muuttui kiinnostavalla tavalla neljä vuotta myöhemmin (ks. kuvat 3.34 ja 3.35).

Valokuvilla ei syksyllä 2009 ollut niin merkittävää roolia syyllisyyden rakentamisessa kuin grafiikalla ja verbaalisilla keinoilla. Helsingin Sanomat poikkesi kahdesta muusta lehdestä siten, että siinä oli syys–lokakuussa 2009 vain yksi Ulvilan surmaa käsittelevä kuva. Jakson ainoa kuva (HS 29.9.2009) oli kollaasi juttuun liittyvistä vanhoista uutissivuista, joista yhdessä on poliisin rikospaikkakuvia verisistä kengänjäljistä. Myös Satakunnan Kansan jutuissa kuvia oli niukasti, kun taas Iltalehti erottui muista runsaine kuvineen.

Väkivaltautaisia varsin harvoin kuvitetaan suorilla väkivaltakuvilla. Emma-Leena Ovaskaisen iltapäivälehtiä käsittelevässä aineistossa elokuvakerronnasta tutut

¹⁰ Raittila (1996, 149–150) kuvaa syyllistämiseen liittyvää faktuaalistamista toisen tragedian eli autolautta Estonian uppoamisen uutisoinnin yhteydessä. Silloin ensimmäisen uutispäivän aikana tiedotusvälineet rakensivat tarinaa, jolla syyllistettiin virolaisia merimiehiä laivaonnettomuudesta. Iltä-Sanomat 29.9.1994 ei kuitenkaan otsikoinut epävarmoihin tietoihin perustuvaa kertomustaan ”Näin kaikki tapahtui”, vaan käänsi sen lievempään kysymysmuotoon ”Tapahtuiko kaikki näin?”

henkilökuvat olivat vallitsevia. Näissä kuvissa henkilön katsekontakti on usein suoraan kohti lukijaa. Henkirikosuutisen kuvastoon kuuluu tyypillisesti myös kuvia surman tapahtumapaikasta ja ympäristöstä. Tyhjilleen jääneet, tavallisen näköiset talot, joiden pihassa on mahdollisesti vielä elämän jälkiä, kutsuvat katsojan kokemaan samaa mitä paikalla olijat ovat joskus kokeneet. (Ovaskainen 2007, 51–63)

Myös Ulvilan surman alkuvaiheen kuvituksessa käytettiin tämän kaltaista kuoleman kuvastoa: Satakunnan Kansa julkaisi kuvia murhatalosta, todistusaineistosta ja Jukka S. Lahdesta. Samalla aukeamalla oli kuvia haastatelluista kadunmiehistä ja -naisista sekä aikaisemmin teosta epäillyistä porilaisesta näyttelijästä. Iltalehti käytti Auerin ja hänen surmatun miehensä kasvokuvien lisäksi kuvia Ulvilan surmatalosta sekä Auerin uuden Turun asunnon pihapiiristä ja lasten leikkipuitosta. Tällaiset pihakuvat ovat tyypillisiä perhesurmautisointien yhteydessä (Kivioja 2008, 123–146, Ovaskainen 2007, 62), ja näin Iltalehti kuvituksellaan yhdisti tapahtuman perhesurmagenreen.

Lokakuun alussa, pari päivää Auerin ”tunnustuksen” jälkeen hänen asianajajansa Juha Manner kyseenalaisti tunnustuksen kertomalla, että Auer ei muista surmayön tapahtumia. Tämä johti vähitellen myös lehtien ilmaisujen muuttumiseen. Lehdet luopuivat yksiselitteisen syyllistävästä linjastaan hiukan eri tahdissa. Iltalehti ja Satakunnan Kansa otsikoivat Auerin ja hänen lastensa tapaamisen hyvin erilaisin painotuksin.

Ulvilan surmaaja sai tavata lapsensa (otsikko IL 8.10.2009)

Iltalehden otsikossa puhutaan yksiselitteisesti surmaajasta, vaikka Auerin asianajaja oli kyseenalaistanut tunnustuksen jo useita päiviä aikaisemmin¹¹. Itse juttu alkaa sanoin ”*Miehensä Jukka S. Lahden surman tunnustanut Anneli Auer tapasi tiistaina neljä alaikäistä lastaan*”. Kuvituksena on kasvokuva Auerista sekä valokuvat Ulvilan surmatalon ja Auerin Turun uuden kotitalon pihasta.

Murhasta epäilty tapasi lapsensa poliisilaitoksella (otsikko SK 8.10.2009)

Satakunnan Kansa uutisoi saman tapahtuman niin, että lehden viikkoa aikaisemmin surmaajaksi nimeämä Auer oli nyt ”murhasta epäilty”. Lasten tapaamista kuvaava juttu oli neutraali, eikä siinä ollut kuvia.

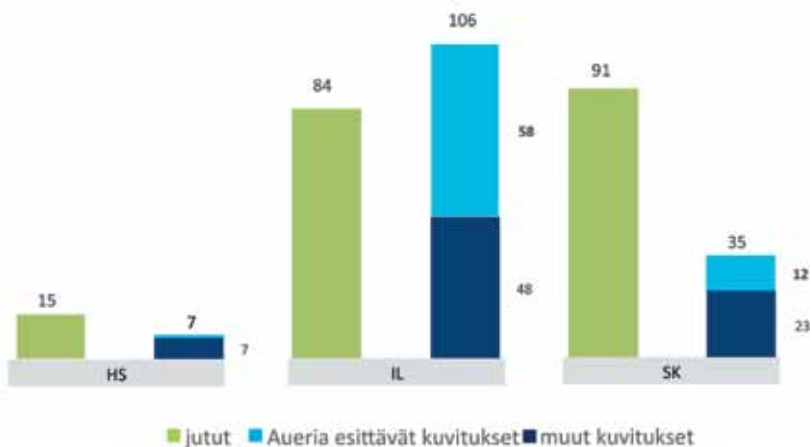
11 Poliisin virallisessa tiedotteessa 7.10.2009 sanotaan: ”Satakunnan poliisilaitoksen pääpoliisiasemalla Porissa järjestettiin eilen Anneli Auerin ja hänen lastensa tapaaminen. Tapaamisessa oli mukana sosiaaliviranomaisia. Tapaaminen kesti noin tunnin. Tapaamisesta ei tiedoteta enempää.” Kyseisessä poliisin tiedotteessa ei sanota enää mitään murhan tunnustamisesta. Auerin puolustusasianaaja oli jo 2.10. horjuttanut ”tunnustusta” kertomalla, että Auer ei muista surmayöstä mitään.

3.3.2. Ei sittenkään syyllinen ennen oikeuden päätöstä

Tässä alaluvussa käsittelemme huhtikuussa 2010 alkaneiden ja saman vuoden marraskuussa murhatuomioon johtaneiden Porin kärjäoikeuden istuntojen uutisointia. Lehtien uutisointi oli kärjäoikeuskäsittelyn aikana monipuolisempaa kuin syys–lokakuussa 2009. Luonnollinen syy muutokseen oli se, että Auer oli kiistänyt ”tunnustuksensa” jo edellisenä syksynä. Journalismista tuli moniäänisempää, kun puolustus toi kärjäoikeuteen uusia todisteita, jotka horjuttivat lehtien syksyllä esittämää tarinaa surmayön tapahtumista. Kaikki ei ollutkaan niin itsestään selvää kuin edellisen lokakuun alussa oli näyttänyt.

Anneli Auerin syyllisyyttä ei edellisen syksyn uutisoinnin tapaan kuvattu faktana, vaan argumentteja esitettiin oikeudenkäynnin kulun mukaan sekä syytettä tuke- malla että sitä horjuttamalla. Kaikkien lehtien jutuissa käsiteltiin Auerin persoo- naa, ja usein se esitettiin kyseenalaisessa valossa. Jutuissa kiinnitettiin huomiota Auerin tunnereaktioihin ja vielä enemmän niiden puuttumiseen. Vaikka käsittely oli monipuolisempaa kuin vangitsemisvaiheessa, monet verbaaliset ja visuaaliset ilmaisukeinot vahvistivat edellisenä syksynä luotua syyllisyyden vaikutelmaa. Faktuaalistamisen ohella ja sijaan syyllisyysvaikutelmaa vahvistettiin sanavalin- noilla sekä kuvilla ja kuvateksteillä.

KAAVIO 3.3. Juttujen ja kuvitusten lukumäärät ensimmäisen kärjäoikeuskäsittelyn yhteydessä 14.4.–28.6.2010 sekä 13.–15.11.2010.

Iltalehdessä oikeudenkäyntiä seurattiin aktiivisesti, ja laajoissa juttukokonaisuuksissa tuotiin tasapuolisesti esiin niin syyttäjän kuin puolustuksenkin argumentteja ja todistajia. Vaikutelmaa syyllisyydestä – tai vähintäänkin kuvaa Auerista epäilyttävänä hahmona – luotiin otsikoinnilla, kuvituksella sekä juttujen sanavalinnoilla ja vihjailulla. Esimerkkejä syyllisyyttä tukevasta vihjailusta löytyy useista huhtikuun oikeussalijutuista.

Näillä *puheillaan Auer ohjasi poliiseja* siihen suuntaan, että tekijä on ulkopuolinen. (IL 15.4.2010, kursivoinnit lisätty)

Rikosylikonstaapelin mukaan Auerin linja jätettiin 'hyvin vähälle huomiolle' syksyyn 2008 asti, vaikka *henkirikoksien tiedetään tapahtuvan lähes aina perheen sisällä*. (IL 30.4.2010, kursivoinnit lisätty)

Edellä olevat esimerkit eivät yksiselitteisesti väitä Aueria murhaajaksi, mutta viittaus poliisien harhauttamiseen sekä henkirikoksiin perheen sisällä vahvistavat aikaisemmin luotua syyllisyyden vaikutelmaa. Iltalehden jutuissa korostettiin myös sitä, kuinka omituisen tynesti Auer oli käyttäytynyt murhayönä. Jutussa ”Tyynenä oikeuteen” kuvaillaan Auerin esiintymistä tämän ensimmäisellä kuulusteluvideolla:

Auer oli täysin rauhallinen 48 minuuttia kestäneen kuulustelun ajan. Vaikka hänen aviomiehensä oli juuri kuollut, Auer ei tivannut poliisilta selvitystä tekijästä, ei kauhistellut tapahtunutta saati itkenyt. Hän puhui selvästi ja rauhallisesti. (IL 15.4.2010)

Iltalehden ja syyttäjän esitystavat sopivat tältä osin hyvin yhteen, sillä Auerin rauhallisuus ja tyyneys olivat keskeisellä sijalla syyttäjän argumentoinnissa. Korostamalla jutuissaan ja kuvissaan Auerin rauhallisuutta Iltalehti omalta osaltaan vahvisti syyttäjän näkökulmaa, jolla tämä perusteli Auerin syyllisyyttä. Tätä ja ylipäänsä Auerin tunnereaktioiden kuvaamista lehdissä käsittelemme tarkemmin luvussa 4.1.

Vaikka kuvatestit ja monet jutut kertoivat voimakkaista tunnereaktioista, kuva-ilmaisu oli enimmäkseen varsin yksi-ilmeistä. Valokuvien osalta ristiriitaisuus voi johtua siitä, että oikeuskäytännön mukaisesti kuvaajille annettiin vain muutama minuutti kuvaamiseen Auerin siirtyessä poliisiautosta oikeustalolle sekä oikeusintunnon alussa, eivätkä he saaneet dokumentoida koko oikeudenkäyntiä. Kuvaajat eivät siis voineet taltioida tekstiesimerkeissä esitettyjä Auerin reaktioita varsinaisen istunnon aikana. Toisaalta aineistossamme on kuvia, joissa Auerin ilmeet myös oikeuskäsittelyn alussa synnyttävät vaikutelmia jostain muusta kuin rauhallisuudesta tai vakavuudesta (ks. kuva 3.1.). Myös joissakin uutisteksteissä tuodaan esiin, että Auer on saattanut hymyillä valokuvaajille ja katsoa heitä silmiin. Tällaisia kuvia oli, mutta ne eivät yleensä läpäisseet toimitusprosessia ja päätyneet lehteen.

Siitähän se [Auer] oli erikoinen, että se katsoi aina kameroihin, ja se otti aina kontaktia kuvaajiin ja toimittajiin. Kun sinne tultiin, niin se oli aina siinä ja virnuili välillä ja välillä hymyili. (→) Sehän siinä on, näitä kuviahan otetaan (→) Sittenhän ne tekee toimituksessa päätökset, että mitä ne käyttää mihinkin. (Haastateltu toimittaja)

Iltalehti valikoi juttuihinsa usein kuvia, joissa Auer on rajattu esiintymään yksin. Etenkin oikeuskäsittelyn alkupuolella Auerin ilmeellä, kuvan rajauksella, kuvauskulmalla ja otsikkoyhdistelmällä luotiin vaikutelmaa tunteettomuudesta. Alakulmasta kuvatuissa otoksissa Auer useimmiten katsoo suoraan kameraan itsevarman tai kyllästyneen näköisenä. Koska kuvat on rajattu lähikuviksi Auerin kasvoista tai puolikuviksi hänestä, niitä katsellessa huomio keskittyy Auerin ilmeisiin ja siten hänen persoonaansa. Kuvaajan tekemien paradigmaattisten valintojen (rajaus ja sommitelma) ansiosta huomio kiinnittyy Auerin olemukseen, joka kuvauskulman ja ilmeen johdosta vaikuttaa voimakkaalta ja itsevarmalta.

Auerin vaatteet oikeuskäsittelyn aikana 2010, usein musta paita ja nahkatakki, puolestaan ovat oma syntagmaattinen kokonaisuutensa, johon kuvaajat luonnollisesti eivät voineet vaikuttaa. Auerin tummanpuhuvat pelkistetyt vaatteet vahvistavat itsevarmaa ja jopa uhmakasta vaikutelmaa, ja ne sopivat syyllisyyttä rakentavaan journalistiseen tarinankerrontaan. Auerin käräjäoikeuskäsittelyyn päälle pukemat vaatteet ovat toki olleet hänen oma valintansa, mutta nämä kuvat päätyivät arkistokuvina juttujen kuvitukseksi myös myöhemmissä vaiheissa, vaikka kuvia Auerista toisenlaisissa vaatteissa olisi ollut tarjolla. Iltalehti käytti samaa tai lähes samaa kuvaa useissa jutuissaan, ja itsevarmoja alakulmasta otettuja kuvia käytettiin erityisesti kannessa, vaikka itse jutun kuvat olivat neutraalimpia (ks. kuva 3.9). Toukokuusta 2010 alkaen Auerin kuvissa alkoi olla myös vaaleita ja aiempaa naisellisempia vaatteita.

KUVA 3.6.

KUVA 3.7. (Iltalehden etusivu 16.4.2010)

Rikosuutisissa tietyt henkilökuvat nousevat usein koko tapauksen ja joskus myös laajempia merkityksiä kantaviksi symboleiksi, joita kierrätetään jutusta toiseen. Ovaskainen (2007, 60) kirjoittaa vuonna 2000 tapahtuneesta nuoren Eveliina Lappalaisen surmasta, jonka uutisoinnissa kierrätettiin Lappalaisen valoisaa ja viattoman näköistä kasvokuvaa (kuva 3.6). Tästä kuvasta tuli koko surman symboli.

Ihmiset katsovat uhrien tai mahdollisten tekijöiden henkilökuvia eri tavoin. Siinä missä Lappalaisen kuvissa näkyvä uhrin suora katse kohti lukijaa synnyttää myötätuntoa ja sääliä, oletetun väkivaltarikollisen katse suoraan kohti lukijaa voi synnyttää vastareaktion, inhoa tai pelkoa (Ovaskainen 2007, 60). Ovaskaisen lainaaman Beckerin (1992, 146) mukaan iltapäivälehtien tapa rajata kuvat suhteellisen tiukasti syyllisen ilmeettömiin kasvoihin saa katsojan lukemaan niistä merkityksiä, joita kasvoilla ei välttämättä alun perin ollut. Seppäsen (2003, 12–13) mukaan tällaiset kasvokuvat antavat katsojalle mahdollisuuden kuvitella näkevänsä niistä jopa hulluuden merkkejä.

Poikkeus edellä kuvatuista valokuvista on 17.4.2010 jutussa ”Tyttären kertomus itketti”, johon on valittu sellaisia kuvia, joissa Auer näyttää neutraalimmalta, jopa surulliselta (kuva 3.8). Kuvat on valittu sopimaan jutun aiheeseen, Auerin liikuttuneeseen reaktioon tyttärensä kertomukseen. Tätä korostaa myös kuvateksti: *”Liikutus. Tyttären puhe kuulusteluvideolla sai Anneli Auerin liikuttumaan.”* Kuvia ei ole voitu ottaa todellisella liikutuksen hetkellä oikeuskäsittelyn aikana, vaan ennen sitä tai sen alussa. Jälleen kuvat todistavat, että Auerista olisi ollut saatavilla muitakin kuin sellaisia kuvia, joissa hän itsevarman näköisenä, leuka pystyssä katsoo kohti kameraa.

Kuvien valinta kertoo kuvavajournalismin fiktiivisestä luonteesta: vaikka kysymys on tietyn käräjäoikeuden istunnon uutisoinnista, se voidaan visualisoida kokonaan toisesta uutistilanteesta otetulla kuvalla. Kokonaan toisesta tilanteesta siepatun lauseen käyttäminen uutistekstissä ei ole samalla tavoin tyypillistä.

Usein tekstin ja kuvan yhdistelmä loi vaikutelmaa Auerin syyllisyydestä, ja tämä korostui etenkin Iltalehden kansissa. Esimerkiksi 16.4.2010 julkaistun

Iltalehden kannessa on suoraan kohti lukijaa tuijottava Auerin kasvokuva, jonka vieressä on isoin kirjaimin: ”TEIN SEN” (kuva 3.7). Tekstin ylä- ja alapuolella on pienemmällä fontilla pehmentäviä virkkeitä, joista ilmenee, että Auer on kertonut asian tyttärelleen, ja että tunnustus on puolustuksen mukaan saatu painostamalla. Etusivun kuva ja otsikko kehystävät Auerin ”tunnustuksen” ja sen kiistämisen

KUVA 3.8. (IL 17.4.2010)

syyttäjän näkökulmasta, vaikka sisäsivun juttu esittää laajasti myös puolustuksen argumentit. Lukijan huomio kiinnittyy ensisijaisesti isolla versaalilla painettuun etusivun otsikkoon, joka luultavasti myös jää parhaiten mieleen.

KUVA 3.9. Syyllisyysvaikutelma voidaan tuottaa myös taitollisilla ratkaisulla. Iltalehden kannessa 22.4.2010 on syyllistävän otsikon vieressä kuva Auerista, joka katsoo itsevarman näköisenä suoraan kameraan, päällään jo tutuksi tulleet musta paita ja musta nahkatakki. Samaa tai samankaltaista kuvaa Ilta-lehti käytti kevään 2010 käräjäoikeusjutuissaan yli kymmenen kertaa. Auerin syvätyn kuvan vieressä on osa jonkin toisen jutun otsikosta. Sattumaa tai ei, isokokoinen "TAPPAA" ja Auerin kuva ovat vierekkäin, ja katse siirtyy toisen jutun otsikkoon lukiessa vasemmalta oikealle kohti Auerin kuvaa.

Satakunnan Kansan jutut käräjäoikeuden käsittelystä tarkastelivat ensimmäisen käräjäoikeudenkäynnin etenemistä esittämällä monipuolisesti syyttäjän ja puolustuksen argumentteja. Varsinkin toukokuussa lehti toi esiin myös Auerin syyttömyyttä puoltavia seikkoja, ja lehden etusivulla 5. toukokuuta syyttömyyttä puoltavat argumentit esitettiin vahvan visuaalisesti (ks. kuva 3.10). Satakunnan Kansan jutuissa luotiin vaikutelmaa Auerin myös syyllisyydestä vihjailemalla sekä yhdistämällä toisiinsa syyllistäviä tulkintoja sekä Auerin olemuksen kuvailua.

Kuvia, varsinkin henkilökuvia Auerista, Satakunnan Kansassa oli vain neljännes suhteessa Ilta-lehteen, mutta lehden kuvat ovat monimuotoisempia kuin Ilta-lehdessä. Satakunnan Kansan kuvat eivät ole yhtä järjestelmällisesti alakulmasta otettuja ja Auerin itsevarmuutta korostavia. Käräjäoikeuskäsittelyn alkuvaiheen kuvissa Auer henkilönä jää vähemmälle huomiolle ja huomio keskittyy hänen ympärillään olevaan mediasirkukseen ja oikeustapauksen uutisointiin. Touko-kesäkuussa Auer ei esiinny kuvissa juuri lainkaan, vaan kameran huomion kohteena on pikemminkin hänen syyttömyyttään puolustava poliisi Joutsenlahti.

Näin puolustus perustelee Anneli Auerin syyttömyyttä:

1. Eräitas täystyö oli erittäin väkoinen. Anneli Auer ei ollut, eikä hänen paitansa etumuksesta löydyneet verivainaukset.

2. Talon pesuhuone oli kaipa, eikä sieltä löydyneet verijälkiä tällä muuta, mikä syyllistäisi Anneli Aueria.

3. Aikaa lavastamiselle oli liian vähän, vain yhdeksän viikkoa tunnistettiin ennen kuin poliisit etsivät parin tuulipölyä.

4. Pölyä johdattiin ja painosti lapsia koulutuksessa syksyllä 2009 niin paljon, että kyyrymys oli jo ahvipesuista.

5. Esitutkimusjohtajan mukaan oheisluotoa saanut "Anna" Mikko, jos vaimo olisi juuri pölyttänyt häntä?

Kuulusteluun osallistuu syyttäjän, puolustuksen, syyttäjän ja syytetyn lisäksi myös muun muassa poliisilaitoksen edustajia. Kuulusteluun osallistuu myös muun muassa poliisilaitoksen edustajia.

6. Miksi niin moni asia muuttui kahdessa vuodessa, esimerkiksi lasinrappaiden rikkoatamisesta vaihtoi 180 astetta?

7. Miksi? Pölyä ei ollut todellisuudessa ollenkaan, jolloin syyttömyys oli selvä. Pölyä ei ollut ollenkaan, jolloin syyttömyys oli selvä. Pölyä ei ollut ollenkaan, jolloin syyttömyys oli selvä.

Keskiviikko 27. huhtikuuta 2010, sivulla 25

SYYLLINEN

Käräjäoikeuden mukaan Uvikan saarnasta syytetty Anneli Auer syyllistyi henkirikokseen saarnatulla miehensä Jukka S. Laihen joulukuussa 2006.

Pölytehtailta: Oikeus ei kuitenkaan väistänyt yleisistä odotuksista vielä poliittinen Auerin tuomioon tai rikkinäisyydestä, vaan päätti yllyttää puolustusta häntä miehenlittämiseen.

Käräjäoikeuden ei ollut yksimielinen, vaan joutui äänestämään ratkaisusta. Yhdenmielinen päätös jäi käräjäoikeuden päätöksen jälkeen syyttäjien määränstä tästä taposta.

Harvinaista: Rikosoikeuden professori pitää ratkaisua erittäin harvinaisena. Oikeus päätti miehenlittämiskäytännöstä vasta reilusti yli kahdeksan vuorokautta kestäneen oikeudenkäynnin jälkeensä ja vastoin syytetyn kantaa.

Parhaillaan: Anneli Auerin miehenlittämisen vastustajien mukaan, että on jo julkaistu lausunnoksin vaimon siirtämisen vuoksi. Auerin miehenlittämisen vastustajien mukaan, että on jo julkaistu lausunnoksin vaimon siirtämisen vuoksi.

KUVAT 3.10 ja 3.11.

Satakunnan Kansan toi kahdella etusivullaan visuaalisesti voimakkaasti esiin mahdollisen syyttömyyden (puolustuksen argumentit 5.5. lehdessä, kuva vasemmalla) ja syyllisyyden (käräjäoikeuden välituomio 23.6. lehdessä). Syyttömyyttä painottavaa juttua ei ole kuvitettu Anneli Auerin kuvalla, vaan näkyvällä käräjäsalista, jossa keskeisellä paikalla on murhatalon terassin vaalea ovi, jolla oli keskeinen merkitys puolustuksen todistelussa. Välituomiosta kertovassa kannessa otsikko "Syyllinen" alleviivaa mustalle pohjalle taitettu, alakulmasta otettu kuva mustaan nahkatakkiin pukeutuneesta Auerista. Visuaalinen kokonaisuus vahvistaa oikeuden näkemystä syyllisyydestä. Satakunnan Kansan toimittaja mainitsi haastattelussa juuri tämän Syyllinen-kannen yhdeksi onnistuneemmista Auer-kokonaisuuksista, jossa jutun visuaalinen ilme tuki hänen mielestään vahvasti jutun sisältöä.

Helsingin Sanomat uutisoi kevään 2010 käräjäoikeuskäsittelyä selvästi muita tutkittavia lehtiä niukemmin. Lehden jutussa ei ollut kuvia juuri lainkaan eikä yhtään henkilökuva Auerista. Syytetyn nimeä ei vieläkään mainittu, ei edes kesäkuun välituomion yhteydessä. Tosin 30.5.2010 uutisanalyysin kuvituksena oli iltapäivälehden kansi, jossa pienenä näkyi Auerin kuva.

Käräjäoikeuden välituomiossa 23.6.2010 Anneli Auer todettiin syylliseksi miehensä surmaan, mutta lopullinen tuomio siirtyi syksyyn odottamaan mielentilatutkimuksen tuloksia. Vaikka tuomio ei ollut vielä lainvoimainen, sekä Iltalehti että Satakunnan Kansa otsikoivat yksiselitteisesti ”*Syyllinen*”, kun taas Helsingin Sanomat kertoi otsikossaan, että tuomarien päätös ei ollut yksimielinen: ”*Syyllinen äänin 2–1*”. Kaikki otsikot vastasivat tuomiota, mutta HS:n ratkaisu esitti sen osittain kiistanalaisena. Välituomion uutisoinnissa Satakunnan Kansa yhdisti edellä mainittuun otsikkoon Auerista suurikokoisen kuvan (kuva 3.11), joka tukee vaikutelmaa syyllisyydestä.

Välituomion jälkeen Iltalehti julkaisi uudensävyyisiä kuvia Auerista. Syylliseksi tuomittua ei kuvattu enää itsevarmaksi rikolliseksi, vaan pikemminkin heikoksi uhriksi. 24.6. julkaistun ”Päivä tuomion jälkeen” ja 28.6. julkaistun ”Soluttautuja iski polulla” (ks. kuva 4.6) hivenen yläviistosta otetuissa kuvissa vaaleisiin vaatteisiin pukeutunut Auer on kuvattu kauempaa, vankilan tapaamishuoneessa pleksin takana seisomassa tai istumassa. Etäisyyden ja kuvauskulman vuoksi kuvat eivät vahvista vaikutelmaa syyllisyydestä, vaan niiden voi tulkita luovan kuvaa pettyneestä, jopa epäoikeudenmukaisuutta kokeneesta naisesta. Myöskään näiden juttujen tekstit eivät erityisesti rakenna vaikutelmaa syyllisyydestä.

Käräjäoikeus palasi Auerin tapaukseen muutaman kuukauden kuluttua 3.11.2010 syytetyn mielentilatutkimuksen tulosten esittelyllä. Seuraavan päivän lehdet uutisoiivat siitä viittaamalla, että Auer on jo ”*todettu*” (HS ja IL 4.11.) tai että oikeus on ”*ratkaissut*” (SK 4.11.) hänet syylliseksi miehensä murhaan. Lehdet spekuloiivat ennakkoon lähinnä sillä, tuomitaanko Auer taposta vai murhasta. Kaikki tarkastellut lehdet esittivät Anneli Auerin syyllisyyden yksiselitteisenä faktana, mutta vastapainoksi lehdet antoivat paljon palstatilaa Auerin puolustusasianajaja Mannerin näkemyksille ja kertoivat tulevasta valituksesta hovioikeuteen. Mannerin kerrottiin tuovan uutta todistusaineistoa, ja sekä Helsingin Sanomat että Iltalehti toistivat hänen toiveensa tuoda myös ”oikea murhaaja” esiin.

Kaikki aineistomme lehdet kertoivat Auerin suhtautuvan tuomioonsa rauhallisesti, ja myös tuomitun kuvat olivat neutraalin rauhallisia. Kuvailmaisuus monipuolistui tilanteessa, jossa kohteena ei ollut enää itsevarmaksi kuvattu syytetty vaan jo tuomittu nainen. Oikeudenistunnossa Auer oli pukeutunut violettiin, röyhelöisen neulepuseroon (kuva 3.13), mikä osaltaan pehmensi kuvia ja oli vastakohta edellisen kevään itsevarmuutta ja uhmakkuutta ilmentäville kuville ja vaatetukselle. Kaikki lehdet käyttivät nyt tuoreita kuvia.

Helsingin Sanomat julkaisi tässä vaiheessa ensimmäisen kerran omassa uutistekstissään Auerin nimen (4. marraskuuta) sekä murhatuomion uutisoinnin yhteydessä myös hänen kuvansa (kuva 3.12). Läheltä kasvoja otetussa kuvassa Auer on ilmeeltään välinpitämättömän tai rauhallisen näköinen, eikä kuva anna hänestä erityisen voimakasta tai kovaa vaikutelmaa, pikemminkin se on neutraali tai jopa myönteiseksi tulkittavissa oleva yhden palstan kasvokuva. Itse murhatapahtuman kuvauksen HS tiivistää yhteen kappaleeseen:

Teko oli murha erityisesti siksi, että se tehtiin kahdessa osassa. Ensin Auer iski miestään veitsellä noin 70 kertaa eri puolille, mikä teki miehestä puolustuskyvyttömän. Sitten hän vei teon loppuun iskemällä jollain painavalla esineellä miestään päähän, mihin tämä kuoli. (HS 13.11.2010)

Helsingin Sanomien kuvaus tapahtumasta faktuaalista yksiselitteisesti tuomiopäätöksen kertomuksen tapahtumien kulusta. Lehti olisi voinut lieventää faktuaalisuutta esimerkiksi johtolauseella ”käräjäoikeuden päätöksen mukaan teko oli ...”. Nyt oikeuden perusteluihin viitataan vain edeltävissä ja myöhemmissä kappaleissa.

KUVA 3.12. Helsingin Sanomat julkaisi ensimmäisen henkilökuvan Anneli Auerista käräjäoikeuden päätöksen jälkeen 13.11.2010, yli vuoden myöhemmin kuin kaksi muuta lehteä.

Iltalehti kuvasi oikeuden perustelut yksityiskohtaisesti jo 4.11. lehdessä ja sijoitti ne otsikon ”Oikeuden perustelut syyllisyydelle” alle. Satakunnan Kansa puolestaan nosti oikeuden kuvaaman tekotavan väliotsikoksi: ”Murskasi miehensä kallon” (SK 13.11.). Selvänä faktana kuvatus syyllisyyden ja sen perustelujen lisäksi sekä Iltalehden että Satakunnan Kansan jutut sisälsivät muitakin Aueriin ja murhatapaukseen liittyviä teemoja: syyttäjän ja puolustuksen kritiikkiä tapauksen tutkintaa kohtaan, tuomitun ja puolustusasianajajan mielialoja ennen ja jälkeen tuomion julistamisen sekä Anneli Auerin ja hänen lastensa tapaamisia ja sitä miten Auer ikävöi lapsiaan.

KUVA 3.13. (IL 13.11.2010). Iltalehden kuvat marraskuussa 2010 poikkesivat edellisen kevään alakulmasta otetuista tummanpuhuvista ja itsevarmoista Auerin kasvokuvista. Ilme oli nyt neutraali, kuvakulma ylhäältä tai kuvattavan tasolta, ja myös Auer oli vaihtanut vaatetustaan.

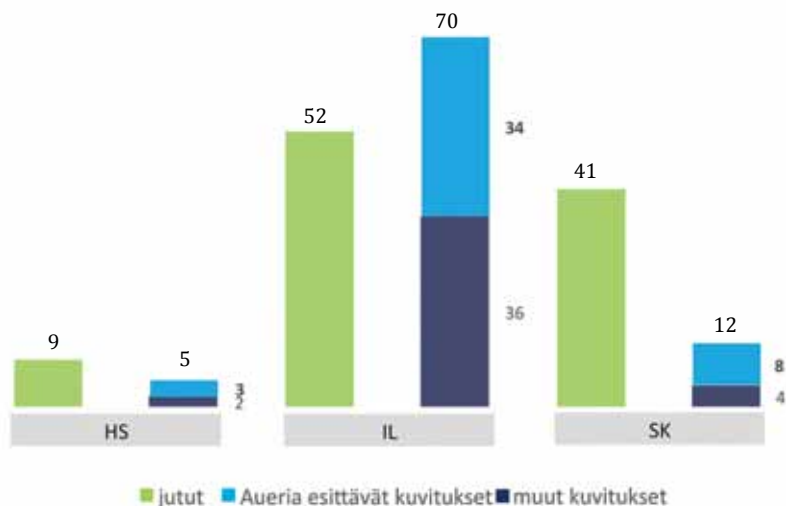

KUVA 3.14. Satakunnan Kansan tuomiuutisen ainoassa Aueria esittävässä kuvassa (5 palstan kuva sisäsivulla 13.11.2010) tämä ohittaa sivulle katsovan poliisimiehen ja astelee paperinippu kädessään kohti oikeussalia. Melko samalta tasolta Auerin kanssa otetussa isossa kuvassa Auer katsoo kameran ohi, ilme on neutraali tai määrätietoinen. Kuvauskulman ja kuvakoon (ehkä objektiivivinkin) vuoksi Auer ei vaikuta pieneltä tai heikolta, mutta ei myöskään erityisen voimakkaalta tai kovalta. Poikkeuksellista aikaisempiin

kuviin verrattuna on Anneli Auerin esittäminen toimivana subjektina, ei vain passiivisena kohteena. Aktiivisen subjektisuuden tuottaa Auerin liike, erityisesti suhteessa seisovaan poliisiin. Kuva ei niinkään vahvista ajatusta pettymyksestä murhatuomion johdosta, vaan pikemminkin se suuntaa tulevaisuuteen, tuomiosta tehtävään valitukseen, mikä olikin keskeisenä teemana marraskuun jutuissa.

3.2.3. Ensimmäinen hovioikeuskäsittely: Auer vapauteen

KAAVIO 3.4. Juttujen ja kuvitusten lukumäärät 3.–28.5. ja 2.–6.7.2011

Auer istui käräjäoikeuden langettamaa elinkautista tuomiotaan vankilassa, kun jutun käsittelyä jatkettiin hovioikeudessa toukokuussa 2011. Kolmen viikon oikeuskäsittelyn jälkeen hovioikeus päästi Auerin vapauteen, ja varsinainen vapauttava tuomio tuli heinäkuun alussa 2011. Aineistomme kolmesta lehdestä selvästi eniten juttuja ja erityisesti kuvia oli edelleen Iltalehdessä, ja Helsingin Sanomat käsitteli tapausta selvästi muita vähemmän.

Jutut olivat aikaisempiin vaiheisiin verrattuna pääosin ulkoisesti neutraaleja, ja mahdollinen syyllisyys tuotiin esiin vihjailuina sekä syyllisyyttä tukevien lähteiden referoinnin ja siteeraamisen kautta. Aueria esittävät valokuvat olivat tässä vaiheessa moni-ilmeisempiä ja toiminnallisempia kuin vuotta aikaisemmin käräjäoikeuden uutisoinnissa. Anneli Auer esitettiin hovioikeusvaiheen jutuissa ja kuvissa entistään enemmän vastakkaisista näkökulmista. Niin hänen syyllisyyteensä kuin syyttömyyteensäkin uskovat löytävät jutuista vahvistusta omalle uskollleen.

Helsingin Sanomat jatkoi varovaisen neutraalia kirjoitteluaan, mutta jutuissa oli myös ilmaisia, joiden voi tulkita rakentavan kuvaa Auerin syyllisyydestä. ”Anneli Auer kiisti oikeussalissa, vaikka lähes myönsi kuulusteluissa”, lehti kertoi 10.5. Sana ”lähes” horjuttaa aikaisemmin yksiselitteisenä faktana esitetyn tunnustuksen todistusvoimaa. Kainalojutussa HS horjuttaa Auerin puolustuksen surmayön tapahtumia kuvaavaa kertomusta murhaajan pakenemisestä: ”[Pako-oven] ikkunan

KUVA 3.15. (HS 10.5.2011)

KUVA 3.16. (SK 10.5.2011)

Helsingin Sanomien kuva murhatalon terassin oven läpi on otettu kaukaa ja yläkulmasta niin, että Auer näyttättyy pienenä, jopa avuttomana objektina. Satakunnan Kansan versio samasta tilanteesta on tiukemmin rajattu sekä otettu eri suunnasta ja hieman eri hetkellä. Molemmissa kuvissa on voimakasta symboliikkaa – rikotun oven karmit ja samalla murha kehystävät Auerin elämää, oli hän osallinen miehensä surmaan tai ei. Molempien kuvien kuvatekstit häivyttävät syyllisyyden kannalta keskeisen kysymyksen: kuka lasin rikkoi? HS:n kuvatekstissä lasiovi ”hajosi surmayönä”, SK:n kuvateksti kertoo, että oikeussaliin tuodun oven ”kolminkertainen lasi rikkottiin surmayönä”.

Kuvaajat vievät kuvakulman valinnalla katsojan rikotun ovi-ikkunan toiselle puolelle. Puolustuksen mukaan Lahden tappoi oven läpi tunkeutunut mies, joten kuvan tarkastelukulma on sama kuin puolustuksen kuvaaman tappajan surmayönä. Etenkin HS:n kuvan rajauksen voi ajatella tukevan puolustuksen tarinaa, koska kuva näyttää ovi-ikkunan seisomassa olevan ihmisen korkuisena synnyttäen vaikutelman, että sen läpi olisi mahdollista myös loikata.

Auer istuu molemmissa kuvissa katsomatta kameraan. Hän on kuvassa katselun kohteena, ei toiminnallisena subjektina. Dramaattista vaikutelmaa korostaa kuvissa viiltävän rikkinäinen lasireuna. Säpäleiksi rikotun lasiruudun takana on syytetty Auer pienenä ja avuttomana.

alareuna on vyötärön korkeudella ja siinä kolmikerroksisen lämpölasin rippeet jäljellä. Oikeudessa nähtiin, miten poliisimies demonstroi 'hyppäämistä' sen läpi. Näytti vaikealta.” Ovi on mukana myös juttuun liittyvässä kuvassa, jossa vaaleapuseroinen Auer istuu siten, että hän näkyy todistusaineistona oikeudessa käytetyn rikotun lasioven läpi. Kuvan 3.15 kuvakulma ei vahvista edellä kuvattua toimittajan arviota, vaan pikemmin esittää oven läpi hyppäämisen mahdolliseksi.

Iltalehden jutuissa tuotiin esiin niin syyllisyyttä kuin syyttömyyttäkin puoltavat todisteluketjut. Ensimmäisen hovioikeuskäsittelyn avausjutussa (3.5.2011: *”Toinen erä – murhasta tuomittu Anneli Auer haluaa vapaaksi”*) esitetään ensin syyttäjän näkemys johdonmukaisena tarinana, sitten käräjäoikeuden murhatuomio perusteluineen ja tämän jälkeen puolustuksen argumentit, jotka horjuttavat edellisiä, mutta eivät muodosta samanlaista johdonmukaista tarinaa. Myöhemmissä jutuissa Auerin mahdollinen syyllisyys korostuu lähteiden kautta: syyttömyyttä puoltavien seikkojen erittelyssä lähteenä oli lähinnä Anneli Auerin oma tai hänen vanhimman tyttärensä kertomus, kun taas syyllisyyttä puoltavien näkökohtien lähteenä olivat asiantuntijoiden lausunnot. Jälkimmäisiä on helppo pitää puolueettomina syytetyn ja hänen tyttärensä kertomuksiin verrattuna. Satakunnan Kansan ja Helsingin Sanomien juttuihin verrattuna Iltalehdessä syyllisyys korostui enemmän, ainakaan Auerin mahdollista syyttömyyttä ei korostettu hovioikeuskäsittelyn yhteydessä. Syyllisyyttä ei esitetty suoraan, vaan erilaisten vihjailujen tai epäsuorien ilmaisujen avulla:

Jukka S. Lahden kotiintulon ja kuoleman välillä kului 3,5 tuntia. *Vain Anneli Auer tietää, mitä sinä aikana tapahtui.* (IL 14.5.2011, kursivointi lisätty)

Yllä olevassa katkelmassa – ehkä tiedostamatta – Iltalehti faktuaalista Auerin syyllisyyden, ja argumenttia vahvistetaan toistamalla se jutussa monta kertaa: ensin jutun alussa, sitten kuvaan näyttävästi upotettuna nostona ja lopuksi kuvatekstissä kahteen kertaan. Jos vain Anneli Auer tietää tapahtumat, silloin ulkopuolista murhaajaa ei ole. Käräjäoikeuden myöhemmässä vaiheessa Auer itse tarttui tähän syyttäjän argumenttiin toteamalla napakasti, että myös murhaaja tietää, mitä siellä tapahtui (ks. kuva 3.26).

Toisessa Iltalehden jutussa vetoaminen asiantuntijaan toimii syyllisyyttä vahvistavana keinona. Lukijalle välitetään asiantuntijan näkemys murhayön hätäpuheltallenteen sisällöstä, joka lehden mukaan sulkee pois ulkopuolisen tappajan mahdollisuuden. Lukija pannaan arvioimaan kumpaa uskoa, syytetyn puolustusta vai keskusrikospoliisin tutkijaa, joka on kuunnellut äänitallenteen satoja kertoja.

Keskusrikospoliisin tutkija Tuija Niemi on kuunnellut Anneli Auerin 1. joulukuuta 2006 soittamaa hätäpuheltua vuosien aikana jopa satoja kertoja. *Tutkija ei kuule nauhalta ulkopuolisen surmaajan ääniä.* (IL 19.5.2011, kursivointi lisätty. Ks. kuva 3.19)

Syylisyyttä tukevia tulkintoja tuotettiin myös toisen asiantuntijan avulla. Iltalehti lainaa Auerin vanhimman tyttären kuulusteluissa mukana ollutta psykoterapeuttia, jota kuultiin oikeudessa syyttäjän todistajana: yleistävällä ja faktuaalivallalla puheenvuorollaan hän mahdollisti tyttären kertomuksen kyseenalaistamisen:

”Lapsi suojelee äitiään”

Lapsi ei havaitse mitään ennen kuin äiti alkaa kysellä, lähtikö murhaaja jo. Siinä hän saa ainekset luulla, että talossa on ulkopuolinen. Se tarjoaa lapselle ulospääsyn mahdollottomasta tilanteesta, että äiti voisi satuttaa isää. (–) Hänen on siedettävämpää uskoa siihen, että joku muu kuin äiti on surmaaja. Hän pelkää menettävänsä äitinsäkin. (IL 20.5.2011)

KUVA 3.17. (IL 4.5.2011) Iltalehden kevään 2011 hovioikeuskuivissa Auer näyttäytyy vuotta aikaisemmin käytettyihin käräjäoikeuskuviin verrattuna ilmeiltään ja eleiltään monipuolisempina persoonana. Monet kuvat on otettu kauempaa ja yläkulmasta, jolloin Auer näyttää pikemminkin heikolta uhrilta kuin itsevarmalta ja voimakkaalta. Edellisen vuoden kuviin verrattuna hänen ilmeensä on neutraali, toisinaan jopa alistunut, eikä hän katso yhtä usein haastavasti suoraan kameraan. Osittain kuvauspaikan (poliisiauton sisältä tai edestä) vuoksi Auer on muutamissa Iltalehden kuvissa kyyryasennossa ja näyttää haavoittuvalta. Toukokuun lopulla, kun hovioikeus päästi Auerin vapaalle odottamaan tuomiotaan, hänestä julkaistiin kuvia, joissa hän näyttää selvästi iloiselta.

Samassa Iltalehden jutussa myöhemmin yllä olevaa psykoterapeutin kertomusta horjutetaan puolustuksen todistajana esiintyvän psykologin lausunnolla, jossa viitataan lapsen johdatteluun kuulusteluissa. Jälleen lukijalle esitetään sekä syyttäjän että puolustuksen kantaa tukevat asiantuntijalausunnot, joista syyllisyyttä tukeva on otsikoitu paljon näyttävämmiin ja se esitetään ensin.

Satakunnan Kansan tekstit olivat kevään 2011 hovioikeusvaiheessa jopa syyttömyyden vaikutelmaa rakentavia. Niissä tuotiin voimakkaasti esille rikostutkinnan puutteita ja auktoriteetteihin vetoamalla horjutettiin syyttäjän väitettä hätäpuhelusta (ks. kuva 3.18). Yksittäisillä sanavalinnoillaan lehti kuitenkin edelleen tuki syyllisyysolettamaa. Vielä hovioikeuden vapautuspäätöksen jälkeen Satakunnan Kansan pääkirjoitus 27.5. joillakin muotoiluillaan vahvisti syyllisyysolettamaa: ”Jukka S. Lahti saapui yöllä omakotitaloonsa 1. joulukuuta 2006 (---) mitä sitten tapahtui, *sitä ei osaa varmuudella kukaan talon ulkopuolinen kertoa.*” Satakunnan Kansan logiikka on siis sama kuin edellä kuvattu Iltalehden päättely: jos kerran kukaan ulkopuolinen ei osaa kertoa, silloin tappaja löytyy talon väestä.

Samassa Satakunnan Kansan pääkirjoituksessa syyllisyysolettamaa myös monin tavoin horjutettiin. Lehden ilmaisut ovat monitulkintaisia, ja ennakoasenteesta riippuen lukija voi tulkita niiden tukevan Auerin syyttömyyttä tai syyllisyyttä. Lauseen ”*Auerin elämään ilmestyi Seppo, joka ei saanut naisesta irti raskauttavia todisteita*” voi tulkita syyllisyysolettaman vastaiseksi, kun taas toinen lukija voi kokea, että ”saada irti” viittaa siihen, että on ollut jotain irti saatavaa (asian olisi voinut ilmaista esimerkiksi: ”Poliisin peitetoiminta ei tuonut esiin Auerin murhasyytettä tukevia faktoja”).

Satakunnan Kansan kuvissa kevään 2011 hovioikeuskäsittelyn aikana Auer kuvataan usein median ja tapahtumien ympäröimänä, mediaryöpytyksen kohteena ja muutenkin pikemmin toiminnan kohteena kuin vahvana toimijana (ks. kuva 3.18). Satakunnan Kansan kuvat on otettu kaukaa ja yläkulmasta, ja Auerin ilme on käräjäoikeuskuviin verrattuna epävarmempi. Toukokuun lopun vapautuspäätöksen jälkeisissä kuvissa Auer näyttäytyy myös voimakkaana ja iloisena.

KUVA 3.18. (SK 19.5.2011)

KUVA 3.19. (IL 19.5.2011)

SAMAN HOVIOIKEUSPÄIVÄN KAKSI ERILAISTA ESITYSTAPAA

Jutussaan 19.5. Satakunnan Kansa painottaa hovioikeudessa kuultuja erilaisia tulkintoja hätäpuhelusta. Pääotsikoksi ja jutun kärkeen on nostettu puolustuksen todistajana esiintyneen asiantuntijan (Finnvoxin toimitusjohtaja diplomi-insinööri Risto Hemmi) näkemys, kun taas syyllisyyttä tukeva KRP:n tutkija Tuija Niemen näkemys on sijoitettu alas kainalojutuksi. Kuvan juttua edeltävässä etusivun vinkissä *”Uusia ääniä esiin Ulvilan surmatalosta”* syyllisyyttä horjuttava puolustuksen näkökulma on vielä selvemmin etualalla, kun asiantuntijan arvovaltaa korostetaan sanoin *”Tunnetun studioammattilaisen Risto Hemmin suodattama ääninauha (--)”*.

Ilta-lehti kuvasi saman tilanteen asettamalla asiantuntijoiden ristiriitaiset lausunnot tasapuolisesti rinnakkain (syyttäjän todistajana olleen krp:n tutkijan näkemys kuitenkin ensin, ja juttukokonaisuuteen on liitetty faktalaatikko *”Verjäljet viittaavat syyllisyyteen”*). (Kuva 3.19)

KUVA 3.20. (HS 26.5.2011). Kun hovioikeus vapautti Anneli Auerin toukokuun lopulla odottamaan päätöstä, lehdet puhuivat yllätyksestä. Niin jutut kuin valokuvatkin ilmensivät uuden tilanteen herättämiä ristiriitaisia ajatuksia. Helsingin Sanomien 26.5.2011 julkaistun jutun kuvassa ruutuhameeseen ja vaaleaan puseroon pukeutunut Auer on kuvaajien ympäröimänä kulkemassa asianajajansa seurassa pois oikeustalolta. Kuva on otettu hivenen alakulmasta tai samalta tasolta, mikä yhdistettynä Auerin määrätietoiseen asentoon ja ilmeeseen sekä eteenpäin suuntautuvaan liikkeeseen luo vaikutelmaa voimakkuudesta. Toisaalta Auerin hahmon voi nähdä poissaolevan hämmennyneenä, ja ainakin hänen asianajajansa ilme ja asento luovat vaikutelmaa hämmennyksestä. Myös otsikko tukee kuvan kertomaa yllätystä ja hämmennystä.

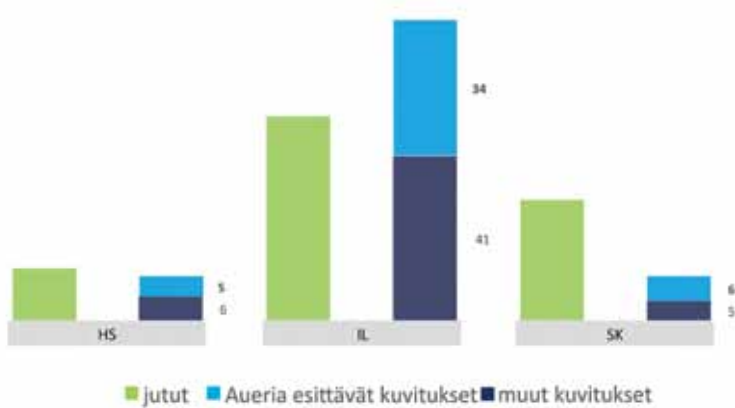
Satakunnan Kansan ja Iltalehden Auerin vapauttamisen jälkeisissä jutuissa syyllisyyssysteemi jäi taka-alalle, ja lehdet kirjoittivat poliisitutkinnan puutteista, peitepoliisi "Sepon" toiminnasta, mahdollisista suurista korvauksista Auerille sekä spekulioivat hänen vapautumisensa jälkeisellä elämällä. Iltalehti kertasi monessa jutussa Auerin syyllisyyttä tukeneita epäilyjä, mutta tulevista korvauksista kirjoittaessaan lehti otsikoi yksiselitteisesti: *"Anneli Auer vietti syyttömänä vankilassa 604 päivää"* (IL 5.7.2011).

Iltalehti ja Satakunnan Kansa tasapainottivat ensimmäisessä käräjäoikeusvaiheessa korostunutta tyynen tai jopa kylmän naisen kuvaa tuomalla esiin niin verbalisesti kuin visuaalisesti Anneli Auerin tunnereaktioita. Molempien lehtien suhtautuminen vapauttamispäätökseen oli ristiriitainen: jälkispekulaatioissa lehdet muistuttivat, että *"lainvoimaisenkin tuomion voi purkaa Suomessa"* (SK 2.7.2011), ja *"vaikka Auer on nyt vapaa ja hovioikeudessa syyttömäksi todettu, ei ole täysin poissuljettua, että häntä epäiltäisiin joskus uudestaan murhasta"* (IL 14.7.2011).

Kauan ei lehtien tarvinnutkaan odottaa, kun epäilyt taas tulivat julkisuuteen.

3.2.4. Lapsiaan ikävöivästä syyttömästä seksuaalirikosepäilyksi

KAAVIO 3.5. Juttujen ja kuvitusten lukumäärät 1.–29.9.2011

Syyskuun 2011 alkaessa tilanne vaikutti selvältä: Anneli Auer oli todettu hovioikeudessa syyttömäksi, ja tämä näytti muuttavan myös hänen julkisen kuvansa aikaisempaa positiivisemmaksi. Muutamassa päivässä myönteiset jutut kuitenkin vaihtuivat ensin hämmentäviksi uusiksi murhaepäilyiksi, ja syyskuun puolivälissä Auer vangittiin lapsiin kohdistuneista väkivalta- ja seksuaalirikoksista epäiltynä. Tässä alaluvussa kuvaamme, miten Anneli Auerin syyllisyyden käsittelyssä syyskuussa 2011 tapahtunut jyrkkä käänne tuli esiin lehtien ilmaisutavoissa. Hetken kestänyt positiivinen mediailmapiiri muuttui nopeasti, ja se näkyi jälleen syyllisyyttä tukevien ilmausten faktuaalistamisena, negatiivisesti leimaavina sanavalintoina sekä Anneli Auerin valokuvissa.

Analyysimme lähtee liikkeelle syyskuun alkupäivistä, jolloin Anneli Auer totutteli normaaliin elämään asunnossaan Turussa. Hänen lapsensa olivat huostaanotettuina, ja lehtijutuissa hän kaipasi perhettään takaisin. Lehdet ja MTV:n makasiiniohjelma 45 minuuttia tekivät positiivissävyisiä haastatteluja Auerin uudesta elämästä.

Rauhallista vaihetta ei kestänyt pitkään, sillä syyttäjä valitti hovioikeuden tuomiosta korkeimpaan oikeuteen syyskuun alussa. Lehdet kertoivat Auerin nuorimpien lasten kertomuksiin perustuvista uusista todisteista, joiden mukaan Auer oli väkivaltainen ja kohteli lapsiaan huonosti. Jutut olivat tässä vaiheessa ristiriitaisia: uudet epäilyt, syyttömyys ja Auerin normaali uusi elämä vaihtelivat niiden sisälössä.

Iltalehti julkaisi kaksi juttua (1.9. ja 2.9.2011), joissa ennakoitiin syyttäjän mahdollista valitusta korkeimpaan oikeuteen. Anneli Auerin näiden päivien haastattelut

on kirjoitettu ensisijaisesti hänen näkökulmastaan. Auerin kuvataan suhtautuvan niissä rauhallisesti mahdolliseen valitukseen. Jutuissa viitataan Auerin lasten puheisiin. Kun Iltalehti pari vuotta aikaisemmin yksiselitteisesti faktuaalisti Anneli Auerin miehensä surmaajaksi, nyt sama lehti faktuaalisti Auerin lasten puheet saduiksi. Seuraava kappale on myös esimerkki ilmaisutavasta, jossa haastateltavan referointi ja toimittajan oma teksti sekoittuvat niin, että jälkimmäisen virkkeen voi tulkita joko Auerin tai toimittajan mielipiteeksi:

Auerin mukaan lisätutkinnassa on myös otteita hänen lastensa kuulusteluista. Nuorimmat lapset ovat kertoneet satuja, jotka ovat mielikuvituksen tuotetta. (IL 1.9.2011)

Myös Satakunnan Kansan syyskuun ensimmäiset jutut on kirjoitettu Auerin näkökulmasta. Lehden laajassa juttukokonaisuudessa 5.9. suhde Aueriin on myötäsukainen ja empaattinen otsikoita ja kuvitusta myöten. Auerin haastattelu on vääryyttä kärsineen ja kiusatun naisen puheenvuoro. Samalla Auerista aiemmin luotua mielikuvaa tunteettomana naisena horjutetaan kuvaamalla hänet herkäksi ja huumorintajuiseksi persoonaksi.

Auer: Porin poliisi vainoaa minua (Etusivun vinkkijutun otsikko)

Anneli Auer aikoo karistaa murhaajan viitan harteiltaan (s.4–5)

Anneli Auer avaa turkulaisen rivitaloasunnon oven ja kättelee tulijaa. Kädenpuristus on keijukaisenkevyt, mutta katse terävä ja tarkkaavainen. (---)

Auerilla on musertavan kova ikävä lapsia, mutta hillitty ja hallittu nainen kätkee tunteensa koko ulkomaailmalta. Hän ei itke, ei ainakaan vieraiden läsnä ollessa. Hysteriset kohtaukset kun eivät kuulemma ole hänen heiniään.

- Olen oikeasti tunteellinen ihminen, mutta ulospäin olen kuin tyypillinen suomalainen mies, en näytä tunteitani. Mutta olen itkenyt monet itkut yksinäisyydessäni, Auer valottaa luonnettaan. (---)

Äidin tuskaa menetetyistä lapsista ei silti voi kokonaan kätkeä. (---)

- On niin paha mieli siitä, että lapset ovat ehtineet vankilassa oloni aikana vieraantua minusta.

Lesken surutyöstä on tullut vuosien eloonjäämiskamppailu syyttäjää, poliisia ja koko yhteiskuntaa vastaan (---).

- Eräs vanki opetti minulle, miten sukkaa kudotaan, ja olen jo ehtinyt kutoa useita sukkaa joululahjaksi. (SK 5.9.)

voi mennä vikaan, se menee varmasti vikaan, Anneli Auer muistuttaa.

KUVA 3.21.
(SK 5.9.2011)

Jutun pääkuvassa Auer seisoo keittiössään suoraan kameraan katsoen kädet lanteillaan (kuva 3.21). Lehden kuvaaja kertoo pyrkineensä saamaan kuvaan arkista kotiympäristöä, koska tarkoituksena oli nyt antaa Auerille tilaisuus puhua. Kuvan Anneli Auer on päässyt vankilasta kotiympäristöönsä, jossa hänet on kuvattu arkisena ja naistenlehtimäisesti. Tätä tukee kuvan vaalea värimaailma ja kuvauspaikka keittiö, johon voi yhdistää perheeseen ja äitiyteen liittyviä mielikuvia. Tyhjä keittiö painottaa sitä, että Auer on nyt yksin keittiössä, ilman perhettään. Jämäkkä asento ja suora katsekontakti ovat tulkittavissa myös oikeusmurhan uhriksi joutuneen ihmisen vastalauseeksi. Kuvateksti "*Mikä voi mennä vikaan, se menee varmasti vikaan, Auer puuskahtaa*" tukee tätä tulkintaa¹².

Haastattelun loppupuolella käsitellään oikeusjutun uusinta käännettä, kotietsintää Auerin asunnossa ja syyttäjän valitusta korkeimmalle oikeudelle. Monet syyttäjän kirjelmässä olevat uudet todisteet esitetään Auerin näkemyksiä myötäillen.

12 Italehti käytti täsmälleen samaa kuvaa 6.9. jutussaan, jossa kerrottiin syyttäjän uusista raskauttavista todisteista (ks. kuva 3.22). Tuossa uudessa kontekstissa kuvan tulkinta muuttuu: Auer ei enää näytäkään samalla tavalla oikeuksiaan puolustavalta aktiiviselta toimijalta.

Tekstin retorisesti voimakkaat sanavalinnat (*julkinen teurastusprosessi, kotisohvien teloitusjoukot*) liittyvät nyt Aueria puolustavaan näkökulmaan.

- Tästä on tullut ikuisuusriesa minulle ja lapsille. (---) - Olen menettänyt jo lapset ja yritykseni, sillä netissä olevan Perhekerhoni tämä on pilannut täysin. (---)

Auer on väsynyt, sillä *julkinen teurastusprosessi* on alkanut taas. Hän myöntää, ettei jaksa enää lukea netin keskustelupalstoja, sillä *kotisohvien teloitusjoukot* ovat tuominneet hänet jo moneen otteeseen. (---)

Uusin syyttäjän todiste liittyy Auerin mukaan hänen vanhimman poikansa puheisiin, joita Auer luonnehtii *kuin suoraan Harry Potterista napatutuksi aineistoksi. Pojalla, joka oli murhan aikaan vasta 7-vuotias, on Auerin mukaan mennyt todellisuus ja mielikuvitus sekaisin* (---) Aueria surettaa ja huvittaa yhtä aikaa, sillä äidin mukaan poika on aina ollut kovin herkkä ja omaa tolkuttoman hyvän mielikuvituksen.(---)

Viimeisin käänne on rikkonut äidin mukaan lastenkin välit, mistä hän on kovin surullinen. Auer on huolissaan erityisesti herkän poikansa hyvinvoinnista ja haluaisi puhua hänen kanssaan. Hän ei kuitenkaan saa poikaan yhteyttä.

- Haluaisin halia poikaa ja sanoa, että äiti rakastaa sinua, Auer välittää viestiä pojalleen. (SK 5.9.2011, kursivoinnit lisätty)

Muutamassa päivässä juttujen sävy muuttui, kun lehdet kertoivat syyttäjän valituksesta ja sen perusteluista. Kun edellä kuvattu Satakunnan Kansan juttukokonaisuus 5.9. myötäili Auerin näkemyksiä, seuraavan päivän lehti perustui syyttäjän haastatteluun ja tämän nyt julkisuuteen tuomiin uusiin murhasyytöstä tukeviin todisteisiin.

Myös Iltalehden juttukokonaisuus 6.9. sisälsi täyden annoksen uusia raskauttavia syytöksiä Aueria vastaan (kuva 3.22). Lehti uutisoi laajasti uusista yllättävistä todisteista, jotka syyttäjän mukaan ”osoittavat riittävällä varmuudella, että mur-

haaja on ollut Auer”. Syytökset sisältävän jutun pääkuvana on vaaleasävyinen ja neutraaliksi tulkittava kokovartalokuva perheenäiti Auerista keittiössään (vrt. saman kuvan käyttö Satakunnan Kansassa 5.9., kuva 3.21).

KUVA 3.22. (IL6.9.2011)

KUVA 3.23. (IL 7.9.2011)

Seuraavana päivänä Ilta-Sanomat antoi runsaasti palstatilaa myös Auerille, joka sai mahdollisuuden vastata kohta kohdalta nuorimpien lastensa puheisiin perustuviin uusiin todisteisiin. Juttua hallitsee alakulmasta melko läheltä Aueria otettu kasvokuva, joka on otettu yli vuosi aikaisemmin vuoden 2010 käräjäoikeuden istuntojen aikana (kuva 3.23). Kuvatekstin mukaan ”Anneli Auer on yllättynyt ja järkyttynyt lastensa uusista väitteistä”, kun taas itse kuvassa kiinteästi kohti kameraa leuka pystyssä katsova Auer näyttää pikemminkin haastavalta ja itsevarmalta kuin yllättyneeltä tai järkyttyneeltä. Omien lasten puheiden kiistämisen kuvittaminen uhmakkuutta viestivällä vanhalla kuvalla ei ainakaan lisää Auerin uskottavuutta.

Varsinainen uutispommi tuli 16.9., kun poliisi kertoi Auerin uudesta vangitsemisesta. Häntä epäiltiin lasten pahoinpitelystä, seksuaalisista hyväksikäytöistä ja törkeästä raiskauksesta. Emme tässä käsittele mahdollisia seksuaalirikoksia ja niiden syyllisyyteen liittyviä asioita, vaan ainoastaan niitä seksuaalirikokseen liittyviä juttuja, joiden yhteydessä tuotiin esiin myös Ulvilan surmatapauksen käsittely. Lasten pahoinpitely- ja seksuaalirikossyytteistä tuli myös keskeinen uusi argumentti, jolla uusinnettiin vahvoja epäilyjä Anneli Auerin syyllisyydestä miehensä murhaan. Lehtien ilmaisutavat muuttuivat nopeasti: syyllisyyttä tukevat verbaaliset ja visuaaliset ilmaukset palasivat juttuihin ja niiden otsikoihin. Seksuaalirikos- ja murhaepäilyjä koskevia juttuja yhdistettiin taitollisesti niin, että eri rikoksia koskevat epäilyt vahvistivat toisiaan. Otsikoiden sanavalinnat jättivät vahvan leiman niidenkin mieliin, jotka eivät pitkiä juttuja lukeneet:

Kauhujen koti kätki teot (IL 19.9.)

Poliisi: Auer-vyyhdissä on useita lapsiuhreja (SK 22.9.)

Naispaholainen. Naisen pahuuteen on vaikea uskoa. Myytti hyvästä äidistä on niin vahva. (HS 25.9.)

Kaikki kolme lehteä julkaisivat 17.9. ison juttupaketin vangitsemisesta ja seksuaalirikosepäilyksistä. Vaikka erillisten rikosten yhteys kiistettiin, vanha murhatapaus nousi esiin miltei joka jutussa. Vanhoja syyllisyyttä tukevia argumentteja kerrattiin samalla kun tuotiin esiin, että uudet todisteet (lasten puheet) ovat tuoneet murhalle myös motiivin. Lasten kertomusten kautta esiin tuotu väite Anneli Auerin väkivaltaisuudesta saattoi palauttaa mieleen kaksi vuotta aikaisemmin (1.10.2009) esitetyt tapahtumien kuvaukset, joissa puhuttiin Auerin ja hänen miehensä öisestä riidasta ja kamppailusta, joka päättyi surmatyöhön.

Juttujen sävyjen muuttuessa myös Anneli Auerin valokuvissa palattiin osittain hovi oikeuden vapauttavaa päätöstä edeltävän ajan kuvastoon. Vaaleista neulepusero- ja ruutuhamekuvista palattiin yli vuoden takaisen käräjäoikeusvaiheen sävyihin ja ilmeisiin. Paluun tekivät alakulmasta melko läheltä Aueria otetut kuvat, joissa hän itsevarman näköisenä katsoo haastavasti kohti kameraa. Kuvat olivat molempien aikaisempien oikeuskäsittelyjen ajalta, ainakin osa yli vuoden vanhoja, käräjäoikeuskäsittelyn ajalta.

Satakunnan Kansan jutuissa kuvia Auerista on tänä ajankohtana merkille pantavan vähän. Voi pohtia, johtuiko se siitä, että syyskuun alussa lehti julkaisi Auerista hyvin myönteisen pitkän henkilöjutun, joka joutui kyseenalaiseen valoon uusien rikosepäilyjen jälkeen. Myönteisen jutun jälkeen lehti oli pidättäytyväinen Auerin persoonan kuvailemisessa.

Myös Helsingin Sanomat yhdistää seksuaalirikostapauksen uutisointiin Anneli Auerin mahdollisen syyllisyyden miehensä murhaan (HS 17.9.2011). Seuraavan päivän uutisanalysissaan Helsingin Sanomat tasapainottaa edellisen päivän lehden perusteella mahdollisesti syntynyttä syyllisyysvaikutelmaa.

Auer on yhä syytön

Turkulainen Anneli Auer ei ole murhannut miestään eikä hän ole lasten hyväksikäyttäjä.

Tämä on tilanne tällä hetkellä, vaikka moni voi muuta luulla.

(---) Tapaus alkoi vaikuttaa entistäkin vastenmielisemmältä. Että tämäkin vielä.

Auerin tapauksen kulku on viimeiset vuodet kulkenut oudosta oudompaan eikä loppua näy. Uudet epäilyt takaavat sen, että asiaa voidaan tavalla tai toisella vielä lähivuodet.

Jää vain kysymys, mitähän seuraavaksi.

Siksi on hyvä välillä muistaa, että Auer ei ole murhannut miestään eikä hän ole lasten hyväksikäyttäjä.

Aueria ei ole tuomittu miehensä murhasta. Oikeastaan pitää tarkentaa: On tuomittu käräjäoikeudessa, mutta ei enää hovioikeudessa. (HS 18.9., uutisanalyysi)

Seuraavilla riveillä toimittaja spekuloi tulevasta näytöksestä korkeimmassa oikeudessa. Kirjoittaja pohtii, saavatko poliisi ja syyttäjä ”sinne kasaan niin ratkaisevaa uutta näyttöä, että tuomio tulisi”. Lukijalle voi hyvinkin jäädä epäily: siis virallisesti syytön tai ehkä sittenkin syyllinen, mutta näyttö ei riitä.

Erityisen kiinnostava syyllisyyden tuottamisen näkökulmasta on 25.9. sunnuntaisivujen kansijuttu ”Naispaholainen” (kuvat 3.24 ja 3.25). Jutussa pohdiskellaan murha-asiantuntijoiden¹³ kanssa yleisellä tasolla naisen mahdollista pahuutta ja väkivaltaisuutta. Juttu on kiinnostava ja tasapainoisesti vaikeaa teemaa pohtiva. Siitä tulee ongelmallinen ja Anneli Auerin syyllisyyttä rakentava erityisesti kahdesta syystä.

KUVAT 3.24. ja 3.25. (HS 25.9.2011)

13 Jutun asiantuntijoina ovat dekkarikirjailija Leena Lehtolainen, oikeuspsykiatri Hanna Putkonen, entinen rikospoliisi Kari Tolvanen ja oikeuspsykologi Ghitta Weizmann-Henelius.

Ensinnäkin jutussa rinnastetaan kolme jo murhatuomion saanutta naista ja hovioikeuden syyttömänä vapauttama Anneli Auer. Kolme jo tuomittua ”naispaholaista” ovat gladiaattori-paloittelijasurmaaja, ampumaratasurmaaja sekä myrkyttäjähoitaja. Heidän esittelensä jälkeen juttu jatkuu: ”Nyt julkisuudessa on Anneli Auer”. Vaikka Auerista todetaan, että hänen tarinansa on vielä auki ja hän voi olla syytön, jutun julkaisun ajankohta ja sivun visuaalinen asetelma luovat vahvan mielikuvan kuulumisesta samaan joukkoon. Auerin kuva on erillään muista, mutta se on käsitelty muiden kuvien tapaan mustavalkoiseksi, jolloin syntyy lähes väistämättä yhteys kuvien naisten välille¹⁴.

Toiseksi – vaikka asiantuntijat eivät ota suoraan kantaa Auerin tapaukseen ja toimittaja välttää suoria viittauksia – parissa kohdassa hän yhdistää asiantuntijan yleistävän kommentin selvästi Aueriin (ks. taulukko 3.4 seuraavalla sivulla).

Ensimmäisessä katkelmassa toimittaja liukuu miltei huomaamatta kirjailijan sitaatista omaan kerrontaansa, jossa hän viittaa julkisuudessa olleeseen kuvaan Auerista ”pullantuoksuaisena äitinä” (ks. luku 4.2). Myös jälkimmäisessä esimerkissä toimittaja siirtyy asiantuntijan lainauksesta omaan tekstiinsä. Ensin toimittaja yksiselitteisesti toteaa julmien naisten olemassaolon, sitten kysymyslauseella yhdistää toisiinsa jutun kuvassa olevat kolme murhaajanaista ja ”monsteriäidin”, jonka lukija luontevasti yhdistää Anneli Aueriin. Lisäksi sivun yläosan otsikossa viitataan äitiin, jona juuri Auer on julkisuudessa profiloitunut.

Yllä olevat tekstikatkelmat ovat kiinnostavia esimerkkejä siitä, miten toimittaja niveltää toisiinsa haastateltavien äänen ja oman äänensä. Kummassakin tapauksessa haastateltavan siteeraus päättyy kesken kappaleen, ja toimittajan oma kommentti yhdistyy siihen saumattomasti. Esitystapa on muodollisesti korrekti, ja tarkka lukija voi erottaa, mikä on haastateltavan siteerausta, mikä taas toimittajan arvottava mielipide. Esitystapa joka tapauksessa hyödyntää asiantuntijahaastateltavan auktoriteettia vahvistamaan toimittajan omaa näkemystä.

Edellistä muodollisesti korrektaa tekstin rakennustapaa voi verrata toiseen esimerkkiin, jossa tekstin lähde jää epäselväksi. Iltalehden uutisessa 6.9. Auerin nuorempien lasten kertomuksiin perustuvat uudet todisteet esitetään syyttäjien nimissä, mutta kerrontatapa epämääräistää sen, kenen puheesta kulloinkin on kyse. Taulukon 3.5 tekstikatkelma – erityisesti väliotsikko ja kohta 4 – esittää äidin uhkailut ja pojan surmayön kuuntelut tosiasioina sitomatta niitä minkään lähteen sanomaksi. Näin lähteiden epämääräistäminen faktuaalista syyttäjän näkökulman.

14 Rinnastus ei ole kuitenkaan aukoton, sillä Auer ei ole mukana lähes koko edellisen sivun täyttävässä tyyliteltyssä ”pahoja naisia” esittävässä piirroksessa.

15 Monien Auerin syyllisyysvaikutelmaa vahvistavien ilmausten ja rinnastusten jälkeen toimittaja vielä tasapainottaa kysymystään ”tappajanaisten” pelottavuudesta: ”Kaikkein pelottavin on kuitenkin ajatus, että joutuisi viattomana sellaisten syytösten kohteeksi kuin Anneli Auer.”

TAULUKKO 3.4. Vasemmalla katkelmia Helsingin Sanomien kirjoituksesta 25.9.2011, oikealla tekstianalyyseja.

(---)

Kumpi on kirjailijalle kiinnostavampi: rikollinen, jota voi ymmärtää vai jota voi vain pelätä? [1]

”Ehdottomasti se, jota voi ymmärtää. Absoluuttinen paha ei opeta lukijalle mitään hänestä itsestään.” [2] Rikolliset sepittävät tarinoita itsekin. Naisrikolliset [3] pyörittävät mediaa antamalla haastatteluita, joissa he esiintyvät pullantuoksuisina äiteinä [4] tai työnsä omistautuneina hoitureina [5].

(---)

[Weizmann-Henelius] ”He olivat suunnitelleet tekonsa ja päättäneet toteuttaa sen.” [6] Julmia naisia. Heitäkin on. [7]

Kuka on hahmona pelottavin: raivoava voimainainen, hiljainen mielipuoli, tappajahoitaja vai monsteriäiti? [8]

[1] Toimittajan kysymys kirjailija Leena Lehtolaiselle

[2] Selvästi sitaatein merkitty Lehtolaisen vastaus päättyy tähän. Toimittaja jatkaa samassa kappaleessa omana kerrontanaan.

[3] Yleistävä määre ”naisrikolliset” ...

[4] ... jota seuraa Aueriin viittaavat sanat ”pullantuoksuisina äiteinä” ...

[5] ... jotka taas yhdistetään murhasta tuomitun ”tappajahoitajan” julkisuuskuvaan.

[6] Weizmann-Heneliuksen lainaus päättyy tähän. Toimittaja jatkaa samassa kappaleessa omana kerrontanaan

[7] Toimittajan määrittely ...

[8] --- jota seuraa toimittajan kysymys, jonka vaihtoehtoina ovat jutun kuvissa ja tekstissä esitellyt kolme murhasta tuomittua sekä ”monsteriäiti”

TAULUKKO 3.5. Ilmaisukeinojen analyysia Iltalehden jutusta 6.9.2011 (sama juttu kuvassa 3.22)

Syyttäjän yllätystodiste:

Lapset avautuivat Auerin veljelle

Anneli Auerin lasten mukaan äiti kielsi heitä kertomasta havainnoistaan viranomaisille

(---)

Uhkaili lapsiaan [1]

Lasten kuulemisissa on tullut ilmi [2], että Auer on uhannut omia lapsiaan ja kieltänyt heitä useaan eri otteeseen kertomasta psykologeille, sosiaalityöntekijöille ja poliisille siitä, mitä he olivat havainneet.

Sen sijaan lasten oli kerrottava [3] muun muassa ulkopuolisesta tekijästä ja Auerin soittamasta hätäpuhelusta.

Auerin poika kuunteli surmayönä tilannetta [4] huoneensa oven takaa eikä hän kuullut kenenkään ulkopuolisen ääniä.

- Pojan kertomien kuulohavaintojen mukaan ketään ulkopuolista ei tilanteessa ole voinut olla, syyttäjät kirjoittavat. [5]

[1] Väliotsikko kertoo uhkailun faktana.

[2] Lause ei ilmaise selvästi, kenen puhetta toimittaja tässä referoi. Jutussa aikaisemmin tosin puhutaan siitä, miten "Auerin veljen mukaan (--) lapset kertoivat hänelle" sekä käytetään muotoiluja "syyttäjät kirjoittavat" sekä "syyttäjän mukaan".

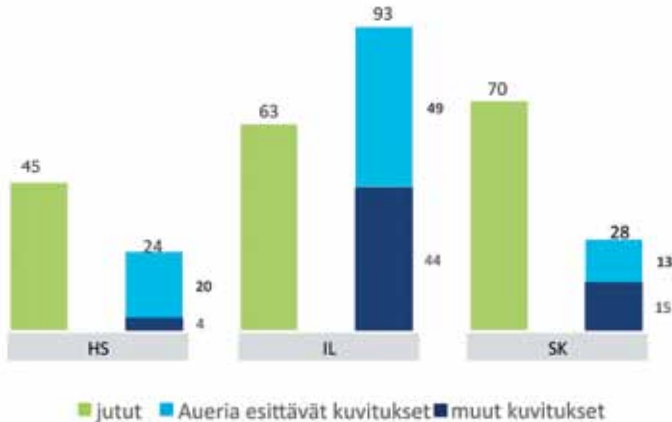
[3-4] Näiden kahden kappaleen tekstit esitetään viittaamatta mihinkään lähteeseen

[5] Viimeisen kappaleen sisällön lähteeksi on merkitty selvästi syyttäjät.

Kuvattu tapa esittää muiden puheita on varsin tyypillinen journalistinen esityskonventio. Saattaa olla rasittavaa toistaa jokaisessa kappaleessa, kenen puheesta kulloinkin on kyse, ja niinpä journalismille on tyypillistä oikoa mutkia tekstin luettavuuden parantamiseksi. Tässä tapauksessa voi vedota myös siihen, että jutun pääotsikossa viitataan selvästi syyttäjän todisteina oleviin lasten kertomuksiin, samoin esimerkin viimeisessä kappaleessa¹⁶.

Mitä ilmeisimmin tekstikatkelma välittää korrektisti syyttäjän esittämät ja lasten kertomuksiin perustuvat faktat. Tapahtumien esittäminen sitomatta niitä lähteisiin antaa toimittajalle kuitenkin mahdollisuuden muuntaa tai yksinkertaistaa sanotun todistuksen sisältöä. Tällainen lähteen häivyttävä epämääräistäminen voi olla harmitonta ja palvella tekstin sujuvuutta. Samalla syyttäjän näkökulman faktuaalistava yksinkertaistaminen voi ylläpitää tai vahvistaa vaikutelmaa Auerin syyllisyydestä.

3.2.5. Suuria eroja uutisoinnissa

KAAVIO 3.6. Juttujen ja kuvitusten lukumäärät 14.8.–9.10. ja 13.–14.12.2013

16 Tässä on kysymys tämän luvun alussa alaviitteessä 7 kuvatusta epämääräistävästä transformaatiosta, jossa uutisen lähteinä olevat ”vieraat puheet” sulautuvat kertojan diskurssiin siten, että lähteiden puheaktien puheluonne häviää (ks. Pietilä 1995b, 82–95), mikä puolestaan faktuaalistaa lähteiden sanoman, tässä tapauksessa syyttäjän näkökulman.

Lähtöasetelma syksyllä 2013 käynnistyneeseen uuteen käräjäoikeuskierrokseen oli uusi. Ei ollut kysymys vain syyttäjän uusista todisteista, vaan myös siitä, että Auer istui vankilassa sovittamassa hovioikeuden vahvistamaa ja lopullista seitsemän vuoden tuomiota lapsiin kohdistuneista väkivalta- ja seksuaalirikoksista. Yhtäältä Auer oli saanut melkoisen hirviön maineen. Toisaalta tilannetta hämmensi se, että seksuaalirikosoikeudenkäynnin asiakirjat olivat salaisia, jolloin niin journalistien kuin yleisönkin oli mahdotonta arvioida tuomion perusteita.

Anneli Auerin mahdollinen syyllisyys oli kaikissa aineistomme lehdissä etualalla käräjäoikeuden toisen kierroksen alkaessa. Kaikki lehdet seurasivat oikeudenkäyntiä tarkasti ja raportoivat käräjäoikeuden aikataulun mukaisesti milloin syyttäjän, milloin puolustuksen näkemyksistä ja kuulluista todistajista. Syyllisyyden käsittelyn kannalta keskeiseksi tällöin tuli se, miten lehdet kehystivät eri osapuolten näkemykset ja todistajat. Keskeisiksi kehystämisen keinoiksi tässä vaiheessa tulivat juttujen otsikot ja kuvat, todistajanlausuntoja vahvistavat tai horjuttavat johtolauseet, sanavalinnat ja asioiden esitysjärjestys. Myös lehtien syyteaineiston pohjalta tiivistämällä tarinoilla oli oma roolinsa syksyn 2013 kuluessa.

Kaikkien kolmen lehden jutuissa oli paljon Anneli Auerin syyllisysepäilyjä ja syyttäjän argumentteja vahvistavia ja horjuttavia aineksia. Kaikissa lehdissä oli myös puolustuksen näkemyksiä epäileviä ja horjuttavia aineksia. Kuultujen todistajien horjuttaminen olikin eniten lehtiä yhdistävä piirre. Tyypillinen esitysjärjestys oli se, että ensin esitettiin syyttäjän argumentit ja todisteet, sitten puolustuksen näkemys. Esitystapaa voi puolustella sillä, että se seurasi oikeudenistuntojen asioiden käsittelyjärjestystä. Tämän toivat esiin myös haastattelemamme toimittajat:

Se määrää kirjoitustapaa, että syyttäjä tulee aina ensin. Syyttäjä on se, joka väittää jotain ja puolustus ikään kuin vastaa siihen. Sen takia se on jotenkin muodostunut tapa, että tuo ensin sen syyttäjän näkemyksen. (Haastattelu, toimittaja)

Toimittajat myönsivät, ettei käsittelyjärjestys ja sitä noudattava journalismi ole syytetyn kannalta täysin ongelmatonta. Käsittelyjärjestys voi vaikuttaa merkittävästi siihen, millaisen kuvan mediankäyttäjät tapauksesta saavat. Haastateltu toimittaja vertasi Ulvilan surman käsittelyä tuoreempaan rikostapaukseen, Helsingin huume-poliisin entisen päällikön Jari Aarnion oikeuskäsittelyyn:

Jos ajattelee tuossa Aarnio-jutussakin, että syyttäjä saa ensimmäisen päivän kertoa omia näkemyksiä, niin kyllähän se leimaa Aarnion ihan tolkuttomalla tavalla. Sitten menee viikko ennen kun kuullaan puolustuksen versio. (Haastattelu, toimittaja)

Journalismin vastuuta oikeustapausten uutisoinnissa korostaa myös se, että lukijat eivät välttämättä tunne oikeuskäsittelyn vaiheita. Haastattelemamme oikeustieteilijä kiinnitti huomiota samaan ongelmaan:

Kun tuo esiin syyttäjän näkökulmaa, silloin pitäisi muistaa korostaa esimerkiksi, että puolustus lausuu kantansa huomenna, että ei jäisi se kuva, että puolustuksella ei olisi ollut mitään sanottavaa asiasta. (Asiantuntijahaastattelu, oikeustieteilijä)

Lehtien uutisoinnissa oli melkoisia eroja. Helsingin Sanomat oli muita lehtiä varovaisempi otsikoinnissaan, ja jutuissaan se tasapainoili syyttäjän ja puolustuksen näkemysten esittämisessä. Satakunnan Kansa oli myös varsin tasapuolinen eri näkemysten esittämisessä, ja se poikkesi HS:sta juttujen laaja-alaisuuden, oman tiedonhankinnan ja oikeudenkäyntiin hyvin perehtyneen rikostoimittajansa paneutuvien kommenttien ja tausta-analyysin ansiosta. Satakunnan Kansassa oli useita juttuja, joiden otsikot tukivat ja faktuaalistivat syyttäjän näkemyksiä Auerin syyllisyydestä, mutta samojen juttujen leipäteksteissä tai uutisanalyysseissa ja -kommenteissa otsikoiden syyllisyysolettamaa horjutettiin perusteellisella pohdinnalla ja argumentaatiolla.

Iltalehti rakensi voimakkaita juttukokonaisuuksia, jotka vuoroin tukivat voimakkaasti käsitystä Auerin syyllisyydestä ja vuoroin taas toivat esiin vahvoja epäilyjä siitä. Oikeudessa käsiteltyjen Anneli Auerin ja hänen lastensa kuulusteluvideoiden pohjalta Iltalehti tuotti tiivistettyjä tarinoita, jotka lähes poikkeuksetta tukivat syyttäjän argumentteja. Syyllisyysolettamaa vahvistavia ilmaisutapoja Iltalehdessä olivat syyttäjän argumenttien faktuaalistaminen sekä syyllisyyttä puoltavien näkökohtien esittely siten, että niitä horjuttavat seikat jätettiin pois.

Taulukoihin 3.6–3.8 olemme koonneet kaikkien aineistomme lehtien Auer-oikeudenkäyntiä koskevat otsikot kolmelta päivältä. Esimerkit osoittavat, miten lehdet saattoivat otsikoillaan kehystää saman käräjäpäivän informaation hyvin eri tavoin.

TAULUKKO 3.6. Käräjäoikeuden uutisointiin liittyvät otsikot aineiston lehdissä 21.8.2013. Sinisellä kirjoitetut tekstit olivat etu-/premiärisivulla.

Helsingin Sanomat	Iltalehti	Satakunnan Kansa
<p>Syyttäjä: Auerin motiivi on löytynyt. Puolustuksen mukaan Anneli Auerin syyllisyydestä ei ole edelleenkään todisteita</p> <p>Jotain uutta, paljon vanhaa. Syyttäjän mukaan Ulvilan murhan motiivi on nyt löytynyt. Puolustus kuittasi uuden näytön huhupuheiksi Satakunnan käräjäoikeudessa alkaneessa oikeudenkäynnissä.</p> <p>Kommentti: Savuava ase puuttuu</p>	<p>Lapset kertovat vihdoin Ulvilan surman taustat. Erouhka, myymälävarkauksia, väkivaltaa Auer kiistää: Lapsia manipuloitu. Syyttäjä: Lapset paljastivat motiivin</p> <p>Ulvilan surman motiivi on ollut vuosien ajan mysteeri. Syyttäjän mukaan sekin paljastuu nyt lasten kertomuksista.</p> <p>Lapset kertoivat oudosta terapiasta Paljastavatko kuvat totuuden? Sairaanhoidajat kuulusteltiin uudelleen</p>	<p>Avioparilla oli vakavia ongelmia</p> <p>Auerin lasten kohtalo esiin Ulvilan surman varmat häviäjät ovat neljä alaikäistä lasta.</p> <p>Kommentti Aihetodisteet ruokkivat mielikuvitusta</p> <p>Sanottua: Verkkokommenteista poimittua</p>

21.8. lehtien vertailua. Kaikki kolme lehteä esittivät uuden käräjäoikeuskäsittelyn alkamisen faktuaalistamalla syyttäjän näkökulman tulevaan oikeudenkäyntiin, siis kertomalla murhan tapahtumat syyttäjän kuvaamalla tavalla. Samalla kaikkien lehtien otsikot sisältävät syyllisyyttä epäileviä tai horjuttavia aineksia. Helsingin Sanomat kehystää oikeudenkäynnin alkamisen syyttäjän ja puolustuksen vastakkainasetteluksi, kun taas Iltalehden otsikot vievät lukijan perheen arjen tasolle. Myös Satakunnan Kansan otsikot vievät Auerin perheen menneisyyteen ja nykyisyyteen, mutta otsikot painottavat enemmän epätietoisuutta kuin syyllisyyttä.

TAULUKKO 3.7. Käräjäoikeuden uutisointiin liittyvät otsikot aineiston lehdissä 22.8.2013. Sinisellä kirjoitetut tekstit olivat etu-/premiäärisivulla. HS:n etusivun suhteellisen pitkä teksti oli kooltaan alaotsikon kaltainen (ks. kuva 3.26).

Helsingin Sanomat	Iltalehti	Satakunnan Kansa
<p>”Sen verran voimakkaasti minua painostettiin ja johdateltiin, että aloin epäillä omaa järkeäni. Siinä tilanteessa uskoin enemmän krp:n lausuntoon kuin itseeni. En ole ainoa joka tietää totuuden. Myös murhaaja tietää.”Anneli Auer</p> <p>Miehensä murhasta syytetty Anneli Auer selitti kuulusteluissa tekemiään tunnustuksia väsymyksellä</p> <p>Auer laittoi lukuisat tunnustuksensa väsymyksen piikkiin Kuulusteluissa esitetyt tunnustukset olivat Anneli Auerin mukaan poliisin johdattelun tulosta</p>	<p>Näin Auerin kertomus surmayöstä muuttui Kiistelty tunnustusvideo oikeudessa</p> <p>Auerin tarina surmayöstä muuttui Anneli Auerin tarina kohtalokkaasta yöstä Ulvilan surmatalossa on muuttunut vuosien varrella rajusti. Nyt hän palasi alkuperäiseen kertomukseen, jossa ulkopuolinen surmaaja on keskeisessä roolissa. Vuonna 2006 Vuonna 2009 Vuonna 2013</p> <p>”Se, joka teki sen isille, oli minä”</p>	<p>Auerilta ei uutta tietoa</p> <p>”Vain Auer tietää totuuden”</p> <p>Miehensä murhasta epäillyn kuuleminen ei avannut mysteeriä.</p> <p>Todistajien ongelma: Muistamisen sietämätön vaikeus</p> <p>Pääkirjoitus: Ulvilan surmasta on kehkeytnyt iso näytelmä Ydin: Oikeuden tuomareilla on iso kysymys se, miten suuri painoarvo lasten kertomuksille annetaan. Yksittäinen iso näyttö jää puuttumaan.</p>

KUVA 3.26. (HS 22.8.2013)

22.8. lehtien vertailua. Helsingin Sanomat uutisoi oikeudessa kuullun Anneli Auerin vuoden 2009 tunnustusvideon etusivullaan siten, että se horjuttaa tunnustusta ja syyllisyyssolettamaa (kuva 3.26). Anneli Auerin lausuma nostettiin pitkänä sitaattina otsikkokirjaimin täyttämään lähes kokonaan toinen lehden premiiärisivuista. Saman päivän Satakunnan Kansa nosti syyttäjän näkökulman otsikkoonsa, mutta useassa jutussaan sama lehti kyseenalaisti syyttäjän argumentit. Iltalehti poikkesi radikaalisti muista: se jätti kertomatta ”tunnustukseen” liittyvät unettomuudesta ja painostuksesta johtuvat epäilyt, ja niiden sijaan se nostikin pääasiaksi Auerin kuulustelukertomusten muuttumisen oikeusprosessin eri vaiheissa. Iltalehti rakensi Auerin kuulusteluista kolme eri tarinaa ja taittoi ne samaan kokonaisuuteen neljännen tarinan kanssa, jossa Auer tunnustaa tyttärelleen ”tehneensä sen isille”. Tarinat tukivat vahvasti murhasyytettä.

TAULUKKO 3.8. Käräjäoikeuden uutisointiin liittyvät otsikot aineiston lehdissä 11.9.2013. Sinisellä kirjoitetut tekstit olivat etu-/premiäärisivulla. SK:n etusivun suhteellisen pitkä teksti oli kooltaan alaotsikkojen kaltainen.

Helsingin Sanomat	Iltalehti	Satakunnan Kansa
<p>Auerin lapset hioivat kertomusta</p> <p>Lapset harjoittelivat kertomuksiaan Anneli Auerin lapset käyttivät muistilappuja sijaisvanhempien videoimissa haastatteluissa</p> <p>Pehmolelu, nessupaketti ja huppupäinen murhaaja</p>	<p>Tytär kertoi surmayöstä Tytären kertomus siitä, mitä Ulvilan surmatalossa tapahtui kohtalokkaana yönä, muuttui poliisikuulusteluissa.</p> <p>”Äiti ja isä seisoivat sängyn vieressä. Näin tytär kertoi vuosina 2006–2007</p> <p>”Isä kai käski takaisin sänkyyn” Näin tytär kertoi vuonna 2009</p> <p>Syyttäjä: Tytär pyrki unohtamaan</p> <p>Fakta Lasten kertomukset syynissä</p>	<p>Ulvilan surmakodin tunnelma oli hyytävä. Anneli Auerin poika kertoo hurjan tarinan Ulvilan surmaa edeltäneistä ja seuranneista tapahtumista perheessä. Lapsen mukaan murhaa edelsivät suunnittelu ja harjoittelu. Poika kertoo äitinsä iloinneen verityön jälkeen.</p> <p>”Äiti iloitsi täydellisestä rikoksesta” Auerin poika kertoo äitinsä suunnitelleen, harjoitelleen ja lavastaneen murhan.</p> <p>Aineisto vuodettiin julkisuuteen</p>

11.9.2013 lehtiä vertailua. Samoin kuin 22.8., Iltalehti tiivisti keskeisen informaation tarinoiksi. Lehti rakensi Auerin vanhimman tyttären kuulustelukertomuksista tarinat, joiden Iltalehti osoittaa muuttuneen kuulustelujen kuluessa. Kuulustelujen ristiriitaisuuksien korostaminen mitä ilmeisimmin horjutti puolustuksen keskeisenä todistajana olleen tyttären lausuntojen uskottavuutta. Helsingin Sanomat ja Satakunnan Kansa kuvasivat samoja Auerin vanhimman tyttären kuulusteluja lähes päinvastaisella tavalla. Kun Iltalehti nosti juttunsa kärkeen tytön kertomusten muuttumisen, muut kaksi lehteä lainasivat oikeudessa kuultuja asiantuntijoita, jotka painottivat tytön kertomuksen johdonmukaisuutta. Asian-tuntijoiden mukaan olennaisessa asiassa eli ulkopuolisen murhaajan poistumisen kuvauksessa tytön kertomus oli kuulustelujen kaikissa vaiheissa ollut sama. Valitsemallaan näkökulmalla Helsingin Sanomat ja Satakunnan Kansa horjuttivat syyttäjän argumenttia, jonka mukaan talossa ei voinut olla ulkopuolista henkilöä.

Satakunnan Kansan otsikot myötäilevät syyttäjän todisteita, mutta etusivun pääotsikkoa lukuun ottamatta niitä ei esitetä faktoina vaan siteerauksina. Sisäisivun pääjuttu *”Äiti iloitsi täydellisestä rikoksesta”* on esimerkki otsikon ja jutun sisällön

ristiriidasta. Ne, jotka lukevat vain otsikon, saavat vahvistusta käsitykselle Auerista julmana murhaajana. Itse uutisjutussa otsikon kuvaama Auerin vanhimman pojan kertomusta horjutetaan puolustuksen asiantuntijoiden analyysillä, jonka mukaan pojan kertomus on syntynyt johdattelun tuloksena ja se on silkkää mielikuvitusta. Toimittaja vahvistaa käsitystä murhayönä seitsenvuotiaan pojan mielikuvituksellisuudesta: *"Pojan kertomus on kuin nuorten seikkailuelokuvasta. Hän kertoo puisesta kilvestä, johon oli kiinnitetty ruskea pyyhe. Rakennelman tarkoituksena oli suojata vaatteita veriroiskeilta."*

Käräjäoikeus kuuli todistajia lähes päivittäin elokuun lopulta lokakuun alkuun saakka. Kaikki lehdet tasapainoilivat syyllisyyden ja syyttömyyden puolesta esitettyjen argumenttien välillä sen mukaan, oliko todistajien kuulemisessa ollut "syyttäjän päivä" vai "puolustuksen päivä". Tasapuolisuutta ei saavutettu yksittäisissä jutussa eikä edes yksittäisissä lehden numeroissa, vaikka syksyn oikeudenkäynnin kokonaisuuden kuvauksessa siihen ehkä pyrittiin. Lehtien erot tulivat esiin juttujen otsikoinnissa, syyttäjän ja puolustuksen asiakirjojen referointitavassa sekä todistajien lausuntojen kehystämisessä. Erityisen selvästi lehdet erosivat toisistaan siinä, miten ne arvottivat, siteerasivat ja referoivat oikeuden todistajina olleiden asiantuntijoiden lausuntoja.

Kolme tapaa esitellä professori. Esimerkkinä erilaisista tavoista kontekstoida todistajia vertailemme seuraavassa, miten eri lehdet esittelivät todistajana esiintyneen professori Pekka Santtilan. Tämä oli tehnyt lapsiryhmän avulla tutkimuksen, jonka mukaan seitsemän vuoden ikäinen lapsi (Auerin poika surmayönä) ei pysty ymmärtämään oven läpi kuultuja ääniä syyttäjän kuvaamalla tavalla. Helsingin Sanomat ja Iltalehti esittelevät professorin ja hänen tutkimustuloksensa neutraalisti, kun taas Satakunnan arvottaa professori Santtilan muiden todistajien yläpuolelle. Tämä kuvaa hyvin Satakunnan Kansa linjaa syksyllä 2013, kun se kommentoissaan useun kyseenalaisti syyttäjän ja antoi ymmärrystä puolustuksen todisteille.

Helsingin Sanomat esitteli Santtilan soveltavan psykologian professoriksi ja Auerin puolustuksen todistajaksi. Lehti aloitti juttunsa: *"Puolustuksen tilaaman tutkimuksen mukaan lapsi ei kykene ymmärtämään murhayön tapahtumia kuulemalla ne oven läpi."* Sen jälkeen lehti referoi hyvin lyhyesti Santtilan tutkimustulokset ottamatta niihin kantaa.

Satakunnan Kansa korosti kahdessa eri jutussa Santtilan todistuksen vakuuttavuutta muun muassa vertaamalla hänen tieteellisiä ansioitaan aikaisemmassa seksuaalirikosjutussa olleiden syyttäjän todistajien meriitteihin. Lehti korosti myös Santtilan esiintymiskykyä, puolueettomuutta ja todistuksen perustumista tieteelliseen tutkimukseen:

Tutkijan painoarvoa mitataan keskeisesti tieteellisillä julkaisuilla ja sillä, kuinka usein tiedeyhteisön muissa julkaisuissa on niihin viitattu. Vuoden alussa professori Santtilan ansiolistalla oli 151 julkaisua ja 1 635 viittausta, jotka liittyvät nimenomaan lasten seksuaalisen hyväksikäytön tutkimukseen. (--) [syyttäjän todistajina olleiden] lasten psykologisten tutkimuksen tekijöistä kaksi ei ole julkaissut mitään. Kolmas on tohtori, hänellä on kuusi julkaisua ja niihin 113 viittausta. Psykologien lausunnot nojaavat vahvasti lasten fyysiset tutkimukset tehneen gynekologin lausuntoihin. Gynekologilla on kolme tieteellistä julkaisua, joista yksikään ei liity lapsen kokemaan seksuaaliseen väkivaltaan ja sen tutkimiseen¹⁷. (SK 14.9.2013)

Huippuasiantuntija horjuttaa Auer-syyttäjien uutta näyttöä

Uutisanalyysi: Ei mielipiteitä, vain tutkittua tietoa.

Santtila valmistautui oikeudenkäyntiin huolellisesti omalla tieteellisellä tutkimuksellaan, jolla hän mielestään torpedoi syyttäjien raskaimman uuden todisteen. (---)

Professori esiintyi koko ajan erittäin vakuuttavasti ja rauhallisesti. Toisin kuin monet muissa oikeudenkäyneissä todistaneet kollegansa, Santtila puhui koko ajan hyvin selväsanaisesti ja kaikkia akateemisia koukeroita vältellen.

Käsivarren mittainen ansioluettelo toi hänen sanomisiinsa vankkaa asiantuntemusta ja ulkomaisissa tutkimusprojekteissa hankittu kokemus esiintymisvarmuutta.

Monista aiemmin murhajatussa kuulluista todistajista poiketen Santtila ei kertaakaan sanonut, että hän "ei muista" tai että hän "luulee" tai että hänen "mielipiteensä on".

Santtilan filosofia asiantuntijatodistajan roolista on äärimmäisen tiukka: ei mielipiteitä, vain empiiristä (kokemusperäistä) tutkimustietoa, tieteellistä näyttöä. Tässä roolissa hän pysyikin niin tiukasti, että jutun pääsyyttäjä Jarmo Valkamakin hieman hermostui:

- Ei tämä ole mikään väitöstilaisuus, vaan oikeudenkäynti, syyttäjä puuskahti.

(SK 19.9.2013)

Iltalehti otsikoi Santtilan todistuksen näyttävästi ja referoi tarkasti hänen kokeellisen tutkimuksensa tulokset. Juttu horjutti niin otsikollaan kuin empiiriseen tutkimukseen perustuvalla sisällöllään syyttäjän todistajia. Lehti ei kuitenkaan mitenkään arvottanut Santtilaa, ja toisin kuin muut lehdet Iltalehti liitti juttuun myös Santtilan todistusta horjuttavan syyttäjän näkökulman.

"Lapsen kuulohavainnot mahdottomia"

Eilen oikeudessa kuultu professori Pekka Santtila ei usko toiseksi vanhimman lapsen kertomuksen surmayöltä pitävän paikkaansa. (alaots.)

[Santtilan tutkimuksen perusteellinen kuvaus]

(--) Syyttäjäpuoli kyseenalaisti muutenkin Santtilan järjestämän tutkimuksen. Syyttäjien mukaan lapsi oli asunut samassa osoitteessa ja tunnisti kotinsa äänet paremmin kuin tuntemattomat ihmiset täysin vieraassa ja erilaisessa ympäristössä nauhoitetut äänet.

(IL 19.9.2013)

17 Tässä Santtilan tieteellisiä ansioita verrataan aikaisemmassa seksuaalirikosjutussa syyttäjän todistajina olleiden asiantuntijoiden meriitteihin.

Lehtien erilaiset tavat esitellä ja kontekstoida todistajia tuli esiin myös 25.9., kun kaikki lehdet kertoivat Auerin veljen esiintymisestä todistajana oikeudessa. Iltalehti täytti puolet etusivustaan jutulla ”Auerin veli kertoi oikeudessa. Lasten oudot paljastukset. ’Menikö lavastus läpi’. Jukka S. Lahden surma”. Koko aukeaman täyttävässä sisäsivun kokonaisuudessa Iltalehti kertoo yksityiskohtaisesti Auerin veljen todistuksesta, muun muassa lasten puheista, murhan lavastamisesta ja Anneli Auerin suhteista lapsiinsa. Helsingin Sanomat ja Satakunnan Kansa eivät kertoneet juuri mitään veljen todistuksesta, vaan molemmat lehdet nostivat pääuutiseksi Annelin ja hänen veljensä välirikon sekä veljen saamat taloudelliset korvaukset Auerin lasten huoltajuudesta.

Käräjäoikeuden käsittelyn päätteeksi 9.10. kaikki lehdet julkaisivat varsin tasapuoliset tiivistelmät syyttäjän ja puolustuksen lausunnoista.

KUVA 3.27. (HS 11.9.2013)

Kuvia syksyn 2013 käräjäoikeuskäsittelyssä oli runsaasti ja monipuolisesti. Helsingin Sanomien kuvat keskittyivät pääosin Auerin hahmoon, mutta ne eivät yksin sen paremmin kuin yhdessä tekstinkään kanssa erityisesti luo vaikutelmaa Auerin syyllisyydestä. Kahdessa jutussa (21.8. ja 11.9.) käytettiin oikeussalipiirtäjän piirrosta (kuva 3.27). Koska valokuvien ottaminen oli rajattu oikeuskäsittelyn alkuun, piirtäjää käyttämällä lienee haluttu tehdä eroa muihin julkaisuihin ja saada kuvamateriaalia käsittelyn ajalta. Tämä oli ensimmäinen kerta tutkimusaikana, kun mikään tutkimistamme lehdistä käytti oikeussalipiirrosta Aueria koskevissa jutuissaan.

KUVA 3.28. (HS 21.8.2013). Kaikki tutkimuksemme kolme lehteä käyttivät toisen käräjäoikeuskäsittelyn alkaessa 21.8. kuvaa, jossa huomio kiinnittyy Auerin ympärillä pyörivään mediasirkukseen. Helsingin Sanomien kuvassa etualalla on toimittaja- ja kuvaajajoukko, ja taaempana pienenä näyttäytyvä Auer, joka kädet puuskassa kyllästyneen tai lannistuneen näköisenä on luonut katseensa kohti lattiaa. Kuva heijastaa Auerin tilannetta oikeudenkäynnin alkaessa: hän istuu vankilassa pitkää seksuaalirikostuomiota ja on nyt tulossa kolmanteen oikeusmyllytykseen vastaamaan uusiin murhaa koskeviin todisteisiin.

Iltalehden juttujen kuvat keskittyvät Helsingin Sanomien tavoin pääosin Auerin kuvaamiseen. Vaikka kuvissa korostuu muuten pikemminkin Auer kuin mediamyllytytys, juttujen kuvissa ei ole nähtävissä mitään tiettyä kuvauksen tapaa. Etusivuilla käytettiin tiukasti rajattuja kasvokuvia, mutta ei enää kevään 2010 ja syyskuun 2011 haastavan itsevarmoja kasvoja. Joissakin tapauksissa Iltalehden etusivujen kuvat yhdistettynä tekstiin rakentavat vaikutelmaa syyllisyydestä. Auer on kuvissa muiden tutkimusajankohtien tavoin pääosin ilmeettömän, vakavan tai kyllästyneen näköinen.

Iltalehden verrattuna Satakunnan Kansassa on varsin vähän vain Aueria esittäviä henkilökuvia. Lehden syksyn 2013 kuvissa Auer esitetään median myllytyksen kohteena pienenä ja usein kyllästyneen näköisenä. Vaikutelma syntyy siitä, että yleensä

KUVA 3.29. (IL etusivu 21.8.2013)

KUVA 3.30. (IL etusivu 29.8.2013)

Iltalehden 21.8.2013 kansi on otsikoitu vahvasti: "Lapset kertovat vihdoin Ulvilan surman taustat – Erouhka, myymälävarkauksia, väkivaltaa". Kokonaisuuteen on lisätty erillisenä otsikkolaatikkona varaus, jossa Auer viittaa lastensa manipulointiin, ja näin lehti tasapainottaa faktuaalistavaa pääotsikkoa. Samaa tai hyvin samankaltaista otosta käytettiin 29.8. etusivulla. Siinä Auer on kuvattu alakulmasta ja kasvot on samalla tavoin tiukasti rajattu. Kuvan alla oleva otsikko "Auer on väkivaltainen" ja pääotsikko "Yllätystodistaja: Ulvilan murhan uhri harkitsi avioeroa" muodostavat kokonaisuuden, joka tukee syyttäjän argumentteja ja siten vaikutelmaa syyllisyydestä.

TAULUKKO 3.9. Käräjäoikeuden tuomion jälkeisen päivän (13.12.2013) otsikot aineiston lehdistä. Sinisellä kirjoitetut tekstit olivat etu-/premiäarisivulla.

Helsingin Sanomat	Ilta-Extra	Satakunnan Kansa
<p>Auerille elinkautinen rimaa hipoen Hovioikeus kuulllee Auerin poikaa Puolustus valittaa Anneli Auerin tuomiosta, ja murhayöstä kertonut poika joutunee todistajaksi (ks. kuva 3.32)</p> <p>Aikajana Oikeusaaaga jatkuu ja jatkuu Matti Tolvanen: "Hovin päätös kiteytyy lasten kertomuksiin" Terttu Utrianen: "Perusteltu kokonaisuus" Kim Nuotio: "Hyvä, että hovi panee pakettiin"</p>	<p>IL-extra: Anneli Auerille elinkautinen Miten tavallinen perheenäiti sen teki? Koko kammottava tarina Lasten kertomukset ratkaisivat Käräjäoikeus päätti eilen, että Anneli Auer on syyllinen murhaan. Ratkaisun sinetöivät vanhimpien lasten kertomukset.</p> <p>Kuinka Annelista tuli murhaaja? Henkirikos. Anneli tapasi Jukan työpaikalla 1990-luvun puolivälissä. He menivät naimisiin ja saivat neljä lasta. Eräänä yönä, loppuvuodesta 2006, Anneli tappoi miehensä, käräjäoikeus totesi eilen.</p> <p>Miten hän sen teki? Käräjäoikeus päätti eilen: Anneli Auer on syyllinen murhaan.</p>	<p>Ainoa mahdollinen murhaaja Pääkirjoitus: Ulvilan surman käsittelylle turha odottaa vielä loppua Tapaus Auer: Hovioikeuskäsittelyä haluava puolustus vetoaa käräjäoikeuden tuomareiden erimielisyyteen tuomiosta äänestettäessä.</p> <p>Murhan motiivi yhä epäselvä Uutisanalyysi: Käräjäoikeuden äänestystuomio jättää Anneli Auerille jälleen kaikki mahdollisuudet jatkaa hovioikeuteen.</p> <p>Tausta: Tuomio murhasta näillä perusteilla.</p>

kuvat ovat melko laajoja ja yläkulmasta otettuja niin, että Auer on kuvaajien ympäröimänä. Monesti Auer on myös kumarassa asennossa, katse suunnattuna alaviistoon. Elokuun lopulla ja syyskuussa Satakunnan Kansan huomio kiinnittyi vahvasti Aueria puolustaneeseen ja virkavirheestä syytettyyn poliisikomisario Joutsenlahteen, ja jutuissa oli enemmän kuvia hänestä ja hänen naisystävistään kuin Auerista.

Murhatuomio joulukuussa. Käräjäoikeus käsitteli tapausta poissa julkisuudesta parin kuukauden ajan, ja tuomion julistaminen 12.12.2013 oli jälleen suuri uutinen. Aineistomme lehtien erilaiset tavat kehystää tuomio näkyvät 13.12. uutisotsikoiden vertailussa (taulukko 3.9).

Satakunnan Kansan etusivun otsikon mukaan Auer on ainoa mahdollinen murhaaja. Saman lehden sisäsivujen jutuissa samoin kuin Helsingin Sanomien kaikissa otsikoissa ja jutuissa kuitenkin horjutetaan ajatusta Auerin syyllisyydestä, vaikka tuomio oli annettu. Molemmat lehdet suuntaavat katseen tulevaisuuteen ja antavat argumentoinnissaan ymmärtää, että vasta hovioikeus ratkaisee syyllisyyden.

Iltalehti esittää otsikoinnilla ja jälleen kerran tarinan rakentamisella Auerin syylliseksi juuri millään tavalla horjuttamatta tuomion perusteita. Lehti palaa tavallaan lokakuun alun 2009 ilmaisuihin, jolloin Anneli Auer ensi kerran todettiin murhaajaksi, siinä vaiheessa ilman oikeuden tuomiota. Mielenkiintoiseksi Iltalehden tuomiouutisoinnin tekee se, että seuraavan päivän (14.12.) näyttävässä kansijutussa ja pääkirjoituksessa lehti kyseenalaistaa edellisenä päivänä julistamansa yksiselitteisen syyllisyyden. Etusivulla 14.12. Jukka S. Lahden lähisukulainen epäilee murhatuomion todisteiden riittävyttä, ja pääkirjoituksen alaotsikko kysyy: *”Voiko tuomio perustua lasten muistikuviiin tai ’ei kukaan muu’ -päättelyyn?”*

Iltalehden jyrkät näkökulmien vaihtelut – mikä tuli ilmi jatkuvasti nelivuotisen seurantajaksomme aikana – on tyypillinen irtonumeromyyntiin perustuvan lehden piirre. Kun eri päivinä näkökulma vaihtuu murhaan syyllisyyden faktuaalis-tamisesta sen epäilyyn, näin rakennetulla ”tasapuolisuudella” molempien päivien lehdet tekevät hyvin kauppansa. Ongelmana tässä voi olla se, että niin Auerin syytömyyteen kuin syyllisyyteenkin uskovat lukijat saavat vahvistusta käsityksiinsä, ja kansalaisten mielipiteet oikeuden tuomioista polarisoituvat.

Tuomion jälkeen kuvat Auerista olivat hänen hahmoonsa keskittyviä, hyvin monella tavalla rajattuja ja moni-ilmeisiä. Satakunnan Kansan jutussa 13.12. on vain yksi kuva Auerista (kuva 3.31). Kuvassa hän on luonut silmänsä kohti lattiaa ja vaikutelma on surumielinen ja miettelias. Hyvin läheltä otetussa kuvassa ihohuokokset ja varissut ripsivärikin näkyvät. Tiukasti rajattu erikoislähikuva vie katsojan suorastaan lukemaan tämän ajatuksia. Auerin katseen kohteena on jutun teksti: lähinnä tuomion perustelut, mutta viereiselle sivulle heti niiden vasemmalle puolelle samaan laatikkoon taitettuna on käräjäoikeuden tuomiota kriittisesti erittelevä uutisanalyysi ”Murhan motiivi yhä epäselvä”.

Helsingin Sanomissa Auerin katseen kohteena ovat menneet tapahtumat oikeuskäsittelyn varrelta (kuvan alla on oikeudenkäynnin vaiheet vuodesta 2010, ja mukana on myös kuva Vaasan hovioikeuden vapauttavan päätöksen jälkeen). (kuva 3.32) Aukeaman pääkuva on otettu yläkulmasta, ja ilmeestä voi lukea surumielisyyttä, alistumista ja pettymystä, mutta mahdollisesti myös määrätietoista hovioikeuden odotusta.

Myös Iltalehden kuvat 13.12 keskittyvät Auerin hahmoon, ja syyskuun oikeuskuviin verrattuna ne on useammin otettu alakulmasta. Näin syntyy vaikutelma voimakkuudesta, ehkä aggressiivisuudestakin, mikä on tietynlainen paluu kevään 2010 uhmakkaisiin ja itsevarmoihin kuviin (kuva 3.33). Kuvat eivät yksinään luo kuvaa syyllisyydestä, vaan tuo vaikutelma syntyy yhdessä otsikoinnin kanssa. Tulokinta riippuu myös lukijan asenteesta: uhman ohella kuvassa 3.33 voi nähdä myös surua ja väsymystä.

KUVA 3.31. (SK 13.12.2013)

KUVA 3.32. (HS 13.12.2013)

KUVA 3.33. (IL 13.12.2013)

3.3. Yhteenveto ja pohdintaa ilmaisukeinoista

Perinteisen journalismikäsitteen mukaan uutisissa välitetään tietoa, kun taas lehden tai toimittajan kanta ilmaistaan pääkirjoituksissa, kolumneissa ja muissa mielipidekirjoituksissa. Meidän tutkimuksessamme jälkimmäisiä oli vähän, ja aineistomme perusteella väitämme, että käsitys Anneli Auerin syyllisyydestä murhaan rakentui voimakkaammin uutissivuilla kuin lehtien mielipiteellisessä aineistossa.

Jos oikeudenkäyntejä koskevat lehtitekstit luokiteltaisiin yhtäältä neutraaleiksi ja toisaalta Auerin syyttömyyttä tai syyllisyyttä painottaviksi, saataisimme saada määrällisesti tasapainoisen kuvan. Tuollaiseen 1960-luvun tieteenihanteen hengessä tehtävään määrälliseen luokitteluun emme ole ryhtyneet kahdesta syystä. Ensinnäkin syyllisyysvaikutelman syntyminen ei ole objektiivisesti määriteltävä asia, ja kahden tutkijan päätyminen yhdenmukaisiin luokitteluihin tuskin onnistuisi. Tutkimuksen reliabiliteetti olisi heikko. Toiseksi ja vielä painokkaammin: syyllisyysvaikutelman syntyminen lukijan mielessä ei ole määrällinen kysymys. Yksi ainoa tunnetasolla voimakkaasti vaikuttava otsikko, valokuva, lööppi tai johdonmukainen tarina murhayön tapahtumista saattaa vaikuttaa voimakkaammin ja jäädä paremmin mieleen kuin kymmenet tasapuoliset oikeusselostukset.

Määrällisten luokittelujen sijaan olemme keskittyneet journalististen tekstien ja kuvien tarkkaan lähilukuun ja tulkintaan. Joku voi ajatella, että olemme jälkiviivisaina lukeneet lehtiä kuin piru Raamattua ymmärtämättä, että tuolloisessa tilanteessa on ollut luonnollista kirjoittaa niin. Analyysimme kuitenkin osoittaa, että eri lehdet kuvasivat murhatapausta hyvin eri tavoin. Vielä syksyllä 2013, kun kaikki kolme lehteä seurasivat tarkasti viimeisen käräjäoikeuden istuntoja, uutisoinnin perusteella syntynyt käsitys Anneli Auerin syyllisyydestä riippui siitä, mitä lehteä sattui seuraamaan. Keskustelu tehdyistä valinnoista ei ole vain jälkiviisautta, vaan tärkeää ammatillista pohdintaa.

Analyysimme perusteella nousee kysymys, mitä journalismi olisi voinut tehdä toisin. Pelkistämme edeltävien sivujen yksityiskohtaisen analyysin kolmeen asiaan: epävarman tiedon faktuaalistamiseen, tarinoiden merkitykseen sekä kuvien rooliin Auerin syyllisyysvaikutelman rakentumisessa.

Faktuaalistaminen ja vastuun kierron strategia. Syksyllä 2009 aineistomme lehdistä kaksi esitti hänet yksiselitteisesti syyllisenä miehensä murhaan. Keskeisenä ilmaisutapana syyllisyyden esittämisessä oli faktuaalistaminen eli poliisin ja muiden lähteiden kautta saatujen henkirikoksen kulun kuvausten esittäminen kiistattomina tosiasioina. Sen sijaan että olisi puhuttu murhasta epäilyllä, Iltalehti ja Satakunnan Kansa esittivät poliisin epäilyt tehtyinä tekoina viittaamatta muuten kuin satunnaisesti tietojen lähteeseen. Murhayön oletetut tapahtumat esitettiin yksiselitteisesti tosiasioina.

Haastattelujemme perusteella luottamus poliisiin oli ratkaisevaa siinä, että Auerin ”tunnustusta” ei alkuvaiheessa kyseenalaistettu. Poliisin uskottavuutta lisäsi se, että murhatapauksen ratkaisu oli ”tavanomainen”: rikostoimittajat tietävät, että lähes aina murhatapauksen syyllinen löytyy perhe- tai lähipiiristä. Kun vielä pitkään selvittämättömän rikoksen selviäminen oli niin dramaattinen läpimurto, kriittinen epäily unohtui kokeneeltakin rikostoimittajalta:

Olen aika pitkään ollut poliisin kanssa tekemisissä, eikä mulla silloin alkuvaiheessa ollut pienintäkään syytä epäillä, etteikö asiat olisi olleet juuri niin kuin poliisi kertoi. Minä jopa henkilökohtaisesti tunnen kaikki nämä tutkinnanjohtajat, jotka tässä on matkan varrella olleet. Olen useiden vuosien ajan työn kautta tuntenut ja oppinut myös luottamaan siihen, että mitä he antaa julkisuuteen, se pitää paikkansa. (---) Poliisi toi sen meille faktatietona, että tunnustus on saatu. Se tuli 2009 syksyllä ja kun murha oli tehty 2006, se merkitsi aivan dramaattista läpimurtoa (---) Se oli tosi iso uutinen, eikä meillä ollut mitään syytä epäillä, etteikö se olisi ollut näin. (Haastattelu, toimittaja)

Toisen lehden toimittaja muistelee poliisin olleen hyvin aktiivinen läpimurron keromisissa:

Poliisihan käytti tässä varmaan sillä tavalla mediaa hyväkseen, että nehän halusivat tuoda tätä kuvaa, että tämä on tunnustettu, tämä on selvä. Nehän ajoi sitä ihan hirveästi silloin läpi. (Haastattelu, toimittaja)

Oikeutetusti voi kysyä, miksi emme journalismikritiikin sijaan arvostele poliisia heikosta tutkinnasta ja epämääräisen ”tunnustuksen” tiedottamisesta murhan ratkaisuna. Olemme journalismin tutkijoita, poliisin toiminnan arvioiminen kuuluu muille tutkijoille. On selvää, että journalismin tuli kertoa poliisin informaatio murhatutkinnan läpimurrosta. Samalla Auer-tapaus osoittaa havainnollisesti, että viranomaistiedotukseen ei koskaan pidä kriitikkömästi luottaa.

Jälkikäteen ajatellen herää kysymys, miksi lokakuun alussa ei enemmän pohdittu ja vaadittu poliisilta selvyyttä siihen, miten rikospaikan tekniset todisteet vahvistavat saadun ”tunnustuksen”. Oikeushistoriasta tiedetään, että tunnustus ei yleensä koskaan riitä tuomioon. Nyt näiden kriittisten kysymysten sijaan lehdet kiiruhtivat otsikoissaan, teksteissään ja yksityiskohtaisissa graafisissa esityksissään kertoamaan poliisin version tapahtumien kulusta faktoina.

Oikeudenkäynnin seuraavissa vaiheissa lehdet luopuivat Auerin ”tunnustukseen” perustuvan tapahtumien kulun yksiselitteisestä faktuaalistamisesta. Yksittäisten lauseiden, otsikoiden, kuvatekstien ja väliotsikoiden tasolla syyllisyys saatettiin edelleen faktuaalista siten, että lähteet epämääräistettiin tai jätettiin kokonaan mainitsematta. Jutuissa tasapainoiltiin Auerin syyllisyyttä ja syyttömyyttä tukevien todisteiden ja argumenttien välimaastossa, usein oikeudenkäyntien rytmien määrittämänä. Lehtiä lukiessa pistää silmään, miten oikeudenkäyntien ”syyttäjän päivät” ja ”puolustuksen päivät” vuorottelivat. ”Syyttäjän” päivinä otsikot sekä ar-

gumenttien irroittaminen lähteistään tuottivat edelleen kuvauksia, joissa syyllisyys esitettiin faktana.

Uutistapahtumien dramatisointia ja faktuaalistamista tapahtuu journalismissa päivittäin, eikä se yleensä ole ongelma. Se on journalismin keino kertoa tosiasioita maailmasta helposti luettavassa muodossa. Näiden yleisesti hyväksytyjen keinojen kanssa on kuitenkin syytä olla erittäin tarkka, kun on kysymys raskaista rikoksista, joiden näyttö epäselvä. Yksittäisiä ihmisiä tai kansanryhmiä voimakkaasti leimavat tai syyllistävät siteeraukset ja referoinnit on syytä kytkeä lähteisiinsä tavallistakin tarkemmin.

Lähteiden epämääräistämisen ohella keskeisiä syyllisyysvaikutelmaa luovia tai vahvistavia retorisia keinoja olivat nojautuminen asiantuntijoihin sekä todistajalausuntojen sisältöjen yksinkertaistaminen tarinoiksi.

Tarinat murhan tapahtumien ja todistajalausuntojen yksinkertaistajina. Jo journalismin alkeisopetuksessa uutisen tärkeäksi tehtäväksi määritellään vastaaaminen miksi-kysymykseen. Journalismille on myös tyypillistä esittää asiat kärkevien vastakkainasettelujen kautta. Yksi keino tässä on tapahtumien pelkistäminen tarinoiksi. Ehyt tarinarakenne usein sekä havainnollistaa että faktuaalistaa tapahtuman. Tarina voi olla myös osittain tai kokonaan visuaalinen, kuten Iltalehden ja Satakunnan Kansan 1.10.2009 julkaisemat graffit surmatalon tapahtumista.

Tarinan ja tavanomaisen uutisen välinen ero on liukuva; miltei jokainen uutinen voidaan ymmärtää myös uutistarinana. Tarinoiden funktiona voi olla viihdyttäminen, mutta yhtä lailla ne palvelevat tärkeiden tietojen välittäjinä. Tässä tarkoitamme tarinalla sellaista uutisen informaation pelkistämistä, jossa faktoja poimitaan mukaan ja jätetään pois tarinarakenteen yksinkertaisuuden ja johdonmukaisuuden saavuttamiseksi.

Tarinoiden voima ja merkitys tuli poikkeuksellisen havainnollisesti esiin elo-syyskuussa 2013, kun lehdet tiivistivät oikeudenkäynnin dokumentteja ja todistajien puheenvuoroja tiiviiseen journalistiseen muotoon. Iltalehden ratkaisu pelkistää Auerin itsensä ja hänen lastensa kuulustelukertomukset tarinoiksi horjutti puolustuksen argumentointia. Helsingin Sanomat ja Satakunnan Kansa eivät rakentaneet samoista kuulusteluista johdonmukaisia tarinoita, vaan poimivat niistä yksityiskohtia, jotka puolestaan horjuttivat syyttäjän argumentointia. Helsingin Sanomat vielä horjutti Auerin lasten kuulustelutarinoita otsikoimalla juttunsa: *”Lapset harjoittelivat kertomuksiaan.”* (ks. kuva 3.27)

Kuvat ja taitto uutisten syyllisyysvaikutelman vahvistajina. Olemme kiinnittäneet paljon huomiota myös sanomalehtien kuvitukseen. Tiedämme, että monet tulkintamme voivat herättää kysymyksiä ja vastaväitteitä, ja olisikin ollut turval-

lista luopua kuva-analyysistä. Kuvat ja otsikot jäävät kuitenkin parhaiten mieleen ja ovat ehkä eniten vaikuttaneet lukijoiden käsityksiin Anneli Auerin syyllisyydestä. Aineistomme lehtikuvat olivat monitulkintaisia, ja niistä voi tehdä sekä Anneli Auerin syyllisyyttä että hänen rooliaan oikeuslaitoksen uhrina tukevia tulkintoja. Uskallamme kuitenkin väittää, että kuvien asetelmat, sävyt ja Auerin henkilökuvien ilmeet eivät olleet neutraaleja, vaan mukailivat oikeusprosessin käännteitä.

Ensimmäisen käräjäoikeuskäsittelyn aikana vuonna 2010 kuvien huomio kiinnittyi vahvasti Auerin persoonaan: kuvat oli otettu läheltä ja niin, että niissä korostuivat Auerin kasvojen ilmeet, usein hyvin totinen ilme. Erityisesti Iltalehden kuvat ja kuvan ja tekstin yhdistelmät ensimmäisen käräjäoikeuden käsittelyn aikana keväällä 2010 olivat suurimmaksi osaksi läheltä ja vahvasti alakulmasta otettuja niin, että Auerilla useimmiten oli katsekontakti suoraan kameraan. Otsikot yhdessä kuvien kanssa vahvistivat syyttäjän argumentointia ”oudosta” rauhallisuudesta ja viileydestä, ja näin kuvat olivat ainakin viitteellisesti luomassa vaikutelmaa Auerin syyllisyydestä.

Myöhemmissä vaiheissa Auerista julkaistiin yhä useammin etäältä otettuja kuvia, joissa syytetty oli osa tilannetta, usein median ympäröimänä. Kuvakulma oli lähältä tai kuvattavan tasolta. Näissä uusissa kuvissa Anneli Auer ei kevään 2010 käräjäoikeuskuvien tavoin näyttänyt itsevarmalta ja voimakkaalta, vaan toisinaan jopa heikolta ja lukijan empatian kohteelta. Tämä kaikki antoi aineksia tulkita Auerin syyllisen sijasta oikeuslaitoksen uhriksi.

Kun syyskuussa 2011 julkisuuteen tuotiin väkivalta- ja seksuaalirikosepäilyt sekä uusia murhatodisteita, kuvavalikoimaan ilmaantui taas aikaisempina vuosina kuvattua materiaalia, jossa Auer näyttäytyi itsevarmana ja voimakkaana.

Tutkimistamme lehdistä Iltalehti uutisoi Ulvilan tapausta erittäin kuvallisesti, ja siinä myös Auerin ilmeiden ja kuvakulmien muutos näkyi muita selvemmin. Helsingin Sanomat julkaisi kuvia säästeliäästi, poikkeuksena toinen käräjäoikeuskäsittely syksyllä 2013, jolloin lehti heräsi seuraamaan tapausta aiempaa perusteellisemmin. Helsingin Sanomien kuvissa Auerin ilme on muita lehtiä useammin neutraali, ja lehden kuvat ovat usein melko laajoja, ja Auer on niissä katseen kohteena useammin kuin aktiivisena toimijana.

Satakunnan Kansa taas sijoittuu näiden kahden ääripään väliin, ja suhteessa muihin lehtiin se vähensi Auerin kuvien julkaisua syyskuun 2011 hyväksikäyttöepäilyjen jälkeen. Iltalehden verrattuna Satakunnan Kansa ei keskittynyt niin vahvasti yksin Auerin kuvaamiseen, vaan kuvissa on usein muitakin hahmoja. Lehden kuvissa Auer esiintyi muihin lehtiin verrattuna useammin aktiivisena toimijana.

Vaikka Anneli Aueria esittävät kuvat oikeusprosessin edetessä monipuolistuivat, suuressa osassa vuosina 2009–2013 julkaistuista henkilökuvista Auer vaikuttaa vakavalta, jopa kylmältä tai kylästyneeltä. Voi ajatella, että hän yksinkertaisesti on

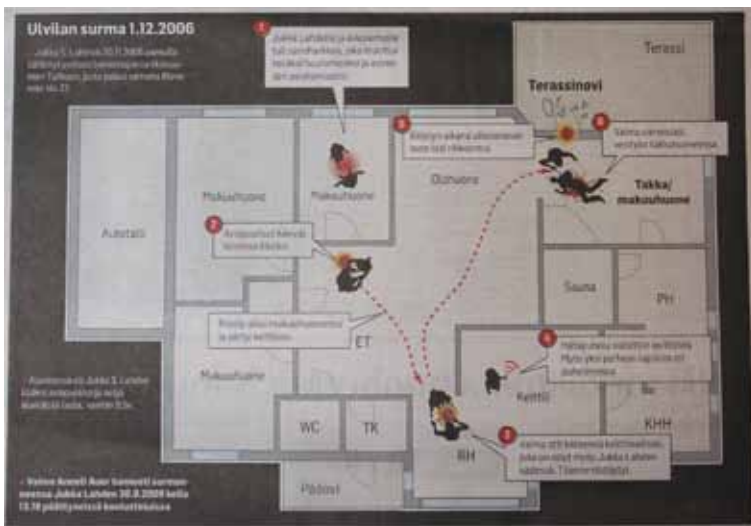
useimmiten esiintynyt näin. Haastattelemamme toimittajat kuitenkin kertoivat, että moneen muuhun syytettyyn verrattuna Anneli Auer esiintyi hyvin avoimesti ja ilmeikkäästi. Hän ei peitellyt itseään, tervehti journalisteja ja pysähtyi oikeustalon ulkopuolella kuvattavaksi. Vaikka toimittajat ja kuvaajat todistivat tätä käytöstä oikeudenkäyntiä seuratessaan, lehtien Auer-tarinassa hänet kuitenkin esitetään poikkeuksellisen ilmeettömänä tai tyynenä.

Miksi lehdet valikoivat kuvansa näin? Yhtäältä murhaoikeudenkäynti on vakava aihe, ja sen kuvittaminen hymyilevillä kuvilla olisi voinut tuntua sopimattomalta. Toisaalta totisten ja ilmeettömien kuvien käyttö oli ilmiselvästi myös tarinallinen valinta, joka antoi sivustatukea syyttäjän Auerin luonnetta koskevalle argumentoinnille.

Valokuvatutkija Merja Salon mukaan monet uutiskuvat näyttävät toistavan jo vakiintuneiden kuvasympoleiden kompositioita tai teemoja ja muodostavat eräänlaisia kuvajournalistisia jatkumoa. Salo kutsuu näitä jatkumoa myyteiksi, koska ne luovat uutiskuville vielä uuden symboleista poikkeavan tason: ne ylittävät yksittäiset (uutis)tapahtumat. Jatkumoon liittyvä toisto on uusien versioiden tuottamista tietystä arkkityyppisestä peruskuvasta. (Salo 2000, 49–51)

Aueria kuvaavat oikeussalikulvat eivät ole täysin rinnasteisia Salon kuvaamille historiallisille myyteille, mutta samankaltaisia yhteisiä piirteitä ja jatkuvuutta oikeussalikuivissa on. Viime vuosien arkkityypin mukaisessa kärjäsaliikuvassa syytetty piiloutuu hupun alle eikä halua tulla kuvatuksi. Auerista otetut kärjäsaliikulvat poikkeavat tästä arkkityypistä. Toisena arkkityyppisenä peruskuvana voi pitää kameroiden ja kuvaajien ahdistamaa syytettyä, usein yläkulmasta kuvattuna. Tällaisia arkkityyppisiä kuvia Auerista julkaistiin paljon, erityisesti viimeisten oikeudenkäyntien aikaan. Kolmas rikostapauksiin liittyvä arkkityyppi on etsintäkuulutuskuvan kaltainen tiukasti rajattu kasvokuva Auerista. Näitäkin kaikki lehdet julkaisivat, selvästi muita useammin Iltalehti.

Aueria esittävät kuvat olivat monitulkintaisia, ja syyllisyyden vaikutelma muodostuikin monesti kuvan suhteesta otsikkoon tai kuvatekstiin. Aineistossamme kirjoitettu teksti ilmaisi syyllisyyden suuremmin ja vähemmän tulkinnanvaraisesti, kun taas kuva saattoi vahvistaa tai horjuttaa tekstin luomaa tulkintaa. Esimerkiksi Iltalehti oli oikeudenkäyntijutuissaan syyttäjän ja puolustuksen näkemysten esittämisessä varsin tasapuolinen, ja syyllistävä vaikutelma syntyi taitollisin keinoin: kuvien, otsikoinnin ja asioiden esittämisjärjestyksen kautta.

KUVA 3.34.
(SK 1.10.2009)

KUVA 3.35.
(HS 17.8.2013)

Sama lehti, kaksi tulkintaa. Hyvä esimerkki Ulvilan tapauksen kuvittamisen muutoksista neutraalimpaan suuntaan löytyy Satakunnan Kansan grafiikoista. 1.10.2009 julkaistun jutun "Vaimon tunnustus surmasta: Arkinen riita päättyi veritekoon" grafiikassa epäilyt dramatisoidaan ja faktuaalistetaan niin, että Auer on surmannut miehensä riidan päätteeksi. Alempana olevan 17.8.2013 julkaistun jutun "Syytetty, tuomittu, vapautettu, syytetty..." grafiikassa on huomattavasti neutraalimpi ote. Siinä on vuoden 2009 grafiikan tapaan murhatalon pohjakaava, mutta sen sijaan, että grafiikassa ihmishahmojen avulla havainnollistettaisiin sitä, kuka on tehnyt mitään ja missä järjestyksessä, siinä ainoastaan näytetään, millainen näky poliisia kohtasi Auerin kotona kohtalokkaana yönä. Alemman kuvan teksteissä kerrotaan tiiviisti sekä syyttäjän että puolustuksen näkemys tapahtumien kulusta.

Lehtien kuvaajat ovat kuvaustilanteiden valinnoillaan vaikuttaneet siihen, millainen kuva Auerista on muodostunut eri oikeusprosessin vaiheissa. Ratkaisevin valinta lienee kuitenkin tehty toimitusprosessin aikana, eivätkä kuvaajat ole aina olleet siinä mukana.

Mahdollisuus kuvata oikeudenkäynneissä rajoittui siihen, kun Auer käveli poliisi-autosta oikeustalolle ja sieltä takaisin sekä lyhyeen aikaan ennen oikeuskäsittelyä oikeussalissa. Iltalehden kuvaaja kertoi, että saadakseensa tilaa ruuhkassa hän saattoi mennä polvilleen muun kuvaajajoukon eteen ja siksi hänen kuvavalikoimassaan on voinut olla paljon alakulmasta otettuja kuvia Auerista. Kuvaaja itse ei pitänyt näitä alakulmasta otettuja henkilökuvia erityisen hyvinä, mutta hän arveli, että niitä valikoitiin julkaistavaksi kuvien dramaattisuuden vuoksi. Hän myös kertoi huomanneensa, että kun juttuun päätetään valita tietynlainen kuva, samantyyppinen kuva valitaan juttuihin myös jatkossa. Tämä vahvistaa edellä esitettyä Merja Salon arkkityyppiteoriaa.

Satakunnan Kansan valokuvaaja pystyi oman kertomansa perusteella vaikuttamaan lehteen tulevaan kuvavalikoimaan, sillä hän latasi lehden järjestelmään valikoiman kuvia ja saattoi lisäksi keskustella kuvavalinnoista uutispäälliköiden kanssa. Iltalehdelle kuvannut free-kuvaaja puolestaan lähetti toimitukselle käytännössä kaiken kuvaamansa materiaalin, eikä hän osallistunut kuvien valitsemiseen. Molemmat haastatellut kuvaajat kertoivat pyrkineensä ottamaan mahdollisimman monipuolisesti kuvia eri rajauksilla, eri kuvauskulmista ja erilaisilla ilmeillä.

Kun valokuvaajat pyrkivät mahdollisimman monipuoliseen ilmaisuun, herää kysymys, miksi julkaisuportaassa toimittiin toisin? Kun journalismissa muutenkin pyritään elävään kuvitukseen, voisiko arkkityyppisten ja oikeudenkäynnin yhtä osapuolta tukevien kuvien tietoinen välttäminen olla olennainen osa oikeussalijournalismin esitystapoja koskevaa pohdintaa?

4.

SUKUPUOLEN MERKITYS ULVILAN SURMAN UUTISOINNISSA

Jos olisin mies, kukaan ei arvostelisi sitä, että puhun rauhallisesti. Koska olen nainen, minua arvostellaan.
AA, 21.8.2013

Ulvilan surman uutisointia tarkastellessa on mahdoton sivuuttaa sitä, että teosta epäilty oli nainen. Aineistomme jutuissa teon mahdollisia motiiveja ja selitystä koko tapahtumasarjalle kehystettiin toistuvasti niin naiseuteen, äitiyteen kuin vaimouteen liittyvillä olettamilla. Kun olimme valinneet sukupuolen yhdeksi käsiteltäväksi teemaksi, huomasimme, että Anneli Auer itsekin otaksui (yllä olevassa sitaatissa) hänen rauhallisen käytöksensä toistuvan esiintuomisen julkisuudessa johtuvan nimenomaan hänen sukupuolestaan.

Auer ei välttämättä ole ajatuksineen aivan väärässä. Reilun parinkymmenen vuoden ajan tutkimuksessa on tarkasteltu sitä, miten sukupuoli vaikuttaa median rikosuutisointiin, ja tulosten mukaan hyvin perinteiset käsitykset sukupuolista ja niihin liitetyistä ominaisuuksista vaikuttavat yhä vahvasti uutisteksteissä. Tyypillisessä suomalaisessa henkirikoksessa sekä tekijä että uhri ovat keski-ikäisiä, työttö-

miä miehiä (Nikunen 2005). Rikostilastoissa naiset vastaavat noin 11 prosentista henkirikoksista (Salmi & Salo 2012). Mediassa miehiin ja naisiin suhtaudutaan eri tavoin niin uhreina kuin tekijöinä, eikä naisen tekemä väkivaltarikos asettaudu helposti perinteisen rikoksen kaavaan. (esim. Meloy & Miller 2009, Marsh 2014, Keskinen 2010)

Jos väkivaltaisessa rikostapauksessa epäilty on nainen, media kiinnittää Meloy'n ja Millerin (2009) mukaan usein huomiota hänen seksuaaliseen historiaansa ja jopa sukupuoliseen suuntautumiseensa. Syytä tapahtuneelle etsitään naisen mielenterveydestä, ja mediatilaa annetaan etenkin hänen luonteensa kuvaukselle. Ian Marsh (2014) kirjoittaa, että miestekijöiden rikoksia käsitellään helposti jollain tavalla normaaleina ja ”luonnollisina”, kun taas naisten rikokset ovat ”järjettömiä” ja niille etsitään emotionaalisia tai biologisia syitä (esim. kuukautiskierto, synnytyksen jälkeinen masennus). Toisaalta naisten tekemiin henkirikoksiin voidaan suhtautua eri tavoin riippuen siitä, onko niiden toteutustapa luonteeltaan ”naisellinen” (esimerkiksi myrkyttäminen, lapsensurma) vai ”epänaisellinen” (esimerkiksi aseet, poikkeuksellinen raakuus) (Nikunen 2005). Todelliseen lukumääräänsä nähden naisten tekemät rikokset ovat mediassa yliedustettuina.

Feministisen kritiikin mukaan naistekijää kohtaa mediassa ”miehinen katse”. Käsite ”male gaze” on Laura Mulveyn (1985) alun perin elokuvatutkimuksessa käyttämä ilmaisu, jolla tarkoitetaan sitä, että nainen esitetään yleisölle ikään kuin heteroseksuaalisen miehen katseen kautta. Huomiota kiinnitetään silloin naisen ulkonäköön – jopa niin runsaasti, että fyysisten ominaisuuksien tarkastelusta voi tulla tärkeämpää kuin itse rikostapauksesta. Toisaalta myös naisen yksityiselämä ja hänen roolinsa äitinä, vaimona tai tyttärenä ovat läpivalaisun kohteina.

Populaarikulttuurissa nainen henkirikoksen tekijänä esitetään taas usein kolmen stereotyyppisen roolin kautta. Joko hän on kohtalokas femme fatale, patologisesti manipuloiva kaunis tappajanarttu tai hyväksikäytetty nainen, joka lopulta nousee alistajaansa vastaan (Frigon 2006). Vaikka todellisuudessa naisten tekemät henkirikokset tapahtuvat jopa häiritsevän tavallisissa ympäristöissä, fiktiosta tutut roolitukset voivat valua myös uutisjournalismiin (vrt. Brink & Jensen 2011).

Suvi Keskinen (2010) kirjoittaa väkivallan sukupuolittumisesta. Se tarkoittaa sitä, että jako miestekijöihin ja naisuhreihin näyttää enemmän tai vähemmän sisäänrakennetulta ja luonnolliselta väkivallan tarkastelun lähtökohdalta.

Tarkastelimme Auer-aineistoa sukupuolen representaatioiden näkökulmasta kiinnittämällä huomiota siihen, millaisten teemojen yhteydessä Auerin sukupuoli nousi mediateksteihin ja millaisin ilmauksin sitä käsiteltiin. Representaatio tarkoittaa asioiden, ilmiöiden tai maailman esittämistä tietyllä tavalla, ja jokainen representaatio on merkityskamppailun tulos (Hall 1999, 193–197). Tässä luvussa pohdimme myös, miten sukupuolen esittäminen asettuu suhteessa syyllisenä tai

syyttömänä esittämisen problematiikkaan. Millaisten sukupuolesta pontensa saavien diskurssien eli representaatioiden kokonaisuuksien kautta Anneli Auerista tuotettiin käsitystä joko syyllisenä tai syyttömänä? Luvun aineistoina on käytetty tutkimiemme sanomalehtien lehtiaineistoja vuoden 2009 syyskuusta vuoden 2013 joulukuuhun.

Esittelemme seuraavaksi kolme aineistossa vahvasti esiintynyttä diskurssia, joita ovat kylmän naisen, huonon äidin ja omituisen avioliiton diskurssit. Ne ovat kaikki ensisijaisesti Auerin syyllisyyttä tukevia puhetapoja. Myös Auerin syyttömyyttä tukeva argumentointi sai paikoin tukea sukupuolen esitystavoista, ja tuomme esille myös muutamia esimerkkejä tällaisesta puheesta. Syyttömyysvaikeutelmien tuottamista sukupuolen näkökulmasta esiintyi aineistossamme kuitenkin verraten vähän.

4.1. Auerin rauhallisuus toiseuden tuottamisen keinona

Ehkä keskeisin Auerin sukupuolesta pontensa saava ja läpi aineistomme näkyvä diskurssi liittyy Auerin persoonan pohdintaan. Meloy ja Millerin (2009) naisrikollisten uutisoinnista tekemien havaintojen mukaisesti myös Auer-uutisoinnissa on annettu runsaasti mediatilaa hänen luonteensa kuvaukselle. Jos ajatellaan niitä tapoja, joilla media on mahdollisesti tuottanut hänestä kuvaa syyllisenä, persoonaan liittyvien vaikutelmien ja mielikuvien tuottaminen on yksi keskeisimmistä aineistossa näkyvistä tavoista. Auer kuvataan monella tavalla oudoksi tai ”toiseksi”, ja toiseuden tuottaminen ponnistaa perinteisistä sukupuolia koskevista kulttuurisista kategorioista.

Tanja Aitamurron (2005) mukaan mediaa voidaan kutsua eräänlaiseksi toiseuden tiivistymäksi: media jakaa esityksissään toimijat meihin ja niihin toisiin. Toiseuden rakentaminen ylläpitää yhteiskunnan järjestystä, ja sillä on myös yhteisyyttä vahvistava tehtävä. Rikolliset ovat mediassa tavallisesti niitä toisia, jotka esitetään usein mahdollisimman normaalista poikkeavina.

Normaali puolestaan tulee määriteltyksi erilaisten luonnollisina pidettyjen, kulttuuristen kategorioiden kautta, jotka rakentuvat usein vastakohtapareille. Kategorisoiminen on osa arjen kielenkäyttöä, eikä siihen useinkaan kiinnitetä huomiota. Myös valtajournalismi ottaa tavallisesti annettuna kulttuuriset kategoriat, sillä niiden tunnistaminen ja nimeäminen vaatisivat aina enemmän ponnistelua kuin niiden hyväksyminen luonnollisiksi. (Zareff 2012) Etenkin rikosjournalismissa vastakohtaisuuksille rakentuvien kategorioiden on todettu olevan vahvoja, sillä rikos ja oikeudenkäynnit sisältävät jo itsessään vahvan moraalisen ulottuvuuden, ja asioita tarkastellaan oikean ja väärän sekä hyvän ja pahan erotteluilla (Grabe

ym. 2009). Sukupuoli on yksi tällainen kategoria, ja se kantaa mukanaan vahvaa kulttuurista painolastia (Nikunen 2005): samalla kun mies ja nainen tulevat määritellyksi toistensa vastakohtina, näihin kategorioihin liitetään myös muita kykyjä ja määreitä, joita pidetään pysyvästi tai luonnollisesti maskuliinisina tai feminiinisinä. Naiseuteen yhdistetään yleensä hoivan, pehmeuden, perheen, tunteen ja heikkouden määreitä siinä missä mieheyteen näiden vastakohtina jäyhyys, kovuus, työ, järki ja voima. Käsitykset ovat yhteiskunnassa usein normatiivisia ja ohjaavat sitä, millaisia ovat oikeat tai hyväksytyt naiseuden tai mieheyden esitys- ja toteutustavat. (Rossi 2003, Liljeström 1996, Koski 2003)

Uvilan surmaa käsitteleviä uutisia lukiessa kävi selväksi, että Anneli Auerin eräänlainen *naismaskuliinisuus* (Halberstam 1998) oli piirre, jota käytettiin toiseutta tuottavana keinona. Auerin rauhallinen ja rationaaliseksi kuvattu käytös kääntyi monissa yhteyksissä osoitukseksi outoudesta ja mahdollisesta syyllisyydestä.

Aineistossamme Auerin toisena tai outona tuottamisen diskurssin näyttivät tässä yhteydessä synnyttäneen etenkin syyttäjät ja viranomaiset. Foucaultin (2005) mukaan diskurssi syntyy tuottaakseen selkeyttä ja ylittääkseen jonkin ristiriitaiseksi koetun tilanteen. Diskurssin tavoite on selittää todellisuutta niin, että sen sisällä kulttuurisia kategorioita haastavat ristiriidat tulevat selitetyiksi mielekkäällä tavalla. Näin diskurssin yksi tavoite on synnyttää ihmisille illuusio siitä, että maailma olisi hallittavissa ja ymmärrettävä.

Uvilan surmassa selitettäväksi tuli syytettynä olleen naisen naiseuden ja kotiäitiyden sekä raajan väkivaltarikoksen välinen ristiriita. Aineistossamme syyttäjän diskurssi tarjosi tähän ratkaisun, joka oli pelkistäen se, ettei Anneli Auer ollut luonteeltaan tavallinen nainen tai vaimo. Vaikka Auerin ulkonäkö pitkin vaa-leine hiuksineen on perinteisen feminiininen ja häntä puhuteltiin lehtijutuissa perheenäidiksi, hänen pääasiassa rauhalliseksi kuvattu käytöksensä määriteltiin syyttäjän puheissa ja monissa lehtijutuissa tavallisesta poikkeavaksi ja kehystettiin kylmyydeksi tai tunteettomuudeksi. Joissakin median asiantuntijapuheenvuoroissa viitattiin epäsuorasti jopa psykopatian mahdollisuuteen. Kylmänloogisen ei-naisen diskurssi antaa ymmärtää, että Anneli Auer olisi kykenevä raakaan, naiselle epätyypilliseen henkirikokseen.

Ensimmäisen käräjäoikeuskäsittelyn aikana syyttäjät toi vahvasti esille argumenttinsa siitä, että jos Auer olisi ollut kertomansa mukaisesti sureva leski, hänen olisi pitänyt olla surman jälkeen ”hysteerisempi”, ilmentää tunteita tai itkeä. Koska näin ei ainakaan julkisesti tapahtunut, Auerin rauhallisuus oli syyttäjän mielestä osoitus jostain niin ilmeisestä, ettei sitä tarvinnut edes selvästi kuuli-joille perustella. Kulttuuriset kategoriat otetaankin yleensä niin luonnollisina, että ne voidaan ottaa suoraan ajattelun lähtökohdaksi:

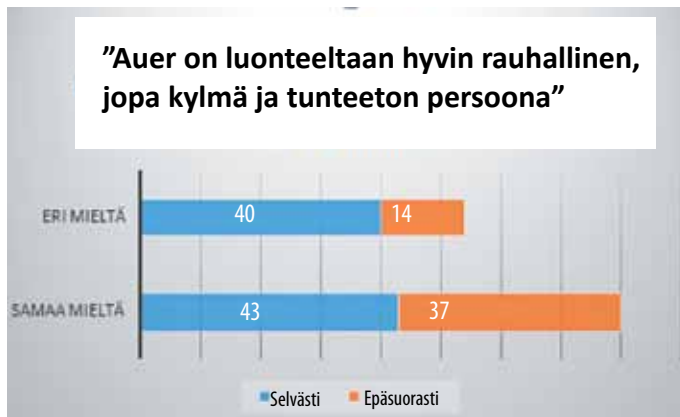
”Oliko tuo leski, joka on juuri menettänyt miehensä? Miksi hän on kylmän looginen, miksi ei osoita tunteita?” (HS 15.4.2010, syyttäjän sitaatti).

Argumentointi ei näytä kovasti muuttuneen puolella vuosisadassa. Kanadassa naismurhaajien oikeuskäsittelyjä tutkinut Sylvie Frigon (2006) tuo esiin 1900-luvun puolivälin oikeudenkäyntejä, joissa myös kiinnitettiin erityistä huomiota naissyytettyjen itkuun: jos nainen ei itkenyt, häntä pidettiin enemmän tai vähemmän automaattisesti syyllisenä.

Koska myös journalismi hyväksyy usein kategorisoinnit uutisointinsa lähtökohdiksi (Zareff 2012), päätimme tarkastella toistivatko tai vahvistivatko toimittajat ja muut aineistossamme esiintyvät toimijat syyttäjän käsitystä Auerista rauhallisena tai jopa kylmänä persoonana (joka olisi kykenevä surmatekoon).¹⁸

Loimme tarkastelun perustaksi seuraavan, syyttäjän argumentointia mukaillevan väittämän: *”Anneli Auer on luonteeltaan hyvin rauhallinen, jopa kylmä tai tunteeton persoona”*. Sen jälkeen selvitimme, ketkä aineistossamme esiintyvistä toimijoista ovat tämän väittämän kanssa samaa mieltä (joko täysin tai osittain) ja ketkä taas erimielisiä (joko täysin tai osittain). Samanmielisiksi tulkitsimme lausumat, joissa tuotiin esiin Auerin rauhallisuutta, erimielisiksi taas lausumat, jotka kertoivat tai kuvailivat jotain rauhallisuudelle vastakkaista luonteenpiirrettä tai käytöstä. Aineistomme jutuista löytyi 134 kohtaa, jossa eri toimijat jollain tavalla tulivat asemoiduiksi edellä kursivoituna esitettyyn väitteeseen. Seuraava kuvio 4.1. osoittaa, että valtaosa Auerin luonnetta arvioivasta toimijapuheesta oli väitteemme kanssa samaa mieltä, eli outouteen asti yltävä rauhallisuus tuli aineistossamme vahvasti esille Auerin persoonasta puhuttaessa.

18 Vaikka olemme tässä luokitelleet toimittajat omaksi toimijaryhmäkseen, ymmärrämme, että lopulta journalismissa valintoja tekevä toimittaja on kaiken lehdessä julkaistun diskurssin tuottaja. Toimittajat voivat esimerkiksi kysymyksenasettelulla sijoittaa oletuksiaan myös haastateltaviensa puheen-vuoroihin. Näistä keinoista kerroimme enemmän luvussa kolme. Tässä yhteydessä päätimme kuitenkin tarkastella toimittajien omina diskursseina niitä tekstejä, joille ei jutussa ole merkitty muuta puhujaa. Näihin teksteihin tulivat luokitelluiksi esimerkiksi otsikot ja väliotsikot, mikäli niitä ei selvästi ilmaistu jonkun toisen puheeksi.

KUVIO 4.1. Ulvilan surman mediaesityksissä käytiin merkityskamppailua Auerin rauhallisesta luonteesta. Syyttäjän argumenttien mukaan rauhallisuus oli osoitus kylmäverisestä persoonasta, joka olisi myös kykenevä surmatekoon. Aineistomme muista toimijoista suuri osa oli syyttäjän argumentointia mukailevan väitteemme kanssa samaa mieltä.

Eri toimijaryhmiä erittelevästä kuviosta 4.2. voi nähdä, että syyttäjän ja viranomaisten Auerin persoonaan kohdistuva puhe rakentui miltei yksinomaan rauhallisuutta korostavalle, kylmän naisen diskurssille. Ainoan poikkeuksen siihen tekivät ensimmäisen tutkinnanjohtajan Juha Joutsenlahden puheenvuorot, joissa tuotiin esille Joutsenlahden todistamia Auerin tunnereaktioita.

KUVIO 4.2. Eri toimijaryhmien arvioidessa Auerin rauhallisuutta tulee esille, että syyttäjä- ja muuta viranomaispuhetta hallitsi miltei yksinomaan kylmän naisen diskurssi.

Kuvion 4.2. jakaumat synnyttävät käsityksen, että toimittajat olisivat tuottaneet varsin tasapuolisesti erilaisia käsityksiä Auerin persoonasta. Määrällinen tarkastelu ei kuitenkaan tässä tapauksessa tee aineistolle täyttä oikeutta. Teksteissä toimittajat kuvasivat tavallisesti suoraan Auerin rauhallisuutta ja yhdistivät hänen persoonaansa usein tyyneen tai rauhallisen kaltaisia adjektiiveja. Sen sijaan rauhallisuuden vastakohtana esitetyt toisenlaiset persoonakuvaukset tulivat esiin usein toiminnan kuvauksissa. Siinä missä Auerin sanottiin suoraan *olevan* rauhallinen tai että se oli hänelle *ominaista*, hänen tunnereaktioistaan kerrottiin usein verbeillä ja tekemisen kautta. Persoonaan suoraan kohdistuvat määreet leimaavat henkilöä vahvemmin kuin satunnaiset reaktiokuvaukset.

Valtaosa rauhallisuutta tuottavasta toimittajapuheesta ei sanonut suoraan Auerin olevan kylmä tai väittänyt rauhallisuuden olevan osoitus hänen syyllisyydestään. Aueria kuitenkin kuvattiin rauhalliseksi niin usein, että siitä voi päätellä toimittajien – tietoisesti tai tiedostamatta – toteuttaneen syyttäjän kehotusta tarkkailla tämän käytöstä epänormaalin kylmäverisyyden oletusta vasten. Auerin rauhallisuutta esiin tuova arviointi saattoi olla esimerkiksi seuraavien lainauksien kaltaista:

Anneli Auer esiintyi eilen Satakunnan käräjäoikeudessa ominaiseen tapansa rauhallisena (IL 4.11.2010)

Elinkautinen tuomiokaan ei järkyttänyt tyyntä Aueria (SK 13.11.2010)

Auer itse oli jälleen hyvin tyyne ja rauhallinen. Hän puhui oikeudelle vain kerran. (HS 4.5.2011)

Auer ei murtunut. Päinvastoin, hän oli kärjäsalissa ainakin ulkoisesti yhtä tyyne kuin paljon huomiota herättäneellä poliisin ensimmäisellä, 2. joulukuuta 2006 taltioidulla kuulusteluvideolla. (SK 22.8.2013)

Kuvioissa 4.1.–4.2. rauhallisuus-väittämän kanssa erimielisiksi koodattiin lausumat, jotka toivat Auerin persoonasta esiin jotain muuta kuin rauhallisuutta tai hillittyä käytöstä. Tällaisia kohtia aineistossa oli itse asiassa varsin paljon, etenkin siihen nähden, että rauhallisuuden kuvailtiin kuitenkin olevan Auerin ominaispiirre. Esimerkiksi ensimmäisen käräjäoikeuden käsittelyn aikaan Iltalehti kuvaili Auerin ilmaisseen voimakkaitakin tunteita surusta kiivauteen. Lehti kertoi, että videolta kuultu ”tyttären kertomus itketti” Aueria (IL 17.4.2010). Oman tarinansa Auer toisti oikeudessa Iltalehden mukaan ”ääni väristen” (20.4.2010). Auer myös ”kiivasuu”, ”kiihtyy”, ”takoi kättään pöytään” ja pystyy ”vaivoin hillitsemään itsensä”.

Myös seuraavankaltaiset tunnetta ilmentävät lausumat on tulkittu olevan erimielisiä luomamme rauhallisuus-väittämän kanssa:

Vastaaja kiihtyi vain kerran: Helvettil! Hän istui pitkään kädet puuskassa, lähti sitten hyökkäykseen ja vakuutti, toisin kuin unettomana poliisikuulustelussa, olevansa nyt täydessä iskussa. (SK 21.4.2010)

Äidin tuskaa menetetyistä lapsista ei silti voi kokonaan kätkeä (---) Auer toteaa silmät surullisina (SK 5.9.2011)

Rauhallisuuden diskurssi tuotiin esiin paikoin hyvin vahvoilla ja mieleen jäävillä sanavalinnoilla kuten ”jääkylmyys” (SK 9.5.2012), ”kovapintaisuus” (SK 30.6.2012) tai ”kylmähermoisuus” (IL 1.10.2009). Jotta muut tunnereaktioita kuvailevat ilmaiset kykenisivät horjuttamaan voimakkaalla tavalla luotua rauhallisuuden ja kylmyyden vaikutelmaa, lukijan tulisi seurata juttuja systemaattisesti. Ei ole oletettavaa, että tavallinen lukija seuraisi journalistisen tarinan rakentumista näin tarkasti.

Tässä yhteydessä tulee myös miettineeksi, kuinka tavallista oikeussalissa riehuminen tai jollain muulla tavalla epäkorrekti käytös on. Journalismi nostaa yleensä esiin uutiskriteeriensä mukaisesti poikkeuksellista toimintaa. Jos valtaosa oikeuskäsittelyistä toteutuu verraten hillitysti, voidaan ajatella, että poikkeuksellista ja uutisarvoista Auerin rauhallisuudessa oli se, että se katsotaan perinteisten sukupuolikategorioiden mukaan epätavalliseksi. Auerin tunteita tai tunteettomuutta heijastettiin lukijoille ja ikään kuin kutsuttiin heitä tämän kautta arvioimaan Auerin persoonaa tai mahdollista syyllisyyttä. *Aineistomme antaakin aiheen olettaa, että syyttäjän argumentointi synnytti journalismissa tavan tulkita ja kiinnittää huomiota Auerin käytökseen ja toimintaan myöhemmissä tapauksen vaiheessa.* Adjektiivien rauhallinen tai tyyni näennäisen neutraali toistaminen voidaan ymmärtää viitteeksi syyttäjän alkuperäiseen argumentointiin Auerin rauhallisuudesta.

Toki journalismi antoi tarinassaan tilaa myös rauhallisuus-diskurssia haastaville argumenteille. Näitä esittivät esimerkiksi Auerin tunteneet läheiset tai hänet kohdanneet nettitutut. Myös Auerin puolustus ja Auer itse osallistuivat rauhallisuuskeskusteluun. Eri toimijaryhmien kantoja esittelevässä kuviossa puolustuksen tai Auerin lausumista osa on kuitenkin koodattu epäsuorasti samanmielisiksi luomamme väitteen kanssa. Näissä kohdissa puolustus toi esille Auerin olevan rauhallinen, mutta yritti antaa rauhallisuudelle päinvastaisia merkityksiä kuin miten syyttäjä sitä merkitsi. On vaikea sanoa, horjuttivatko puolustuksen kannanotot syyttäjän merkityksenantoja. Puolustuksen tehtävä oli tässä suhteessa vaikeampi, sillä syyttäjän puhe nojasi kulttuurisiin, sukupuolesta tukea hakeviin kategorioihin, kun taas puolustuksen olisi pitänyt pystyä kyseenalaistamaan näitä luonnollisina pidettyjä kategorioita.

Journalismissa ei suoraan kyseenalaistettu kylmyys- tai rauhallisuusdiskurssia. Kiinnostava yksityiskohta on, että vain kahdessa lehtiaineistomme jutussa tuotiin esiin mahdollisuus, että Auerin rauhallisuus heti surman jälkeen olisi voinut johtua sokista (SK 4.5.2010 & HS 2.7.2011). Voisi olettaa, että myös tätä vaihtoehtoa olisi pohdittu, sillä kriisijournalismin toimintaperiaatteita on viime vuosina jouduttu pohtimaan esimerkiksi koulusurmien tai suuronnettomuuksien yhteydessä. Kriisipsykologiassa tunnettu tosiasia on, että sokkitilassa ihminen usein toimii hyvin rauhallisesti ja jopa tunteettomasti. Vain harva sokkiin joutunut ihminen panikoituu tai on hysteerinen. (esim. Saari 2000, 42–49) Varsinaisen sokin mahdollisuuksien puntaroinnin sijaan journalismissa käytettiin sokki-sanaa sen kansanomaisessa merkityksessä. Esimerkiksi Satakunnan Kansan toimittaja kuvailee Auerin joutuneen sokkiin Vaasan hovioikeuden vapauttavan tuomion jälkeen. Sokki-sanan käyttö oli peräisin Auerilta itseltään, mutta sitä ei ingressissä kerrottu:

Yllätysratkaisu: Hovioikeuden päätös hämmensi murhasta tuomitun hetkeksi sokkiin (SK 26.5.2011)

4.2. Paljon puhetta (huonosta) äitiydestä

Personan pohdinnan ohella toinen keskeisesti sukupuoleen liittyvä Auerin merkitsemisen tapa liittyi äitiyteen. Koska Anneli Auer toimi surman tapahtuessa neljän lapsen kotiäitinä ja puhui ylläpitämällään perheaiheisella verkkosivustolla vahvasti kotiäitiyden puolesta, ei ollut ihme, että äitiys tuli esille myös Ulvilan surmaa käsittelevissä uutisissa.

Auerin vangitsemisen jälkeen julkaistuissa lehtijutuissa Aueria kutsuttiin ”aviopuolisoksi”, ”vaimoksi”, ”Uvilan leskeksi”, ”naiseksi”, ”epäilyksi” tai muutamissa jutuissa ”ekonominaiseksi” tai ”ekonomiksi” hänen koulutuksensa mukaisesti. Kun teosta epäilystä saatiin enemmän tietoa, etenkin Iltalehti otti myös vanhemmuuteen liittyvät termit käyttöön.

Kautta aineistomme Aueria puhuteltiin mediassa erilaisilla äitiyden variaatioilla ”perheenäidiksi”, ”kotiäidiksi”, ”äidiksi”, ”superäidiksi” tai ”malliäidiksi”. Monissa aineiston jutuissa tuotiin esiin perheen lasten puheenvuoroja tai kuvattiin tapahtumia heidän näkökulmastaan. Näissä jutuissa on luontevaa, että jutussa esiintyvistä muista toimijoista puhutaan samalla kategoriatasolla äitinä tai isänä. Kun näissä jutuissa puhuteltiin Aueria äitinä, nimeämistä voi monessa tapauksessa pitää neutraalina. Auer kuitenkin nimettiin usein perheenäidiksi tai kotiäidiksi myös irrallaan lasten kertomuksista. Näissä tapauksissa sanan valinta viittaakin pelkkää äitiyttä laajempiin velvollisuuksiin perheessä.

KUVA 4.1. Iltalehti otsikoi juttunsa 1.10.2009 "Äiti viimeisteli isän surman" ja jatkoi ingressissä: "Hätäkeskukseen soittanut äiti ojensi puhelimen tyttärelleen ja puukotti miehensä kuoliaaksi." Jutussa paitsi faktuaalistetaan murha pelkän tunnustuksen perusteella (ks. luku 3), vedotaan samalla vanhemmuuden termeillä tunteisiin. Verbivalinnoilla korostetaan teon harkittua luonnetta ja kylmäverisyyttä. Äiti-Auer esitetään myös aktiivisena toimijana: hän on se, joka viimeistelee, ojentaa ja puukottaa.

Iltapäivälehdien lööppejä tutkineen Hanna Syrjälän (2007, 41–42) mukaan rikoksen tekijöitä ja uhreja kuvatessaan journalismi pyrkii koskettamaan mahdollisimman suurta lukijajoukkoa. Koska jokaisella on kokemuksia äitiydestä ja isyydestä, erityisesti perhesanojen käyttö rikosuutisissa on lisääntynyt. Äiti tai isä rikoksen tekijänä horjuttaa lukijoiden perusturvallisuutta ja vaikuttaa myös heidän tulkintaansa tapahtuneesta. Samasta asiasta on kyse, kun tekijöitä kuvaillaan perinteisesti luottamusta herättävien ammattien edustajina, kuten pappeina, opettajina tai lääkäreinä. Kun tällaiset henkilöt syyllistyvät rikoksiin, lukijasta tuntuu, ettei mihinkään voi luottaa ja hänelle ehdotetaan tulkinnaksi moraalista närkästystä. (em.)

Äitiyteen liittyy kulttuurisessa ymmärryksessä hyvin vahvoja mielikuvia hoivasta, ja äitiys koetaan usein kulttuurisesti ensisijaiseksi verrattuna isyyteen. Vaikka vahva yksilöllistymiskehitys on monipuolistanut myös julkisia äitiyden representaatioita, isyyden muuttumisesta puhutaan huomattavasti enemmän kuin äitiyden muuttumisesta. Äitiys mielletään isyyttä helpommin biologiasta nousevaksi ikaikaiseksi ja historiattomaksi määreeksi, joka asettuu pyyteettömyyden, kunniallisuuden ja siveyden piiriin, ja siihen yhdistetään harvoin esimerkiksi seksuaalisuutta. (Nikunen 2005) Kulttuurissamme on vahva yhteisymmärrys siitä, millainen on hyvä tai huono äiti. Huonon äidin kategoriaan joutuvat ne naiset, jotka eivät täytä äidin velvollisuuksiaan, vaan jättävät lapsen yksin tai vaille hoivaa eivätkä huolehdi myöskään muista kotiin ja perheeseen liittyvistä tehtävistään. Äitiys on jotakin ravitsevaa, ja hyvä äiti kasvattaa ja suojelee vaarassa olevaa lastaan. (Nätkin 1997)

Äitiyden suora yhdistäminen mediaesityksissä surmatekoon synnyttää voimakkaan kontrastin, joka korostaa teon poikkeuksellisuutta. Se voidaan nähdä myös moraalisen kannanottona henkirikokseen (Syrjälä 2007, 41–42). Tätä kontrastia etenkin Iltalehti hyödynsi uutisissaan ja lisäsi siihen tehoa yhdistämällä äitiyteen vielä ylimääräisen määrään kuten superäiti tai malliäiti. Heti Auerin vangitsemista seuranneen ”tunnustuksen” jälkeen lehti otsikoi teon seuraavasti: Superäidistä surmaajaksi (IL 2.10.2009). Myöhemmin lehti rakensi kontrasteja samalla periaatteella, kuitenkin hieman loiventaen sananvalinnoilla tai kysymyksenasettelulla syyllisyyttä tuottavia ilmaisuja:

”Annumammasta” seksuaalirikosepäilyksi (IL 17.9.2011)

Kiltti perheenäiti olikin julma murhaaja? (IL 31.12.2013)

Siinä missä kylmyys-diskurssi toteutui tapauksen käsittelyn alkuvaiheissa ensisijaisesti syyttäjältä peräisin olevien sitaattien julkaisuna, median omassa ideoinnissa ja pohdinnoissa Aueria toiseutettiin heti hänen vangitsemisensä jälkeen nimenomaan äitiyteen liittyvien kyseenalaistuksien kautta. Koska Aueria pidettiin ilmeisenä syällisenä tekoon, löydettiin selityksiä ja merkkejä jostain poikkeavasta hänen äitiydessään. Rikosjournalismille onkin usein tyypillistä, että se etsii rutiniinomaisesti syytetyn yksityiselämästä todisteita pahuudesta, ja miltei mikä tahansa henkilöhistoriasta löytyvä yksityiskohta voi tulla tässä yhteydessä osoitukseksi syällisyydestä (Jewkes 2011). Syytetyn henkilöhistoriaa aletaan siis lukea tappajan henkilöhistoriana (Nykänen 2000). Tässä yhteydessä Auerin äitiys tuli kuvailluksi äitiyden esityksenä ja kullassina, jota hän ylläpiti etenkin nettisivujensa välityksellä (esimerkkien kursivoinnit lisätty):

Äiti eli nettimaailmassa – Vaikka lapset viettivät pitkiäkin aikoja naapuriperheen kanssa, ei äitiä tuntunut kiinnostavan tutustua naapureihinsa paremmin. (IL 30.9.2009)

44-vuotias Anneli Auer *ehti esittää kolme vuotta varsinaista malliäitiä* kantaen samalla tunnollaan julmaa tekoaan. (IL 1.10.2009)

Huomiota naapurit kiinnittivät lähinnä siihen, että lapset viihtyivät leikkipuistossa usein aamusta iltaan, mutta *äitiä ei näkynyt juuri koskaan*. (---) Iltalehden haastattelun naapurin mukaan *lapset hakivatkin turvaa leikkitoveriensa vanhemmista*. (IL 8.10.2009)

Ulvilan surman ensimmäisessä käräjäoikeuskäsittelyssä vuonna 2010 myös syytäjän kutsumissa todistajapuheenvuoroissa ponnistettiin kategorisista äitiyden käsityksistä, ja näin tuotettiin mielikuvia Auerista huonona perheenäitinä. Äitiydessä ymmärretään usein olevan kyse reproduktiosta laajassa mielessä: perheenäitiyteen kuuluu paitsi lapsista myös kodista tai laajemmistakin yhteisöistä huolehtiminen. Tässä tehtävässään Auerin esitettiin epäonnistuneen, sillä Ulvilassa sijaitseva nelilapsisen perheen omakotitalo oli ollut surmayönä sotkuinen. Sotkuisuudella ja liialla on niilläkin vahvoja moraalisia ulottuvuuksia, sillä myös rikoksia kuvataan usein likaisuuteen liittyvillä metaforilla ja puhtautta taas käytetään viattomuuden symbolina (Gies & Bertoluzzi 2014). Seuraavassa esimerkissä tulee esille, miten äitiyttä helposti myös patologisoidaan eli periaatteessa hyvätkin äidin ominaisuudet voivat mennä liian pitkälle; huolehtivasta äidistä tulee ylihuolehtiva tai tukahduttava (Nikunen 2005). Vaikka Auer ei ollut kyennyt pitämään taloutta siistinä, häntä kuitenkin kuvattiin tiukkana kurinpitäjänä, joka pakotti muun perheen toimimaan haluamallaan tavalla:

Vaikka Auer oli kotiäiti, hän ei huolehtinut perheen kodista. Useat ihmiset kertoivat poliisin esitutkinnassa talon olleen aina sotkuinen. (---) Perhe eli hyvin sulkeutunutta elämää, eikä heillä käynyt vieraita. (---) Perheessä pidettiin tiukkaa kuria lapsille. Auer oli itse kasvissyöjä ja hän pakotti myös muut perheenjäsenet syömään vain kasvisruokaa. (IL 6.4.2010)

KUVA 4.2. Sotkuinen koti (väliotsikko)

Monet poliisit ihmettelivät surmatalon sotkuisuutta. Heidän mukaansa talo ei ollut "normaalin perheen koti".

- Tavaraa oli kasoissa joka puolella ja kodinhoitohuoneessa oli hirveä kasa likaisia vaatteita.

Poliisien mukaan keittiössä oli tyhjiä ketsuppurkkeja, vaatekaapissa tyhjiä deodoranttipurkkeja ja työhuoneessa pääsi vaivoin kävelemään.

- Tuli tunne, ettei kaikki ollut kunnossa. Arvioin, ettei talossa ei ollut siivottu puolesta vuodesta vuoteen, rikosylikonstaapeli kertoi.

Yhden poliisin epäily heräsi, kun hän oli mukana Auerin sairaalakuulustelussa surmayön jälkeen.

- Sanoin, että kävimme kuulustelemassa tekijää. (IL 22.4.2010)

Äitiyteen liittyvät biologiset oletukset näkyivät myös arvioissa, joita oikeudessa esitettiin surmayön tapahtumista. Jukka S. Lahden surman aikana Auer ei pyrkinyt viemään neljää lastaan ulos talosta, ja koska hyvän äidin katsotaan tilanteessa kuin tilanteessa suojelevan lapsiaan, Auerin toimintaa pidettiin luonnottomana ja/tai osoituksena hänen syyllisyydestään:

Missä äidinvaisto?

Härmä kertoi hämmästelleensä myös, että Auerin toiminnasta puuttuivat äidinvaisto ja huoli lapsista, kun poliisin ensipartio saapui paikalle. Äiti ei kertomansa mukaan vienyt lapsiaan turvaan taikka juossut heidän kanssaan pakoon. (SK 22.4.2010)

Myös osa oikeudenkäynnin ulkopuolisista asiantuntijahaastatteluista tuotti Auerista käsitystä syyllisenä vetoamalla perinteisiin käsityksiin äitiydestä. Esimerkiksi Satakunnan Kansan haastattelema psykologi Pirkko Lahti toi esiin, että Auerin toiminta surmayönä oli hyvin epätavallista nimenomaan äitinä:

Kun talossa oli tappaja, olisi äidin tavallinen reaktio viedä lapset ulos turvaan. Nyt äiti herättää lasta huudollaan apuun ja lähettää tämän katsomaan, joko mies lähti. Tätä äiti ei tavallisesti tee, vaan äiti on ensisijaisesti suojeleva. (SK 1.4.2010)

Minna Nikunen on tutkinut väitöskirjassaan ns. murha-itsemurhia, joissa jompikumpi vanhemmista tappaa lapsensa ja/tai puolisonsa sekä itsensä. Nikusen mukaan näiden rikosten mediaesityksissä on tyypillistä, että uutisoinnissa voidaan käyttää passiivimuotoa silloinkin kun tekijä on tiedossa, ja näin etäännytetään teosta vastuullinen osapuoli tapahtumasta. Yleinen perhesurmista puhuttaessa käytettävä termi on perhetragedia, mutta yleensä vain jos väkivallan tekijänä on mies. Tragedia sanana viittaa murhenäytelmään ja antaa ymmärtää, että oikea reaktio tapahtumaan olisi suru. Näin myös tekijä voidaan tavallaan sijoittaa uhrien joukkoon. Naisen ollessa murha-itsemurhan tekijä puhutaan suoraan äitiydestä, mutta miesten ollessa tekijöitä tarkastellaan enemmän vanhemmuutta kuin isyyttä. (Nikunen 2005)

Nikusen tutkimuksen havaintoja on kiinnostava heijastaa kokoamaamme Ulvilan surmaa käsittelevään aineistoon. Ulvilan surmaa ei juuri käsitelty mediassa perhetragediana, vaikka eittämättä kokonaisen perheen elämä muuttui tapahtuneen vuoksi peruuttamattomasti. Löysimme aineistosta yhdeksän juttua, joissa tapahtunutta kuvailtiin joko tragediana tai murhenäytelmänä: jutuista yksi julkaistiin Iltalehdessä (IL 15.4.2010), loput Satakunnan Kansassa. Jostain syystä juuri alueellinen Satakunnan Kansa halusi muutamassa jutussaan häivyttää Aueria surman tekijänä ja käsitellä tapahtunutta perheen murhenäytelmänä.

Lapsikeskeisen pariskunnan tragedia (SK 29.9.2009, otsikko)

Aviomiehensä Jukka S. Lahden surmasta syytetty Anneli Auer käyttäytyi tyynesti, kun perhetragedian oikeuskäsittely alkoi (IL 15.4.2010)

Nikusen (2005) mukaan on harvinaista, että murha-itsemurhan tehneistä miehistä puhuttaisiin isinä tai selvästi väkivaltaisina ilman jonkinlaisia puolusteluja. Ulvilan tapauksessa myöskään äitiyden ja väkivallan suora yhdistäminen ei ollut täysin ongelmaton. Vaikka Auerin äitiyden onnistuminen kyseenalaistettiin mediateksteissä, etenkin seksuaalirikosepäilyjen ja uuden vangitsemisen aikaan syksyllä 2011 Aueriin liitettiin selvästi aiempaa vähemmän mielikuvia äitiydestä. Selitys käsittelytavan muutokselle saattaa löytyä seuraavista sitaateista, jotka ovat peräisin keväältä 2012 seksuaalirikoksien tullessa oikeuden käsiteltäviksi:

Tutkijan mukaan keski-ikäinen perheenäiti ei sovi tyypillisen saatananpalvojan profiiliin. Vielä vähemmän kuvaan sopii saatananpalvonnan harrastaminen perhepiirissä. (IL 11.5.2012)

Alkaa haiskahtaa hysteeriseltä noitavainolta. Naurattaisi, jollei asia olisi muuten vakava. Saatananpalvonta ei käsittääkseni ole mikään järjestäytynyt uskonnollinen ryhmittymä, johon kotirouva tutustuu pyykinpesun ja muiden askareittensa lomassa. (SK 12.5.2012)

Seksuaalirikokset ja saatananpalvontaepäilyt olivat tekoina siis niin räikeitä, että niiden yhdistäminen äitiyteen alkoi käydä mediassa epäuskottavaksi. Tässä mielessä äitiys saattoi toimia myös Auerin syyttömyyttä tukevana kategoriana.

Nikusen (2005) mukaan miestekijöiden väkivaltaisuukselle haetaan yleensä syytä tai se voidaan jopa kieltää selittämällä, ettei mies tavallisesti ole väkivaltainen. Kun tekijän toimintaa pyritään selittämään, tekoa tarkastellaan usein eräänlaisena vahinkona. Mäkipää ja Mörä (2009) ovat luokitelleet erilaisia henkirikoksen kehystämistapoja ja tuovat esiin, että *vahingoksi kehystetyssä rikoksessa* rikoksen tekijää pidetään vain osittain vastuullisena tekemisestään. Lieventäviksi asianhaaroiksi voidaan esittää esimerkiksi päihdeongelma, mustasukkaisuus tai umpikujaan ajautunut elämäntilanne; ylipäänsä joku suhteellisen yksinkertaisesti ymmärrettävissä oleva henkilökohtaiseen taustaan liittyvä tekijä. (em.) Ulvilan surman käsittelyssä Auerin oletettua väkivaltaisuuksia pyrittiin selittämään varsin vähän. Muutamassa jutussa perheen tunteneet henkilöt kertoivat epäilyistään, että Auer olisi kärsinyt synnytyksen jälkeisestä masennuksesta.

Luontevammin Auerin tapaus istuikin Mäkipään ja Mörän (2009) luokittelussa henkirikokseksi, joka esitetään *pahuuden kehyksessä*. Tässä kehyksessä annetaan ymmärtää, ettei rikosta voi lopulta selittää mikään muu kuin tekijän poikkeuksellinen luonne tai paha persoonallisuus. Sen sijaan, että kuvailtaisiin tekijän taustalla olevia ongelmia, pahuuden kehyksessä keskitytään enemmän teon suunnitelmallisuuteen ja häikäilemättömyyteen (em.). Auer pahuuden kehyksessä esitettiin naisena, joka oli väkivaltainen sekä miestään että lapsiaan kohtaan. Etenkin syksystä 2011 alkaen Auerin oletettu väkivaltaisuus nousi keskeisesti ja kiertelemättä esille.

Lausetasolla juttuja tarkastellessa huomaa, että mediassa puhuttiin kuitenkin mieluummin Auerin väkivaltaisuudesta miestään kohtaan, ja äidin oletettu väkivaltaisuus lapsiaan kohtaan häivyttiin esimerkiksi passiivin taakse. Vaikka suuressa osassa Ulvilan surmaa käsittelevissä jutuista oli usein käytetty samaa kategoriatasoa puhuttaessa äidistä ja lapsista, suoraa väkivaltaa kuvailtiin mediateksteissä yleensä Anneli Auerin, ei äidin tekona.

Syyttäjien mukaan lapset ovat kertoneet myös, että Auer oli ollut väkivaltainen miestänsä kohtaan jo ennen surmayötä ja että perheessä oli ollut myös lapsiin kohdistunutta väkivaltaa. (HS 6.9.2011)

Syyttäjän mukaan Anneli oli myös ollut väkivaltainen paitsi parisuhteessaan, myös lapsiaan kohtaan. Anneli on kertonut heitelleensä raivostuessaan pehmoeläimiä ja kirjoja ja antaneensa lapsille tukkapölyä tai läpsineensä heitä poskille. Syyttäjä myös väitti Annelin uhkailleen miestään ja pitäneen jo aiemmin veistä miehensä kurkulla. (– –) Syyttäjän mukaan Auerin aiemmin saama seksirikostuomio kertoo, että tämä pystyy julmiin ja väkivaltaisiin tekoihin. (IL 28.9.2013)

Vain muutamassa jutussa ilmaistiin suoraan äidin väkivalta lapsiaan kohtaan:

Auerin arvomaailma ja moraalit olivat syyttäjän mukaan muuttuneet täysin. Auer muun muassa hyväksyi valehtelemisen keinona selviytyä konfliktitilanteista. Myös perheen lapset saivat syyttäjän mukaan osansa äitinsä väkivallasta. Uusi oli tieto siitä, että Auer kävi lastensa kanssa myymälävarkaissa, seikka, jota Lahti ei lainkaan hyväksynyt. (SK 21.8.2013)

Ulvilan surman mediakäsittelyn edetessä perheenäiti-puhe siis väheni. Tähän voi vaikuttaa paitsi syyttäjän esille tuoma suoraviivaisempi puhe väkivallasta, myös se, että varsinaisesta surmatapauksesta oli kulunut jo aikaa. Toisen käräjäoikeuskäsittelyn aikana Auer istui vankilatuomiota seksuaalirikoksista, perhe oli hajonnut, hän ei enää ylläpitänyt perheaiheisia nettisivuja ja hänen lapsensa oli huostaanotettu. Sen sijaan mittava mediahuomio oli tehnyt ulvilalaisesta naisesta niin tunnetun, että häntä voitiin puhutella mediateksteissä pelkällä etunimellä Annelina. Tämäkin on sukupuoleen liittyvä esitystavallinen valinta ja merkitsemiskeino, sillä Syrjälä (2007, 39) huomioi, että väkivaltautuisissa yleensä vain naisia kutsutaan pelkillä etunimillä. Rikosuutisissa esiintyvistä aikuisista miehistä ei käytetä etunimeä, nuorista pojista voidaan niin joskus tehdäkin. Etunimen käyttö alleviivaa henkilön tuttuutta ja tekee henkilöstä joissain tapauksissa hieman lapsenomaisen. Se lisää myös rikosuutisen emotionaalista tehoa.

4.3. Surma tapahtui ”omituisen avioliiton” kehyksessä

Olemme edellisissä alaluvuissa tuoneet esille, miten Anneli Auerin toiseuttamisen keinoina käytettiin keskeisesti kategorisia käsityksiä sukupuolesta. Mediaesityksiä hallitsivat etenkin Auerin persoonaan ja äitiyteen liittyvät merkityskamppailut. Tässä alaluvussa tuomme vielä esille, miten Auerin naiseus ja siihen kiinteästi liittyvä parisuhde toimivat syyllisyyttä rakentavina elementteinä.

Aiemmassa naisrikollisia käsittelevässä tutkimuksessa on tuotu esille, että naistekijöiden seksuaalisuus ja ulkonäkö ovat usein erityisen mediahuomion kohteena. Fyysisten piirteiden tarkastelu voi nousta jopa tärkeämmäksi kuin itse rikostapaus. Kun yhdysvaltalainen Amanda Knox pidätettiin Italiassa huonetoverinsa murhasta, etenkin eurooppalainen lehdistö otti kaiken irti hänen ulkonäöstään ja seksuaalisesta käytöksestään. Fox sai lehdistöltä lempinimen ”Foxy Knoxy” (seksikäs Knoxy), ja hän oli mediahuomion keskipisteenä, vaikka samasta rikoksesta syytettynä oli myös hänen poikaystävänsä. (Gies & Bortoluzzi 2014; Freyenberger 2013) Amanda Foxin tapaus on sikäli kiinnostava, että hänen käsittelynsä mediajulkisuudessa ei lopulta poikkea paljoakaan muiden ns. normaalien idolien käsittelystä. Vaikka idoleihin yleensä liitetään rakkaus ja ihailu, myös tavalliset julkkikset herättävät voimakkaita tunteita puolesta ja vastaan (vrt. Schmid 2005).

Omassa aineistossamme Anneli Auerin ulkoista olemusta yksityiskohtaisesti kuvailevat tekstit olivat vähemmistössä, mutta niitäkin kyllä löytyi:

45-vuotias nainen oli pukeutunut farkkuihin ja mustaan nahkatakkiin. Hän oli aiempaa selvästi *huolitellumman näköinen*. Auer oli meikannut itsensä ja laittanut *hiuksensa kiinni*. Ruokatauolla hän vielä *lisäsi huulipunaa* ja istui tauon jälkeen *entistä laitetumpana* salissa. (IL 15.4.2010, kursivoinnit lisätty)

KUVA 4.3. (IL 21.6.2010)

KUVA 4.4. (IL 16.6.2010)

KUVA 4.5. (IL 7.9.2011)

Teksti ja konteksti rakentavat tulkintaa

Auerin sukupuolielämä nousi otsikoihin esimerkiksi Iltalehdessä 21.6.2010, jolloin lehdessä kerrottiin, että Auerilla ja Jukka S. Lahdella oli aktiivista seksielämää aina surmayöhön saakka. Juttua kuvitettiin sekä Jukka S. Lahden että Auerin kasvokuvilla, ja jutun sisällön voi ajatella tukevan Auerin syyttömyyttä ja puhuvan syyttäjän esittämiä avioliiton riitaisuutta koskeneita väitteitä vastaan. Juttu ei myöskään kyseenalaista Auerin sukupuolimoraalia, sillä Lahden pienellä kuvalla varmistetaan lukijan heti ymmärtävän, keihin otsikon väittämä ”Intiimisti yhdessä” viittaa. Samaa Auerin kasvokuvaa on käytetty lehden muissakin jutuissa, mutta tätä juttua varten sitä on selvästi käsitelty (kuva 4.3.). Kuvassa Auerin iho on muokattu tasaiseksi, varjoja poistettu ja lopputulos muistuttaa naistenlehtien kuvia, joista ryypt ja iän merkit on siloteltu. Huoliteltu ja itsetietoinen Auer toimii kuin vakuutena otsikon väittämälle; hänet voi kuvitella miehensä halun kohteeksi.

Janne Seppänen (2003) kirjoittaa, että sekä teksti että kuva ovat merkityksen momenteja eikä niiden itsenäistä osuutta voi aina erottaa merkityksen muodostumisesta. Ulvilan surman uutisoinnissa lehdet kierrättivät kuvia ja sama Auerin henkilökuva saattoi kuvittaa hyvinkin erilaista juttua. Näissä tapauksissa on helppo tarkastella sitä, millaisen tulkintakehyksen nimenomaan teksti kuvalle tarjoaa. Auerin intiimielämästä kertovan jutun kasvokuvaa käytettiin lehdessä ainakin kolmesti. Ensimmäisen kerran se oli Iltalehdessä jo 16.6.2010 Auerin odottaessa käräjäoikeuden tuomiota (kuva 4.4.). Otsikko ja kuvateksti kertoivat, että Auer luottaa vapautumiseensa. Kuva on selvästi vähemmän käsitelty kuin intiimielämää käsittelevässä jutussa. Kolmannen kerran (IL 7.9.2011) samaa otosta käytettiin taitollisesti eri tavoin rajattuna (kuva 4.5.). Kuvateksti nimesi tällä kerralla Auerin kasvoilla näkyvän tunteen ihmetykseksi. Otsikko kertoo Auerin kiistävän lastensa puheet: hän oli yllätynyt lasten kertomista uusista väitteistä, jotka johtivat seksuaalirikosepäilyyn. Kasvokuvien ja niihin yhdistettyjen tekstien käyttö havainnollistavat hyvin sitä, miten kuvajournalismikin on aina osin fiktiivistä tarinankerrontaa ja kuvatekstit sekä otsikot tarjoavat lukijalle erilaisia tulkintakehyksiä. Katsoja voi tekstien ohjaamana liittää samaan kuvaan hyvin erilaisia tunteita ja mielikuvia.

Koska Auerin kotiäitiys tuli mediaesityksissä voimakkaasti esille, siihen ei ehkä ollut helppo yhdistää ulkonäön korostamista tai seksuaalisuutta (vrt. Nikunen 2005). Itse asiassa tapahtumien käänneet olisivat tarjonneet mahdollisuuden tämän asian runsaammallekin esittämiselle esimerkiksi siinä vaiheessa, kun kävi ilmi, että Auerin miesystäväksi oli solutettu peitetoimintaa toteuttanut poliisi. Tässä yhteydessä Auerin seksielämä nousi otsikoihin, mutta lopulta verraten maltillisesti:

Vietti yön ”Sepon” kanssa (otsikko)

Kyllä me pientä fyysistä toimintaa harrastimme, vaikka Seppo yritti jarrutella kuulemma sen takia, ettei ryssisi suhdetta. Suhteen aikana tuli kuitenkin todistetuksi, ettei Seppo ainakaan ole impotentti, Auer paljasti. (---) Auer kertoi eilen myös STT:lle viettäneensä Sepon kanssa läheisiä hetkiä. (---) Olemme suudelleet ja suukotelleet useasti. Yhden yön olemme nukkuneet yhdessä. Emme ole varsinaisesti olleet sukupuoliyhteydessä, mutta suhteeseen kuului myös fyysistä läheisyyttä, Auer kuvaili. (IL 6.9.2011)

Poliisiin peitetoiminta: kaveruus sallittu, seksi ei (HS 6.7.2011)

Peitetoiminnasta ja sen sisältämästä intiimistä läheisyydestä uutisointi kääntyi jopa jossain määrin Auerin eduksi, sillä kriittinen asenne suuntautui enemmän poliisiin kuin Aueriin itseensä. Tätä vahvistivat Auerin omat lausunnot petetyksi tulemisen kokemuksesta ja siitä, miten peitepoliisi ”Seppo” oli herättänyt hänessä ”aitoja tunteita”. Oikeastaan vain yksi aineistostamme löytynyt letkautus oli tulkittavissa Auerin sukupuolimoraalia kyseenalaistavaksi:

Soluttautujapoliisi ”Sepolta” oli kielletty seksi Anneli Auerin kanssa, mutta nyt kun Anneli on vapaa, kannattaisi ”Sepon” ehkä soitella. (IL 9.7.2011)

KUVA 4.6. (Ilta-lehti 28.6.2010)

Peitetoiminnan paljastumisen ajan visuaalisesta kerronnasta löytyi jopa Auerin uhriuttamista. Iltalehden (28.6.2010) otsikko, jossa kerrotaan soluttautujan iskeneen polulla, voi synnyttää mielikuvia paitsi iskemisestä flirttailun ja lähestymisen merkityksessä, myös iskemisestä päälle käymisen tai seksuaalisen uhan merkityksessä (kuva 4.6.), sillä naisiin poluilla kohdistuvista iskuista luetaan usein seksuaalisen väkivallan yhteydessä. Auerin uhriutta korostaa vankilassa otetun kuvan asettelu, jossa passiivisesti seisovan Auerin taustalle on jätetty näkyviin paljon vaaleaa seinäpinta-alaa. Auerin kädet roikkuvat voimattoman näköisesti sivuilla. Hän ei ole kuvassa aktiivinen toimija, vaan toiminnan (iskun) kohde. Huomio kiinnittyy myös pienehköön ja paljon ihoa näkyväksi jättävään toppiin Auerin yllä. Nainen on steriilissä tilassa hylätyn ja surullisen näköinen. Uutiskuvat ovat yhdistelmä nopeita otoksia ja harkittuja sommitteluja. Tämä kuva on selvästi aseteltu harkiten. Samassa haastattelutilanteessa on otettu kuvia, joissa Auer istuu etualalla olevan pöydän ääressä, ja niitä on käytetty Iltalehdessä muutamaa päivää aiemmin kuvittamassa juttua, jossa kerrotaan Auerin pettyneen tuomioonsa. Tässä kuvassa nainen seisoo etäämpänä, mikä lisää emotionaalista välimatkaa katsojan ja naisen välillä. Etäisyyttä ja kuvan kohteen yksinäisyyttä korostaa myös eristävä lasiseinä. Oma tulkintamme sai vahvistusta kun haastattelimme myöhemmin jutun tehnyttä toimittajaa:

”Onhan se vähän reppana tossa (kuvassa 4.6.) (---) kun se seisoo tuolla vankilahameessaan. (---) Tavallaan se sopii tähän teemaan, että häntä on nyt käytetty härskillä tavalla hyväksi, että valepoikaystäviä tullut. Sehän oli aika törkeä tempu kuitenkin.”

Haastattelu, Iltalehden toimittaja

Seksuaalisuuden tai ulkonäköpohdintojen sijaan Auerin naiseutta käsiteltiin enemmän Lahden ja Auerin parisuhteen kautta. Ulvilan surman uhrin Jukka S. Lahden käsittely ei ollut erityisen runsasta siinä vaiheessa, kun oman aineistomme tarkempi käsittely alkoi. Kuitenkin aineistosta löytyi esimerkkejä ns. uhridimension käyttämisestä. Harri Palmolahti (1993) kirjoittaa, että yksi yleisin keino syyllisyyden tuottamisessa journalismissa on ns. uhridimensio eli huomion keskiöön nostetaan henkilöt, jotka ovat teon seurausten kärsijöitä ja heidän tehtävänsä jutussa on tuottaa paheksuntaa tekijää kohtaan. Uhria voidaan jopa idealisoida tavalla, joka suosittelee lukijaa samaistumaan uhriin ja demonisoimaan tekijää (Mäkipää & Mörä 2009).

Mediajulkisuudessa Jukka S. Lahti esitettiin menestyneenä satakuntalaisen pikkukaupungin miehenä, ja hän esiintyi ”yhtenä meistä”, johon yleisö kutsuttiin samastumaan. Lahti oli saavuttanut suomalaisen ihanne-elämän tunnusmerkit: omakotitalon, monilapsisen perheen ja menestyksekkään uran. Vaikka muutamissa jutuissa Lahtea kuvaillaan myös äkkipikaiseksi tai dramaattisuuteen taipuvaksi, monissa jutuissa Lahti esitetään sosiaalisena, lapsirakkaana, iloisena ja ahkerana:

Lapsirakas perheenisä (otsikko)

Hän vaikutti tyytyväiseltä mieheltä, joka oli onnistunut hankkimaan sekä perheidyllin että menestyksekkään uran. (---) Lahti itse oli arvostettu sosiaalipsykologi. Hänet tunnettiin kyvykkäänä ja suorasanaisena uramiehenä, joka selviytyi tilanteesta kuin tilanteesta--- perheenisä lähti yleensä jo aikaisin aamulla vaatimaan työhönsä (---) iloinen perheenisä nähtiin usein myös viettämässä aikaa jälkikasvunsa kanssa. (---) Lahdella oli myös harvinaisen laaja tuttavapiiri (---) Vaikka Jukka S. Lahti käyttäytyi muulloin täysin normaalisti, vaimonsa kanssa he olivat huomiota herättävä pari. (IL 3.10.2009)

Edellisen sitaatin lopussa tulee ilmi, että ainoa epänormaalius Lahden idyllisessä elämässä oli hänen vaimonsa Anneli Auer. Journalismissa argumentoitiin erilaisia dramaturgisia rinnastuksia ja vastakohtaisuuksia tuottaen, että Lahden ja Auerin parisuhde oli outo, ja nimenomaan Aueriin liitetyt persoonan tai toiminnan kuvaukset olivat yleisten ihanteiden vastaisia. Siinä missä Lahti esitettiin sosiaalisena, Auer kuvailtiin sosiaalisesti kyvyttömäksi erakoksi; siinä missä Lahti oli iloinen perheenisä, Auer taas oli sisäänpäin kääntynyt ja ilmeeton.

Poliisin esitutkimusmateriaalista ilmenee, että moni sukulainen ihmetteli, kuinka sosiaalinen Lahti valitsi vaimokseen erakkomaisen Auerin. (---) Sukulaisia parin erilaisuus ihmetytti, sillä Lahti oli avoin ihminen. (IL 6.4.2010)

Auer ei jutellut sukulaisten tai naapureiden kanssa juuri lainkaan. Lahti oli heistä puheliaampi, hänellä oli laaja tuttavapiiri. Auerilla oli vain yksi ystävä (---) Auer oli erakkomainen ja sisäänpäin kääntynyt. Lahti puolestaan sosiaalinen ja värikäs, usein äänessä. (IL 31.12.2013)

Palmolahden (1993) mukaan dramaturgisen argumentoinnin tavoite on tunteen alueella operoiden tarjota selityksiä siitä, miten asiat ovat suhteessa toisiinsa. Riippumatta siitä onko asioiden välillä tosiasiallista kausaliteettia, journalistisessa tarinassa niiden välille rakennetaan yhteyksiä. Auerin ja Lahden persoonien eroavaisuudet esitettiin osoitukseksi siitä, että heidän avioliittonsa oli omituinen, ja tämä kirjoitettiin suoraan journalismissa julki. Omituisuuden tueksi esitettiin myös sukupuolimoraaliin liittyvä kertomus parisuhteen alkua ajoilta, jossa tuotiin esiin, että pariskunnan lapsi oli saanut alkunsa molempien ollessa tahoillaan toisissa suhteissa:

Omituinen avioliitto (väliotsikko)

Anneli Auerin ja Jukka S. Lahden kymmenen vuotta kestänyt suhde oli monella tapaa erikoinen. He tapasivat ollessaan samassa työpaikassa. Tuolloin Auer oli avioliitossa, Lahti naimisissa.

Pian Auer tuli raskaaksi, mutta molemmat jatkoivat omien kumppaniensa kanssa. Auerin miesystävä ehti jo tunnustaa tytön isyyden, mutta se kumottiin myöhemmin. Auer ja Lahti muuttivat yhteen lapsen ollessa puolivuotias. (IL 29.4.2010)

Omituisen avioliiton diskurssi ratkaisee jälleen ongelman, joka muuten olisi naisen tekemän surman ja perinteisen perheeseen liitetyn moraalisen järjestyksen välillä. Isähän perinteisesti mielletään auktoriteetiksi ja vahvaksi perheen pääksi, ja äidin ja lapsen välinen suhde taas perheen ytimeksi (Nikunen 2005). Lahden ja Auerin suhteessa Auer ”päätti perheen kaapin paikan” (IL 28.9.2013), ja koska journalistisen tarinan mukaan Lahden ja Auerin perhedynamiikka ei näyttänyt mahtuvan perinteisen perhejärjestyksen sisälle, oli helpompi omaksua myös ajatus perheenäidin syyllisyydestä surmatekoon.

KUVA 4.7.
(IL 3.10.2009)

Omituisen avioliiton visuaalinen esitys

Lahden ja Auerin parisuhteeseen alettiin tuottaa jo uutisoinnin alkuvaiheissa outoutta. Iltalehden (3.10.2009) juttu on otsikoitu ”Lapsirakas perheenisä”. Ingressi lupaa jutun paljastavan millaista elämää raa’asti surmattu Lahti eli perheensä kanssa. Omakotitaloja esittävään valokuvaan on yhdistetty kaksi mustaa piirroshahmoa. Hahmojen tarkoitus on mitä ilmeisimmin kuvata vaimon ja miehen välistä fyysistä kokoeroa, joka poikkeaa perinteisen sukupuolikategorian ideaalista, jonka mukaan mies on naista kookkaampi. Piirroksen Auer-hahmo seisoo kädet lanteilla, takakenossa ja vallakkaassa asennossa jalat hieman harallaan. Lahden kävely taas kuvasta päätellen oli jollain tavalla horjuvaa. Hahmot kertovat perheen valtasuhteista ja koska Auer piirroksesta päätellen oli selvästi miestään kookkaampi, syntyy vaikutelma, että hänen olisi myös fyysisesti mahdollista vahingoittaa miestään. Tummiin hahmojen päälle sijoitettujen kasvokuvien alla toistetaan vielä kuvan viesti siitä, että Auer oli 180-senttinen ekonomi-kotiäiti, ja Lahti puolestaan paitsi omistautuva perheenisä myös huomattavasti vaimoaan lyhyempi. Lehdessä ei selvästikään ole haluttu tyytyä vain sanalliseen kokoeron kuvailuun, vaan on sen tueksi tuotettu sanoja vahvempi visuaalinen viesti.

4.4. Yhteenvetoa: kolme diskurssia sukupuolesta

Joissain tapauksissa naisen väkivaltainen teko on tullut kaikille yllätyksenä. Yhtenä päivänä nainen pitää kodinhoitoblogia ja seuraavana tappaa miehensä tai lapsensa. Voiko kenestä tahansa naisesta tulla tappaja? (Iltalehti, Ilona 27.10.2009)

Olemme tässä luvussa tuoneet esille, miten sukupuoli ja siihen liittyvä perinteinen kategorinen ajattelu on ollut keskeisessä osassa Ulvilan surman mediaesityksissä. Mediassa on käyty merkityskamppailuja liittyen Auerin rauhalliseen luonteeseen, hänen äitiyteensä, seksuaalimoraaliinsa, parisuhteeseensa ja perheeseensä. Löysimme mediateksteistä ainakin kolme sukupuolikategorioihin nojaavaa diskurssia, joiden tehtävänä oli ratkaista raa’an henkirikoksen ja mahdollisen naistekijän välinen ristiriita. Näitä olivat kylmän naisen, huonon äidin ja omituisen avioliiton diskurssit. Kaikki ne tarjosivat tukea Auerin syyllisyyttä tuottavalle argumentoinnille.

Toki sekä teksteistä että kuvista oli löydettävissä myös syyttömyyttä tukevaa kerrota, joka kytkeytyi Auerin sukupuoleen. Toimme esiin muutamia tällaisiakin esimerkkejä, vaikka huomiomme keskiössä oli syyllisyyden vaikutelmien tuottaminen. Syyttömyyttä tukevissa tilanteissa Auerin toiminta sopi kitkattomammin perinteisiin sukupuolikategorioihin. Esimerkiksi poliisin peitetoiminnan paljastuksessa oli nähtävissä Auerin uhriuttamista. Tässä tilanteessa Auer esitettiin naisena, jonka tunteita poliisi oli loukannut. Koska naisiin yleensä yhdistetään tunteellisuus, Auerinkaan tunteet eivät haastaneet perinteisiä sukupuolikategorioita toisin kuin hänen rauhallisuutensa, joka monesti tulkittiin kylmäverisydeksi.¹⁹

Kuten aiemmissa naisrikollisten mediaesityksiä tarkastelleissa tutkimuksissakin on todettu (esim. Marsh 2014, Meloy & Miller 2009), myös Ulvilan surman mediaesityksissä Auerin persoonan pohdinta nousi keskeisesti esille, ja hänestä tehtiin mediassa monella tavalla ”toinen”. Tämän alaluvun alussa olevassa Iltalehden Ilona-liitteen sitaatissa tuodaan esille kysymyksen muodossa Auerin toiseuttamisen perussy. Kun Auer esitetään luonteeltaan kylmänä, perheenäitinä epäonnistuneena ja hänen mahdollisesti tekemänsä henkirikos ”pahuuden kehyksessä”, Ilona-liitteen esittämä kysymys saa vastauksensa: ei, kenestä tahansa naisesta ei voi tulla tappajaa.

Tekijäksi epäillyn toiseutta tuottaessaan rikosjournalismi toimii yhdellä jopa sen perustehtäväksi katsotulla tavalla. Rikoksista tulee uutisia, koska ne uhkaavat yhteiskuntarauhaa ja rikkovat moraal sääntöjä vastaan – rikosjournalismin tehtävänä

19 Syyttömyyttä tukevat esitystavat eivät kuitenkaan välttämättä liittyneet itse surmatekoon. Esimerkiksi peitetoiminnan paljastuessa Auerin uhriuttaminen liittyi surmateon jälkeisiin vaiheisiin. Myötätuntoa synnyttävät mediaesitykset voivat kuitenkin muuttaa Auerin persoonasta syntyvää kokonaiskuvaa ja sitä kautta vaikuttaa siihen tulkintaan, jota lehden lukijat hänestä tekevät myös surmasta epäiltyinä.

on näin vahvistaa yhteiskunnan rajoja ja muistuttaa ihmisiä rajojen rikkomisen seurauksista (Dahlgren 1988). Rikosuutiset siis myös vahvistavat yhteiskunnan moraalialia ja yhteisöllisyyden kokemusta.

Pirstaloituneessa, yksilöllistyneessä ja moniarvoisessa yhteiskunnassa ihmisillä on yhä vähemmän jaettuina, varmoja totuuksia. Epävarmuuden ja epäilyn ajassa voi syntyä jopa ajatus siitä, voisiko kenestä tahansa tavallisesta perheenäidistä tulla tappaja. Näin syntyy kysyntää yksinkertaistetuille esityksille asioista, jotka tuntuvat ymmärrettäviltä ja vahvistavat yhteisön samanmielisyyttä. Yksiselitteisen paheksuttavina esitetyt rikokset tarjoavat ihmisille jopa uskonnon harjoittamiseen verrattavia paikkoja kokea yhdessä kollektiivisia suuria tunteita. (Mäkipää & Mörä 2009, Petersen 2011, Osborne 1995)

Tässä luvussa käytetyistä juttuesimerkeistä huomaa, että kategoriseen sukupuoli-ajatteluun nojaava uutisointi oli yleistä etenkin Iltalehdessä. Kaupallisessa media-ympäristössä irtonumeroita myyvät iltapäivälehdet pyrkivät löytämään rikosuutisiin joiain sellaista, joka erottaisi ne tavallisesta tarinasta. Rikokset esitetään mysteereinä ja draamoina, esille nostetaan yksityiskohtia, spekuloidaan motiiveilla ja tekijän tai uhrin taustoilla. Tähän kerronnan tapaan tuntuvat sopivan myös sukupuoleen liittyvät kärjistyksen ja stereotyyppiat.

5.

KARNEVALISOINTIA JA KIISTOJA VERKOSSA

Ulvilan surmaa on käsitelty mediajärjestelmässä, jossa sosiaalinen media ja journalistinen media muodostavat toisiinsa kutoutuneen monimuotoisen kokonaisuuden. Chadwick (2013) kuvaa järjestelmää hybridiksi, jossa eri välineet toimivat kiinteässä yhteydessä toisiinsa kierrättäen sisältöjä alustalta toiselle ja välineestä toiseen, mutta toisaalta operoiden eri kanavilla myös mediakohtaisen logiikan sääteleminä. Yhdysvalloissa New York Timesia, Washington Postia ja 120 suosituinta poliittista bloggajaa tutkineet Messner ja DiStaso (2008) esittävät, että nykyisessä mediaympäristössä keskustelujen asialistaa ei aseta enää perinteinen journalismi, vaan se tapahtuu medioiden välisessä vuorovaikutuksessa (*intermedia agenda setting*).

Verkon ja sosiaalisen median rooli on ollut merkittävä myös Ulvilan surmaa käsittelevässä rikosjulkisuudessa. Vaikka iltapäivälehdillä ja television ajankoh-
taisohjelmilla on varmasti yhä keskeinen sija suuren yleisön tavoittamisessa, jo yksinkertaisilla verkkohauilla kuka tahansa tapauksesta kiinnostunut saa käsiinsä yksityiskohtia sisältävää ja perinteisen median julkaisematta jättämää aineistoa sekä löytää loputtomasti spekulatioita ja verkkokeskusteluja tapaukseen liittyen.

Riis ja Woodheadin (2010) sekä Jasperin (1998) mukaan eri mediakonteksteissa on erilaisia tunnejärjestelmiä (*emotional system*), jotka tukevat tietynlaisen tunnelmaisun käyttöä ja toisaalta myös rajaavat piiristään toisenlaista ilmaisua. Verkon toimintaympäristölle on tyypillistä, että keskusteluissa suositetaan epämuodollista ilmaisua, huumoria ja leikillisyyttä, eräänlaista vapauden eetosta sekä voimakasta mielipiteellisyttä.

Tässä luvussa analysoimme Ulvilan surman käsittelyä verkossa kahdesta eri näkökulmasta. Ensinnäkin käsittelemme Ulvilaan surmaan liittyvää Twitter-viestintää. Ulvilan surman uutisointihan sijoittuu vuosiin, jolloin sosiaalisen median käyttö suomalaisissa toimituksissa vähitellen yleistyi ja Twitteristä tuli yksi journalistien keskeinen työväline. Koska näkökulmamme on journalismissa, emme systemaattisesti tarkastele kaikkea Twitterissä käytyä Auer-keskustelua vaan lähinnä toimittajien lähettämiä twiittejä, vaikka aineistoa etsiessämme väistämättä luimme myös tavallisten kansalaisten lähettämiä Auer-viestejä.

Toiseksi tarkastelemme yhtä suosittua rikoksiin keskittynyttä keskustelufoorumia, Murha.info ja Ulvilan surman käsittelyä tällä alustalla. Murha.infossa on oma Ulvilan surmaan keskittynyt osionsa, jonka alla on satoja keskusteluavauksia tapaukseen liittyen. Emme tarkastele yksityiskohtaisesti Murha.infossa käytyä keskustelua, koska aineistoa olisi ollut valtavasti. Murha.infon osalta haluamme lähinnä esitellä yhteisön ja sen toimintaperiaatteita tuodaksemme esille, millaisen julkisuuden kohteeksi rikostapaus nykyisessä hybridissä mediaympäristössä joutuu. Murha.infossa asialistan asettavat innokkaat amatöörisalapoliisit, jotka pyrkivät aktiivisesti alkuperäisten lähteiden äärelle ja käyttävät aikaansa tapauksen parissa todennäköisesti enemmän kuin keskivertotoimittajat. Murha.infon yhdisti Ulvilan surmaan myös se, että poliisi epäili Anneli Auerin osallistuneen nimimerkillä palstalla käytyyn keskusteluun ja puolustaneen murhasta epäiltyä vaimoa voimakkaasti (HS 30.10.2009).

Verkosta löytyvää aineistoa rikastaaksemme olemme käyttäneet tutkimusmetodeina haastatteluja sekä Murha.infon aktiiveille suunnattua, anonyyminä täytettävää verkkokyselyä. Tarkoituksenamme ei siis ole tuottaa kattavaa verkkokeskustelujen sisällönanalyysiä, vaan tuoda eri aineistojen avulla esille nykyisen rikosjulkisuuden moninaisuutta.

5.1. Twitter toimittajien työkaluna

Anglosaksisissa maissa erittäin suosittu mikroblogipalvelu Twitter on Suomessa tullut tunnetuksi etenkin ammatillisen viestinnän välineenä. Twitterin käyttäjissä politiikan, median ja markkinoinnin ammattilaiset ovat vahvasti edustettuina (Vainikka 2014). Yleisradion Taloustutkimuksella teettämän kyselyn mukaan vuoden 2015 alussa noin 10 prosenttia suomalaisista käytti Twitteriä siinä missä esimerkiksi Facebookin käyttäjiä oli noin 56 prosenttia kansalaisista²⁰. Näin Twitter-julkisuus ei välttämättä vaikuta suoraan suuren yleisön mielipiteisiin, mutta se voi huomattavastikin vaikuttaa journalismin ammattilaisiin ja sitä kautta suurelle yleisölle tarjottuihin näkökulmiin ja tulkintoihin. Palvelun käyttö on lisääntynyt viime vuosina, esimerkiksi vuosina 2013–2014 noin 20 prosentilla²¹.

Toimittajien Twitterin käyttöä on tutkittu viime vuosina runsaasti. Aiemmassa tutkimuksessa on huomattu, että journalistisessa työssä Twitter-kulttuurin normit ja journalistiset ideaalit helposti sulautuvat. Twitter, siinä missä monet muutkin sosiaalisen median alustat, houkuttelee astetta vapaampaan ilmaisuun, ja toimittajan voi olla paikoitellen vaikea muistaa, missä roolissa hän sosiaalisessa verkostossaan toimii; toimittajana vai yksityishenkilönä (Farhi 2009, Vainikka 2014). Tämä näkyy siinä, että verkossa toimittajat saattavat ottaa helpommin kantaa asioihin kuin muilla alustoilla. Yhdysvalloissa tehdyn tutkimuksen mukaan noin 43 prosentissa toimittajien twiiteistä on kantaaottavia elementtejä ja 16 prosenttia twiiteistä on ensisijaisesti mielipiteellisiä (Lasorsa ym. 2012).

Twitter palvelee uutistyyssä monin eri tavoin. Barnardin (2014) mukaan on erotettavissa ainakin kahdeksan Twitterin käyttötapaa, joita ovat 1) informaation kerääminen, 2) uutisten levittäminen, 3) lähteiden etsiminen, 4) julkiset muistiinpanot, 5) yleisöjen sitouttaminen, 6) journalistinen metadiskurssi, 7) muu ammatillinen vuorovaikutus ja 8) henkilökohtainen vuorovaikutus.

Toimittajat voivat olla läsnä palvelussa joko toimituksen profiililla tai henkilökohtaisella profiilillaan, jolloin he ammattiroolissa toimiessaan liittyvät usein selitteeksi tai osaksi Twitter-osoitettaan edustamansa välineen nimen. Helmikuussa 2015 MTV3:n rikostoimitus avasi oman Twitter-tilin juuri oikeuskäsittelyiden live-seuranta silmillä pitäen. Kansainvälisissä tutkimuksissa on kuitenkin tuotu esiin, että yleensä toimittajat harjoittavat reaaliaikaista live-twiittausta omien profiiliensa kautta. Mediataloille tämä asettaa uudenlaisen haasteen, sillä tekstit julkaistaan nopeassa aikataulussa, eivätkä ne kulje toimituksellisen tarkistusprosessin kautta. (Artwick 2013) Twitter-uutiset ovat alttiimpia virheille kuin perinteisissä välineissä julkaistut uutiset, ja tämä haastaa journalistisen työskentelyideaalin, johon on keskeisesti kuulunut faktojen tarkistus (Hermida 2012). Myös toimittajien itsensä mielestä yksi sosiaalisen median isoimmista ongelmista journalismissa on tarkkuuden tai luotettavuuden mahdollinen rapautuminen (Gulyas 2013).

20 http://yle.fi/uutiset/suomalaiset_vahvasti_facebook-kansaa_whatsapp_toiseksi_suosituin/7707216

21 Carat consumer connection system 2013 – kuluttajatutkimus.

Lyhyt Twitter-sanasto

Twitter on mikroblogipalvelu, jossa tekstipohjaiset viestit voivat olla enintään 140 merkkiä pitkiä. Twitter-viesteihin on mahdollista liittää taustoja linkeillä tai yhdistelmällä ne #-merkillä laajempaan keskusteluun, jolloin ne löytyvät myös kyseisen hashtagin avulla tehdyissä hauissa.

- TWIITTI, TVIITTI = lähetetty viesti, tulee englannin kielen sanasta tweet, suom. viserrys. Pituudeltaan enintään 140 merkkiä. Verbimuodossa twiitata.
- RE-TWIITTI (RT), RE-TWIITATA = uudelleentwiittausta; toisen kirjoittaman twiitin jakamista uudelleen omille seuraajille. Lyhennettä ei tarvitse itse kirjoittaa, palvelussa on toiminto uudelleentwiittausta varten.
- MT = modified tweet, muokattu twiitti. Alkuperäisestä twiitistä on ennen edelleentwiittausta poistettu vähemmän oleellisia osia, jotta merkkimäärä riittäisi. Kirjoittaja merkitsee sen itse lyhenteellä MT.
- TT = translated tweet, tulkattu twiitti. Vieraskielisestä twiitistä tehty suomennos, joka on jaettu omille seuraajille. Kirjoittaja merkitsee sen itse lyhenteellä TT.
- HASHTAG = aihetunniste, risuaita, lyhenne #. Keskustelutunniste tai asiasana, jolla oma viesti voidaan yhdistää asiasta käytävään laajempaan keskusteluun. Aihetunnisteiden avulla Twitterissä voi seurata keskusteluja asioista sellaisten ihmisten välillä, joita ei henkilöinä seuraa. Keskusteluja voidaan hakea palvelusta hashtagien avulla ja risuaita on linkki kaikkeen sisältöön, joka on merkitty tietyllä asiasanalla. Ulvilan surman yhteydessä käytettiin yleisesti aihetunnisteita #Auer, #Ulvilansurma ja #Ulvila.
- DM = direct message, suora viesti henkilöiden kesken, joka ei näy julkisesti.
- @käyttäjänimi = ät-merkki tai maininta. @-merkillä voidaan viitata tiettyyn käyttäjään ja toimii myös linkkinä käyttäjän profiiliin.
- FAVORITE = suosikki, twiitin alapuolella oleva tähtimerkki. Toisen lähettämä twiitti voidaan merkitä suosikiksi vrt. Facebookin tykkäys.
- VIA = englanninkielisellä sanalla viitataan viesteissä henkilöön, jonka kautta tai ansiosta jokin asia on tapahtunut

Erilaisten tapahtumien live-seurannasta on tullut yksi tyypillinen journalistinen tapa käyttää Twitteriä. Oikeudenkäynnit ovat kansainvälisestäkin yksi suosituimmista reaaliaikaisesti seuratuista tapahtumatyypeistä, mikä on herättänyt myös kritiikkiä siitä, kuinka hyvin tiivistä viestintää edellyttävä alusta sopii oikeuskäsittelyjen kaltaisten monimutkaisten tapausten raportointiin (esim. Schulz & Cannon 2013, Hewet 2015).

Tässä tutkimuksessa etsimme Twitteristä ajalta 1.8.2014–29.2.2015 Ulvilan surmaa käsittelevää keskustelua, eli twiitit ajoittuivat toisen hovioikeuskäsittelyn ja tuomion julistamisen ajankohtaan. Analysoimaamme lehtiaineistoa myöhemmän ajankohdan valinta oli perusteltua paitsi hakuteknisistä syistä²² myös siksi, että vielä 2009 Auerin vangitsemisen aikaan Twitter ei ollut laajasti suomalaisten toimitusten käytössä. Vuonna 2012 Helsingin Sanomat raportoi Twitterissä Anders Breivikin oikeudenkäynnistä Oslossa. Ulvilan surman toinen käräjäoikeuskäsittely vuonna 2013 oli Suomessa ensimmäisiä tapauksia, jonka yhteydessä monet toimitukset raportoivat oikeussalista Twitter-tiliensä välityksellä.

Teimme Twitteristä haun, johon sisällytimme Auer-aihetunnisteen lisäksi sanat ”Ulvilan surma”, ”Anneli Auer” ja ”Ulvila”. Tarkastelimme tapauksesta live-seurantaa tuottaneiden toimitusten uutisointia myös muualla siltä osin kuin sitä mainostettiin Twitterissä. Rajaamaltamme ajanjaksolta Twitteristä löytyi 2370 Ulvilan surmaan liittyvää twiittiä. Kahdenkymmenen aktiivisimman twiittaajan joukossa oli kahdeksan toimittajaa tai toimitusta: Pohjalaisen ja Yle Satakunnan toimitusten Twitter-tilit, MTV3 usean toimittajan henkilökohtaisen tilin välityksellä sekä Yleisradio yhden toimittajan henkilökohtaisen tilin välityksellä. Oikeuskäsittelyn aktiivisina päivinä valtaosa twiiteistä oli eri medioiden live-seurantaa. Kaikki tässä luvussa siteeratut twiitit ovat toimittajien kirjoittamia, jos niiden yhteydessä ei muuta mainita.

Henkilön journalistista profiilia voi olla Twitterissä hankala määritellä, jos hän ei sitä selväsanaisesti tuo julki. Mukana aineistossa on varsinaisten uutistoimittajien lisäksi myös henkilöitä, jotka ovat esittelytekstissä kuvailleet itsensä esimerkiksi media-ammattilaisiksi tai radiojuontajiksi. Osa toimittajista toi julki kirjoittavansa Twitterissä ”omia mielipiteitään”. Julkisen some-profiilin määrittäminen yksityishenkilön profiiliksi, varsinkin kun henkilö tuo esille myös ammatinsa, on kuitenkin ongelmallista. Vainikka (2014) kirjoittaa, että sosiaalisessa mediassa toimittajan rooli on aina puolijulkinen. Aalto & Uusisaari (2010, 19) taas jakavat ihmisten verkkoesiintymisen kolmeen kategoriaan: työrooliin, ammatilliseen rooliin ja henkilökohtaiseen vapaa-ajan verkkopersoonaan. Työroolissa henkilö tuottaa varsinaiseen työtehtäväänsä liittyviä sisältöjä, ammatillisessa roolissa hän voi ottaa kantaa työtehtäviinsä liittyviin teemoihin olematta juuri silloin työtehtävässä, ja vapaa-ajan roolissa hän voi toimia kirjoittaessaan esimerkiksi harrastukseen liittyvällä keskustelufoorumilla. Tulkitsimme tässä yhteydessä, että ammatinsa jossain

22 Käyttämämme hakuohjelmisto Meltwater Buzz mahdollisti enintään puoli vuotta aikaisemmin julkaistujen twiittien hakemisen, joten tässä tutkimuksessa emme voineet tehdä hakua esimerkiksi vuonna 2013 käytyyn Twitter-keskusteluun.

muodossa esille tuoneet henkilöt toimivat Twitterissä vähintäänkin ammatillisessa roolissa, vaikka he olisivat maininneet kirjoittavansa ”vain” omana itsenään. Rajanveto toimittajan yksityisen ja ammatillisen toiminnan välille sosiaalisessa mediassa ei kuitenkaan ole yksiselitteistä.²³

Luokittelimme toimittajien twiittejä ja tarkastelimme, miltä ne vaikuttivat yksittäisinä viesteinä ja useiden peräkkäisten viestien muodostamina kertomuksina. Kiinnitimme huomiota muun muassa kirjoittelun sävyyn ja siihen, miten verkon epämuodollisuutta, huumoria ja sarkasmia suosiva tunnejärjestelmä mahdollisesti näkyi toimittajien viestinnässä. Lisäksi tarkastelemme, miten keskustelu kytkeytyi laajempaan Ulvilan surmaa käsittelevään Twitter-keskusteluun sekä huomioimme toimittajien tuottamien viestien mahdollisen mielipiteellisyyden ja kantaaottavuuden. Twitter-keskusteluakin analysoidessa muistimme tutkimuksemme lähtöasetelman: tarkoituksemme oli tutkia, tuottiko media vaikutelmia Auerista syyllisenä tai syyttömänä. Tätä kysymystä kartoittaaksemme kiinnitimme huomiota paitsi twiittien sisältöihin myös siihen, keiden näkökulmia toimittajat ensisijaisesti twiittasivat.

5.1.1. ”Annu-mamma tänään viimeisellä tuomiolla” – 140 merkin uutinen

@teemu_p_peltola

Annu-mamma tänään viimeisellä tuomiolla. Syyllinen vai syytön? Kumpaa nuijaa kopsauttaa? #ulvila #uole #auer

Seuraamallamme ajanjaksolla oli erotettavissa kaksi ajankohtaa, jolloin Ulvilan surma oli toimittajien aktiivisen viestittelyn kohteena. Toimittajien Twitterin käyttö ajoittui lähinnä hovioikeuskäsittelyn päiviin syys–lokakuussa 2014 ja hovioikeuden tuomion julkistamisen (19.2.2015) lähipäiviin. Tapauksen seuranta tällä aikahaarukalla osoitti, että yhtä vähän kuin voidaan puhua sosiaalisesta mediasta yhtenä välineenä tai tilana voidaan puhua yhdenlaisesta Twitteristä: sama palvelu näyttäytyi eri ajankohtina, käyttötarkoituksissa ja konteksteissa hyvin erilaisena.

Hovioikeuskäsittelyn päivät edustivat Twitterissä live-seurantaa, nopeatempoista raportointia oikeussalin tapahtumista, kun taas oikeuden tuomion julkistuksen päivinä Twitter täyttyi tuomion sisällön kertovista twiiteistä ja toimittajien lukemattomista re-twiiteistä. Toimittajat olivat Twitterissä monien yhteydenottojen ja selvästi myös vaikutuspyrkimysten kohteina. Twitterin käyttäjät lähettivät heille kantaaottavia viestejä Ulvilan surmasta, mutta keskustelu kansalaisten ja toimittajien välillä oli muutamaa yksittäistapausta lukuun ottamatta olematonta. Toimittajat eivät siis rikosuutisoinnin yhteydessä käyttäneet Twitteriä ainakaan julkiseen vuorovaikutukseen yleisön kanssa.

23 Esimerkiksi Yleisradion sosiaalisen median ohjeistus tuo tämän problematiikan esille kirjoittamalla, ettei toimittaja voi verkossa viestiessään itse päättää, näyttääkö hän muiden silmissä Ylen työntekijältä vai yksityishenkilöltä. <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/01/11/sosiaalisen-median-toimintalinjaukset>

Ulvilan surman live-seurannassa eri toimitusten käytännöt poikkesivat toisistaan tavoilla, joita havainnollistetaan taulukkoon (5.1.) kootuilla twiittien määrillä. Yle Satakunnan harvalukuiset twiitit kuvasivat yleisellä tasolla, mitä oikeussalissa tapahtui, ja niiden tarkoitus oli mahdollisesti myös viestiä toimittajan läsnäolosta tapahtumapaikalla. Iltaapäivälehdet samoin kuin MTV3 taas pyrkivät twiittaamaan oikeudenkäynnissä käytettyjen puheenvuorojen sisällöistä yksityiskohtaisemmin ja julkaisivat parhaimmillaan useamman twiitin minuutissa. Koska MTV3 julkaisi liveseurantansa omilla verkkosivuillaan Twitterin sijasta, se mahdollisti myös pidempien viestien julkaisemisen. MTV3:n viestit saattoivat olla 400–500 merkkiä pitkiä. Rinnastimme ne tässä kuitenkin twiitteihin, sillä live-seurantaa toteutettiin muuten samalla periaatteella; nopeatempoisella, lyhyiden viestien sarjalla.

Tarina kehystetään hashtag-yhteisössä

Varsinaista live-seurantaa toteuttaneet iltaapäivälehdet, MTV3 ja Pohjalainen twiittasivat oikeussalista suhteellisen neutraalisti raportoiden tapahtumien ja käytettyjen puheenvuorojen etenemistä. Live-seurantaa lukiessa syntyi vaikutelma, että toimittajat olivat useimmiten ajatelleet twiittinsä peräkkäin luettavaksi tarinaksi, mikä MTV3:n tapauksessa toteutuikin, koska viestit julkaistiin yhtenäisenä kokonaisuutena median omilla sivuilla.

Twitterissä tarinallisuuden ajatus on kuitenkin ongelmallinen, sillä twiitit voivat tulla luetuksi monella eri tavalla; sekä tarinoina että yksittäisinä viesteinä. Twitterin luonteesta johtuen kirjoittajan ei pitäisi laskea sen varaan, että kaikki hänen twiittinsä saavuttavat lukijan, joten jokaisen twiitin tulisi olla kirjoitettu niin, että se on ymmärrettävissä oikein myös erikseen luettuna. Twiittejä voidaan lähettää edelleen, ja näin ne voivat tulla tulkittavaksi eri ajassa ja kontekstissa, kuin mihin kirjoittaja ne alun perin ajatteli tuottavansa. (Hewet 2015)

Toimittajat olivat miltei poikkeuksetta nimenneet live-seurantansa aihetunnisteella, joka yhdisti sen Ulvilan surmaan. Vaikka heidän vuorovaikutuksensa muiden Twitterin käyttäjien kanssa oli vähäistä, hashtagilla he halusivat sijoittaa twiittinsä laajemman keskustelun osaksi ja tekivät ne helposti löydettäväksi.

Tully ja Ekdale (2014) kutsuvat Twitterin hashtageja *leikillisyyden tiloiksi* (*sites of playful engagement*), jonne ihmiset kokoontuvat hetken yhteisöiksi keskustelemaan tietyistä aiheista. Hashtag on kokoontumispaikka, jonne ihmiset tulevat saadakseen viimeisimmät uutiset, meemit, spekulatiot ja huhut tietyistä aiheista. Hashtag-yhteisössä verkosto kehystää uutisaiheen (*networked framing*) (Meraz & Papacharissi (2013), ja mediatalojen sisällöt kilpailevat rintarinnan uudelleentwiittausten ja kolmansien osapuolten viestien kanssa (Schmierbach & Oeldorf-Hirsch 2012).

Hashtagin tuottamassa viestiketjussa toimittajien tarinaksi ajatellut twiitit eivät

TAULUKKO 5.1. Toimitusten live-seurantatwiittien määriä Ulvilan surman toisen hovioikeuskäsittelyn päivinä syys-lokakuussa 2014.

Päivä	IL	Yle Satakunta	MTV3	IS	Pohjalainen
1.9.2014	47	1	25	137	-
2.9.2014	58	-	81	93	-
3.9.2014	-	4	-	-	-
8.9.2014	-	9	-	-	-
9.9.2014	-	10	-	-	-
10.9.2014	42	6	-	-	-
16.9.2014	-	12	-	-	-
17.9.2014	-	5	-	-	-
18.9.2014	-	4	-	-	-
23.9.2014	-	6	-	-	-
29.9.2014	-	4	-	-	-
1.10.2014	-	4	1	-	-
2.10.2014	-	8	-	-	-
7.10.2014	-	7	-	-	-
8.10.2014	-	8	-	-	-
9.10.2014	-	5	-	-	-
14.10.2014	-	10	61	-	67

aina näy peräkkäisinä vaan niiden väliin voi mahtua monta kilpailevaa sisältöä. Henkilökohtaisten profiilinsa kautta twiittaavilla toimittajilla ei välttämättä ole tässä keskustelussa suurempaa arvovaltaa kuin muillakaan Twitterin käyttäjillä, varsinkaan jos heidän Twitter-osoitteensa ei aina edes kerro heidän edustavan tiedotusvälinettä. Hermida (2010) kutsuukin Twitter-aikakauden journalismia kaikkialla läsnäolevaksi (*ambient journalism*): journalismia on joka puolella ajasta tai perinteisistä toimitusprosesseista riippumattomana, ja uutisten ja niiden kehysten tuottamiseen osallistuvat yhtä hyvin toimittajat kuin tavalliset kansalaiset.

Seuraava, satunnaisesti #Auer-ketjusta poimittu peräkkäisten esimerkkiviestien ketju osoittaa, kuinka kirjavassa kontekstissa toimittajienkin viestit tulevat luetuiksi kyseistä aihetunnistetta täsmäseuraavien Twitter-käyttäjien parissa. Verkon tunnejärjestelmä suosii epämuodollista ilmaisua, ironiaa huumorin alalajina, ja tässä ympäristössä pitkään jatkunut, Ulvilan surman kaltainen mediaoikeudenkäynti karnevalisoituu helposti. Sosiaalisessa mediassa toimiessaan myös perinteisen median toimittajat tuottavat journalismia tai toimituksellisia puheenvuoroja tilassa, jossa suositaan epämuodollisuutta ja kilpaillaan nopeudella klikkauksista ja jakamisesta. MTV3 Huomenta Suomi -toimituksen viesti on twiiteistä ensimmäinen, sen jälkeen tulevat kolme twiittiä ovat muilta Twitterin käyttäjiltä:

Twiitti 1, 21.2.2015

@MTVHuSu

MTV:n rikostoimittaja Jarkko @sipila eilen päätöksen saaneesta #Auer-oikeudenkäynnistä: <http://t.co/MHquOb67ad>

Twiitti 2, 21.2.2015

@Okahkonen

@RadioRockSuomi Jone Nikula #auer ei ole todettu syyttömäksi, vaan #näyttö murhaan todettiin riittämättömäksi

Twiitti 3, 21.2.2015

@Pumpatti

RT @Esiis:s:lha kamala myöntää mutta Anneli Auer oli mun unessa viime yönä #jätämutrauhaan

Twiitti 4, 21.2.2015

@snede

Nyt Ulvilaan baariin, siellä on Happy #Auer

KUVA 5.1. Meemikuvien ja ironisten viestien Twitter

Karnevalistisessa verkkoympäristössä jaettavaksi päätyvät usein ironiset näppäryydet, sanaleikit ja humoristiset meemit, joissa esimerkiksi Auerin kuva yhdistettiin johonkin toiseen populaarikulttuurista tuttuun merkityskokonaisuuteen ja liitettiin siihen näin uusia merkityksiä.

Esimerkiksi hovioikeuden toisen päätöksen jälkeen vuonna 2015 Twitterissä kiersi tavallisen Twitterin käyttäjän luoma, Auerin syyllisyyttä tuottava meemikuva, jossa Auerin pää oli yhdistetty Jussi-gaalassa parhaan lavastuksen voittaneen henkilön kuvaan (KUVA 5.1.). Erilaisia mediakuvastoja yhteen nivovissa esityksissä on ns. remiksaus-kulttuurin piirteitä: kuvat liikkuvat niiden alkuperäisistä konteksteista ja tulevat ymmärretyiksi vain kulttuurisen ympäristön nyanssitunteville katsojille.

Auer-hashtagin alla käytyä Ulvilan surmaa käsittelevää keskustelun kokonaisuutta tarkastellessa on helppo yhtyä Brinkin ja Jensenin (2011) päätelmään, että reaaliaikainen rikosuutisointi muistuttaa fiktiivisiä narratiiveja, etenkin kun sitä ajattelee viestinnän seuraajan kannalta. Live-twiittausta seuraavat tarkastelevat viestiketjua kuin fiktiivisen sarjan etenemistä. Heillä on usein jo tietty pohjatieto ja valmiiksi luotu käsitys ”sarjan” tapahtumista. He asettavat median live-seurannasta saamansa sirpalemaiset tiedonpalat rakentamansa tarinan osaksi ja tulkintaan vaikuttavat myös muiden tahojen tuottamat, usein vähemmän asiapitoiset sisällöt ja kannanotot.

Sellaiselle, jolla ei ole etukäteistietoja Ulvilan surmasta ja tapauksen käsittelyn vaiheista, toimitusten live-twiittien ymmärtäminen voi olla vaikeaa, eikä niillä välttämättä ole suurta informaatioarvoa. Tätä kuvaa seuraava esimerkki, jossa sama toimittaja kirjoitti kolme peräkkäistä twiittiaan todistajana olleen poliisin puheenvuorosta. Twiiteistä käy ilmi tiedon lähde, poliisi, mutta ymmärtääkseen viestien sisällön lukijan pitäisi jo ennalta tietää monia yksityiskohtia surman tutkintavaiheen toimista – esimerkiksi siitä, että Ulvilan surmatalon lähellä oli nähty ajamassa punainen Volvo-merkkinen auto, jota etsittiin mahdollisen tekijän liikkumisvälineenä:

twiitti 1, 2.9.2014

@AKauranen

Poliisi: Punaisen Volvo-auton kuljettaja ei selvinnyt. Kuulusteltiin useita henkilöitä.

#auer

twiitti 2, 2.9.2014:

@AKauranen

Poliisi: Se oli yhteinen lankapuhelin, kolmen Porvoon poliisin käytössä. Ei selvinnyt,

miksi Jukka Lahti soitti siihen. #auer

twiitti 3, 2.9.2014

@AKauranen

Poliisi: Lahden opiskelukaveri katosi heti surman jälkeen, löytyi Töölönlahdelta hukkuneena

myöhemmin. DNA ei sopinut. #auer

Tarinaksi kirjoittaminen on ongelmallista etenkin silloin, jos toimittaja siteeraa suoraan oikeussalissa käytettyjä puheenvuoroja, mutta ei merkitse jokaiseen twiittiinsä tarkasti kenen puheenvuorosta on kyse. Valtaosassa twiiteistä toimittajat merkitsivät puhujan heti twiitin alkuun yllä olevan poliisi-esimerkin kaltaisella tavalla. Joissakin toimittajien Twitter-tarinoissa puheenvuoron lähde oli kuitenkin mainittu ainoastaan ”todistajana” ja viestien sisältöjä lukiessa kävi selvästi ilmi, että ”todistajan” henkilöllisyys saattoi vaihtua kesken tarinan. Joissakin live-seurannoissa kaikkiin twiitteihin ei ollut merkitty puheenvuoron lähdeä lainkaan.

Seuraava esimerkki osoittaa hyvin Twitterin haasteet uutisvälineenä. Toimittaja oli kirjoittanut seuraavat kolme twiittiä minuutin aikana kertoen niistä ensimmäisissä, että kyse on syyttäjän puheenvuoroista:

twiitti 1, 14.10.2014

@PohjalaisenToim

Syyttäjä: Lapsi ei ensimmäisellä kerralla nähnyt ketään ulkopuolista ja toisella kerrallakaan ei nähnyt ketään Lahden kimpussa. #Auer

twiitti 2, 14.10.2014

@PohjalaisenToim

Lapsi ei ole nähnyt ketään isänsä kimpussa eikä muuallakaan huoneessa, syyttäjä sanoo. #Auer.

Kolmannesta twiitistä lähde oli kuitenkin unohtunut. Jos kuvitellaan, että tämä viesti päättyisikin jaetuksi tai luetuksi irrallisena viestivirrasta, voi syntyä käsitys, että kyseessä olisi toimittajan tekemä arvio tapahtuneesta; tässä tapauksessa vahvasti Auerin syyllisyyden puolesta:

twiitti 3, 14.10.2014

@PohjalaisenToim

Pesuhuoneeseen ei kukaan ole voinut mennä, koska Jukka S. Lahti on maannut oven edessä. Tekijä ei ole voinut kätkeytyä mihinkään. #Auer

Live-seurannan kantaottavuus vähäistä

Kun tarkastelimme toimittajien kantaottavuutta tai syyllisyyden vaikutelmien tuottamista Twitterissä, emme kuitenkaan juuttuneet edellisen esimerkin kaltaisiin tilanteisiin. Ne todennäköisesti syntyvät reaaliaikaisen ja nopean uutisvälityksen tiimellyksessä vahingossa tai ajattelematta Twitterin välinelunnetta.

Tarkastelimme kantaottavuutta tai mielipiteitä Auerin syyllisyyden puolesta kiinnittämällä huomiota toimittajien

- twiittien sisältöön, sävyyn, ironiaan
- käytettyihin hashtageihin (#),
- uudelleentwiittauksiin sekä
- mille osapuolille toimittajat antoivat nopeassa uutisoinnissaan tilaa

Live-seurannassa keskeistä on reaaliaikaisen tiedon, jopa raakatiedon välittäminen. Twiittaus ”myydään” käyttäjille tuoreimman mahdollisen tiedon ajatuksella eikä niinkään pohdituilla näkökulmilla, joita kyseiset välineet ehtivät miettiä painettuja sanomalehtiä tai myös verkkojuttujaan varten. Ehkä osin tästä syystä ja toisaalta myös Twitterin välinelunteesta ja viestien lyhydestä johtuen toimittajien twiittaus oli live-seurantatilanteessa tekstien tasolla kohtuullisen vähän kantaottavaa. Vaikka twiiteissä esiintyi jonkin verran samoja syyllistäviä elementtejä kuin lehti-jutuissa, esimerkiksi mainintoja Auerin ilmeettömästä rauhallsuudesta (ks. luku 4.1), lyhyistä viesteistä oli yleensä karsittu ylimääräiset sanat. Twiittiä ei tarvitse tai ehdi paketoita myytäväksi.

Tuoreen tiedon ajatuksen lisäksi liveseuranta lupaa, että toimittaja on tapahtuman silminnäkijänä seuraajansa puolesta ja välittää paikan päältä ja kulissien takaa ehkä jotain sellaista, jota ei muuta kautta ole saatavissa. Näin synnytetään odotuksia ja tunteita tapaukseen liittyen ja kutsutaan yleisöä reaaliaikaiseen jännittämiseen. Aineistostamme oli löydettävissä joitakin ”behind the scenes” -tyyppisiä viestejä (vrt. Hewet 2015), joiden tarkoitus on juuri tuoda lukija mukaan oikeussalin kulisseihin:

twiitti, 14.10.2014

@YleSatakunta

Oma huomio: Nämä loppupuheenvuorot eivät ole ollenkaan niin värikkäitä kuin elokuvissa. Yksinpuhelu tuolilla istuen paperista lukien. #auer

Vaikka monissa aiemmissa tutkimuksissa esitetään, että Twitterissä toimittajat tuovat esiin vapaammin mielipiteitään kuin perinteisissä välaineissa (esim. Lasorsa ym. 2012), oikeuskäsittelyn live-seurantatilanteen viesteihin tämä ei siis näytä pätevän kovinkaan hyvin. Tutkimissamme lehtijutuissa kantaaottavuutta tai syylisyyttä vahvistavien vaikutelmien tuottamista oli löydettävissä enemmän.²⁴

Live-seuranta-aineistosta löytyi silti joitakin kantaaottavia twiittejä, joissa esimerkiksi kyseenalaistettiin epäsuorasti Auerin lausunnon uskottavuus:

twiitti 1.9.2014

@AKauranen

Jään miettimään, #Auer olisi uskaltanut puhua pitkää hätäpuhelia vain metrien päässä tappajasta, lapsetkin talossa. Tämä jatkuu huomenna!

Käsityksiä Auerin syylisyydestä voidaan tuottaa paitsi twiittien sisällöillä myös sillä, kenen puheenvuoroja reaaliaikaisesti välitetään tai kuinka monta kertaa toimittaja twiittaa samansisältöisen viestin. Kansalaisten Twitter-keskusteluissa mediaa kritisoitiin syyttäjän puheenvuorojen määrällisestä suosimisesta. Seuraava taulukko esittää, miten eri toimitukset välittivät vastakkaisten osapuolten kantoja live-seurantansa aikana. Taulukosta (5.2) voi nähdä, että MTV3:n liveseurannassa syyttäjän kannat olivat enemmän edustettuina, mutta kaikkien toimitusten liveseurannan kokonaisuudessa ei ollut kovinkaan oleellisia eroja puolustuksen tai syyttäjän kantojen esittämisen välillä. Osa toimitusten twiiteistä sijoittui tämän jaottelun ulkopuolelle, koska ne olivat luonteeltaan esimerkiksi tapahtuman etenemistä kuvailevia, eivätkä puheenvuoroista poimittuja sitaatteja.

24 Toisaalta on muistettava, että aineistot on myös kerätty eri ajankohtina. Lehtiaineistossammekin Aueria selkeimmin syylissä oleva osuus on peräisin hänen vangitsemisensa ajalta, vuodelta 2009.

TAULUKKO 5.2. Syyttäjän ja puolustuksen kantojen esiintyminen toimittajien twiiteissä.

	Syyttäjä	Puolustus
Iltalehti	37	57
Iltasanomat	70	96
MTV3	76	44
Pohjalainen	28	30
Yle Satakunta	17	21

Ironista keskustelua tuomion tullessa

Hovioikeuden toisen tuomion julkistamisen päivänä Twitter-viestintä oli erilaista kuin oikeuskäsittelyn päivinä. 19.2.2015 Auer oli Twitterin puhutuimpien aiheiden listalla ja toimittajien viesteissä alkoi näkyä sosiaaliselle medialle tyypillistä leikillisyttä, ironiaa ja kantaottavuutta.

Hovioikeuden päätöksen tultua ensimmäiset julkaistut twiitit käsittelivät lyhyesti tehtyä päätöstä:

twiitti 19.2.2015
 @erkkimer
 Tuomio: Anneli Auer on syytön Jukka S. Lahden murhaan. #auer

Päivän edetessä monet toimittajat käsittelivät Ulvilan surmaa ikään kuin vilkkaan uutispäivän kehyksessä yhdistäen siihen mm. samana päivänä tulleen perustuslakivaliokunnan sote-ratkaisun sosiaali- ja terveystalouden rakennemuutoksesta. Monessa tapauksessa #sote ja #auer löytyivät samasta viestistä ja ne rinnastettiin toisiinsa:

twiitti 19.2.2015
 @MMoksu
 Pilalle meni koko vapaussota. Hävitä piti, mutta voitettiin. #sote #auer

twiitti 19.2.2015
 @erkkimer Auerin tuomio kaatui, Sote-esitys kaatui. Perhana, jos illan sprinttihiihdossakin käy vielä samoin. #kaikkimeni #kaatumiset #auer #sote²⁵

Viitteen keskustelun kokonaisuudesta saa Ulvilan surma -twiitteihin liitetyistä hashtagista, joilla voidaan liittää viestiin merkityksiä tai viitteitä siitä, miten se tulisi tulkita. Auer tai Ulvila-hashtagien lisäksi toimittajat olivat yhdistäneet tapausta käsitteleviin twiitteihin esimerkiksi hashtagit #uole, #sote, #kriisiviestintä, #illuminaatti, #uutiskilpailu, #nopeus, #twitter, #syytön, #uutispäivä, #mäkikotkajahäkilintu, #hohhoijaa, #manner, #turku, #farssi, #proffalausuu, #karmivamielikuva, #atalk, #ilvestappioputki ja #eisatana. Toimittajien hashtagien kokonaisuudesta piiryy esiin jotain siitä kontekstista, jonka puitteissa hovioikeuden vapauttavaa päätöstä ja Ulvilan surmaa Twitterissä käsiteltiin.

Hashtagilla viestiminen on usein monitulkintaista, eikä lähettäjää tuntematta voi olla aina varma hänen tarkoituksistaan. Auer-viestien yhteydessä #uole-hashtagin käyttäminen on yksi esimerkki merkityssisällöltään monitulkintaisesta tunnisteesta. #uole-hashtag on peräisin hätäkeskustallenteesta, jossa äänitteestä tehtyjen tulkintojen mukaan kuului Jukka S. Lahden vaikerrusta surman ajalta ja uole-sana jonkun toisen kuin Lahden sanomana. Syyttäjän mukaan Auer sanoi voimakkaasti (k)uole! surmatessaan miehensä. Vastakkaisen käsityksen mukaan nauhalta ei kuulu sanotun alkuosa; (älä k)uole.

Twitter-keskusteluissa #uole-tunniste on usein liitetty sellaisiin viesteihin, joissa korostetaan Auerin mahdollista syyllisyyttä. Seuraavista toimittajien viesteistä on kuitenkin vaikea vedenpitävästi sanoa, mitä kyseisellä tunnisteella on haluttu välittää. Neutraalilta sen käyttö ei kuitenkaan vaikuta.

twiitti 19.2.2015

@teemu_p_peltola

Annu-mamma tänään viimeisellä tuomiolla. Syyllinen vai syytön? Kumpaa nuijaa kopsauttaa? #ulvila #uole #auer

twiitti

@TaaviSalmivaara

Tulos 2-1 melkein kun lätkämatsissa, jossa ei saatu limppua tyhjiin. #auer #uole

Toisaalta Twitter-viestinnälle on tyypillistä, että jotkut aihetunnisteet voivat irrota alkuperäisistä käyttökonteksteistaan, niiden sidos alkuperäisiin merkityksiin voi oheta ja niitä käytetään sen enempää ajattelematta. Esimerkiksi #uole-hashtagilla varustettuja viestejä on voinut myöhemmin lukea Twitteristä liitettynä viesteihin, jotka kertovat vaikkapa Ulvilaan kohdistuvasta matkasta.

Vaikka keskeisten välineiden rikostoimittajat pysyivät Ulvilan surman suhteen myös hovioikeuden tuomion julkaisun vaiheessa viestinnässään maltillisina, jo edellisistä esimerkeistä näkyy, että muut toimittajat ja media-ammattilaiset ottivat asiaan kantaa vapaammin, ja viestien muotoilussa alkoi näkyä sosiaaliselle medially tyypillistä sarkasmia ja leikillisyyttä. Aiemmassa Twitter-tutkimuksessa on

havaittu, että asemaltaan merkittävien mediatalojen toimittajat esittävät henkilökohtaisia kantojaan tai huumoria niukemmin kuin pienten tai keski suurten toimistusten vähemmän tunnetut toimittajat (Lasorsa ym. 2011). Myös tässä aineistossa oli havaittavissa samankaltaista eroa asiasta kirjoittaneiden oikeus- ja rikostoimittajien ja muiden toimittajien välillä.

Sarkasmi tai ironia on usein keino helpottaa ristiriitaisista tai epämukavista asioista viestimistä. Ironia syntyy tilanteissa, joissa todellisuus ja siihen liittyvät odotukset eivät täysin sovi yhteen. Elisabeth El Refaien (2005) mukaan ironisen kirjoittajan tavoitteena on kutsua lukija tai yleisö jakamaan sama ristiriitaisuuden kokemus ja näkökulma. Ironista huumoria sisältävä twiitti on tehokas vaikuttamisen väline, sillä huumoria sisältävä viesti otetaan usein paremmin vastaan kuin vakava viesti (Holton & Lewis 2014).

Ulvilan surmaa käsitteleviä twiittejä lukiessa syntyy vaikutelma, että ironiaa käyttivät usein etenkin ne media-ammattilaiset, jotka eivät pitäneet hovioikeuden päätöstä oikeana tai katsoivat Auerin olevan syyllinen vapauttavasta päätöksestä huolimatta. Sen sijaan ne toimittajat, jotka olivat samaa mieltä hovioikeuden päätöksen oikeellisuudesta, toivat kantansa usein esiin ilman ironista esitystapaa.

Toimittajien Twitter-keskustelussa ironisen kritiikin kärki kohdistui lähinnä poliisin toimintaan, oikeusprosessiin ja sen keston. Tämä kritiikki ikään kuin tahtoi sanoa, että Auer olisi syyllinen surmaan, mutta poliisin tutkinnassa tekemät virheet ja näytön puute estivät hänen tuomitsemisensä. Ironian kärkeä kohdistettiin myös viihteellistyneeseen mediaympäristöön, jossa toimittajat itsekkin Ulvilan surmasta viestivät. Mittavan julkisuuden kohteeksi joutunut Auer rinnastettiin esimerkiksi #mäkikotkajahäkkilintu-hashtagilla samannimisen kappaleen levyttäneeseen Matti Nykäseen, joka on urheilu-uransa jälkeen esiintynyt toistuvasti julkisuudessa yksityiselämänsä värikkäiden käänteiden vuoksi. Samaa kohtaloa povattiin Anneli Auerille.

twiitti, 19.2.2015

@MiikaArponen

Ilmestyyköhän Anneli #auerin esikoislevy jo syksyllä 2015 vai meneekö vuoden 2016 puolelle? #mäkikotkajahäkkilintu

Sosiaalista mediaa ironisoivat viestit kertovat mahdollisesti niistä ristiriidoista, joita monet toimittajat kokevat etsiessään omaa ammatillista rooliaan verkossa (vrt. Vainikka 2014). Seuraavat kaksi vastakkaisista näkökulmista kirjoitettua twiittiä on kirjoitettu minä-muodossa todennäköisesti parodioimaan tavallisen kansan tuottamaa, vahvasti mielipiteellistä Twitter-keskustelua. Kun ottaa jälleen huomioon Twitterin välineluonteen ja twiittien edelleen jakamisen mahdollisuuden, tällainen sarkasmin esittämisen keino on toimittajalle riskialtista. Edelleen jaettuina ja kontekstista irrotettuina viestit voisivat tulla luetuiksi toimittajan omina mielipiteinä:

Twiitti 1, 19.2.2015

@PikkaraisSane

Kyllä se minusta tappo sen miehen. Näyttääkin syylliseltä. Ja ajatelkaa nyt niitä lapsiakin. Väärä tuomio tuli. #Auer

Twiitti 2, 19.2.2015

@PikkaraisSane

Minä oon ollu koko ajan sitä mieltä että se on syytön. Kyllä se on hyvä että se on nyt vapautettu. #auer

Suorien kannanottojen sijaan toimittajat ilmaisivat hovioikeuden tuomion oikeellisuutta horjuttavat kantansa myös vastausta vaille jätetyillä, retorisilla kysymyksillä. Kyse on edelleen objektiivisuuden rituaaleista, joihin viittasimme luvussa kolme. Tällaisten rituaalien avulla toimittajat voivat turvata oman selustansa ja ylläpitää puolueettomuuden mielikuvia. Esimerkiksi MTV3:n Jarkko Sipilä jakoi Twitterissä ilmeisesti itse tuottamansa kuvan, jossa hän graafisilla hahmoilla kuvasi Ulvilan surmasta päätöksen tehneiden tuomarien sukupuolijakaumaa ja suhteutti sen heidän käsityksiinsä Auerin syyllisyydestä. Kuvan otsikossa hän ai-noastaan kysyy, miten Auer-tuomareiden sukupuoli vaikutti tehtyihin päätöksiin. Sipilä ei sanallisesti vastaa esittämäänsä kysymykseen, mutta kuvaa katsoessa siitä on helposti luettavissa, että naistuomareista valtaosa oli Auerin syyllisyyden kannalla, kun taas miestuomareiden enemmistö päätyi syyttömyyden kannalle. Kuvaa jaettiin Twitterissä runsaasti ja sen herättämässä keskustelussa kuvan sisältöä myös enemmän tai vähemmän suorasti sanallistettiin. Esimerkiksi rikosoikeuden professori Kimmo Nuotio pohti tämän keskustelun yhteydessä seuraavaa:

@KimmoNuotio

@JukkaKeskitalo @KirstiLonka On naisia, jotka kykenevät manipuloimaan miehiä niin elävässä elämässä kuin oikeussalissa. En sano että #Auer

Vaikka kirjoittaja painottaa, ettei hän sano Auerin olevan nainen, joka pystyy manipuloimaan miehiä niin oikeussalissa kuin sen ulkopuolella, itse asiassa viesti tulee luetuksi juuri tällä tavalla.

KUVA 5.2. Retorisen kysymyksen sisältävä kuva voidaan nähdä objektiivisuuden rituaalina, jolla toimittaja ottaa kantaa turvaten samalla selustaansa.

Hovioikeuden tuomion julkaisupäivänä 19.2.2015 Ulvilan surmaa käsittelevistä twiiteistä suuri osa oli re-tweettejä, ja jaetuista twiiteistä puolestaan suuri osa muutaman tunnetun rikostoimittajan viestejä. MTV3:n Jarkko Sipilän viestit olivat selvästi jaetuimpia joukossa. Sipilän muutaman minuutin sisällä kirjoittamia viestejä jaettiin seuraavasti:

@sipilamtv3

"Hovi: Anneli Auer syytön" – jaettu 17 kertaa.

"Hovioikeus äänesti. #Auer syytön äänin 2-1." – jaettu 19 kertaa.

"Hovi: #Auer in syyllisyydestä jäi vähintäänkin varteenotettava epäily" – jaettu 10 kertaa.²⁶

"#Auer -jutun ydinperustelut Vaasan hovioikeuden tiedotteessa. Auer siis syytön äänin 2-1. <http://t.co/5memXPldQC>" – jaettu 37 kertaa.

"#Auer –päätökset nyt syyllinen, syytön, syytön, ratkaisematon, syyllinen, syytön. Tuomarien kannat (syytön-syyllinen) 7-5" – jaettu 23 kertaa.

²⁶ Sipilän twiiteistä kolmas on kiinnostavasti muotoiltu, sillä se voidaan ymmärtää jopa päinvastaiseksi kuin hovioikeuden varsinainen päätös. Siinä missä Sipilä kirjoittaa, että Auerin syyllisyydestä jäi varteenotettava epäily, hovioikeuden päätös oli mahdollista lukea myös niin, että varteenotettava epäily jäi ulkopuolisen tekijän mahdollisuudesta

Twiittien jakaminen on yksi keskeinen Twitter-viestinnän keino ja se voidaan myös ymmärtää kannanotoksi, vaikkakaan ei aivan yksiselitteisesti re-twiittaajan omaksi kannaksi. Boyd ym. (2010) tuovat esiin, että retwiittaus on Twitterissä keskusteluun osallistumista ja motiivit jakamiselle voivat olla hyvin erilaisia. Re-twiittaja saattaa haluta 1) jakaa informaatiota uudelle yleisölle, 2) viihdyttää tai huvittaa seuraajakuntaansa, 3) tehdä oma läsnäolonsa Twitterissä nähtäväksi, 4) tukea julkisesti alkuperäisen twiitin lähettäjän kannanottoa, 5) tallentaa twiitin itselleen myöhempää käyttöä varten 6) kasvattaa omien seuraajiensa määrää 7) tukea ja promotoida tuntemattomia twiittajia, 8) osoittaa lojaliteettia tai ystävyyttä tai 9) kommentoida alkuperäistä twiittiä lisäämällä siihen uutta sisältöä. (em.) On siis mahdollista, että henkilö jakaa twiitin, jonka sisältö poikkeaa hänen omasta ajattelustaan, ja hänellä on re-twiittaukselle muita motiiveja. Re-twiitin tulkinta edellyttäisi henkilön Twitter-käyttäytymisen systemaattisempaa tarkastelua.

Kansalaisten twiittien uudelleenjakaminen oli toimittajien parissa miltei olematonta. Silloin kun he näin tekivät, joukosta löytyi muutamia hyvinkin suoralla tavalla Anneli Aueria syyllistäviä viestejä. Lukijan tulkittavaksi jää, edustavatko esimerkiksi seuraavat twiitit niitä jakaneiden toimittajien ajatuksia vaiko eivät:

@TuomasHeikkila

RT@OlliPatsas: Tapa puolisosi ja käytä hyväksi lapsiasi. Suomessa tästä selviää 2 vuoden tuomiolla ja lisäksi saa 200 k korvauksen. #auer

@tuomas karemo

RT@SuskuLondon: Satak. #poliisi manipuloi #Auer tiedottamisen #media ssa. #sisäministeri & #poliisiyljohtaja puuttuivat juttuun aikoinaan

5.2. Amatöörietsivät rikosjulkisuutta tuottamassa

Murha.infohan on alan harrastajien, sherlockien tärkein palsta netissä, jota myös kaikki rikos- ja oikeustoimittajat seuraa, koska sieltä voi tulla joskus jotain vinkkejä. (---) En tarkkaan tiedä ketkä sitä ylläpitää, mutta sinnehän saa jokainen postata kuvia ja tekstejä. Tietysti lukijan vastuulla on miten suhtautuu siihen, onko se totta vai spekulatiota.
Asiantuntijahaastattelu

Toimittajien tuottamat verkkomateriaalit edustavat lopulta varsin vähäistä osaa Ulvilan surman verkkokeskusteluista. Sosiaalisen median ajalle ovat tyypillisiä innokaiden amatöörisalopoliisien yhteisöt, jotka pyrkivät joukkoistamalla ratkaisemaan mediassa huomiota saaneita rikostapauksia. Samanlaisia joukkoälyyn nojavia yhteisöjä löytyy toki myös muiden aihealueiden parista, esimerkiksi lääketieteestä, missä amatööri-ammattilaiset pyrkivät diagnosoimaan sairauksia tai jakavat tietoon hoitomenetelmistä. (Gies & Bertoluzzi 2014)

Ulvilan surman tapauksessa amatööriyhteisöt ovat kiinnostavia sikäli, että lehtitietojen mukaan sekä poliisi että mahdollisesti myös syytetty Anneli Auer itse käyttivät yhtä niistä tapauksen seurantaan. Tarkastelimme tutkimuksen yhteydessä tätä yhteisöä, Murha.infoa, joka on yksi suosituimmista rikoksiin keskittyneistä yhteisöistä Suomessa. Yhteisö on myös rikostoimittajien seurannan kohteena, ja näin se voi vaikuttaa perinteisen median rikosjulkisuuden rakentumiseen (Nousiainen 2012). Sosiaalista mediaa käytetään enenevästi pyrittäessä myös tietoisesti vaikuttamaan rikostapausten käsittelyyn, ja tietyissä tapauksissa sen on arvioitu tässä myös onnistuneen. (Gies & Bertoluzzi 2014)

AIKUI	VIESTIKUUNTO	LUKUT	AIKUI
Ulvila MURHA (Suorju 2)	480	61368	Kirjoittaja Anneli A. Ma Huhti 21, 2014 2:17 pm
Valitus Satakunnan kärjäläisluokan tuomisesta	112	3008	Kirjoittaja Sinjo Ti Huhti 01, 2014 1:58 pm
Anneli Auer mediatissa	1085	94311	Kirjoittaja Kalleme Ti Huhti 01, 2014 1:34 pm
Kuka murhasi Juuka S. Lahden?	13	1031	Kirjoittaja Callista Ma Huhti 11, 2014 11:01 pm
Miten henkivahvassa tulee käymään?	3	403	Kirjoittaja Antti O. Ma Huhti 11, 2014 9:19 pm
MÄE "maak" (Suorju 2)	9385	286725	Kirjoittaja Kalleme Ma Huhti 11, 2014 7:49 pm
Tuusi Hämälästä	360	34261	Kirjoittaja Anneli A. Ma Huhti 11, 2014 11:37 pm
Ajatuksia	11	980	Kirjoittaja Anneli A. Ma Huhti 11, 2014 12:02 am
Rikettu avokkuna ja siviili kullamiehen (Suorju 2)	1189	64673	Kirjoittaja Anneli A. Ma Huhti 11, 2014 11:31 pm
Art Auer	518	64039	Kirjoittaja Evi Lehto Ma Huhti 11, 2014 12:23 am
Ulkomaalainen OIKÄ rikospöytäkirja	703	34618	Kirjoittaja Anneli A. Ma Huhti 11, 2014 9:01 pm
Juuka S. Lahen	109	22429	Kirjoittaja Anneli A. Ma Huhti 11, 2014 11:09 am

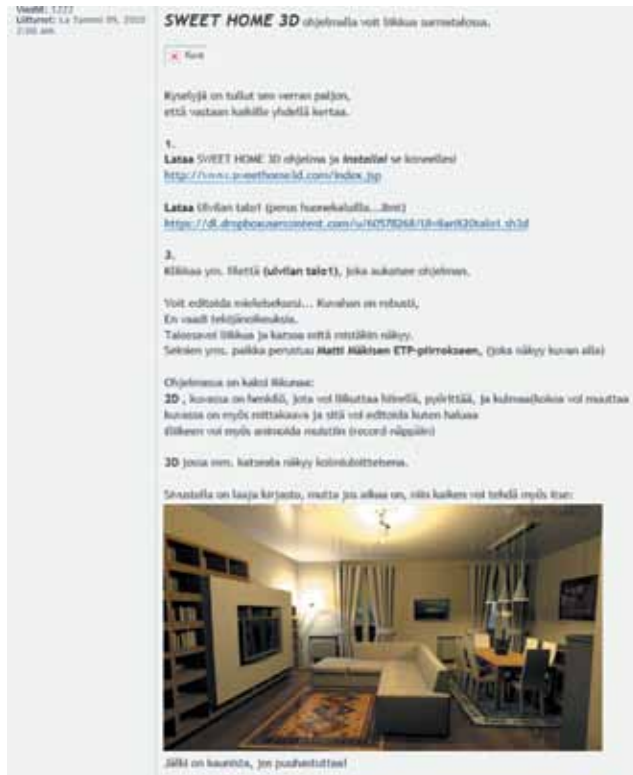
KUVA. 5.3. Ulvila-keskustelualue Murha.infossa.

Murha.infossa on Ulvila-niminen keskustelualue, joka on omistettu pelkästään Ulvilan surmaa käsittelevälle keskustelulle. Keväällä 2015 alueella oli 176 erillistä, monen sivun mittaista keskusteluketjua, jotka oli nimetty teemoittain (kuva 5.3.). Yksi keskusteluketju saattoi käsitellä esimerkiksi Anneli Auerin veljeä, jonka luokse osa hänen lapsistaan oli sijoitettu, toinen ketju hätäkeskusnauhaa, kolmas ääniasiantuntijan antamaa todistusta.

Aineistomäärä Murha.infossa on niin suuri, ettei meillä ollut mahdollisuutta tutkia itse tekstejä systemaattisesti. Sen sijaan teimme foorumin käyttäjille verkkokyselyn (vastaajia=51), jossa kysyimme muun muassa verkon ja journalistisen median suhteesta Ulvilan surman tiedonvälityksessä. Sivusimme foorumin käyttöä myös tekemissämme haastatteluissa.

Murha.infoa voidaan tarkastella sirkuksien käsitteen kautta. Valaskivi ja Sumiala (2013) kirjoittavat sirkuksien, kierron, olevan relevantti tapa lähestyä nykyistä median kyllästämiä yhteiskuntaa, jossa sisällöt, ideat, tunteet ja merkitykset ovat jatkuvassa liikkeessä perinteisten ja vakiintuneiden medialähteiden ja sosiaalisen median alustojen välillä. Sisällöt voivat virrata alustalta toisille sellaisinaan, mutta varsin usein ne myös täydentyvät ja muokkaantuvat kierron prosessissa. Niihin lisätään tulkintoja, kommentteja ja korostuksia. Valaskivi ja Sumiala (emt.) kuvaavat sirkuksien pyörremyrskyn metaforalla: asiat imeytyvät pyörteen keskiöön ja joistakin asioista tulee voimakkaampia kuin toisista.

Murha.infon pyörteeseen imaistaan mukaan lähes kaikki Ulvilan surmaa käsittelevä media-aineisto, sillä perinteinen media toimii yhteisölle yhtenä merkittävänä materiaalin tuottajana (vrt. McQuire 2008). Lehtijuttuja ja televisio-ohjelmia analysoidaan yhteisössä, ja niiden avulla synnytetään erilaisia teorioita tapahtuneesta ja pyritään ratkomaan rikosta. Niin rikoksiin kuin muihinkin aihealueisiin keskittyvät amatööriyhteisöt muistuttavat toimintaperiaatteiltaan fanikulttuuria, fandomia, vaikka niillä saattaa olla myös yhteiskunnallisia pyrkimyksiä vaikuttaa esimerkiksi lainsäädäntöön. Nimimerkkien takana toimii erilaisista sosiaalisista taustoista ja ikäryhmistä tulevia ihmisiä, joilla on yhteinen intohimon kohde. Nimimerkeistä muodostuu vakituisille kirjoittajille varsin pysyviä kirjoittajaidentiteettejä. Nimimerkkien tärkeydestä ja pysyvyydestä kertoo se, että Murha.infossa eräällä nimimerkillä kirjoittanut koki kirjoittelun samalla nimimerkillä toisella foorumilla identiteettivarkaudeksi. Toiminta on paikoin myös hyvin hierarkkista. Korkeimman statuksen yhteisössä saa se, joka osallistuu yhteisön toimintaan tavalla, joka hyödyttää muita käyttäjiä. (Noppari 2013) Esimerkiksi Murha.infossa yksi käyttäjä tuli Ulvilan surman keskustelussa tunnetuksi siitä, että hän näki vaivaa tuottaakseen omia 3D-mallinnuksia ja rekonstruktioita murhatalosta. Esimerkki 3D-mallinnuksesta osoittaa kuinka paljon rikosharrastajat ovat valmiita investoimaan aikaansa ja vaivannäköään foorumilla käytyyn keskusteluun ja toimintaan.

KUVA 5.4. Murhainfossa luodut rikospaikkapiirroksiset ja konstruktioit tapahtumien kulusta muistuttavat perinteisen median sivuille tehtyjä mallinnuksia.

Journalistisen median jutuista käyty keskustelu on yksi foorumin vetovoimatekijä. Mediankäyttäjille sosiaalisessa mediassa käyty keskustelu uutisesta voikin usein olla kiinnostavampaa kuin uutinen itse (Noppari 2013). Heikkilä ym. (2012) tuovat esiin, että ilmiötä voidaan kuvata journalismin kiinnostavuuden ketjuuntumisena eli uutisaiheiden merkitys saattaakin syntyä hyvin etäällä niiden varsinaisesta luhetkistä.

Kuitenkin harrastajien omassa kokemuksessa Murha.info keskeisintä antia oli se, että se tarjoaa sellaisia sisältöjä ja näkökulmia, joita perinteisessä mediassa ei käsitellä tai julkaista ainakaan yhtä yksityiskohtaisesti. Miltei kaikki verkkokyselyimme vastanneet toivat esiin, että he ovat saaneet palstalta tietoja, joita he eivät olisi perinteisestä mediasta saaneet:

Sivustolla on jaettu esitutkintapöytäkirjoja, kuulusteluja, kuulemisia sekä oikeudessa annettuja todistuksia, joita sivustolaiset ovat hankkineet oikeusasteilta. Myös kuva (rikospaikkakuvia)- sekä äänimateriaalia.
(mies, tutkija, 56–65-v, verkkokysely)

Olen (saanut uutta tietoa). Tosin suurin osa tiedosta on kiistanalaista ja spekulatiivista. Mutta esimerkiksi rekonstruktio-/esitutkintapöytäkirja-aineistoihin en ole törmännyt perinteisessä mediassa.
(mies, opiskelija, 19–25-v, verkkokysely)

(--) keskustelijat kyllä perustelevat näkökantojaan, vaikkakin oman näkemyksensä mukaan, hyvin ja esittäen faktatietoa (ja esim. näkevät vaivan oikeudenkäyntipöytäkirjojen hankkimiseen ja kustantamiseen sekä jakavat niistä tietoa muille palstalla).
(nainen, sihteeri, 36–45-v, verkkokysely)

Koska Murha.info eivät rajoita samanlaiset eettiset toimintaperiaatteet kuin perinteistä journalismia, foorumilla julkaistaan avoimesti miltei kaikki eteen tullut materiaali. Amatööriryhteisölle on tyypillistä, että se haluaa päästä käsiksi samoihin alkuperäislähteisiin kuin journalismi. Yhteisön käyttöön haalitaan niin esitutkintapöytäkirjat, hätäkeskusnauhat kuin oikeudessa kuultuja todistuksiakin. Haastattelussamme tiiviisti Auer-oikeudenkäyntejä seurannut Satakunnan Kansan toimittaja kertoi, että rikosharrastajia näkyi paikalla myös oikeudenkäynneissä, ja he dokumentoivat tapahtumia omaan käyttöönsä.

Yleensä verkkokulttuuri toimii lahjatalouden logiikalla eli löydetty aineistot ja oman työpanoksen tuotoksena syntynyt luovutetaan veloitusetta yhteisön käyttöön, mutta Murha.info:ssa osa materiaalista oli myös maksullista. Ulvilan surmaan liittyen kaupiteltiin esimerkiksi esitutkinta-aineistoja.

Kaikki mitä olet aina halunnut tietää Ulvilasta, mutta et ole koskaan kehdannut kysyä. Myynnissä esitutkintapaketti sähköisessä muodossa. Hinta 45 euroa. Tulostetaan tarvittaessa mutta sen hinta on 130 euroa.
(Murha.info, keskustelukommentti, 7.5.2010)

Foorumilla on yksityisyyttä koskeva etiikkansa, mutta se koskee lähinnä kirjoittajien oman henkilöllisyyden turvaamista. Sen sijaan Ulvilan surman kuten muidenkin henkirikosten osapuolia sekä muita tapauksiin liittyviä ihmisiä käsitellään palstalla yleensä heidän oikeilla nimillään. Ulvilan surman yhteydessä jaettavaksi oli päätyntä myös peitetehtävässä toimineen poliisin ”Sepon” valokuva, jonka julkaiseminen tosin herätti foorumin kirjoittajissa ristiriitaisiksi ajatuksia.

Myös rikostoimittajat ovat tietoisia Murha.infon olemassaolosta ja palstan luonteesta, ja osa heistä hyödyntää siltä hakiessaan informaatiota. Haastattelussamme Iltalehden toimittaja totesi seuraavasti:

Jos on mikä tahansa rikosjuttu, niin mä menen ensimmäisenä sinne (Murha.infoon) katsomaan. Siellähän tiedetään syyllisten nimet tai epäiltyjen nimet nopeammin kun muualla. Sieltä saa kyllä apua. Kun vaikka poliisi kertoo jostain jutusta niukat alkutiedot, niin sieltä saattaa saada vinkkiä eteenpäin.
Haastattelu, Iltalehden toimittaja

Sisältöjen kiertäminen journalistisesta mediasta sosiaaliseen on hyvin ilmeistä, mutta toimittajien liikkuaessa sosiaalisen median ympäristöissä herää kysymys siitä, millaiset sisällöt kiertävät verkosta takaisin perinteiseen mediaan. Koska meillä ei tämän tutkimuksen puitteissa ollut mahdollisuutta analysoida verkkokeskustelujen sisältöjä systemaattisesti, emme pystyneet selvittämään tähän suuntaan tapahtuvaa kiertoa perusteellisesti. Kysyimme kuitenkin Murha.infon käyttäjille suunnatussa verkkokyselyssä heidän kokemuksiaan palstaa käyttävistä toimittajista. Vaikka foorumin tapoihin ei kuulu kirjoittajien henkilöllisyyksien selvittäminen, suuri osa vastanneista oli päätellyt tiettyjen käyttäjien olevan journalisteja. Kun kysyimme, ovatko he huomanneet joidenkin Murha.infossa käsiteltyjen sisältöjen (tekstien, teorioiden, sanavalintojen ym.) kiertäneen journalistiseen mediaan, vastanneista 19 kertoi huomanneensa tämänkaltaista valumaa. Vastanneista 27 totesi, ettei ollut huomannut tai ettei voi olla asiasta varma. Valitettavasti myönteisesti vastanneet eivät yksilöineet esimerkeillä vastauksiaan, jotta olisimme voineet tarkistaa niiden paikkansapitävyyttä.

Joissakin kolumneissa puoleen tai toiseen on saattanut näkyä sellaista yksityiskohtaista tietoa, jota on puitu Murha.infossa.
(mies, tutkija, 46–55-v., verkkokysely)

Ei ehkä enää tässä vaiheessa, mutta aiemmin toisen kierroksen tuomiokäsittelyn alkamista. Lasten haastatteluja, niistä ei ollut mitään julkisuudessa, mutta kun niitä tuli esille foorumilla, lehdistössäkin alkoi olla tietoa.

(nainen, toimistotyöntekijä, 36–45-v., verkkokysely)

En lähde antamaan esimerkkejä, mutta murhainfossa käytyjä pohdintoja on selkeästi päätyntynyt oikeuden antamiin päätöksiin saakka.

(mies, ympäristötarkastaja, 46–55-v., verkkokysely)

Millaista rikosjulkisuutta Murha.info sitten tuotti Anneli Auerista? Otettiinko palstalla kantaa hänen syyllisyyteensä? Kyllä, juuri spekulatiot tekijästä tai epäillyn syyllisyydestä ovat keskeinen osa verkkokeskustelua:

Aika selkeästi näyttää siltä, että perheessä on tansittu marttyyriäidin pillin tahdissa. Mies ei ole pelkästään tehnyt perheelle leipää ja kattoa pään päälle vaan loput ajasta tehnyt kotiäidin hommia. Totta kai monilapsisessa perheessä riittää hommia, Jukka on sen tajunnut, mutta Annelia se on selkeästi vaivannut. Ajattelin ensin, että surma saattoi johtua synnytyksen jälkeisestä masennuksen puhkeamisesta ja sen syventymisestä entisestäään mutta mitä jälkeenpäin on tapahtunut ja Annelin elämää on päässyt tutkimaan ennen ja jälkeen niin kuvasta paljastuu manipuloiva psykopaatti. (---)

(Murha.info, keskustelukommentti, 7.4.2012)

Käsitys Auerin syyllisyydestä tai syyttömyydestä jakoi ”Ulvila-fanit” Murha.infossa eri leireihin. Ulvila-keskusteluosiosta löytyy jo nopealla selailulla ainakin kolme käyttäjätyyppiä. Ensimmäisestä käyttäjätyypistä käytettiin foorumilla nimitystä *annelistit* (tai *pro-annelistit*). Annelisteiksi nimitettiin usein pilkkamielessä käyttäjiä, jotka puolustivat vahvasti Auerin syyttömyyttä. Annelistien väitetään jatkuvasti kääntävän todisteet tukemaan omaa näkökantaansa ja ajavan fanaattisesti omaa asiaansa. Nimitystä käytettiin leimakirveenä, joka tekee tietystä käyttäjästä ja tämän väitteistä puolueellisen muiden silmissä.

Annelisteille vastakkainen käyttäjätyyppi olivat *anti-annelistit*. Kaikki annelisteista sanottu pätee myös anti-annelisteihin sillä erotuksella, että anti-annelistit ovat vakuuttuneita Auerin syyllisyydestä.

Sekä annelisteja että anti-annelisteja käsitellään Ulvila-alafoorumilla yleisesti ryhmänä, ja foorumilla voitiin viitata esimerkiksi ”anti-annelistileirin ajatteluun”. Foorumin pitkäaikaiset käyttäjät ovatkin oletettavasti tietoisia siitä, mitä ryhmittymää vakituiset nimimerkit edustavat. Yhteistä sekä annelistien että anti-annelistien leireille oli, että vastapuoli esitetään fanaattisena ja irrationaalisenä joukkona, joka ei kaihdakaan keinoja päästäkseen väittelyssä voitolle. Ryhmän oman näkemyksen esitettiin taas perustuvan objektiivisista todisteista tehtyihin johtopäätöksiin. Esimerkkejä tämänkaltaisesta ajattelusta löytyi runsaasti viestiketjusta, joka oli nimetty ”Tärkeä taito: Kuinka tunnistat annelistin?”:

Uuden kielteen
 Pöytäkirja
 Vuosi: 2013
 Käsitellyt ja Yhdistyksen 20. kokous
 2.10.2013

Rei'itettiin veräjät - haajoja
 Oikotie-ohjeistus • 14.10.2013 9:00 pm
 puolustus-erikseen ohjeistettiin

Tässä kutsutaan yhdistys on kyllä aktiviteettien osalta. Oletetaan että on oltava tapoja...

... ja muutenkin on myös järkevää ottaa huomioon (Tämä on nyt sitten ei järkevää...

REKUTESTI:
 Aikansa yhdistyksen verkkoalustalla.

Vain kukaan onni käyttöön, mutta nyt on kukaan toiminnassa onni toimittaja!

- 0,50 m verkkoalustassa käytä laajaa
 - verkkoalustassa ohjeistettiin
 - ohjeistettiin työtä
 - yhdistyksen ja yhdistyksen yhdistyksen

Testaus ja testit 0,50 metriä ja pituus...

Aikansa yhdistyksen (TMY) ylläpitäminen:
 Yhdistyksen yhdistyksen yhdistyksen yhdistyksen yhdistyksen...

Mielestäni ns. pro- ja anti -nimitykset tulisi jättää pois.

On vain Anneli-hihhuleita, extremistejä, siis näitä pro puolen edustajia, jotka päivystävät ympäri internettiä järjestäytyneesti levittämässä propagandaa ja disinformaatiota ja vääristeltyjä kuvia ja sun muita. Muutamalla on myös Anneli-blogi. Ja sitten on Anneli-neutraaleita, niitä, jotka väsymättömästi tuovat ETP-materiaaleista ja muista lähteistä, kuten tuomiot ja media, esiin tietoa miksi "huppari" ei ole järkevin selitys epäillyn puitteissa. Tämä puoli ei kirjoita ETP-matskua uudestaan saatika väärennä kuvia yms. ja esitä niitä totuuksina. Anneli hihhulit pystyvät tarkastelemaan vain pieniä yksityiskohtia.

Anneli neutraalit taasen pystyvät tarkastelemaan sekä pieniä yksityiskohtia että osa- ja kokokokonaisuuksia.

(Murha.info, keskustelukommentti 11.9.2013)

Kolmas foorumilla erottuva ryhmä olivat rikosharrastajat, jotka halusivat asemoida itsensä neutraalisti suhteessa Auerin syyllisyyteen. Nämä käyttäjät keskittyivät usein todisteisiin ja tutkintamateriaalien pohjalta tehtyihin rekonstruktioihin, eivätkä välttämättä esittäneet voimakkaita kannanottoja. Foorumilla rekonstruktiot päättyivät annelistien ja anti-annelistien analyysien ja sanasodan välineiksi, mutta kritiikkiä harvemmin osoitettiin rekonstruktion varsinaiselle tekijälle. Foorumilla siis selvästi arvostettiin käyttäjiä, jotka näkevät vaivaa rekonstruktioiden tuotannossa.

Amatöörirekonstruktioiden tuottajat ja foorumiaktiivit voivat pyrkiä vaikuttamaan laajemminkin yleiseen mielipiteeseen. Ulvilan surmasta verkkohakua tehdessä törmäsi keskustelupalstojen lisäksi sivustoihin ja blogeihin²⁷, joihin oli koottu tapaukseen liittyviä aineistoja ja kirjoittajan käsityksiä tapahtuneesta. Aktiivisimmat harrastajat toimivat monilla palstoilla ja sosiaalisen median alustoilla. Harrastajat voivat pyrkiä vaikuttamaan jopa varsinaiseen oikeudenkäyntiin. Esimerkiksi toisen hovioikeuskäsittelyn aikana yksi Murha.infon aktiiveista lähetti Anneli Auerin puolustusasianaja Juha Mannerille tekemänsä kolmiulotteisen havainnekuvan siitä, miten ulkopuolinen tekijä olisi voinut surmayönä poistua rikutusta ovi-ikkunasta. Manner otti kuvan mukaan myös todisteluaineistonsa.²⁸ Vaikka tämän käyttäjän tuottama todiste toimi Auerin syyttömyyden tukena, foorumilla konstruktioiden tekijät asemoivat itsensä yleensä neutraaleiksi ja korostavat eksplisiittisesti viesteissään sitä, etteivät kuulu kumpaakaan ”leiriin”.

Käytimme edellä kuvailtua käyttäjätyyppien luokitusta myös verkkokyselyssämme ja kysyimme mihin ”leiriin” vastaajat kuuluivat: 16 vastaajista kertoi olevansa annelisti, 17 kertoi olevansa anti-annelisti ja 18 kertoi olevan neutraali rikosharrastaja²⁹.

Vahva leirytyminen omien kantojen taakse on verkkokeskustelulle tyyppillistä. Mark Andrejevic (2013) kuvaa sosiaalisen median aikaa ”kunnioituksen jälkeiseksi” ajaksi, millä hän tarkoittaa sitä, että mediankäyttäjät ovat haluttomia ottamaan vastaan perinteisen median esittämiä vallitsevia esityksiä, asiantuntijamielipiteitä tai muitakaan ”suuria kertomuksia” sellaisinaan. Informaation lisääntyessä räjähdysmäisesti on tunteiden ja affektiivisten faktojen merkitys ehkä hieman paradoksaalisesti kasvanut. Kriittisen ajattelun ovat enenevästi korvanneet erilaiset salaliittoteoriat. Itse asiassa internetin itsessään voi ajatella olevan kuin iso salaliittoteoria: se on rakentunut hyperlinkeille, yksi asia johtaa aina toiseen ja yhä syvemmälle. Salaliittoteorioiden ongelmallisuus ei ole niinkään niiden sisällöissä – siinä onko tieto oikeaa vai väärää – vaan siinä, että ne ovat rakenteellisesti horjuttamattomia; mikä tahansa vasta-argumentti tulkitaan helposti vain osoitukseksi salaliiton olemassaolosta. (emt.) Myös Ulvilan surman verkkokeskusteluissa liikkui

27 esimerkiksi www.anneliauer.com, <http://niinaberg.com>

28 IltaSanomat 4.9.2014: Yllätystodiste harrastedeckkarilta? <http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/art-1288733447441.html>

29 Osa kolmanteen ryhmään itsensä sijoittaneista kritisoi jaottelua, mikä kertoo mielikuvista, joita ryhmiin foorumilla liitettiin.

useita salaliittoteorioita esimerkiksi poliisin ja syyttäjän masinoimasta ajojahdista, todisteiden väärentämisestä tai surman uhrin kansainvälisistä rikoskytkennöistä.

Ei voi tarkastella asiaa, jos ei tarkastele kokonaisuutta. A oli stadin sossussa töissä, ja jos ei tekemisissä, niin ainakin kuullut, että BC pahoinpitelee poikiaan. A on taasen (kenties) tiennyt, että hänen opiskelukaveri, JL, ja hänen vaimonsa, ovat tuttuja BC:n kanssa, niitä 90-luvun työkkärikursseilta.

Saattaa myös olla, että A myös vietti aikaa samoilla seuduilla, Kuopion opiskeluiden jälkeen, ennen kuin sai työpaikan stadin sossussa 90-luvun loppupuolella.

Merkittävää on, että A hävisi Lahden kuolinpäivästä seuraavana päivänä otettuaan taksikyydin, ja kuoli hämärissä olosuhteissa.

Aineistoa tarkastelemalla, Auer-keissii seuraamalla, asia näyttää siltä, että Anneli jäi Lahdelle kiinni (insesti-pedofilia), JL saattoi tietää tästä jo pidempään (kurssikaverin todistuslausunto vuoden 2004 keskusteluja), mutta myös A on voinut toimittaa Lahdelle tietoja BC:stä. Tämän tarkempaan ruotimiseen en nyt liiemmin lähde. – Olen aiemminkin sanonut, että A:n ETP:n hankkiminen olisi kannattavaa.(---)

(Murha.info, kommentti 13.9.2013, osa nimistä muutettu kirjainlyhenteiksi)

Vahvasti mielipiteellinen ja salaliittoteorioiden lävistämä verkkokeskustelu johtaa helposti siihen, että tapauksen todelliset käännteet voivat alkaa hämärtyä ja niitä tulkitaan omaan tarinaan sopivien kehysten läpi. Myös oikeuden ratkaisut voidaan tulkita merkiksi salaliiton vahvuudesta ja kyvystä peittää omat jälkensä. Verkkokeskusteluissa monien keskustelijoiden näkökulmat vaikuttavat niin vahvasti lukituilta, ettei juuri mikään uusi käänne tapauksessa kykene enää muuttamaan heidän mielipiteitään. Paradoksaalisesti voi käydä päinvastoin, ne vain vahvistuvat. (esim. Andrejevic 2013)

5.3. Yhteenvetoa: Ulvilan surman seuranta verkossa muistuttaa fiktiivistä narratiivia

Toimme tässä luvussa esille rikosjulkisuuden moninaisuutta nykyisessä mediaympäristössä, jossa huomiota saaneista rikostapauksista keskustellaan paitsi journalismissa myös erilaisissa verkkopalveluissa ja amatööritekijöiden tuottamana. Nykyiselle mediaympäristölle on ominaista hybridisyys eli eri välineet ovat kiinteässä yhteydessä toisiinsa ja sisällöt kiertävät journalistisesta mediasta sosiaaliseen ja takaisin.

Käsittelimme ensin toimittajien Twitterin käyttöä 1.8.2014–29.2.2015 eli toisen hovioikeuskäsittelyn ja sen tuomion julistamisen aikana. Toimittajien Twitterin käytön tarkastelussa kiinnitimme huomiota mm. siihen, näkyikö heidän Ulvila-viestinnässään verkolle tyypillinen tunnejärjestelmä, joka suosii epämuodollisuutta,

kantaaottavuutta ja huumoria sekä sitä, miten viestintä suhteutui syyllisyyden vaikutelmien tuottamisen problematiikkaan.

Toimittajat käyttivät Twitteriä Ulvilan surman viestintään monissa tarkoituksissa. Se oli ensinnäkin nopeatempoisen live-seurannan väline, jolla toimittajat lähettivät viestejä oikeudenkäyntiä seuratessaan. Näiden viestien informaatioarvo ei ollut välttämättä kovin suuri vaan kyse oli enemmänkin tuoreimman mahdollisen tiedon lupauksesta ja seuraajien koukuttamisesta reaaliaikaiseen jännittämiseen. Toimittajat kiinnittivät miltei poikkeuksetta viestinsä aihetunnisteella laajempaan Ulvilan surmaa käsittelevään keskusteluun, mutta eivät välttämättä viestiensä tasolla huomioineet niitä, jotka täsmäseurasivat kyseistä aihetunnistetta. Viestit näyttivät siltä, että ne oli ajateltu luettaviksi peräkkäisenä tarinana, vaikka hashtag-yhteisössä ne joutuivat keskelle kirjavaa Twitter-viestien kokonaisuutta.

Hovioikeuden tuomion julkistamisen aikaan viestinnässä näkyi, miten Twitter-kulttuurin normit ja journalistiset ideaalit sulautuivat toisiinsa. Media-ammattilaisten viesteissä alkoi näkyä verkolle tyypillistä leikillisyyttä ja kantaaottavuutta. Tosin toimittajat näyttivät verhoavan mielellään suoran kantaaottavuuden esimerkiksi retoristen kysymysten tai ironian taakse, jotka voidaan nähdä verkossakin objektiivisuuden rituaaleiksi. Jos toimittaja esimerkiksi käytti monitulkintaista hashtagia viestinsä ohessa, lukija ei voi varmasti väittää hänen sanoneen, että Anneli Auer olisi syyllinen. Ironia ja sarkasmi näyttivätkin olevan yleisempiä sellaisissa toimittajien twiiteissä, jotka olisivat pitäneet murhatuomiota oikeana siinä missä hovioikeuden tuomion hyväksyneet toivat esiin kantansa suhteellisen suoraan.

Toimittajien Twitterin käytössä näkyivät myös ammatillisen ja yksityisen roolien yhteensovittamisen haasteet. Osalle toimittajista ammatillinen toiminta verkossa oli ehkä hieman epäselvää: he saattoivat tuoda julki ammattinsa kuitenkin todeten kirjoittavansa verkossa yksityishenkilöinä. Me tulkitsimme, että ammattinsa julkituodessaan journalisti toimii vähintään ammatillisessa roolissa, vaikka kirjoittelu ei suoraan liittyisi hänen työtehtäviinsä.

Murha.infon Ulvila-keskustelun tarkastelussa toimme puolestaan esiin, miten faniyhteisön tavalla toimiva rikosharrastajien joukko synnytti vahvasti polarisoitunutta rikosjulkisuutta, jossa journalistisen median tekstit ovat jatkuvan analysoinnin ja tarkastelun kohteina. Lisäksi yhteisö julkaisee pidäkkeittä sellaisia aineistoja, esimerkiksi henkilötietoja, joita journalismi ei omien eettisten toimintaperiaatteidensa vuoksi julkaise. Tekemämme haastattelut ja Murha.infon käyttäjille suunnattu verkkokysely kertoivat siitä, että sirkuulaatio toimii molempiin suuntiin: myös verkkofoorumissa tuotetut tulkinnat tai näkökulmat voivat valua journalismiin. Vaikka toimittajat puhuivat Murha.infosta usein hieman vähättelevään sävyyn, olisi vain inhimillistä olettaa, että tavalla tai toisella he ottaisivat vaikutteita lukiessaan rikostapauksista, joiden parissa he työskentelevät.

Sekä Murha.info:n Ulvila-keskustelu että Twitterin #Auer-keskustelu osoittivat, että verkossa Ulvilan surma tuli kehystetyksi hyvin kirjavassa, tunnepitoisessa ja karnevalisoituneessa tilassa. Kierrätettäviksi päätyvät usein kaikkein kantaaottavimmat, kärjistävimmät tai muuten verbaalisti nokkelimmat sisällöt. Toimittajienkin tuottamat viestit esimerkiksi Twitterissä tulivat luetuksi ironisten meemien ja humorististen heittojen ympäristössä. Jos reaaliaikaista rikosuutisointia mieltii lukijan kannalta, se muistuttaa pitkälti fiktiivistä narratiivia. Verkkokeskustelun kehittymistä seurataan kuin fiktiivisen sarjan etenemistä ja sen ymmärtäminen edellyttää usein jo jonkinlaisia pohjatietoja ”sarjan” tapahtumista. Keskustelulle on tyypillistä mustavalkoinen asetelma, jossa spekuloidaan avoimesti Auerin syyllisyyttä tai syyttömyyttä.

6.

ULVILA OPETTAA

Rikosuutinen on moderni moraliteetti, jossa yhteiskunnan vartijoina toimivat poliisi ja oikeuslaitos heittävät ”paholaisen” leirin ulkopuolelle. (Stuart Hall)³⁰

Tutkimushankkeemme on herättänyt paljon kiinnostusta. Harvoin tutkija saa puhe-
luita tavallisilta kansalaisilta, jotka ovat kiinnostuneita hänen tutkimusaiheestaan.
Ulvilan surma on myös aihe, josta niin tuttavilta kuin työkavereilta on tuntunut löy-
tyvän mielipide. Olemme kuulleet usein kommentteja: Sehän on ihan outo tyyppi.
Miksi sillä on aina se sama ilme? Onkohan se psykopaatti? Auer on oikeuslaitoksen
uhri.

Ihmiset saavat tietonsa ja mielipiteensä monesta lähteestä ja moninkertaisesti vä-
littyneinä, mutta Auerin oikeudenkäyntiä koskevissa asioissa ei ole syytä vähätellä
journalismin merkitystä mielikuvien lähteenä.

Olemme tässä tutkimuksessa tarkastelleet millaisin keinoin journalismissa synny-
tettiin vaikutelmia Anneli Auerista joko syyllisenä tai syyttömänä. Analyysimme
perusteella väitämme, että seuraamiemme kolmen lehden lukijat ovat saaneet An-
neli Auerin oikeudenkäynneistä eri tavoin hänen syyllisyyttään vahvistavan kuvan.

30 Hall 1987, 66

Aineistossamme toimittajat eivät ole ottaneet kantaa Auerin syyllisyyteen suoraan, vaan kyse on ollut journalismin esitystavallisista valinnoista, synnytettyjen tarinoiden näkökulmista sekä kuvituksen ja taiton tuomista mielikuvista. Osa valinnoista on saattanut olla toimittajan tai toimitusorganisaation tietoisien pohdinnan tulosta, osa on varmastikin kummunnut journalismin tuotantorutiineista ja kulttuurisista käytännöistä.

Journalistin ohjeiden kohdassa 35 todetaan, ettei ”oikeudenkäynnin aikana pidä asiattomasti pyrkiä vaikuttamaan tuomioistuimen ratkaisuihin eikä ottaa ennakolta kantaa syyllisyyteen”. On tulkinnanvaraista, mitä tarkoitetaan määreellä ”asiattomasti” ja koskeeko se myös syyllisyyden ennakoitua. Julkisen sanan neuvoston tulkinnan mukaan Keskipohjanmaa-lehti ei esimerkiksi rikkonut hyvää journalistista tapaa julkaistessaan kolumnin (19.10.2012), jonka toimittaja oli otsikoinut ”Syyllinen”. Tekstissä toimittaja kirjoitti seuraavaa: ”Olen siis sitä mieltä, että Anneli Auer murhasi aviomiehensä – [Auer] teki sen jälkeen tökerön lavastuksen, jonka poliisi ihmeellisesti nielaisi.”

Keskipohjanmaan kolumni tuli vastaan aineistomme ulkopuolelta lukiessamme JSN:n päätöksiä Ulvilan surmasta. Vapauttavan päätöksen perusteluissa todetaan, ettei Keskipohjanmaan jutun pyrkimyksenä ollut vaikuttaa samana päivänä julkaistuun korkeimman oikeuden ratkaisuun vaan esittää räväkällä tavalla journalismikritiikkiä sekä puhua sen puolesta, että toimittajilla pitäisi olla mahdollisuus julkisesti ennakoida oikeuden päätöksiä.

Tässä tutkimuksessa olemme lähteneet siitä, että syyllisyys tulisi arvioida oikeusistuimissa, ei lehtien palstoilla. Joku toinen voi argumentoida, että suora syyllisyyspäily julkituominen on avoimempaa kuin lukijaan vaikuttaminen hienovaraisten, juttujen sisältöihin punotuin keinoin. Mekään emme tarkoita, etteikö hyvän journalismin tulisi pohtia ja tulkita, ei vain raportoida oikeuslaitoksen ja muiden instituutioiden päätöksistä.

Siinä miten syyllisyys esitettiin poliisin kertoman ”tunnustuksen” jälkeen syksyllä 2009 oli eroja, mutta kaikista aineistomme lehdistä löytyi ilmaisutapoja, joilla ennen oikeuden tuomiota tuotettiin ja vahvistettiin käsitystä Anneli Auerin syyllisyydestä miehensä murhaan. Syyskuun 2009 vangitsemisvaiheen ja Anneli Auerin kiistanalaisen murhatunnustuksen jälkeen lehtien syyllisyyteen ja syyttömyyteen liittyvät ilmaisukeinot muuttuivat oikeusprosessin eri vaiheiden aikana. Samalla prosessin venyminen ja ristiriitaiset tuomiot eri oikeusasteissa muuttivat journalismia varovaisemmaksi, paikoin miltei kynniseksi.

Helsingin Sanomat seurasi Ulvilan surman oikeuskäsittelyä hyvin niukasti ja varovaisesti erityisesti alkuvaiheessa. Lehti uutisoi oikeudenkäynnit tuomalla esiin

syöttäjän ja puolustuksen näkökulmat, mutta niiden yli menevää itsenäistä aineistonhankintaa ja pohdintaa lehdessä oli vähän. Helsingin Sanomat toi esille journalismin etiikkaan liittyviä ongelmia tapauksen käsittelyn yhteydessä – siis muihin medioihin liittyen. Tarkalla analyysillä myös Helsingin Sanomien omasta ilmaisuvalikoimista löytyy kohtia, jotka ennenaikaisesti tuottivat mielikuvia ja käsityksiä Auerista tekoon syllisenä.

Iltalehden uutisoinnille oli tyypillistä viihteellistyneelle rikosjournalismille ominainen henkilöityminen, dramaattinen otsikointi sekä vaihtoehtoisten selitysmallien tiivistäminen tarinoiksi. Lehdestä oli löydettävissä useita esimerkkejä selvästi syyllisyyttä tuottavista teksteistä, mutta lehti ei myöskään epäröinyt kääntää takkia ja siirtä yhtä sujuvasti kirjoittamaan iskeviä otsikoita päivävästaisestä näkökulmasta. Iltalehti julkaisi selvästi muita enemmän kuvia ja erityisen paljon henkilökuvia Auerista. Helsingin Sanomiin verrattuna Iltalehti tarjosi monipuolisesti itsenäiseen aineistonhankintaan perustuvaa oikeussaliraportointia täydentävää aineistoa surmatapauksesta. Kuvien ja tekstien yhdistelmillään Iltalehti vahvasti vaikutelmaa Auerin syyllisyydestä enemmän kuin muut kaksi lehteä.

Satakunnan Kansa pyrki profiloitumaan satakuntalaisen yhteisön tulkkina ja esitti jutuissaan enemmän paikallista aineistoa. Alkuvaiheessa lehti faktuaalisti Anneli Auerin murhaajaksi yhtä yksiselitteisesti kuin Iltalehti, mutta oikeudenkäynnin myöhemmissä vaiheissa lehti omaksui selvästi varovaisemman ja tasapainoillevan linjan. Syksyn 2013 viimeisen käräjäoikeuskäsittelyn yhteydessä lehti toi muita lehtiä enemmän esiin Auerin murhasyytettä kyseenalaistavaa aineistoa sekä syyttäjän argumentteja ja käräjäoikeuden murhatuomiota horjuttavaa analyttistä pohdintaa.

Ulvilan surman mediakäsittely on syksyn 2009 jälkeen hyvin vahvasti keskittynyt Anneli Auerin henkilön kuvaamiseen. Henkilökuvaus on ollut monipuolista eikä yksinomaan syyllistävää. Aineistomme kuitenkin osoittaa, että median luoma kuva hänestä on ollut outouttava, ja tämän luvun aloitussitaatin mukaisesti Anneli Auer heitettiin leirin ulkopuolelle.

Outouttamisen yhtenä keskeisenä keinona käytettiin sukupuolesta pontensa saavaa argumentaatiota. Nainen väkivaltarikoksen tekijänä herättää mediassa runsaasti huomiota. Siinä missä miesrikollisten väkivaltaisuutta ei useinkaan problematisoida, rikoksista epäillyn naisen persoonallisuus, hänen luonteensa tai läheiset ihmissuhteensa joutuvat eri tavalla läpivalaisun kohteeksi. Selityksiä naisten tekemille rikoksille etsitään usein hyvin perinteisistä ja sukupuolikategorioihin nojaavista käsityksistä. Näin kävi myös Ulvilan surman journalistisessa tarinankeronnassa ja Anneli Auerin mediakäsittelyssä.

Kylmän naisen, huonon äidin ja omituisen avioliiton diskurssit kantoivat kaikki tarinaa oudosta Anneli Auerista ja antoivat tukea syyllisyyttä tuottavalle argumen-

toinnille. Näitä puhetapoja oli löydettävissä kaikista aineistomme lehdistä, vaikka selvimmin ja korostuneimmin niitä tuotettiin Iltalehdessä.

Rikosuutisten sanotaan usein toimivan eräänlaisena indeksinä yhteiskunnan kulttuurisista arvoista ja niiden muutoksista. Kun Ulvilan surman uutisia tarkastellaan sukupuoleen liitettyjen arvojen indeksinä, tulos on yllättävänkin konservatiivinen. Erityisen tiukassa näyttävät istuvan äitiyteen, parisuhteeseen ja perheeseen liittyvät perinteiset käsitykset.

Ulvilan surman tapahtumia intensiivisesti seuranneet ovat tuskin tyytyneet uutisten lukemiseen vain painetusta mediasta. Käsittelimme perinteisen journalismin lisäksi myös verkon rikosjulkisuutta tuodaksemme esille nykyisen mediaympäristön monimuotoisuutta ja sitä, miten sekä sisällöt että käsittelytavat voivat kiertää perinteisen median ja sosiaalisen median välillä. Verkossa Ulvilan surmaa käsittelevälle rikosjulkisuudelle oli tyypillistä leiriytyminen omien kantojen taakse sekä vastakkainasettelujen ja tunteiden korostuminen. Ulvilan surmaa koskevassa julkisuudessa voimakkaita tunteita herättäneitä teemoja ovat esimerkiksi äitiys, isyys, avioliitto, lapset tai kodinhoito. Kun näihin vielä kytketään murha, seksuaalinen hyväksikäyttö ja erilaiset salaliittoteoriat, tapaukseen latautui valtavasti tunteita. Nämä kaikki ainekset olivat mukana journalismissa, mutta vielä keskeisempinä ja avoimemmin ne tulivat esiin kansalaisten verkkokeskusteluissa.

Toimittajien Twitterin käytössä oli havaittavissa journalististen ideaalien ja verkon ihanteiden sulautumista. Verkon tunneympäristölle on tyypillistä kanta-aottavuus, huumori ja sen alalajina etenkin ironia. Toisen hovioikeustuomion tullessa myös toimittajat tuottivat verkkoon tapausta ironisoivia ja leikillisiä viestejä, joissa kanta-aottavuus etenkin syällisyyden puolesta oli usein puettu monitulkintaiseen sarkasmiin. Auer-twiiteistä voi päätellä, etteivät media tai sen edustajat osallistu vain ironisten viestien ja sisältöjen esittämiseen tai kierrättämiseen, vaan toimivat myös aktiivisesti saadakseen tietyt asiat näyttämään ironisilta.

Niin Twitter kuin muut verkkoalustat merkitsevät sitä, että rikosjulkisuus lisääntyy entisestään. Samalla sisällöt fragmentoituvat yhä pienemmiksi irrallisiksi kokonaisuuksiksi. Toimittajien live-seuranta Twitterissä on yksi esimerkki rikossisältöjen sirpaloitumisesta: kyse on enemmän lyhyistä päivityksistä kuin varsinaisista jutuista. Myös muussa verkkotoiminnassa media palastelee juttuja ja näkökulmia suurempien klikkausmäärien toivossa. Tähän ajattelutapaan sopii myös ns. episodiuutisointi, jossa syyttäjän ja puolustuksen puheenvuorot esitetään vuoropäivin erillisissä jutuissa. Tasapainoisen kokonaiskuvan saavuttaminen tällaista rikosjulkisuutta seuraamalla käy yhä vaikeammaksi, ja on mahdollista, että se osaltaan tuottaa valikoivaa uutisten seurantaa, jossa käyttäjä poimii omiin ennakkokäsityksiinsä parhaiten sopivia sisältöjä.

Verkkokulttuurin ideaaleihin kuuluu vahva mielipiteellisyys. Aineistomme osoitti, että avoimilta verkkofoorumeilta tuttua kantaaottavaa verkkokeskustelua viritettiin myös lehtien sivuille. Esimerkiksi Satakunnan Kansan verkkopuolella pyrittiin toistuvasti aktivoimaan lukijoita kertomaan mielipiteensä tapauksesta. Oikeuden päätöksen jälkeen lehti teki myös painetussa lehdessä julkaistun kyselyn tuomion oikeellisuudesta. On aiheellista pohtia, sopiiko keskustelu murhaan syyllisyydestä lukijakysymyksen aiheeksi. Tuomioiden oikeudenmukaisuutta suhteessa rikoksiin on lehdistössä silloin tällöin pohdittu, mutta harvemmin itse rikoksentehtijän syyllisyys on esitetty asiaksi, josta lukijoilla tulisi olla *mielipide*.

Sosiaalisessa mediassa oikeuskäsittely ja Auerin hahmo ovat myös karnevalisoituneet. Samaa oli lievempänä nähtävissä myös jokaisessa kolmessa tutkitusta sanomalehdessä. Lehdissä Ulvilan surmaa on käsitelty kevyessä tai humoristisessa kontekstissa. Satakunnan Kansa kysyi Auerin syyllisyydestä lapinnoidalta, Helsingin Sanomat irvaili tatuointikuviolla perustelluille saatananpalvontasytöksille ja Iltalehti pohti Auerin ja peitepoliisin rakkauselämää. Huumori on yksi tapa käsitellä asioita, mutta tässäkin yhteydessä on hyvä pohtia, miten se sopii todellisen murhan ja kesken olevan oikeudenkäynnin journalistiseen käsittelyyn.

Kansanedustaja ja entinen poliisi Kari Tolvanen pohdiskeli hovioikeuden toisen vapauttavan päätöksen jälkeen 19.2.2015 Ylen A-talkissa Ulvilan murhan poliisitutkinnassa tehtyjä virheitä. Oman kokemuksensa perusteella hän korosti, että rikostutkinnassa pitää ajatella mahdottomia ratkaisuja eikä rakentaa tapahtumien selittämistä ilmeiseltä näyttävän mallin pohjalle. Tuo yleispätevä poliisityön malli sopii myös ihanteeksi rikosjournalismille. Journalismi lipsui tästä ihanteesta ainakin lokakuussa 2009, kun Anneli Auer kirjoitettiin syylliseksi.

Journalisti-lehdessä 8/2015 julkaistu juttu ”Iso vatkkaus” käsittelee poliisien ja journalistien suhdetta toisen mutkikkaan oikeusjutun, Aarnio-oikeudenkäynnin yhteydessä.

Jokaisen jutun yhteydessä arvioidaan ja punnitaan lähteiden motiiveja perusteellisesti. Niiden pohtiminen on toimittajan perustyötä, Anttila kertoo.
[Suomen Kuvalehden toimittaja Pekka Anttila]

Journalistin juttu herättää kysymyksen, olisiko toimittajien lokakuun alussa 2009 ollut syytä miettiä tarkemmin Auerin tapausta tutkineiden poliisien motiiveja ja uskottavuutta. Kun poliisit olivat kolme vuotta tuloksetta selvitelleet murhajuttua, saatu ”tunnustus” oli heille suuri voitto, joka haluttiin laajaan julkisuuteen puhdistamaan saamattomaksi leimatun poliisin mainetta. Journalistin juttu jatkaa Julkisen sanan neuvoston puheenjohtajan Risto Uimosen pohdinnalla:

Yksittäisten rikos- ja oikeustoimittajien olisi syytä käydä kriittisesti läpi omaa toimintaansa ja miettiä, onko käynyt niin, että suhteet olivat niin läheiset, että Aarnio on pystynyt vedättämään yksittäisiä toimittajia tai jopa useita tiedotusvälineitä. (Journalisti 8/2015)

Risto Uimosen Aarnioon viittaavan kommentin voi kääntää myös Ulvilan surmaa tutkineiden poliisien ja journalistien suhteeseen. Rikosta tutkineiden poliisien ei varmaan ollut tarkoitus vedättää toimittajia ja tiedotusvälineitä syksyllä 2009, mutta tämä ei säästä monia toimittajia itsekritiikiltä.

Journalistikunnan kannattaisikin miettiä, vaivaako ammattikuntaa liiallinen hyväuskoisuus ja luottamus suhteessa poliisin toimintaan ja tiedottamiseen. Entistä tärkeämmäksi tämän asian pohdinnan tekee se, että poliisin julkisuudenhallinta on aktiivisempaa kuin aikaisemmin. Kari Tolvasen kommentin mukaisesti poliisin ammattitaitoon kuuluu epäillä kaikkea ja etsiä epätodennäköisiäkin tapahtumakulkuja. Vastaavasti journalistin ammattitaitoon kuuluu analyttinen kyky epäillä ja kyseenalaistaa kaikkea, myös poliisin tiedotustoimintaa.

Rikosjournalismia on usein arvosteltu siitä, että se painottaa poliisin ja oikeuslaitoksen onnistumisia ja vahvistaa näin yhteiskunnan järjestystä ja status quota. Ulvilan surman oikeuskäsittelyn edessä journalistien luottamus poliisiin mureni, ja erityisesti prosessin loppuvaiheessa kaikki aineistomme lehdet arvostelivat voimakkaasti poliisin ja oikeuslaitoksen toimintaa.

Kun hovioikeus oli vapauttanut toisen kerran Anneli Auerin murhasyytteestä, Satakunnan Kansan pitkän linjan rikostoimittaja Harri Aalto kirjoitti kommentin lehteensä 20.2.2015:

Oikeus voitti, mutta kaikki muut hävisivät

(-->) Kuka sitten selvisi tästä uskomattomasta sotkusta voittajana? Aueria puolustanut asianajaja Juha Manner tiivisti vastauksen kahteen sanaan: "Oikeus voitti".

Ketkä hävisivät?

Poliisi ryvetti maineensa, mutta suurimmat häviäjät ovat sittenkin Auerin neljä isättömäksi jäänyttä lasta. Myös Auer kantaa loppuikänsä poltinmerkkiä, jonka Ulvilan surma monine sivupolkuineen häneen jätti. Sitä eivät mitkään kärsimyskorvaukset poista.

Jos Harri Aalto on oikeassa ja kaikki muut hävisivät, myös journalismi olisi häviäjien joukossa. Kaikesta esitetystä kritiikistä huolimatta me emme pidä journalismia häviäjänä.

Auerin oikeudenkäyntiä koskeva uutisointi oli myös perusteellista, siinä tehtiin paljon itsenäistä tiedonhankintaa ja korjattiin omia aikaisempia virheellisiä paino-

tuksia. Toisin kuin joskus rikosuutisoinnin historiassa tai nykyisissä kansalaisten verkkokeskusteluissa, Ulvilan surman journalismissa ei ollut nähtävissä lynkkausmielialaa tai syylliseksi epäillyn valkopesua.

Jo Ulvilan murhatapauksen yhteydessä ja erityisesti tulevaisuudessa yleisön mielikuva syyllisyydestä rakentuu journalismin ohella sosiaalisen median välityksellä. Some-keskustelu saa sytykkeensä osin valtamedian uutisista, ja sen vuoksi journalismilla on erityinen vastuu. Erityisen tärkeä on varoa ennen aikaista syyllistämistä ja syyllisyyttä tukevien ilmaisujen ja tarinarakenteiden käyttöä, koska lehden kertajulkaisun lisäksi ne kiertävät viikko- ja jopa vuosikausia verkossa.

Auerista uutisoitiin tilanteessa, jossa suomalainen journalismi itse kamppailee asemastaan, kannattavuudestaan ja jopa olemassaolostaan sosiaalisen median ja verkon muiden toimijoiden kanssa. Journalismin perinteisinä vahvuuksina tässä kriisissä on pidetty luotettavuutta ja kiinnostavuutta sekä sitoutumista eettisiin periaatteisiin.

Journalismin ja verkon toimijoiden reviiritaistelussa ja markkinakilpailussa – eurojen lisäksi kysymys on nopean tiedon markkinoista – journalistikunnan päivittäisenä kiusauksena on mahdollisesti epävarmojen sisältöjen julkaiseminen. Tämä voi johtaa ykkösluvussa kuvaamamme episodijournalismin lisääntymiseen: tänään kerrotaan yksi epävarma tieto tai yksipuolinen näkökulma, huomenna ne voidaan kumota uusilla tiedoilla ja näkökulmilla. Ulvilan murhatapauksen oikeuskäsittelyjen uutisointi on havainnollinen esimerkki journalistien vaikeista valintatilanteista.

Tehtyjen ylilyöntien lisäksi journalismin onnistumista voidaan tarkastella myös toisesta näkökulmasta: jos journalismi kirjoittaisi varovaisesti vain varmoista faktoista, sen merkitys ja uskottavuus joutuisi vaakalaudalle suhteessa verkkomaailman ei-journalistisiin sivustoihin. Journalismilta odotetaan rohkeutta käsitellä vaikeita aiheita, mutta tarvittaessa myös valmiutta avoimesti myöntää ja korjata virheensä.

LÄHTEET

- Aalto, Tuija & Uusisaari, Marylka (2010) *Löydy – brändää itsesi verkossa*. Helsinki: BTJ/ Avain.
- Aitamurto Tanja (2005) "Hyvien perheiden pojat murhasivat kylmästi – miksi?" *Sosiaalisen ongelman synty, syyt ja seuraukset Heinojen surmaa seuranneessa moraalisisessa myrskyssä*. Lisensiaattitutkimus. Viestintätieteiden laitos, Jyväskylän yliopisto.
- Andrejevic, Mark (2013) *Infoglut. How too much information is changing the way we think and know*. New York and London: Routledge.
- Arolainen, Teuvo (1999) Käräjät mediassa. *Tiedotustutkimus* 22(1), 124-140.
- Arolainen, Teuvo (2001): Oikeusjournalismin tulevaisuus-muuttuuko etiikka? Teoksessa Arolainen, T. (toim.) *Turvallisuutta, draamaa ja uutiskilpailua. Yhteenveto poliisin ja vakuutusalan ajankohtaisseminaarista. Poliisiammattikorkeakoulu tiedotteita* 16/2001.
- Artwick, Claudette (2013) Reporters on Twitter. *Digital Journalism*, 1(2), 212-228.
- Backman, Martti (2005) Journalistin näkökulma ja odotukset sananvapauden käyttämiseen ja julkisuuteen oikeudenkäynneissä. *Defensor Legis*, 1/2005, 133-134.
- Barnard, Stephen (2014) Tweet or Be Sacked: Twitter and the New Elements of Journalistic Practise. *Journalism*, October 9, 2014, 1-18, doi: 10.1177/1464884914553079
- Barnett, Brooke (2003) Guilty & Threatening: Visual Bias in Television News Crime Stories. *Journalism & Communication Monographs*, 5(3), 104-155.
- Becker, Karin (1992). Photojournalism and the Tabloid Press. Teoksessa Dahlgren P. & Sparks C.(toim.) *Journalism and Popular Culture*. London: Sage.
- boyd, danah (2010) "For the lolz": 4chan is hacking the attention economy. Osoitteessa: www.zephoria.org/thoughts/archives/2010/06/12/for-the-lolz-4chan-is-hacking-the-attention-economy.html
- boyd, danah, Golder, Scott & Gilad, Lotan (2009) Tweet, Tweet, Retweet: Conversational Aspects of Retweeting on Twitter. Konferenssiesitys HICSS-43: IEEE: Kauai, HI, January 6.
- Brink, Anker & Jensen, Henrik (2011) Continuity and change in mass-mediated crime coverage: Content analyses of newspapers, television and web media. *Northern Lights: Film & Media Studies Yearbook*, 9(1), 159-177.
- Chadwick, Andrew (2013) *The Hybrid Media System. Politics and Power*. Oxford and New York: Oxford University Press.

- Dahlgren, Peter (1998) Crime News. The Fascination of the Mundane. *European Journal of Communication*, 3(2), 189-206.
- El Refaie, Elisabeth (2005) "Our purebred ethnic compatriots": Subversive irony in newspaper journalism. *Journal of Pragmatics*, 37(6), 781-797.
- Farhi, Paul (2009) The Twitter explosion. *American Journalism Review*, 31(3), 26-31.
- Foucault, Michel (2005) *Tiedon arkeologia*. Tampere: Vastapaino.
- Fox, Richard, van Sickel, Robert & Steiger, Thomas (2007) *Tabloid Justice: Criminal Justice in an Era of Media Frenzy*. Boulder, CO, Usa: Lynne Rienner Publishers.
- Fredman, Markku (2005) Oikeusjournalismi asianajajan näkökulmasta. Teoksessa Rahkonen, J. (toim.) *Journalismikritiikin vuosikirja 2005*. Tampereen yliopiston Journalismin tutkimusyksikkö.
- Freyenberger, Deidre (2013) Amanda Knox: A content analysis of media framing in newspapers around the world. MA thesis, East Tennessee State University.
- Frigon, Sylvie (2006) Mapping Scripts and Narratives of Women Who Kill Their Husbands in Canada 1866-1954: Isscribing the Everyday. Teoksessa Burfoot, A. & Lord, S. (toim.) *Killing Women. The Visual Culture of Gender and Violence*. Canada: Wilfrid Laurier University Press.
- Gies, Lieve & Bertoluzzi, Maria (2014) Purity and contamination in online popular forensics: amateur-expert readings of the Meredith Kercher murder case. *Continuum: Journal of Media & Cultural Studies*, 28(4), 532-544.
- Grabe, Maria; Trager, K.D; Lear, Melissa & Rauch, Jennifer (2009) Gender in Crime News: A Case Study Test of the Chivalry Hypothesis. *Mass Communication and Society*, 9(2), 137-163.
- Greer, Chris (2010) *Crime and Media: A Reader*. Routledge, London.
- Gulyas, Agnes (2013) The Influence of Professional Variables on Journalists' Uses and Views of Social Media. A Comparative Study of Finland, Germany, Sweden and the United Kingdom. *Digital Journalism*. doi:10.1080/21670811.2012.744559.
- Halberstam, Judith (1998) *Female Masculinity*. Durham: Duke University Press.
- Hall, Stuart (1987) *Policing the Crisis. Mugging, the State, and the Law and Order*. Houndmills: Macmillan Education.
- Heikkilä, Heikki & Domingo, David (2012) Media accountability practices in online news media. Teoksessa Siaperä E. & Veglis A. (toim.) *Handbook of global online journalism*. Wiley-Blackwell, Chichester. (Global Handbooks in Media and Communication Research)
- Heinämaa, Sara & Näre, Sari (1994): Siinä paha missä viha. Teoksessa Heinämaa S. & Näre S. (toim.) *Pahan tyttäret, sukupuoliitettu pelko, viha ja valta*. Tampere: Gaudeamus.

- Hemánus, Pertti (1966): *Helsingin sanomalehtien rikosaineisto: tutkimus rikosaineiston funktionaalisesti merkitsevästä piirteistä ja niihin vaikuttavista tekijöistä*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Hermida, Alfred (2010) Twittering the news: The emergence of ambient journalism. *Journalism Practice*, 4(3), 297-308.
- Hewet, Jonathan (2015) Live tweeting. The Rise of real-time reporters. Teoksessa Zion L. & Craig D. (toim.) *Ethics for Digital Journalists. Emerging Best Practices*. New York: Routledge.
- Holton, Avery & Lewis, Seth (2011) Journalists, social media and the use of humor on Twitter. *The Electronic Journal of Communication*, 21(1&2).
- Horsti, Karina (2005) *Vierauden rajat. Monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat journalismissa*. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Jasper, James (1998) The Emotions of Protest: Affective and Reactive Emotions In and Around Social Movements. *Sociological Forum*, 13(3), 397-424.
- Jewkes, Yvonne (2011) *Media and Crime*. London: Sage.
- Jokinen, Arja (1999) Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. Teoksessa Jokinen A., Juhila K. & Suoninen E. (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (1999) Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Jokinen A., Juhila K. & Suoninen E. (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino.
- Katz, Jack (1987): What Makes Crime News? *Media Culture & Society*, 9(1), 47–75.
- Kemppi, Sari, Kivivuori, Janne & Smolej, Mirka (2002): *Etusivujen väkivalta. Väkivalta iltapäivälehtien etusivuilla, todellisuudessa ja ihmisten peloissa 1980–2000*. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
- Kemppi, Sari & Kivivuori, Janne (2004): *Rikosuutisoinnin määrä Yleisradion television pääuutislähetyksessä 1985–2003*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 64.
- Keskinen, Suvi (2010) Sukupuolistunut väkivalta. Teoksessa Saresma T., Rossi L. & Juvonen T. (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino.
- Kivioja, Pasi (2008) *Iltapäivälehdet mediakentän ja yhteiskunnan muutoksessa*. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitoksen julkaisuja, Sarja A 106/2008.
- Koski, Leena (2003) Naisten paikat "miesten maailmassa". Näkökulmia sosiologiseen naistutkimukseen. Teoksessa: Turunen, R. & Roivas, M. (toim.) *Mikä ero? Kaksi-kymmentä*

kirjoitusta yhteiskunnasta, kulttuurista ja sukupuolesta. Jyväskylä: Gummerus.

Koskela, Hille (2009). *Pelkokierre.* Pelon politiikka, turvamarkkinat ja kamppailu kaupunkitilasta. Helsinki: Gaudeamus.

Kunelius, Risto (2001): Terveisiä hovimestarille- Journalismin muutospaineita ja puutostiloja 2000-luvun alussa. Teoksessa Arolainen, T. (toim.) *Turvallisuutta, draamaa ja uutiskilpailua. Yhteenveto poliisin ja vakuutusalan ajankohtaisseminaarista.* Poliisiammattikorkeakoulu tiedotteita 16/2001.

Kunelius, Risto & Reunanen, Esa (2008) Iltalehden suuri lupaus. Journalismikritiikin vuosikirja. *Tiedotustutkimus* 31(2), 45-63.

Koljonen, Kari & Kunelius, Risto (2005): On vain yhteinen suru. Teoksessa Rahkonen J. (toim.) *Journalismikritiikin vuosikirja 2005.* Tampere: Journalismin tutkimusyksikkö

Lambert, Paul (2011) *Courting Publicity: Twitter and Television Cameras in Court.* London: Bloomsbury Professional.

Lasorsa, D.L.; Lewis, S.C. & Holton, Avery (2011) Normalizing Twitter: Journalism practice in an emerging communication space. *Journalism Studies*, 13(1), 19-36.

Lehtonen, Mikko (1996) *Merkitysten maailma. Kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia.* Tampere: Vastapaino.

Liljeström, Marianne (1996) Sukupuolijärjestelmä. Teoksessa Koivunen A. ja Liljeström M. (toim.) *Avainsanat, 10 askelta feministiseen tutkimukseen.* Tampere: Vastapaino.

Marsh, Ian & Gaynor, Melville (2014) *Crime, Justice, Media.* New York: Routledge.

Meloy, Michelle & Miller, Susan (2009) Words that wound. Print media's presentation of gendered violence. Teoksessa Drew, H. (toim.) *Women, Violence, and the Media: Readings in Feminist Criminology.* Lebanon: Northeastern University Press.

Meraz, Sharon & Papacharissi, Zizi (2013) Networked gatekeeping and networked framing on #Egypt. *The International Journal of Press/ Politics*, 18(2), 138-166.

Messner, Marcus & DiStaso, Marcia (2008) The Source Cycle. How traditional media and weblogs use each other as sources. *Journalism Studies* 9(3), 447-463.

Mikels, Joseph A., Fredrickson, Barbara L., Larkin, Gregory R. , Lindberg, Casey M., Maglio, Sam J. & Reuter-Lorenz, Patricia A. (2005) Emotional category data on images from the International Affective Picture System. *Behavior Research Methods*, vol. 37(4), s. 626-630.

Miller, A., & Roberts, S. (2010). Visual agendasetting & proximity after Hurricane Katrina: A study of those closest to the event. *Visual Communication Quarterly*, 17(1), 31-46.

- Moon, Soo Jung & Hadley, Patrick (2014) Routinizing a New Technology in the Newsroom: Twitter as a News Source in Mainstream Media. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 58(2), 289-305.
- Mulvey, Laura (1989) *Visual and other pleasures*. UK: Palgrave MacMillan.
- Mäkipää, Leena (2004) Populaari henkilörökosuutisointi – piirteistä ja kehityksestä. *Oikeus* 2004, 455-461.
- Mäkipää, Leena & Mörä, Tuomo (2009) Henkirikos yhdistää. Teoksessa Väliverronen, E. (toim.) *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Mäntylä, Jorma (2008) *Journalistin etiikka*. Helsinki: Gaudeamus.
- Nikunen, Minna (2005) *Surman jälkeen itsemurha*. Tampere: Tampere University Press.
- Noppi, Elina (2013) Toimittajat kohtaavat (kriittisen) nettikansan. Teoksessa Vainikka, E., Noppi, E., Heinonen, A. & Huhtamäki, J.: *Twitteriä ja uutispäivittelyä – toimittajana sosiaalisessa mediassa*. Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus COMET, Tampereen yliopisto. Tampere: Kopioniini.
- Nousiainen, Reetta (2012) Poliisi syöttää ja säännöstelee. Teoksessa Vehkoo, Johanna (toim.) *Journalismikritiikin vuosikirja 2012*. Journalismin, Viestinnän ja Median tutkimuskeskus. Media & Viestintä 1/2012.
- Nuutila, Ari-Matti (2006) Asiantuntijat ja ”asian tuntijat” Bodom-journalismissa. Journalismikritiikin vuosikirja 2006, *Tiedotustutkimus* 1/2006.
- Nykänen, Anna-Stiina (2000): Mistä tunnet sä tappajan? Hymytyöstä tuli hirviö, uhri ja surullinen tapaus. Teoksessa Journalismikritiikin vuosikirja. *Tiedotustutkimus* 1/2000.
- Nätkin, Ritva (1997) *Kamppailu suomalaisesta äitiydestä*. Tampere: Gaudeamus.
- Osborne, Richard (1995) Crime and the Media. From Media Studies to Post-Modernism. Teoksessa Kidd-Hewitt D. & Osborne R. (toim.) *Crime and the Media. The Post-Modern Spectacle*. London & East Haven: Pluto Press.
- Ovaskainen, Emma-Leena (2007) Väkivaltaotsikoiden kuvitus Ilta-Sanomien ja Iltalehden lööpeissä. Teoksessa Syrjälä H. *Väkivalta lööppijulkisuudessa*. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos. Julkaisuja Sarja/Series A 101/2007.
- Palmolahti, Harri (1993): *Kuka ampui? Tutkimus journalismin, erityisesti televisiuutisten tavasta syyllistää*. Tampere. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitoksen julkaisuja Sarja A 81/1993.
- Pantti, Mervi (2009) One Half of the Nation Is Watching the Other Half: Ordinary People and Emotional Expression in Dutch Public News. *Javnost – The Public* 16(2), 77–94.
- Pesonen, Pirkko (2011) *Viestintäoikeuden käsikirja*. Helsinki: Edita.

Petersen, Jennifer (2011) *Murder, the Media and the Politics of Public Feelings: Remembering Matthew Shepard and James Byrd Jr.* Bloomington & Indianapolis: Indiana University Press.

Pietilä, Veikko (1995a) *Tv-uutisista, hyvää iltaa*. Tampere: Vastapaino.

Pietilä, Veikko (1995b) *Kertomuksia uutisista, uutisia kertomuksista*. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, julkaisuja, Sarja A 86/1995

Pietilä, Veikko (1998) Hajanaisesta moninaiseksi. Joukkoviestintätutkimuksen kehityksestä (etupäässä) angloamerikkalaisessa kulttuuripiirissä. Teoksessa Kivikuru U. & Kunelius K. (toim.) *Viestinnän jäljillä*. Juva: WSOY.

Raittila, Pentti (1996) *Uutinen Estonia. Kriisiviestintä ja journalismin etiikka koetuksella*. Tampere: Tampere University Press.

Raittila, Pentti (2004) *Venäläiset ja virolaiset suomalaisten Toisina. Tapaustutkimuksia ja analyysimenetelmien kehittelyä*. Tampere University Press. Mediatutkimuksia (väitöskirja: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos).

Raittila, Pentti; Johansson, Katja; Juntunen, Laura; Kangasluoma, Laura; Koljonen, Kari; Kumpu, Ville; Pernu, Ville & Väliverronen, Jari (2008) *Jokelan koulusurmat mediassa*. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Julkaisuja Sarja A 105/2008.

Reader, Bill (2012) "Free Press vs. Free Speech? The Rhetoric of "Civility" in Regard to Anonymous Online Comments", *Journalism & Mass Communication Quarterly* 89(3), 495–513.

Reinboth, Susanna (2006) Todistajan arviointi journalistin päänsärkynä. Journalismikritiikin vuosikirja 2006, *Tiedotustutkimus* 1/2006.

Reunanen, Esa (2003) *Budjettijournalismi julkisena keskusteluna. Tekstianalyttisiä näkökulmia suomalaiseen ja ruotsalaiseen budjettikeskusteluun*. Tampere: Tampere University Press.

Reunanen, Esa & Koljonen, Kari (2014) *Toimittajan sanansijat*. Tampere: Tampere University Press.

Ridanpää, Juha (2012) The media and the irony of politically serious situations: consequences of the Muhammed cartoons in Finland. *Media, Culture & Society*, 34(2), 131-145.

Riis, Ole & Woodhead, Linda (2010) *A Sociology of Religious Emotion*. Oxford: Oxford University Press.

Ronkainen, Suvi (2008) Kenen ongelma väkivalta on? Suomalainen hyvinvointivaltio ja väkivallan toimijuus. *Yhteiskuntapolitiikka* 73(4), 388-401

Rossi, Leena Maija (2003) *Heterotekdas: Televisiomainonta sukupuoli tuotantona*. Helsinki: Gaudeamus.

- Saarenpää, Ahti (2006): Oikeuden arvokkuus ja irvokkuus. Teoksessa *Journalismikritiikin vuosikirja. Tiedotustutkimus 1/2006*.
- Saari, Salli (2000) *Kuin salama kirkkaalta taivaalta. Kriisit ja niissä selviytyminen*. Helsinki: Otava.
- Salmi, Venla & Salo, Micaela (2012) Naiset rikosten tekijöinä ja uhreina. Teoksessa *Rikollisuustilanne 2012. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 264. Helsinki: Hakapaino.
- Salonen, Merja (2000) *Imageware – kuvajournalismi mediafuusiossa*. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.
- Schmid, David (2005) *Natural Born Celebrities. Serial Killers in American Culture*. Chicago: University of Chicago Press.
- Schmierbach, Mike & Oeldorf-Hirsch, Anne (2012) A Little Bird Told Me, So I Didn't Believe It: Twitter, Credibility, and Issue Perceptions. *Communication Quarterly*, 60(3), 317-337
- Schultz, Pamela & Cannon, Andrew (2013) Trial by Tweet? Findings on Facebook. Social media Innovations or Degradation? The Future and Challenge of Change for Courts. *International Journal for Court Administration*, 5(1), 25-330.
- Seppänen, Janne (2001). *Katseen voima – Kohti visuaalista lukutaitoa*. Tampere: Vastapaino.
- Seppänen, Janne (2003). Kävelevä pommi. Eli oppitunti kuvajournalismista. Teoksessa Vehkalahti P.(toim.) *Journalismikritiikin vuosikirja 2003*. Tampere: Journalismin tutkimusyksikkö.
- Seppänen, Janne (2005) *Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle*. Tampere: Vastapaino.
- Sipola, Simo (1998) Lisää koskettavuutta – miten käy uutiset? Teoksessa Kantola, A. & Mörä, T. (toim.) *Journalismia! Journalismia?* Porvoo: Werner Söderström
- Sipilä, Jarkko (2001): Avauspuheenvuoro. Teoksessa Arolainen, T. (toim.) *Turvallisuutta, draamaa ja uutiskilpailua. Yhteenveto poliisin ja vakuutusalan ajankohtaisseminaarista*. Poliisiammattikorkeakoulu tiedotteita 16/2001.
- Smith Fullerton, Romaine & Jones Patterson, Maggie (2013) Crime News and Privacy: Comparing Crime Reporting in Sweden, the Netherlands and United Kingdom. Teoksessa Petley, J. (toim.) *Media and Public Shaming: Drawing the Boundaries of Disclosure*. I.B.Taurus.
- Smolej, Mirka (2011) *News Media, Crime and Fear of Violence*. Väitöskirja. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 257. Helsinki: Hakapaino.
- Sparks, Colin (2000) Introduction: The Panic over Tabloid News. Teoksessa Sparks, C. & Tulloch, J. (toim.) *Tabloid Tales - The Global Debates over Media Standards*. Lanham: Rowman & Littlefields Publishers.

- Syrjälä, Hanna (2007) *Väkivalta lööppijulkisuudessa*. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos. Julkaisuja Sarja/Series A 101/2007.
- Tuchmann, Gaye (1999). Objectivity as Strategic Ritual: An Examination of Newsmen's Notions of Objectivity. Teoksessa Tumber, H (toim.) *News: a Reader*. Oxford: Oxford University Press.
- Tully, Melissa & Ekdale, Brian (2014) Sites of Playful Engagement: Twitter Hashtags as Spaces of Leisure and Development in Kenya. ICTs for Leisure in Development Special Issue. *Information Technologies & International Development*, vol. 10(3), 67-82.
- Törrönen, Hannele (2009) Ketä tekis mieli vetää lättyn? Teoksessa Törrönen, H. (toim.) *Vaiettu naiseus. Ajatuksia naisen väkivallan tunnistamisesta, nimeämisestä ja hoitamisesta*. Hämeenlinna: Ensi- ja turvakotien liiton raportti 10, s. 13-17.
- Vainikka, Eliisa (2014) Toimittaja yksityisen ja julkisen leikkauspisteessä – Yksityisyyden , verkko-osallistumisen ja ammatillisen minän suhde. Teoksessa Luostarinen, H. & Raittila, P. (toim.) *Journalistin vapaus*. Tampere: Vastapaino.
- van Leeuwen, Theo & Jewitt, Carey (2001) *Handbook of visual analysis*. London: Sage.
- Vuori, Jaana (2010) Äitiys sukupuolikysymyksenä. Teoksessa Saresma T., Rossi L. & Juvonen T. (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino.
- Weinberger, David (2009) *Transparency is the new objectivity*. Blogikirjoitus, Joho the blog. Verkossa: www.hyperorg.com/blogger/2009/07/19/transparency-is-the-the-new-objectivity.
- Wilhelmsson, Thomas (2002) (Media)julkinen oikeudenkäynti moraalikeskustelun tilana. *Oikeus* 3/2002, 252-264.
- Wykes, Maggie (2001) *News, Crime and Culture*. London: Pluto Press.
- Zareff, Janne (2012) *Journalistinen komiikka. Teoreettisia ja käytännöllisiä avauksia*. Jyväskylä Studies in Humanities 189. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

LIITE 1

Tutkimusaineisto: juttujen lukumäärät kolmessa sanomalehdessä tapauksen käsittelyn eri vaiheissa

Aika	Tapahtuma	HS (kpl)	IL (kpl)	SK (kpl)	yht.
29.9.-27.10.2009	Auerin vangitseminen ja tunnustuksen uutisointi	5	22	25	52
14.4.-28.6.2010	Käräjäoikeuden ensimmäinen käsittely ja välituomio	14	82	86	182
13.-15.11.2010	Käräjäoikeuden tuomio	1	6	5	12
3.-28.5.2011	Hovioikeuskäsittely ja Auerin vaputtaminen odottamaan tuomiota	6	44	30	80
2.-6.7.2011	Hovioikeuden tuomio	3	8	11	22
1.-29.9.2011	Poliisin lisätutkinta ja seksuaalirikosepäilyt	13	51	30	94
14.8.-9.10.2013	2. Käräjäoikeuskäsittely	41	55	66	162
13.-14.12.2013	2. Käräjäoikeuden tuomio	4	8	4	16
20.-22.2.2015	2. Hovioikeuden tuomio	6	13	10	29
YHTEENSÄ		93	289	267	649